

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**OPLODITEV Z BIOMEDICINSKO POMOČJO - MED STISKO
IN UPANJEM**

Mentorica: Red. prof. dr. **Darja Zaviršek**

Sandra Bregar

Ljubljana, 2012

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in Priimek: Sandra Bregar

Naslov naloge: **Oploditev z biomedicinsko pomočjo - med stisko in upanjem**

Kraj: Ljubljana

Leto: 2012

Št. strani: 262

Št. tabel: 12

Št. grafov: 0

Št. slik: 3

Št. prilog: 1

Št. virov: 61

Št. bibličnih opomb: 55

Mentorica: **red. prof. dr. Darja Zaviršek**

Deskriptorji: medicinsko reproduktivne tehnologije, heteroseksualna partnerska skupnost, oploditev s partnerjevo spolno celico, oploditev z darovano spolno celico, socialno starševstvo, anonimnost darovalcev spolne celice, pravice otrok, psihološko-socialno svetovanje, podpora parom, stres in perspektiva moči

Povzetek:

Sledeča diplomska naloga opisuje probleme, potrebe in (psihične) obremenitve oseb, ko se soočijo s svojo neplodnostjo, v postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo. Tako sem se usmerila na njihovo izkušnjo z osebjem in postopki za reprodukcijo, čustveno doživljanje tekom postopkov ter obseg razkritja izkušnje socialni mreži. Zanimala pa me je tudi podpora, ki so jo v tem času dobili (predvsem) s strani partnerja, družine in prijateljev. Ključen del naloge pa se dotika tudi pravic otrok, ki so bili ali bodo spočeti s pomočjo teh tehnologij. Svetovanje na tem področju je tako zelo pomembno in posledično sem raziskala tudi ustreznost, obsežnost in efektivnost psihološko-socialnega svetovanja. Na koncu naloge pa sem se posvetila tudi področju virov moči ter pozitivnemu vidiku izkušenj, s katerimi oseba lažje premaga ovire ter preokvirja težke izkušnje.

Prevod v angleščino:

Title: **Medically assisted reproduction-between distress and hope**

Descriptors: assisted reproductive technology, heterosexual partnership, fertilization with partner gametes, fertilization with donor gametes, social parenthood, the anonymity of gamete donors, children's rights, psychosocial counseling, support for parents, stress, Strength perspective

Summary:

The following thesis deals with peoples various problems, needs and stresses while confronting infertility with the process of assisted reproduction. It will focus on their experience with the reproductive clinics' staff and the procedures, the emotional impact of the procedures themselves, the extent to which they were willing to go in revealing their experiences to their social network, as well as the amount of support they received from their partner, family and friends. Moreover, the rights of the children conceived by assisted reproductive techniques are an integral part of the thesis, as is counseling. As such, the effectiveness, relevance and comprehensiveness of psycho-social counseling will be explored in depth. The sources of strength and the positive aspects of the experience, which help people overcome obstacles and reframe difficult experiences, form the conclusion of this thesis.

»Naš najosnovnejši instinkt ni preživetje, temveč družina.
Večina od nas bi dala svoje življenje za preživetje družinskega člana,
kljub temu pa prepogosto vodimo naše življenje, kot
da jemljemo družino za samoumevno.«

(Paul Pearshall)

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA SOCIALNO DELO

DIPLOMSKA NALOGA

**OPLODITEV Z BIOMEDICINSKO POMOČJO - MED STISKO
IN UPANJEM**

Mentorica: Red. prof. dr. **Darja Zaviršek**

Sandra Bregar

Ljubljana, 2012

PREDGOVOR

Vsako leto vse več parov poišče pomoč na klinikah za reprodukcijo. Z vse hitrejšim razvijanjem tehnologije s področja biomedicine se prav tako parom vse uspešneje nudi pomoč pri zanositvi. Razvijajoče reproduktivne tehnologije danes omogočijo družinsko življenje ljudem, ki morda brez nje nikoli ne bi imeli otrok.

Razširjenost in potreba po postopkih oploditve s partnerjevo kot darovano spolno celico skozi leta narašča. Pari pa se tekom postopkov mnogokrat soočajo s stisko in mnogimi dilemami, zaradi katerih je psihološko-socialno svetovanje ključno in potrebno.

S to tematiko sem se osebno soočila leta 2011, s prijateljičinimi zapleti pri zanositvi. Ker sem ji skozi prve postopke nudila čustveno podporo in skupaj z njo iskala informacije o postopkih reproduktivnih tehnologij, se me je tematika dotaknila. Tako sem želela vidik oploditve z biomedicinsko pomočjo raziskati tudi z vidika socialnega modela, saj s tega področja ni bilo veliko narejenega ali povedanega. Tako se mi zdi pomembno, da stroka socialnega dela razvija doktrino dela tudi na tem področju.

Zahvaljujem se svoji mentorici prof. dr. Darji Zaviršek, ki mi je vseskozi stala ob strani in me s svojim strokovnim znanjem potrpežljivo usmerjala.

Prav tako se zahvaljujem vsem osebam, ki so si vzele čas in delile svoje nadvse dragocene, edinstvene in bogate izkušnje. Prav tako se zahvaljujem osebam, ki so uporabile svojo socialno mrežo in mi pomagale pri iskanju parov z izkušnjo oploditve z biomedicinsko pomočjo.

Navsezadnje pa se zahvaljujem družini, partnerju in vsem najbližjim za neusahljivo podporo.

KAZALO

1	TEORETIČNI UVOD.....	1
1.1	Neploidnost pri nas in po svetu.....	1
1.2.	Postopek OBMP	3
1.3	Darovalci in darovalke spolnih celic	5
1.3.1	Pridobivanje darovanih spolnih celic	6
1.4	Po pomoč za zanositev v tujino	10
1.5	Povezava med socialnim in genetskim starševstvom	13
1.6	Pravice otrok, spočetih z darovano spolno celico	14
1.6.1	Otroku povedati o njegovem spočetju ali ne	17
1.6.2	Pravica vedeti	20
1.7	Družba, miti in stigma	23
1.8	Soočenje z izkušnjo OBMP in perspektiva družbe.....	25
1.9	Odgovor socialnega dela na potrebe parov v postopkih medicinsko reproduktivne tehnologije	27
1.10	Psihosocialni pristop k parom z izkušnjo OBMP	35
2	PROBLEM.....	47
3	METODOLOGIJA.....	49
3.1	Vrsta raziskave.....	49
3.2	Merski instrumenti	49
3.3	Populacija in vzorec.....	50
3.4	Zbiranje podatkov	50
3.5	Analiza podatkov	54
4	REZULTATI.....	55
5	RAZPRAVA	96

6 SKLEPI	100
7 PREDLOGI	102
8. SLOVAR IZRAZOV V REPRODUKTIVNI MEDICINI.....	104
9 VIRI IN LITERATURA	108
10 PRILOGE	116

1 TEORETIČNI UVOD

1.1 Neplodnost pri nas in po svetu

V mnogih kulturah je največje bogastvo staršev otrok. Tako s časom marsikateri par pride na točko, ko želi zvezo obogatiti in si ustvariti družino. Vendar pa se pri tem mnogi pari soočijo z zapleti in ovirami, med katere spada tudi neplodnost.

Svetovna organizacija ocenjuje, da neplodnost prizadene kar 80 milijonov ljudi na svetu, s tem pa neplodnost postaja problem vse več ljudi na svetu (Urh 2009: 111). Prav tako se ocenjuje, da ima težave z zanositvijo vsak sedmi par. Mednarodna statistika (ekonomskih razvitih držav) pa poroča o 12 do 15 odstotkih žensk in moških, ki ne morejo imeti otrok brez medicinske reproduktivne tehnologije (Zaviršek 2011). Kadar vzroki za neplodnost niso odkriti ali se izkažejo za neozdravljive, se parom ponudi možnost oploditve z biomedicinsko pomočjo (OBMP¹) (Urh 2009: 111). S to tehnologijo se tako letno rodi kar 200.000 otrok, s čimer reprodukcija ne ostaja več le stvar narave, temveč vprašanje politike, zakonodaje in socialnega življenja neke družbe (Zaviršek 2011). Prav tako se po podatkih revije Human Reproduction povečuje število posegov reproduktivnih tehnologij, večja je tudi uspešnost pri rojevanju otrok kot tudi število darovanih jajčec. Povpraševanje po postopkih OBMP pa se odraža tudi na številu klinik, ki to izvajajo. Leta 2006 je bilo tako največ klinik, ki so izvajale OBMP, v Italiji (202 klinik), Španiji (182 klinik), Nemčiji (122 klinik) in Franciji (102 klinik). Vendar pa je potrebno poudariti, da se največ otrok, spočetih s postopki reproduktivnih tehnologij, rodi v severnoevropskih državah. Tako je na Danskem v primerjavi z Italijo kar štirikrat več otrok rojenih s postopki reproduktivnih tehnologij (*ibid.*).

Beck in Beck-Gernsheim (1999: 121) pravita, da vse bolj narašča želja po otrocih, kot tudi naj bi (po podatkih Achilles; po Fox 1993: 214) naraščalo število parov, ki si neuspešno prizadevajo imeti otroka (Švab 2001: 141). Vtis naraščanja neplodnosti v družbi pa lahko dobimo tudi zaradi povečevanja števila izvedenih postopkov umetnih oploditev. Kljub temu

¹ Kratica OBMP pomeni oploditev z biomedicinsko pomočjo. 4. člen Zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo (ZZNPOB) pa pravi: »Postopki OBMP so postopki oploditve ženske, ki se s pomočjo biomedicinske znanosti izvajajo z namenom zanositve na drug način kot s spolnim odnosom. Biomedicinske znanosti izvajajo z namenom zanositve na drug način kot s spolnim odnosom.« (Vir: ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 4. člen)

pa Hudson pravi, da so dokazi za to omejeni (Hudson *et al.* 2009: 61). Templeton (2000) tako meni, da če upoštevamo zadnja leta vzhodnih držav, vidimo malo dokazov o korenitih spremembah naraščanja neplodnosti. Poudarja pa tudi, da danes več parov poišče pomoč (*ibid.*). To pa lahko ustvari zavajajoč vtis naraščanja neplodnosti.

Potreba po postopkih OBMP je velika in zatorej je ključnega pomena tudi njihova dostopnost. Postopki OBMP pa so po 5. členu zakona ZZNPOB v Sloveniji dostopni samo heteroseksualnim zakonskim in zunajzakonskim parom. Le-ti pa so do postopkov opravičeni le v primeru, ko ne morejo pričakovati zanositve s spolnim odnosom in ko jim ni mogoče pomagati z drugimi postopki zdravljenja neplodnosti. Pravico do OBMP pa imajo tudi pari, ki skušajo preprečiti, da bi se na otroka prenesla huda dedna bolezen (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 5. člen). S tem pa se izključi možnost uporabe postopkov OBMP pri homoseksualnih parih ter samskih ženskah. Kot navaja Urh, pa bi morale biti reproduktivne tehnologije dostopne vsem, saj gre tu za pozitivno pravico. Urh tako zastavlja pomembno vprašanje, zakaj bi morala biti ženska, ki na primer nima maternice, obsojena na življenje brez otroka. Sprejetje te pozitivne pravice bi tako vplivalo na porast uporabe postopkov OBMP ter s tem razširilo mrežo reproduktivnih storitev. S tem pa bi tudi država zaradi pritiska finančno podprla te storitve (Urh 2009: 111; po Bilank, Merrick 1995: 99).

Dostop do postopkov OBMP pa je oviran tudi zaradi dolgih čakalnih dob. Zaradi tega pa mnogo parov ne more (pravočasno) dostopati do storitev OBMP. Par mora tako za diagnostiko neplodnosti čakati 5 mesecev ter eno leto za postopek oploditve z biomedicinsko pomočjo. Prav tako lahko mine tudi nekaj let od prvega obiska pri specialistu do začetka prvega postopka umetne oploditve. To pa je lahko usodno, saj ženskam po 34. letu začne močno upadati rodno obdobje. Skoraj polovica parov se za otroka odloči po 34. letu starosti in takrat se pojavi problem čakalne dobe (*Živa Portal-Peticija*). Zaradi dolgih čakalnih dob se tako postopek OBMP vse več parov in žensk odloča izpeljati v tujini, saj je tam bistveno hitrejši (Urh 2009: 118; po *Živa Portal*). Tisti, ki pa se odločijo za postopek OBMP prej, pa se dostikrat soočijo z oviro, da jim uspe zanositi šele v tretjem ali četrtem postopku (*Živa Portal- Peticija*).

Ključno pa je tudi poudariti, da se vse več žensk odloča za prvega otroka kasneje in tako prihaja do odloženega materinstva. To je eden izmed družbenih normativov, ki temelji na iluziji svobodne izbire za materinstvo. Švab (2001: 112) tako pravi: »Reprodukcija je tako

vedno družbeno regulirana, njeni postopki pa družbeno predpisani in tudi sankcionirani.« Tako se vse več žensk za otroke odloča kasneje, kar pa vodi tudi k temu, da kasneje vstopajo v postopke zdravljenja neplodnosti in postopke OBMP. S tem in dolgimi čakalnimi dobami, se tako zmanjšuje možnost, da bo posameznici tekom postopkov OBMP uspelo zanositi in donositi otroka.

1.2. Postopek OBMP

Klinična definicija neplodnosti pravi, da je par neploden, ko eno leto ne more zanositi, četudi ima nezaščitene spolne odnose v času plodne faze menstrualnega cikla ženske (Gnoth et al. 2005: 1144; po Evers 2002). V Sloveniji pa to obdobje ni fiksno, saj je odvisno od starosti para. Tako ženskam, mlajšim od 30 let, svetujejo 12- do 18-mesečno poskušanje, pri ženskah do 40 let 8-12 mesecev in nazadnje pri ženskah, starejših od 40 let, 6-mesečno poskušanje (*Živa Portal-neplodnost*). Tu pa se zastavlja vprašanje, kaj povzroča težave pri zanositvi. Urh tako navaja, da so težave z zanositvijo najpogostejše povezane z geni, okoljskimi vplivi, patološkimi vplivi (ginekološka vnetja) ter vedenjskimi vplivi (odlašanje prvega rojstva) (Urh 2009: 111). Do neplodnosti pa lahko privedejo tudi spolne prenosljive bolezni, kot na primer PID (»pelvic inflammatory disease«) ali vnetna bolezen medenice. Tako imajo ženske brez zgodovine PID 21 % možnosti, da se pri njih pojavi neplodnost, ženske z zgodovino PID pa kar 44 % možnosti za neplodnost (Gray et al. 1993: 108; po Aral et al. 1987).

Ko se par odloči za postopke OBMP, se le-ti med seboj ločijo glede na vrsto oploditve. Po 4. členu Zakona o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo (ZZNPOB) tako ločujemo na zunajtelesno oploditev ter znotraj telesno oploditev. Znotrajtelesna oploditev obsega predvsem vnos semenskih celic v spolne organe ženske in vnos jajčnih celic skupaj s semenskimi celicami v spolne organe ženske. Zunajtelesna oploditev pa obsega združitve jajčnih celic in semenskih celic zunaj telesa ženske in vnos zgodnjih zarodkov² v spolne organe ženske (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 4. člen). Prvi

² Po 4. členu zakona ZZPOB: »Zarodek nastane z oploditvijo jajčne celice. Zgodnji zarodek je zigota in zarodek, ki se razvija zunaj maternice manj kot 14 dni ali do pojava primitivne proge.« (Vir: ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 4. člen)

uspehi zunajtelesne oploditve v Sloveniji so bili leta 1984³ z rojstvom prvih dvojčic (Keržan 2008: 39).

Ena izmed najbolj odmevnih tehnik zunajtelesne oploditve je IVF (in vitro fertilisation) ali bolj znana kot »oploditev v epruveti«. Pionir te tehnike je Sir Robert Geoffrey Edwards. Dosežki njega in ginekologa Patricka Steptoeja so leta 1978 pripeljali do rojstva Luise Brown, ki je bila prvi otrok, spočet izven materinega telesa (otrok iz epruvete) s postopkom IVF (oploditev v epruveti). Le nekaj mesecev za tem pa se je v Kalkuti rodil drugi otrok, spočet s postopkom IVF, a je ostal zasenčen s slavo Luise Brown (Keržan 2008: 33). Od leta 1978 se je tako po podatkih Horseya (2006) s pomočjo OBMP rodilo 3 milijone otrok, oziroma po podatkih Adamsdona (2006) okoli 200.000 letno (Blyth 2008).

Pri postopkih OBMP pa sta ženskam na voljo dve možnosti in sicer uporaba semenčec partnerja ali pa darovalca⁴ (Keržan 2008: 39). Spolne celice darovalca so pogosto ključne pri ljudeh, ki uporabljajo različne reproduktivne postopke (Zaviršek 2011). Slovenska zakonodaja pa po 9. členu ZZNPOB določa, da je darovalec semenskih celic moški, katerega seme se uporabi za oploditev ženske, s katero ni v zakonski ali zunajzakonski zvezi (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 9. člen).

Prav tako pa dostop do darovane spolne celice ni enostaven, saj mora par čez kar nekaj zakonsko predpisanih postopkov. Uporabo darovane spolne celice pri paru mora tako predlagati zdravnik, ki je specialist ginekologije in porodništva. Prav tako pa mora par pridobiti soglasje strokovnega posvetovalnega telesa centra za OBMP, katerega sestavljajo specialist ginekologije in porodništva, strokovnjak s področja embriologije, socialni delavec in diplomirani univerzitetni pravnik. Zadnje dovoljenje pred pričetkom postopkov z darovano spolno celico pa mora izdati še Državna komisija za OBMP (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 12. člen).

Nove tehnologije so dramatično spremenile situacijo za mnoge pare, ki ne morejo zanositi. V zadnjih 20 letih je namreč dostopnost postopkov OBMP občutno narasla (Hudson *et al.* 2009: 61; po Philips *et al.* 2000). Postopki tako obsegajo od spodbujanja ovulacije, kjer se

³ Istega leta so prvi uspeh na področju zunajtelesne oploditve doživeli tudi ZDA in Avstraliji. (Vir: Keržan, 2008: 33)

⁴ Pri angleškem izrazoslovju pa se uporablja izraz za oploditev s partnerjevo spermo (artificial insemination ali AI) in oploditev z darovano moško celico (artificial insemination by donor ali AID) (Keržan 2008: 39).

uporabljajo različna zdravila, do bolj tehnološko naprednih tehnik, kot je *in vitro* fertilization (IVF) (Hudson *et al.* 2009: 61). Kljub naprednim tehnikam pa je pomoč pri zanositvi še vedno za mnoge dolga, mučna, čustveno pretresljiva in finančno draga. Prav tako pa se dostikrat soočijo s procesom, ki je etično naporen (Zaviršek 2011). Kljub temu pa je OBMP v Sloveniji omejena le na medicinski model, kjer je socialni popolnoma spregledan (Urh 2009: 112).

1.3 Darovalci in darovalke spolnih celic

Že leta 1976 je bila v Sloveniji (v Ljubljani) ustanovljena prva semenska banka (Keržan 2008: 39). Od takrat imajo tako Slovenci možnost altruistično (z darovanjem spolnih celic) pomagati parom, ki ne morejo imeti svojih bioloških otrok.

Darovanje spolnih celic dviguje mnogo etičnih vprašanj, saj prehaja vzpostavljene meje biološkega razmnoževanja med dvema posameznikoma (Hudson *et al.* 2009: 63; po Blyth, Landau, 2004). Zanimiva je raziskava iz Grčije, ki prikazuje, da bi bili ljudje hitreje pripravljeni darovati neznancu, kot pa sorodniku ali prijatelju (Hudson *et al.* 2009: 66; po Chliaoutakis *et al.* 2002). Nasprotno pa raziskava iz Švedske (Hudson *et al.* 2009: 66; po Westlander *et al.* 1998) in Združenega Kraljestva (Hudson *et al.* 2009: 66; po Fishburn Hedges/ICM, 2004) prikazuje, da bi bili anketiranci bolj pripravljeni darovati družinskemu članu ali tesnemu prijatelju. Študija iz Argentine pa je pokazala, da anketiranci ne bi sprejeli darovane spolne celice od družinskega člana (Hudson *et al.* 2009: 67; po Urdapilleta *et al.*, 2001). V Združenem Kraljestvu pa so bili anketiranci mnenja, da če je bil darovalec spolne celice družinski prijatelj, ta ne bi smel biti v stiku z otrokom po darovanju (Hudson *et al.* 2009: 67; po Bolton *et al.*, 1991). Razloge za to pa so našli v zadnjih raziskavah, ki so pokazale, da ljudi skrbi glede »vmešavanja« darovalcev v kasnejše otrokovo vzgojo (Hudson *et al.* 2009: 67; po Edwards, 2004). S tem so namreč lahko ustvarjeni novi problematični odnosi med darovalcem in staršem otroka (*ibid.*). Prav tako pa je lahko prisotnost darovalca neprestan spomin na donacijo in s tem negenetsko povezanost, oziroma socialno starševstvo enega starša (Hudson *et al.* 2009: 67; po Edwards, 1998). Drugi anketiranci pa so bili drugačnega mnenja, in sicer da darovalec spolnih celic ne more biti ločen od vloge starševstva. Prav tako pa naj bi darovalci vzdrževali nekakšno obliko odgovornosti do otroka

(Hudson *et al.* 2009: 67; po Hirsch, 1999). Tako je pomembno, da se je oseba, ki daruje spolno celico, pripravljena spoprijeti s to tehnologijo, četudi ni obravnavana kot uporabnik te tehnologije. Tako morajo biti darovalci spolne celice dobro obveščeni o procesu, prednostih in slabostih te tehnologije (Hudson *et al.* 2009: 63).

1.3.1 Pridobivanje darovanih spolnih celic

Slovenske reprodukcijske klinike se soočajo s problemom, kako pridobiti več darovalcev in predvsem darovalk spolnih celic. Najuspešnejša država pri pridobivanju darovanih ženskih spolnih celic je Španija s 6547 darovanimi spolnimi celicami. Sledi ji Združeno kraljestvo s 1763 darovanimi spolnimi celicami in Rusija s 1100 darovanimi spolnimi celicami. Med najuspešnejše države pa se uvrščata tudi Francija s 573 in Češka s 511 darovanimi spolnimi celicami (Zaviršek 2011). Na Danskem je največja spermalna banka na svetu - Cryos, ki dobavlja spermo posameznicam in klinikam, in sicer več kot 65 državam po svetu. Med darovalci spolnih celic je največ Danccev in Skandinavcev. Posebnost Danske pa je, da ima od leta 2008 enega izmed najprijaznejših sistemov uporabniku, saj ima posameznica ali družina možnost izbire med znanim ali anonimnim darovalcem (*ibid.*). Cryos pa prav tako omogoča shranjevanje sperme, ki pa je še posebej dragocena v primerih bolezni, ki z leti onemogoči plodnost. V Združenem Kraljestvu tako socialne delavke omogočijo možnost shranjevanja sperme že pri 14-letnih dečkih, ki zaradi napredovanja bolezni ne bi mogli imeti bioloških otrok (*ibid.*). Uporabnikom prijazno zakonodajo pa ima tudi Izrael, ki pa je zanimiv predvsem zaradi nasprotujočih si moral. Država po eni strani spodbuja pronatalizem z natalitetno politiko, ki je del državnega načrta. Ta politika in reproduktivna medicina tako pripomoreta k širjenju nacionalne države. Drug vidik pa je uporaba darovanih spolnih celic, kjer osebe v reproduktivnih postopkih lahko uporabijo eno (moško ali žensko) ali obe (moško in žensko) spolni celici darovalca. To pa je omogočeno vsakomur, ne glede na zakonski status ali spolno usmerjenost. Izrael tako nudi OBMP že od konca 70-ih let, prav tako pa ima na število prebivalcev največje število bolnišnic za medicinsko reprodukcijo. V Izraelu tako lahko rodi vsak, ki si to želi, saj to tudi državi zvišuje nataliteto. Kot pravi Zavirškova: »V tem smislu je sicer konservativni nacionalni projekt hkrati tudi moderen.« V Izraelu so tako glede medicinske reprodukcije predvsem usmerjeni v demonstracijo uspehov medicinske znanosti in zdravnikov in ne tako v moralne diskusije (*ibid.*).

V Sloveniji povpraševanje po darovanih spolnih celicah narašča. To pa se odraža tudi na naraščajočem številu spočetih otrok. Tako se je na Ginekološki kliniki Univerzitetnega kliničnega centra Ljubljana do julija 2011 rodilo že 146 otrok (129 otrok z darovanim semenom in 17 otrok z darovano jajčno celico) (*Daruj*). Prav tako pa Slovenija, glede na povpraševanje ljudi, ne uspe pridobiti dovolj darovalcev in darovalk⁵ spolnih celic. Podatki objavljeni na spletni strani Ginekološke klinike Univerzitetnega kliničnega centra v Ljubljani tako kažejo, da se klinike soočajo s problemi pridobitve moških spolnih celic, predvsem pa ženskih spolnih celic. Od novembra 2001 do julija 2011 je namreč za darovalske postopke OBMP zaprosilo 423 parov (295 parov za darovano seme in 128 parov pa za darovano jajčno celico), Kliniki pa je uspelo pridobiti 167 darovalcev spolnih celic (120 darovalcev moških spolnih celic in 47 darovalk ženskih spolnih celic) (*Daruj* - Rezultati). Na tem mestu pa je pomembno poudariti, da se po Slovenski zakonodaji spolne celice enega darovalca ali darovalke⁶ lahko uporabljajo (za postopek OBMP) toliko časa, dokler ne pride do rojstev otrok v največ dveh različnih družinah (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 29. člen). Vendar pa je pri darovalcih spolnih celic zastavljena stroga starostna meja, ki še dodatno zmanjša izbor primernih darovalcev. Ta je omejena na 35 let za ženske in 55 let za moške (*Daruj* - Kriteriji).

Tako se postavlja vprašanje, kako pridobiti več darovalcev spolnih celic. Tudi zakonodaja Republike Slovenije je na tem področju zaostrena in tako določa kar nekaj omejitev, ki še dodatno zožijo število možnih/primernih darovalcev. Med te spada 14. člen zakona ZZNPOB, ki določa, da strokovnjaki ne smejo uporabiti semenske celice darovalca za oploditev ženske, s katero zaradi sorodstvenih vezi ne bi mogel skleniti zakonske zveze. Prav tako se tudi jajčne celice darovalke ne smejo oploditi s semenskimi celicami moškega, s katerim zaradi sorodstva ne bi mogla skleniti zakonske zveze (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 14. člen). S tem je tako darovanje spolnih celic med sorodniki izključeno. Ker pa Slovenija ne pridobi dovolj slovenskih darovalcev pa se ponuja tudi možnost uvoza spolnih celic. Tega pa slovenska zakonodaja s 37. členom ZZNPOB prav tako ne dovoljuje, saj ni dovoljeno trgovanje s shranjenimi semenskimi celicami, neoplojenimi jajčnimi celicami in zgodnjimi zarodki (op.cit., 37. člen). Tako mora par dostikrat potovati v druge države, da se tam oplodi in se

⁵ 9. člen zakona ZZPOB pravi: »Darovalka jajčnih celic je ženska, katere jajčne celice se uporabijo za oploditev druge ženske.« (Vir: Zakon o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo (ZZNPOB), Uradni list RS, št. 70-3307/2000, (str. 8666))

⁶ V sledečem tekstu bo sledil izraz darovalec spolnih celic, ki označuje darovalce in darovalke spolnih celic.

nato vrne v Slovenijo. Prav tako imajo v tujini možnost prejema dveh spolnih celic hkrati (žensko in moško spolno celico darovalke in darovalca). Tako »posvojijo zarodek⁷« in ga v trebuhu pripeljejo domov (Zaviršek 2011). To pa pri nas z 8. členom ZZNPOB prav tako ni dovoljeno (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 8. člen).

Tema mnogih razprav je tudi, ali darovalce spolnih celic plačati. Slovenska zakonodaja s 37. členom ZZNPOB ne dovoljuje plačevanja darovalcev za njihove darovane spolne celice (op.cit., 37. člen). V Sloveniji je darovanje semena tako brezplačno in temelji na altruizmu in darovalčevi želji, da pomaga parom v stiski (Kocmur 2008). Darovalcu spolnih celic se po 10. členu ZZNPOB povrnejo le stroški prihoda v center za OBMP in vrnitve; stroški bivanja v centru; stroški pregledov in odvzema spolnih celic« (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 10. člen). Vse skupaj to znaša 25 evrov na obisk (Kocmur 2008). Ker pa darovanje spolnih celic obsega 4 do 6 obiskov, celotni znesek povrnitve stroškov znaša od 100 do 150 evrov⁸. S strani foruma <http://med.over.net> v Sloveniji je razvidno nezadovoljstvo ljudi, ki menijo, da imajo veliko več izdatkov, če se odločijo darovati spolne celice, kot znaša povrnitev stroškov. Eden izmed uporabnikov foruma je tako povzel, da bi bilo zaželeno, da se pri povrnitvi stroškov upošteva kilometrina oziroma kraj bivanja, celodnevna ali pa vsaj poldnevna parkirnina v garažni hiši, malica, nadomestilo za odsotnost z dela, kot tudi povrnjen znesek za prestane bolečine in žrtvovan čas. Tako menijo, da bi se več ljudi odločilo za darovanje spolnih celic, če bi se jih pri tem bolj finančno podprlo (*med.over.net*. Uporabnik: misina). Drug spekter pa predstavljajo študije v Združenem Kraljestvu, kjer le 7 % vprašanih meni, da je plačilo pomemben faktor pri njihovem odločanju za darovanje spolnih celic. S tem se je v Združenem Kraljestvu pokazalo, da je plačilo nepomemben faktor pri darovanju spolnih celic (Hudson *et al.* 2009: 66).

Kot pravi Bojana Pinter na forumu *med.over.net*, v Sloveniji obstaja skrb izkoriščanja mladih študentov in ljudi brez denarja, ki bi se odločili za darovanje spolnih celic zaradi finančne stiske in bi le-to lahko kasneje obžalovali (*med.over.net*. Uporabnik: prof. dr. Bojana Pinter, dr. med.). Primer tega so tudi podatki iz medijev, ki prikazujejo zaskrbljujoče podatke, kjer so mlade ženske iz gospodarsko slabše razvitih držav pogosto nadomestne matere ali darovalke

⁷ »Posvojitev zarodka« je postalo nekakšno ljudsko poimenovanje, ko ženska ali par dobi dve darovani spolni celici (moško in žensko spolno celico), (Vir: Zaviršek 2011)

⁸ Podatek števila obiskov pridobljen od Ginekološke klinike Ljubljana preko telefonskega pogovora. Telefonska številka dostopna na spletni strani Daruj.com: <http://www.daruj.com/vprasanja.php> (3.1.2012)

jajčne celice za razmeroma bogatejše državljane drugih držav (Blyth 2008). Te prakse pa se pogosto pojavljajo v državah, kjer interesi vseh udeležencev niso zavarovani (Blyth 2008; po Barnett, Smith 2006; Braid 2006; Chopra 2006; Mukherjee 2007). Nadomestna plačila potencialnim nadomestnim materam in darovalkam jajčne celice so lahko v tujih ciljnih državah nižja kot v matični državi (v državah, kjer je plačilo dovoljeno in ni prepovedano). Še vedno pa lahko ciljna država (glede na raven dohodkov žensk) ponuja nadomestno plačilo na tako visoki ravni, da bodoče nadomestne matere ali darovalke fizična in čustvena tveganja odmislijo (Blyth 2008). Tako je zaskrbljujoča zgodba ženske iz Romunije, ki se je odločila za darovanje jajčnih celic in za to dobila plačilo ekvivalentno trem svojim mesečnim plačam (v tovarni preprog). Ko pa se je kasneje sama zaradi predhodnega darovanja soočila z zdravstvenimi problemi (ki so vplivali na njeno plodnost), je klinika ignorirala njeno stanje (Blyth 2008; po Abrams 2006). Ravno zaradi takih primerov je v Združenih državah Amerike Ameriško združenje za reproduktivno medicino izjavilo, da plačila darovalcev⁹, ki presegajo 5000 \$ (3702 €), potrebujejo utemeljitev, plačila nad 10000 \$ (7404 €) pa niso primerna (Blyth 2008; po Ethics Committee of the American Society for Reproductive Medicine, 2007).

Eric Blyth tako izjavlja (na IFSW), da finančno nadomestilo darovalcem in nadomestnim materam ustvarja možnost izkoriščanja, komodifikacije in pomanjkanje spoštovanja. Zagotavljanje reproduktivnih storitev »čez mejo« lahko ustvari izkoriščevalski položaj, do darovalcev in nadomestnih mater, če vključeni udeleženci ne izhajajo iz enakega ekonomskega položaja. Zatorej lahko v prid zaslužka darovalci ali nadomestne matere tveganja zanemarijo. Tako če plačila ali povračila stroškov niso (darovalcem in nadomestnim materam) omejena na nujno potrebne stroške in/ali povračila za tveganja in nastale sitnosti, lahko vodi v komodifikacijo razmnoževalnih zmožnosti in/ali komodifikacijo otrok (Blyth 2008).

⁹ Anonimni darovalci so za približno četrtno cenejši od znanega darovalca (Zaviršek 2011).

1.4 Po pomoč za zanositev v tujino

Ljudje, ki so brez otrok in imajo težave rodnosti, se lahko odločijo za izvedbo postopkov OBMP v drugih državah. Razlogi za to so pogosto pomanjkanje tehničnega znanja v domovini, boljša kvaliteta storitev v tujini, boljša dostopnosti do storitev (ni storitev v domovini ali so finančno nedostopne), prepovedi storitev do določene skupine ljudi (istospolno usmerjeni, samske ženske, ženske, starejše od določene meje, kjer je še dovoljen postopek OBMP), dolge čakalne vrste ali splošna prepoved postopka v domovini (Blyth 2008).

Tudi v Sloveniji so čakalne vrste za OBMP predolge (še posebej glede pridobitve darovane spolne celice), kar lahko predstavlja velik problem, saj plodnost pri ženskah po 30. letu strmo upada (Blyth 2008; po Bongaarts, 1982, Zaviršek *et al.* 2008: str. 123). Tako se morajo pari hitro organizirati in poiskati alternativne države, ki bi postopke izvedle hitreje. Tako začetne informacije najpogosteje začnejo iskati na internetu in družtvih (Zaviršek *et al.* 2008: str. 123). Na forumih, kot je *med.over.net*, je tako zaznati veliko pogovorov na temo, kam iti po darovano spolno celico v tujino, kakšne so cene, kakšne so čakalne dobe, kakšno je zadovoljstvo in podobno (*med.over.net*. Uporabnik: alia). Pomembno pa je poudariti tudi, da morajo pari, ki gredo skozi postopke OBMP, o tej temi predhodno že veliko vedeti, da lahko ginekologe ali sestre kaj vprašajo. Če sami nič ne vprašajo, nič ne izvedo (Zaviršek *et al.* 2008: str. 129).

V Sloveniji je zakonodaja urejena tako, da ima par ali partner v skladu z zakonom in Pravili obveznega zdravstvenega zavarovanja pravico do pregleda, preiskave ali zdravljenja v tujini. Pogoji za financiranje zdravljenja v tujini pa je, da so bile v Sloveniji izčrpane vse možnosti zdravljenja in je z zdravljenjem oziroma pregledom v drugi državi utemeljeno pričakovati ozdravitev ali izboljšanje zdravstvenega stanja oziroma preprečiti nadaljnje slabšanje. ZZS v upravnem postopku (na prvi stopnji imenovani zdravnik ZZS, na drugi stopnji pa zdravstvena komisija) odloča o upravičenosti do zdravljenja v tujini (Poslovno poročilo ZZS 2010: 26). Paru oziroma partnerju (z obveznim zavarovanjem) je po 23. členu Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ) zagotovljeno plačilo zdravljenja zmanjšane plodnosti in umetne oploditve v vrednosti najmanj 85 % (ZZVZZ-

UPB2 Ur. l. RS, št. 70/2005, 23. člen). Tako Sklep upravnega zbora ZZZS osebam (v primeru dolgih čakalnih dob) omogoča povračilo stroškov v tujini (do višine cene te storitve v naši državi) za opravljene postopke oploditve z biomedicinsko pomočjo (OBMP) z darovano celico (Poslovno poročilo ZZZS 2010: 27). Če pa se osebi ne povrne polna vrednost stroškov, je par/partner to dolžen plačati sam. Prav tako ima tudi možnost sklenitve dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja pri eni izmed komercialnih zavarovalnic¹⁰. Lahko pa se zgodi, da so stroški postopka v tujini nižji. V tem primeru se zavarovani osebi povrnejo po predloženem računu¹¹. Potni stroški pa se zavarovanim osebam ne povrnejo¹².

Povprečna cena (od 1.11.2011) vseh postopkov s spontananim in stimuliranim ciklusom, znaša 1.202,25 evrov. Ta cena obsega en postopek OBMP v Sloveniji. Cena teh postopkov pa je glede na kraj izvajanja postopka ter vrsto ciklusa (spontani ali stimulirani) različna. Tako je povprečna cena (od 1.11.2011) vseh postopkov na UKC Ljubljana 1.812,39 evrov in UKC Maribor 1.652,98 evrov.¹³ Prav tako znaša povprečna cena spontananih ciklusov vseh izvajalcev OBMP (Bolnišnica Postojna, UKC Ljubljana in UKC Maribor) 1.057,99 evrov. Med njimi so najcenejši postopki v Bolnišnici Postojna, 817,53 evrov, in najdražji v UKC Ljubljana, 1.232,43 evrov. Povprečna cena stimuliranih ciklusov vseh izvajalcev OBMP (Bolnišnica Postojna, UKC Ljubljana in UKC Maribor) je kar trikrat višja, saj znaša 3.271,58 evrov. Tudi tu pa je cena postopkov stimuliranih ciklov najcenejša v Bolnišnici Postojna, 1.755,29 evrov, in najdražja v UKC Ljubljana, 2.646,09 evrov¹⁴.

Trend hitrega naraščanja vlog za napotitev na zdravljenje v tujino je bil predvsem aktualen v letih 2006-2009, saj se je dvigal za približno 15 % vsako leto. Tega pa v letu 2010 ni bilo zaznati. ZZZS navaja razloge, kot so jasnejše usmeritve služb ZZZS in večja informiranost zavarovanih oseb pred samo podajo vloge (oz. bolj kritično podajanje vlog za napotitev v tujino) (Poslovno poročilo ZZZS 2010: 26).

V Sloveniji se pari vse pogosteje odločajo izvesti postopke oploditve z darovano spolno celico v tujini. Razlogi za to pa so zopet dolge čakalne dobe.

¹⁰ Podatki posredovani po e-pošti od Indok ZZZS službe

¹¹ Podatki posredovani po e-pošti od Indok ZZZS službe (gl. tudi Kocmur 2008)

¹² Podatki posredovani po e-pošti od Indok ZZZS službe

¹³ Prav tam.

¹⁴ Prav tam.

Tabela 1: Prošnje za financiranje OBMP z darovano spolno celico

LETO	Število oddanih prošenj	Število odobrenih vlog	Število neodobrenih vlog	Število nezaključenih vlog
2007	22	20	2	0
2008	29	25	2	2
2009	42	41	1	0
2010	47	40	3	4

Če pogledamo leto 2007, vidimo, da je bilo oddanih 22 vlog, sprejetih pa 20 vlog. Dvajsetim parom so tako povrnili stroške postopkov OBMP v tujini (Poslovno poročilo ZZZS 2007: 47). V letu 2008 je bilo oddanih 29 vlog in sprejetih 25, nato pa je leta 2009 število oddanih vlog zopet naraslo na 42 vlog, od katerih je bilo sprejetih kar 41 (Poslovno poročilo ZZZS 2008: 26, Poslovno poročilo ZZZS 2009: 24). Naraščanje števila oddanih vlog se je nadaljevalo v letu 2010, kjer je bilo 47 oddanih vlog, od tega sprejetih 40 vlog (3 vloge so bile neodobrene in tako pari niso dobili finančne podpore, 4 pa nezaključene) (Poslovno poročilo ZZZS 2010: 27). Tako število oddanih prošenj za financiranje postopkov OBMP z darovano spolno celico (na ZZZS) (v primeru dolgih čakalnih dob) v tujini narašča (Tabela 1: Prošnje za financiranje OBMP z darovano spolno celico). Potrebno pa je poudariti, da je število oddanih prošenj znano le od leta 2007 naprej, saj je ZZZS od leta 2002 do vključno leta 2006 poročal le o številu odobrenih vlog¹⁵.

V letu 2009 (Poslovno poročilo ZZZS 2009: 24) in 2010 (Poslovno poročilo ZZZS 2010: 26) so bile zavarovane osebe največkrat napotene v Avstrijo, Nemčijo in Švico, v letu 2008 pa v Avstrijo, Nemčijo in Francijo (Poslovno poročilo ZZZS 2008: 25).

¹⁵ Vir: Poslovna poročila ZZZS od leta 2002 do leta 2006 dostopna na:
http://www.zzzs.si/ZZZS/info/egradiva.nsf/poslovno_porocilo_slo?OpenView&count=1000

1.5 Povezava med socialnim in genetskim starševstvom

Ko paru uspe zanositev z darovano spolno celico, nastanejo različne družinske formacije. Še posebno zanimive so družine, ki prejmejo darovano spolno celico, saj se znotraj njih prepletajo biološke in socialne meje (Zaviršek 2011). Ena izmed njih je primer uporabe darovane semenske celice za oploditev ženske. V tem primeru je otrokov uradni oče socialni oče, saj nista genetsko povezana (otrok je genetsko povezan z darovalcem moških spolnih celic). Druga oblika družinskih formacij je, da so bile ženski darovane jajčne spolne celice. V tem primeru je mama otroku socialna mama, saj z otrokom ni gensko povezana. Tako imajo otroci, spočeti z darovano spolno celico, v biološko-socialnem smislu kar tri starše. Tako tudi Darja Zaviršek pravi: »Za spočetje otroka sta fizično sicer potrebna dva odrasla, v socialno-pravnem smislu pa trije odrasli ...«. Če pa se par odpravi v tujino (v Sloveniji to namreč ni dovoljeno), ima lahko otrok celo štiri starše, dva socialna in dva genetska (darovalec semenske spolne celice in darovalka jajčne spolne celice). V biološkem smislu sta ta starša podobna staršem, ki posvojijo otroka. Če pa ženska na primer nima maternice, se lahko pojavi potreba tudi po gestacijski materi¹⁶, ki otroka donosi. V tem procesu tako lahko sodeluje kar pet oseb, in sicer dva socialna starša, darovalec jajčnih celic, darovalec semenskih celic in gestacijska mama (Zaviršek 2011).

Ker je v nekaterih družbah neplodnost še vedno tabu (delno tudi v slovenski družbi) (*ibid.*), se še vedno preferirajo tradicionalne oblike sorodstva (Urh 2009: 120). Ravno zato so v preteklosti skušali negensko povezanost enega starša z otrokom skriti. Keržan tako opisuje metodo, s katero so skušali ohraniti iluzijo genetskega očetovstva pri moških z zmanjšano plodnostjo. Uporabili so tako imenovane »semenske koktejle«, kjer so pred znotrajmaternično inseminacijo pomešali spermo partnerja ženske in spermo darovalca¹⁷ (Keržan 2008: 41). To je bilo v tistem času smiselno, saj še ni bilo DNK preiskav, s katerimi so lahko preverili, kdo

¹⁶ Kadar pa ženska ne more donositi (zaradi razvojnih nepravilnosti maternice), je v nekaterih državah dovoljeno tudi gestacijsko (nadomestno) materinstvo (Avstralija -Victorija, Velika Britanija, Nizozemska, Madžarska, Brazilija, Hong Kong, Izrael, Južna Afrika). Nadomestna mati tako otroka rodi z uporabo že oplojenega zarodka, ki se vstavi v njeno maternico ali z uporabo njenih lastnih jajčnih celic ter spermo bodočega očeta (Vir: Zaviršek *et al.* 2008: str. 9-10), v Sloveniji pa je ta oblika materinstva s 7. členom zakona ZZNPOB prepovedana. Tako v tem primeru v Sloveniji paru ostane le možnost posvojitve (Vir: *Uradni list Republike Slovenije*: ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 7. člen),

¹⁷ V uporabi je tudi izraz »divji zahod«, ki se nanaša na uporabo metode mešanja »semenskih koktejl«. (Keržan 2008: 41)

je biološki če otroka. Kljub tej metodi pa so bile možnosti, da bi semenske celice partnerja ženske oplodile njeno jajčno celico, skoraj nične (*ibid.*). Zaviršek navaja, da to še vedno prakticirajo v Izraelu, kjer tamkajšnji zdravniki pomagajo moškim, ki se ne počutijo preveč stigmatizirane. Kvaziznanstvena razlaga pa utemeljuje, da vitalnejša in hitrejša sperma utira pot počasnejši in ob tem počasnejša (moževa ali partnerjeva) oplodi jajčece ženske (Zaviršek 2011). Mešanje sperme naj bi tako par razbremenilo in s tem ohranilo fantazijo, da so otroci spočeti s spermo partnerja ženske in ne darovalca. K tej razbremenitvi so pripomogli (po opravljenem postopku in zanositvi) tudi zdravniki, ki so postali nekakšni moderni šamani, ko so vsaki ženski rekli: "Vaš mož me je imel za norca. Mislil sem, da bo dojenček iz sperme, ki sem vam jo dal, a zdaj vidim, da je njegov!" (*ibid.*).

Mešanje semenskih celic dveh ali več moških pa v Sloveniji po 13. členu ZZNPOB ni dovoljeno. Prav tako ni dovoljena mešanica jajčnih celic dveh ali več žensk v postopku OBMP (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 13. člen).

1.6 Pravice otrok, spočetih z darovano spolno celico

Švedska je bila ena izmed prvih držav, ki je z zakonodajo uredila ukinitve anonimnosti darovalcev spolne celice v postopkih OBMP (Lind 2011: 2; po SFS 1984:1140).

Lind navaja, da imajo otroci, ki ne zrastejo s svojimi biološkimi starši, po mednarodnih pogovorih in nacionalnih diskurzih mnogih držav pravico pridobiti informacije o svojem izvoru. Tako obstaja mnogo mednarodnih deklaracij, ki ščitijo vez med otrokom in njegovim izvorom. Pravica otroka, da pozna biološke starše, temelji na UN Convention on the Rights of the Child (UNCRC). Tako sta na primer "Člena 7. in 8. UNCRC iz leta 1989 utemeljila pravici otroka, da pozna svoje starše in da le-ti skrbijo zanj. Otroku ima tu prav tako pravico ohraniti identiteto, vključno z nacionalnostjo, imenom in družinskimi razmerji. Člen 29 UNCRC pravi, da mora biti izobrazba otroka usmerjena v to, da se razvije spoštovanje do bioloških staršev otrok, otrokove kulturne identitete, jezika in vrednot. Člen 30 pa trdi, da otroku, ki pripada manjšinski skupini, ne sme biti odvzeta pravica do njegove kulture, vere, kot tudi ne do uporabe svojega jezika" (Lind 2011: 1). UNCRC je s temi članki skušal zaščititi otroke. V primeru oploditve z darovalčevo spolno celico (AID) in posvojitve je tako ločitev otroka od bioloških staršev splošno sprejeta, četudi ni v najboljši interes otroka. To pa

je prav tako obsojeno s strani Konvencije (Člen 9), ki pravi, da bi otroku morali (kljub ločitvi od bioloških staršev) zagotoviti pravico, da pozna svoj izvor in tako zavaruje svojo identiteto (*op. cit.:2*).

V prid ukinitve anonimnega darovanja spolnih celic govori tudi Aleksandra, ki je ena izmed zaposlenih na kliniki za reprodukcijo na Švedskem. Aleksandra tako pravi:

»Tisti, ki pridejo sem ... so politiki in učitelji. Vsi tipi pridejo sem. In vsi to naredijo altruistično, in zaradi tega se počutim tukaj tako dobro. Saj ko je anonimno, verjamem, da veliko ljudi to naredi za denar. Oni lahko rečejo, kar želijo, ampak točno to počnejo. In kasneje se morajo soočiti z dejstvom, da so lahko spočeli 25 otrok, 25 otrok ... In če je bila [sperma] izvožena so lahko spočeli celo 50 otrok. To je veliko, zato ne vem, kaj so mislili. In ko se šolajo na fakulteti, to počnejo za dodaten denar, za pivo. Morda bodo imeli drugačne misli, ko bodo starejši. Mislim, da se ne zavedajo, kaj počnejo – to je blago. Kupec je tisti, ki želi več in več in mladenič, ki daruje, to naredi, ker želi dodaten denar. Tukaj ni tako in zaradi tega se počutim dobro. Tukaj ne darujejo pretirano, saj vedo, da jih lahko otroci kasneje najdejo. In zato rej menim, da je to tukaj bolj resno.« (Stine Willum 2010: 403).

Odgovorna donacija mora tako temeljiti na odgovornih darovalcih. Do tega pa lahko pride le, ko moški vedo, da bodo morali odgovarjati za svojo donacijo, če se bodo srečali z otrokom kasneje v življenju (Stine Willum 2010: 403-404).

Zadnji podatki, objavljeni s strani European Society of Human Reproduction and Embryology (ESHRE), kažejo na to, da je bilo največje število osemenitev z darovalčevo spolno celico izvedenih na Danskem, v Franciji in Španiji. V vseh teh državah je anonimnost darovalca dovoljena. To lahko morda kaže na to, da anonimnost darovalca vpliva na to, da je ta postopek bolj dostopen in je tako donacija sperme in jajčec lažje na voljo. Vpliv tega na dostopnost darovanih spolnih celic se bo s časom še pokazal. Nekatera objavljena poročila pa nakazujejo na to, da ima zakonodaja, ki zapoveduje razkritje identitete darovalca, malo vpliva na število darovanih spolnih celic in pomanjkanje le-teh. Nasprotno se namreč govori, da se z zakonom, ki omejuje anonimno darovanje spolnih celic, občutno znižajo procenti darovalcev spolnih celic. Ena izmed skrbi, ki zadevajo darovalčevo anonimnost, je pomanjkanje informacij o medicinskih in družinskih zgodovinah. Tako se z odpravo anonimnosti darovalca goji osnovna blaginja družine, ki prejme darovano spolno celico. V Kanadi je AHRA

(Assisted Human Reproduction Act) z registrom (Personal Health Information Registry) začela nuditi spolne celice tistim, ki jih potrebujejo. Prav tako so nudili otrokom (ki so bili spočeti z darovano spolno celico) informacije v zvezi z zdravjem darovalca (kot so osebne karakteristike, informacije o genetiki in zgodovini zdravja) (P. del Valle, M. Said, 2011).

Na Švedskem se prakticira tudi kontradiktorno izbiranje darovalcev spolnih celic, saj se jih izbira glede na fenotip. Barbro, ki dela na reprodukcijski kliniki na Švedskem, razlaga zakaj mora biti darovalec spolne celice čim bolj podoben bodočemu staršu. Tako je zakonodaja kontradiktorna, saj dovoljuje, da otrok poišče darovalca, ki je prispeval k njegovemu spočetju, obenem pa mora Barbro iskati darovalca, ki je čim bolj podoben bodočemu staršu (da ne bi prišlo do vprašanj, od kod ima otrok svetle lase, če ima starš temne lase). Z iskanjem »najbolj primerne darovalca« se tako družine izognejo razlaganju ostalim, da je bil otrok spočet z darovano spolno celico (Stine Willum 2010: 405).

Price (1997) in Heitman in Schlachtenhaufen (1996) pa menijo, da poskus ujemanja ljudi glede na fenotip vzpostavlja zanimiva eksistencialna vprašanja o naravi in konceptu »rase« in etične pripadnosti, ki so bili do sedaj skriti. Heitman in Schlachtenhaufen (1996) tako poudarita tudi skrb o ujemanju tistih s podobno biološko in kulturno dediščino, ampak s politično preobremenjenimi odnosi (npr. Iranski in Iraški Američani). Te skrbi lahko odraža bolj splošna zaskrbljenost »ustvarjanja dizajnerskih otrok« (Hudson et al. 2009: 70).

Willum pravi, da moramo nehati spreminjati otroke, spočete z darovano spolno celico, v otroke, ki bi jih Haraway (1992) imenoval »neprimerni drugi«. Prav tako moramo prenehati s stigmatizacijo in marginalizacijo darovalcev, neplodnih moških in žensk, istospolnih žensk in samskih žensk, ki so vpletene v donacijo sperme. Čeprav je težko navigirati pomene moškosti, genov, sorodnosti in seksualnosti brez marginalizacije, stigmatizacije in normalizacije, moramo biti kljub temu previdni, ne glede na to, ali se to dogaja kot del komercialne strategije v bankah sperme, v klinikah plodnosti, v parlamentarnih razpravah ali drugih oblikah javnih razprav (npr. v medijih) ali v vsakodnevnih pogovorih med prijatelji. Namesto tega moramo tako delati na različnih načinih, kako povedati nove zgodbe o donaciji sperme, ki bodo nadaljevale z oblikovanjem življenj v prihodnosti (Stine Willum 2010: 407).

1.6.1 Otroku povedati o njegovem spočetju ali ne

Starši otrok, ki so bili spočeti z darovano spolno celico, naletijo (z odraščanjem otroka) na pomembno vprašanje: Ali otroku (in okolici) povedati o njegovem spočetju ali ne? Pri tehtanju se ozirajo na mnogo informacij, ki jih dobijo preko družbe, prijateljev, sorodnikov, socialnih delavcev, kot tudi zdravnikov in medicinskih sester, ki so jim pomagali pri zanositvi. Tako tehtajo tveganja, ki bi nastala s tem, da otrok izve, in tveganja, če ne izve.

Eric Blyth tako navaja najpogostejše razloge, zaradi katerih starši otrokom zamolčijo, da so bili spočeti z darovano spolno celico. Eden izmed razlogov so nasveti zdravnikov, ki staršem svetujejo, naj otroku načina spočetja ne razkrijejo. Drug razlog je strah pred stigmatizacijo, ker je imel oče težave pri oploditvi. Starši se prav tako bojijo, da bi se otrok ob razkritju načina svojega spočetja odmaknil od njih, saj niso genetsko povezani. Prav tako pa se bojijo, da bi se poslabšal odnos otroka s sorodniki. Tu pa se pojavljajo še strahovi v povezavi z otrokovo samopodobo. Starši se namreč bojijo, da bi razkritje negativno vplivalo na otrokovo samopodobo. Starši pa se soočajo tudi s stisko, da ne morejo odgovoriti na morebitna vprašanja o anonimnem darovalcu. Zelo ključen dejavnik za molk je tudi strah pred okolico, saj se starši bojijo, da bi le-ta otroka in družino stigmatizirala. Na koncu pa se pojavlja tudi zelo preprost, a pomemben razlog, in sicer nevednost staršev, kako otroku povedati. Kljub vsem tem razlogom je le malo dokazov, da se strahovi staršev uresničijo. Intervjuji z otroki so pokazali celo nasprotno, in sicer da razkritje o otrokovem spočetju pozitivno vpliva na družinske vezi in jih celo utrdi. Blyth tako tudi dodaja, da je ključno le, da otrok že v zgodnji starosti izve o načinu svoje spočetja. Ta informacija namreč lahko z leti postaja težje breme. Pomemben argument je dala tudi 9-letna deklica, ki je dejala: "Stvari ne moreš ohranjati kot skrivnost za vedno, če pa jo in če tvoj otrok to izve, bo hotel vedeti, kaj so še druge stvari, ki jih skrivaš." (Zaviršek 2011).

Vendar pa raziskave kažejo, da število staršev, ki povedo otroku o načinu njegovega spočetja, narašča (Thorn, Wischmann 2009: 74; po Rumball & Adair, 1999; Gottlieb et al., 2000; Greenfeld, 2002; Leeb-Lundberg et al., 2006; Daniels et al., 2007). Starši se za ta korak odločijo predvsem zaradi psiholoških, etičnih in medicinskih razlogov. Raziskave in klinične izkušnje so pokazale tudi, da je za dobrobit otroka pomembno, da se mu to pove ob zgodnjih letih (Thorn, Wischmann 2009: 74; Lycett et al., 2004; Scheib et al., 2005).

Edwards (1999) tako kategorizira nevarnosti, ki lahko nastanejo, če otrok ne ve, da je bil spočet z darovano spolno celico. Med te se zvrščajo psihološke nevarnosti (če otrok na primer izve informacije o donaciji »po nesreči«), biološke nevarnosti (tveganje incesta) in racionalne (tveganja, ki nastanejo v povezavi z obstoječimi odnosi ali so ustvarjeni novi problematični odnosi) (Hudson et al. 2009: 67). M. Cowden tukaj dodaja, da je v raziskavi Golomboka in sodelavcev (1999), 89 % staršev otroku zamolčalo način spočetja, vendar pa je kar 53 % staršev povedalo o načinu spočetja ostalim ljudem. S tem je odstotek, da otrok izve od ostalih, da je bil spočet z darovano spolno celico, precej visok (Cowden 2012: 115). Prav tako pa Cowden dodaja, da skrivnosti v družini nanjo delujejo destruktivno. Prav tako molk v družini stigma do uporabe darovanih spolnih celic le še okrepi, kot tudi ustvari medicinska tveganja (Cowden 2012: 118; po Baran, Panor 1993; Daniels, Taylor 1993; McWhinie 2001; Triseliotis, 1988). Po Parentlinku (2011) je pomembno, da otrok s to informacijo raste in se mu jo tako pove že v zgodnjih letih (četudi starši čutijo, da je otrok premajhen, da bi razumel) (Cowden 2012: 115).

Izvedena je bila tudi majhna raziskava, ki je raziskala širše javno mnenje o odločitvi, da bi otrokom, ki so bili spočeti z darovano spolno celico, razkrili način njihovega spočetja. Raziskava še vedno ni dokončana, a kaže možne ambivalentne razloge okoli te teme. Raziskave iz Združenega Kraljestva (Hudson et al. 2009: 68; po Bolton et al., 1991), Argentine (Hudson et al. 2009: 68; Urdapilleta et al., 2001) in Švedske (Hudson et al. 2009: 68; Skoog Svanberg et al., 2003) so poročale, da velik del vprašanih meni, da bi morali otroku povedati o načinu njegovega spočetja. Glavni razlog za to je bila tudi ta nevarnost, da bi otrok »ponesreči« sam izvedel način svojega spočetja. Škoda, ki pa jo ljudje najpogosteje povezujejo z uporabo darovanih spolnih celic, pa je po Edwardsovem (1999) mnenju pogosto psihološka škoda in družinski konflikt. Druge raziskave kažejo, da je razkritje socialna variabla, saj so ženske bolj naklonjene razkritju načina spočetja svojim otrokom kot moški (Hudson et al. 2009: 68; Skoog Svanberg et al., 2003), prav tako pa so očetje to bolj pripravljeni razkriti kot moški brez otrok (Hudson et al. 2009: 68; Lui and Weaver, 1996). Zaskrbljujoča so tudi mnenja nekaterih anketiranih, ki so pri tematiki razkritja informacije o izvoru otroka menili, da tisto, česar človek ne ve, mu ne more škoditi (Hudson et al. 2009: 68; Edwards, 1998, 2004). Iz Edwardsovih raziskav je tudi razvidno, da je lahko za socialne starše zaskrbljujoče, če otrok po sprejeti informaciji o izvoru nato želi kontaktirati darovalca, s katerim je gentsko povezan (Hudson et al. 2009: 68; Edwards, 1998, 2004). Anketirani so

prav tako menili, da če se otroku pove o njegovem izvoru, je pomembno, da mu je na voljo zadosti informacij in podpore (Hudson et al. 2009: 68; po Human Genetics Commission, 2006).

Pravica otroka, ki je bil spočet s postopkom OBMP (z darovano celico ali nadomestnim materinstvom), je pogosto kršena glede dostopa do informacije o svojih bioloških starših (Blyth 2008).

Mednarodne raziskave ugotavljajo, da starši težko povejo in razložijo svojim otrokom, kako so bili spočeti in kako je bilo »na začetku«. Kljub temu pa so starši bolj zadovoljni, da ima otrok pravico izvedeti, kdo so njegovi biološki starši, kot če le te pravice ne bi imel. Tako se danes vse več parov strinja, da ima otrok pravico vedeti o zgodovini svojega spočetja. Tako se le odločajo, kdaj in kako otroku na primeren način povedati o načinu njegovega spočetja. Ker pa se veliko ljudi obrača po pomoč na forume, je na teh zaslediti kar nekaj predlogov, kot tudi opisov, kako otroku povedati. Na Forumu (www.med.over.net) je bil tako objavljen naslednji opis: "Pri dveh, treh letih bi mu ob kakšnih slikicah razlagala, kako je rasel v mojem trebuščku, mimogrede pa bi povedala, da je pikico, iz katere se je razvil, v trebušček vstavil zdravnik, saj je mamica ni imela" (Zaviršek 2011).

Postavlja se tudi pomembno vprašanje v primeru, da starši povedo svojim otrokom o načinu njihovega spočetja. Kot ključno vprašanje se tako zastavlja, kako otroka podpreti, če se odloči poiskati svojega biološko-genetskega starša. To je namreč v Sloveniji prepovedano z 18. členom ZZNPOB (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 18. člen). Tako se starši sprašujejo, kako naj otroku pomagajo ob izgubi, saj zakonodaja ne dovoli, da bi bili darovalci in darovalke znane (Zaviršek 2011). Tako slovenska zakonodaja dopušča identificiranje darovalca ali darovalke le v primeru zdravstvenih težav otroka. Le-ta lahko s 15. leti in razsodnostjo od centra za OBMP zahteva pomembne podatke o darovalcu spolnih celic. Če pa so podani izjemni zdravstveno utemeljeni razlogi, pa lahko pomembne podatke o darovalcu izve tudi otrokov zakoniti zastopnik (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 18. člen). Tako otrok lahko izve darovalčevo ime na primer le v primeru, ko bi za preživetje potreboval celice biološkega starša (Zaviršek 2011).

1.6.2 Pravica vedeti

Anonimnost darovalcev spolnih celic je v Sloveniji (kot drugje) v prid staršem, ki se odločijo otroku prikriti način spočetja (*ibid.*). Vendar pa raziskave v zadnjem desetletju kažejo, da ljudje, ki so bili spočeti z darovano spolno celico, želijo imeti možnost izvedeti, kdo so njihovi genetsko-bioloških starši (četudi te pravice nikoli ne bodo koristili). Ko se je to ugotovilo, so se zakonodaje na tem področju spremenile (*ibid.*). Prva država, ki je ukinila anonimno darovanje spolnih celic in s tem leta 1984 razkrila darovalčevo identiteto, je bila Švedska (Blyth, Frith 2008: 81; po Daniels, Lalos 1995). Njena zakonodaja določa, da otrok, ki je odrasel in dosegel zadostno zrelost, lahko pridobi informacije o darovalcu (Frith 2001: 819; po Daniels, Lalos 1995). Zanimivo je omeniti, da vse to velja le za darovalce sperme, saj donacija jajčne spolne celice na Švedskem ni dovoljena (Frith 2001: 819; po Gunning 1998). Nekateri starši pa se z znanimi darovalci niso mogli sprijazniti in so zato odhajali po spolne celice na Dansko (Zaviršek 2011). Leta 2005 pa so pravico do darovane spolne celice na Švedskem pridobile istospolne partnerke, ki živijo skupaj. Kljub temu še danes za samske ženske na Švedskem ni poskrbljeno, saj se ne morejo odločiti za uporabo darovane spolne celice v reproduktivnih postopkih (Stine Willum 2010: 396). Darovalčeva identiteta je od leta 2005 razkrita tudi v Združenem Kraljestvu, kjer otroci po 18. letu starosti lahko pridobijo informacije o darovalcu¹⁸ (Blyth, Frith 2008: 74). Otrok po 18. letu lahko pridobi informacije o darovalcu sperme (IVF Australia, Donor program) tudi v Avstraliji, Viktoriji od leta 1998 (Blyth, Frith 2008: 81; po Johnson 2006), na Norveškem (ESHRE, legal documentation - Norveška), v Švici (ESHRE, legal documentation - Švica) od leta 1992 (Frith 2001: 819) in na Finskem (ESHRE, legal documentation - Finska). Nemčija pa te z zakonodaje nima urejene, vendar pa obstajajo razsodbe ustavnega sodišča, ki dovoljujejo vsaki osebi, da pridobi informacije o svojem biološkem izvoru in zatorej anonimno darovanje v Nemčiji ni več prakticirano¹⁹. Tako se mora darovalec spolne celice po smernicah Nemške zdravniške zbornice strinjati, da bo otrok lahko pridobil informacije o svoji identiteti. Prav tako pa se morajo strinjati bodoči starši otroka, da bo zdravnik te informacije posredoval otroku (Thorn et al. 2008: 1; po Bundesärztekammer, 2006). V Zahodni Avstraliji lahko otrok prav tako

¹⁸ To pa ne velja v primeru, če je bil postopek izveden pred 31.3.2005.

¹⁹ Osebna korespondenca z Dr. Petro Thorn (Nemčija), Podatki posredovani preko e-pošte (glej tudi Dennison 2008: 9).

pridobi informacije o darovalcu, ko je odrasel in dosegel zadostno zrelost. Prav tako je odstranjena anonimnost pri tistih darovalcih, ki so spolne celice darovali po decembru 2004 (Sawyer 2009: 7). Tudi Južna Avstralija dopušča pridobitev informacij o darovalcu (Dennison 2008: 9). Informacije o darovalcu pa lahko pridobi otrok tudi na Nizozemskem od leta 2004 (Blyth, Frith 2008: 81) in Novi Zelandiji od leta 2004 (New Zealand Legislation: Human Assisted Reproductive Technology Act 2004 No 92.). V Avstriji pa lahko od leta 1992 otrok že po 14. letu (ESHRE, legal documentation - Avstrija) sme pridobi informacije o darovalcu (Frith 2001: 819; po Morgan, Bernat 1992). V izjemnih zdravstvenih primerih lahko za informacije o darovalcu zaprosijo tudi zakoniti skrbniki otroka (ESHRE, legal documentation - Avstrija). Vendar to velja le za darovalce sperme, saj donacija jajčne spolne celice ni dovoljena (Frith 2001: 819; Gunning 1998). Zanimiva pa je Danska, ki ima dvojni ali mešani sistem, kjer se starši lahko odločijo, ali želijo darovalca ki je anonimen, ali darovalca, katerega identiteta je lahko razkrita (to lahko otrok izve po 18. letu starosti). Kljub temu da Danska z zakonodajo ne dovoljuje anonimnosti, je ta še prakticirana na klinikah. To pa tako, da danska spermalna banka izvaža semena anonimnih in znanih darovalcev. S tem so se izognili tudi skrbem (te so zagovarjali predvsem zagovorniki anonimnosti), da bo ukinitve anonimnosti darovalcev zmanjšala še tisto nizko število darovalcev, ki se odločijo darovati spolne celice. Vendar pa se je izkazalo, da večjih posledic tovrstne zakonodaje ni bilo, saj so države (ki so ukinile anonimno darovanje), zaznale le rahel padec števila darovalcev (Zaviršek 2011). Danska pa je »prijazna« tudi istospolnim ženskam, saj jim od leta 2007 omogoča koriščenje reproduktivnih postopkov z darovano spolno celico. Te postopke pa na Danskem lahko koristijo tudi samske ženske (Stine Willum 2010: 396). Po dopolnjenem 18. letu starosti lahko pridobi informacije o darovalcu še Islandija (od leta 1996; ta pa je zanimiva predvsem zato, ker ima darovalec spolne celice izbiro, ali želi biti identificiran ali ne) (Frith 2001: 819; Council of Europe 1998).

Zavirškova glede Slovenske zakonodaje (ki ne dopušča imenovanih darovalcev) še dodaja: »Ker je napisana zakonodaja vedno kontekstualna, je bila leta 2001 odraz družbenih vrednot, določene klime in obstoječih moral.« (Zaviršek 2011).

Vendar pa se ob nevednosti lahko pojavi nevarnost incesta, saj otrok ne sme dostopati do identifikacijskih podatkov. Tu pa se ob spočetju otroka poveča možnost biološke nevarnosti (genetskih bolezni) (Cowden 2012: 109; po Schull, 1958). Tako Cowden, navaja, da je

tveganje incesta pri otrocih, spočetih z darovano spolno celico, sicer zelo nizko, vendar pa kljub temu ostaja velika skrb za te osebe (Cowden 2012: 108-109; po Dennison, 2007: 15). Tako je pojasnila, da ima to predvsem velik psihološki vpliv, saj se bo na primer moški, ko bo spoznal neko dekle, vedno spraševal: »Ali je to moja polsestra?«. Ker odrasli kasneje nimajo dostopa do bioloških staršev, pa lahko pride tudi do psihološke škode. Prva raziskava (2002) odraslih, spočetih z darovano spolno celico, je pokazala veliko negativnih izkušenj v povezavi z dejstvom, da niso mogli poznati svojih genetskih staršev. Udeleženci so tako poročali o občutkih »genetske prekinitve«, šoka, prevare, nezaupanja v družini, zapustitve s strani darovalca, frustracijah in zgubi zaradi pomanjkanja informacij (Cowden 2012: 110; po Turner and Coyle, 2002). Identifikacija darovalcev bi tako tem potomcem omogočila možnost kontakta, da umestijo ime, obraz in tako osebo v prostor, ki je bil do sedaj prazen. S tem lahko zaključijo družinsko zgodovino in zapolnijo svoj občutek identitete (Cowden 2012: 111).

Otroci kot starši tako želijo imeti pravico, da izbirajo, ali želijo vedeti o svojem izvoru ali ne. Tako tudi Zaviršek pravi: »Kratenje te pravice ni nič drugačno od kratenja pravice tistim, ki jim starši niso povedali, da so jih posvojili, in so za to praviloma izvedeli kot odrasli, na žalosten in surov način.« Tu je torej pomembno poudariti, da iskanje svoje genetske zgodovine ne pomeni iskanja svoje identitete ali korenin, to ima otrok namreč že v družini. Bistvo iskanja izvora je le, kot pravi Zavirškova, »delec otrokove biografije«, ki pa ima v določenem kontekstu otroka in staršev večji ali manjši pomen, ali pa ga tudi nima (Zaviršek 2011).

Pomembna akcija v Sloveniji je "Daruj spolne celice", ki spodbuja ljudi k darovanju ženskih in moških spolnih celic. Kljub temu pa so potrebe po spolnih celicah prevelike in bo ta akcija tako zelo težko oziroma ne bo zadovoljila vseh potreb. Pomemben prispevek te akcije je tudi, da v družbo prinaša razgiban spekter starševstva in otroških biografij, ker prikazuje različne načine oblikovanja družine in njenih končnih oblik. Kljub temu pa zagotovo ne bo v celoti ukinila opravljanja in povečevanja tradicionalne biološko povezane družine. Tako tudi Zavirškova poudarja, da je pomembno, da različne izkušnje postanejo del vsakdanjih pogovorov med prijatelji, kot tudi v izobraževalnih ustanovah. To je namreč ključno za koreniti premik na področju človekovih pravic in demokratizacije vsakdanjega življenja (Zaviršek 2011).

1.7 Družba, miti in stigma

Vesna Leskovšek pravi, da družbeni diskurzi opredeljujejo starševstvo kot izrazito biološki koncept. V preteklosti so bile ženske, ki niso mogle imeti svojih otrok, označene kot »jalove«, kar pomeni telesno in duševno nepopolne. Tako so ženske veljale za popolne le tedaj, ko so lahko bile matere (Urh 2009: 117). Tako mit, da ženska ni prava ženska, če nima otroka, ohranja tradicionalno miselnost. Ženske, ki se odločijo, da ne bodo imele otrok, družba pogosto označi za odklonske in sebične (Zaviršek et al. 2008: 124).

Goody (2003) je pisal o »moralnem materinstvu« v 19. stoletju, kjer sta skrb za otroke in vodenje doma najbolj izpolnjujoči ženski vlogi. Koncept materinstva je bil popolnoma vezan na biološkost, torej na žensko telo in možnost rojevanja (Urh 2009: 117).

Švab (2001: 109) tako pravi: »Hiter razvoj reproduktivnih tehnologij tudi spreminja razmerja med socialnostjo in biološkostjo.« Na tem mestu pa je potrebno poudariti, da starševstvo ni biološka danost, ampak je socialno pridobljeno. Tako ženska ne postane mati, ko rodi otroka, temveč preko čustvene navezanosti, s skrbjo in odgovornostjo do otroka. Sposobnost rojevanja je namreč biološko dejstvo, materinstvo pa je področje družbenega, kjer se ženska lahko na primer odloči tudi za oddajo v posvojitev ali nadomestno materinstvo (Urh 2009: 117; po Zaviršek 2006).

Pari in ženske z izkušnjo umetne oploditve z darovano spolno celico so tako prepričani, da je za starševstvo bolj kot biološka pomembna socialna in čustvena povezanost z otrokom. Tako starša otroku naredi njihova ljubezen, podpora, razumevanje in ne dejstvo, da imajo iste gene. Prav tako so naklonjeni tudi darovanju lastnih spolnih celic, nadomestnemu materinstvu in posvojitvam. Vendar pa so pari, ki so dolga leta poskušali zanositi, naklonjeni posvojitvam le v skrajnem primeru (op.cit.:118).

Kljub vsemu pa še vedno med pari (z izkušnjo z OBMP) obstaja strah, da jim bo pripisano nepravo starševstvo (*ibid.*). Razvidna je namreč močna ideologija, da je edino pravilno starševstvo le tisto, kjer je otrok biološko povezan s starši. To pa izhaja tudi iz vpliva krščanskih norm (op.cit.:113). To lahko povežemo tudi s slovensko zakonodajo, kjer mora biti vsaj eden izmed staršev biološki starš, da je par opravičen do postopka OBMP. Hkratna

uporaba darovanih moških semenskih celic ter ženskih jajčnih celic tako po 8. členu zakona ZZNPOB ni dovoljena (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 8. člen). V družbi se tako povečuje pritisk, da je potrebno imeti biološke otroke, hkrati pa se opozarja na epidemijo neplodnosti (Keržan 2008: 35).

Pomembni prispevki na tem področju so ugotovitve Suzan Golombok, ki pravi, da otroci, ki že od začetka živijo s starši in s katerimi niso biološko povezani (posvojeni otroci, otroci rojeni s pomočjo OBMP), ne kažejo nič več psiholoških težav kot vrstniki, ki so odrasčali v tradicionalnih družinah. S tem se tako ovrže mit, da je genetska povezanost pogoj za močno vez med starši in otroki (Urh 2009: 114). Golombokova pa dodatno opozarja, da na otrokov razvoj pomembneje vpliva družinska struktura kot pa družinski procesi. Tako je pomembnejša kakovost družinskih odnosov kot pa to, ali sta starša biološka ali ne, ali je družinska skupnost homoseksualna ali heteroseksualna in tudi ali je starš en ali sta dva (Zaviršek et al. 2008: 117).

Združenje slovenskih katoliških zdravnikov v Sloveniji podpira mnenje, da je etično dopustna samo homologna²⁰ umetna osemenitev (AIH), saj s tem pride do spočetja v telesu biološke matere na naraven način. Kot neetično pa predstavljajo postopek umetne oploditve v epruveti, kjer se ustvari večje število zarodkov zunaj telesa matere in kasneje odvečne uniči. Tako se jim zdi neetična »moč«, ki je dana specialistu, saj se le-ta odloča, kateri zarodki bodo omenjene postopke preživeli in kateri ne (Združenje slovenskih katoliških zdravnikov). Tako lahko specialist ali drugi strokovni delavec v Sloveniji zavrne sodelovanje ali izvajanje OBMP (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 17. člen). Na tej točki je zanimiv 35. člen zakona ZZNPOB, ki pravi: »...iz prejšnjih odstavkov je treba semenske celice in neoplojene jajčne celice zavreči, zgodnje zarodke pa pustiti umreti.« (op.cit.: 35. člen). Tu je razvidno, da je v skladu z zakonom zarodek živo bitje, saj le-ta umre (Keržan 2008: 44).

Če pogledamo raziskavo odzivov javnosti na neplodnost, vidimo, da ima razumevanje javnosti velik vpliv na to, kako se bo par soočil z izkušnjo medicinske reproduktivne tehnologije. Miall (1994) tako pravi, da bodo konstrukti skupnosti o neplodnosti vplivali na to, kako se ljudje obnašajo do tistih, ki so neplodni. Prav tako pa bodo ti konstrukti vplivali na to, ali bodo ljudje za pare brez otrok delovali kot vir socialne podpore ali kot vir stresa. Skupnost ali javni konstrukti bodo prav tako vplivali na to, kako ljudje brez otrok dojemajo

²⁰ Oploditev ženske s semenom partnerja. (Keržan 2008: 39)

svoj položaj. Reprodukcijska in starševska so same po sebi kulturne skrbi in zato je način, kako se jih dojema, kot tudi način, kako se dojema postopke zdravljenja za pare brez otrok, ključnega pomena (Hudson *et al.* 2009: 62-63; po Miall, 1994; Culley *et al.*, 2004).

1.8 Soočenje z izkušnjo OBMP in perspektiva družbe

Ko se človek ali par odloči, da po naravni poti ne bo mogel imeti otroka in se odloči za postopek umetne oploditve, je ta pot zelo stresna, čustvena in pogosto travmatična (Urh 2009: 119). Postopki IVF so tako zelo stresna izkušnja za pare, saj morajo ženske dnevno jemati injekcije, moški iti čez semenske analize, tu pa so še ostali pregledi in invazivne procedure, ki lahko obema povzročijo stres. Prav tako pa so tekom oploditve z OBMP pogosti neuspešni postopki, ki parom prinesejo še dodatno obremenitev (Klerk *et al.* 2005: 1333; po Greenfeld, 1997). Pari se tako pogosto na svojo neplodnost (kot tudi zdravljenje, ki sledi) odzovejo z jezo, depresijo, krivdo, frustracijo in žalostjo (Klerk *et al.* 2005: 1333; po Mahlstedt, 1994). Vsa ta povišana anksioznost in depresija lahko povzročita še nižje možnosti zanositve (Klerk *et al.* 2005: 1333; po Klonoff-Cohen *et al.*, 2001; Smeenk *et al.*, 2001). Kako se oseba sooča s svojo neplodnostjo, pa je odvisno od samovrednotenja, socialno-ekonomskega standarda in starosti posameznika (Bevc 2002: 45; po Burger, Tul, Velikonja 1995: 8).

Večina parov, ki se soočijo z neplodnostjo, gre tako čez 6 faz. Prva in druga faza predstavljata začetek zavedanja, da je zanositev problem, iskanje zdravniške pomoči in pričetek zdravljenja neplodnosti. V tretji fazi se življenje para vrti okoli problema neplodnosti in močnega hrepenenja po otroku. V četrti fazi par začne iskati alternativne možnosti zdravljenja, kot so umetna oploditev s partnerjevo ali darovano spolno celico. V peti fazi se soočijo z neplodnostjo in žalujejo za otrokom, ki ga nikoli ni bilo. Tu doživljajo predvsem razočaranje v povezavi s pomočjo pri zanositvi in odsotnostjo zanositve. Nad zdravljenjem nato obupajo in sprejmejo drugo opcijo, posvojitev, rejništvo ali življenje brez otroka. V šesti fazi pa se oseba znajde z zapuščino neplodnosti (Bevc 2002: 46).

Kljub težkim čustvenim in fizičnim doživljanjem pa so pari pogosto zadržani glede razkritja postopkov ožjemu družinskemu krogu. Glavni razlogi so dostikrat strah pred nerazumevanjem in nenaklonjenost okolice glede postopkov OBMP. Tako pravijo, da ljudje, ki z lahkoto pridejo do otroka, ne morejo razumeti, kako stresna in boleča je ta pot. Tako

umetno oplojevanje ostaja področje zasebnosti, saj lahko govor o tem tako ženski kot moškemu zbuja občutke nepopolnosti (Urh 2009:116).

Pari, ki ne morejo imeti bioloških otrok, se tako lahko soočajo z negativnimi socialnimi in psihološkimi posledicami, še posebej v družbah, ki spodbujajo višjo nataliteto (Hudson *et al.* 2009: 61; po Golombok 1992; Monach 1993; Whiteford, Gonzalez 1994; Greil 1997; Culley, Hudson 2006). Prav tako pa so tudi v Sloveniji postopki OBMP zelo tabuizirani, kar se izraža tudi do otrok. V Sloveniji je bila izvedena raziskava (od leta 2006 do 2008), ki je pokazala, da bi izmed 6 parov (5 parov heteroseksualne skupnosti in 1 par istospolne skupnosti) le 1 oseba istospolne skupnosti razkrila otroku, da je bil spočet z darovano spolno celico. Tako bi otroku (ob primerni starost, ko bi to razumel) odkrito razložila, kako je bil spočet. Otroku bi to poskušala razložiti na naslednji način: "Najverjetneje v smislu, da je 'oče' zelo, zelo prijazen gospod, ki je daroval del sebe mamici, da je lahko nastal on, ki ga drugače, nikoli ne bi bilo. Da niti jest ne vem, kdo je, ampak da mora biti že v redu človek, če si je vzel čas, da pomaga ostalim." Ostali pari so molk argumentirali s tem, da bi bili stigmatizirani in zato tudi noben ne ve, da je bil otrok spočet z darovano spolno celico. Povedali so tudi: »Naša okolica je grozna. Tradicionalna, biološko osredotočena.« Pari pa so se bali tudi, da bi ostali začeli govoriti: »Ta pa ni njihov!«. S tem je zopet razviden strah, da bi bilo v njihovem primeru starševstvo videti kot nepravdo, saj z otrokom niso biološko povezani (Zaviršek *et al.* 2008: 125). Mojca Pirnat je argumentirala tudi, da se dostikrat parom svetuje, naj okolici ne povedo, saj je hitro stigmatiziran tako par kot otrok. Tako obstaja tudi mnenje, da bolj ko se družina odmika od tradicionalne, biološke družine, večje naj bi bilo tveganje za otroka, da bo žrtev predsodkov (Urh 2009: 117). Ta oblika socialnega starševstva (kjer eden od staršev ni biološki starš) tako predstavlja velik tabu. Hitro napredujoča znanost in družbena miselnost tako tu ne najdeti skupnega koraka in tako govorimo o ideološki regresiji. V Sloveniji se namreč še vedno idealizira biološka podoba starševstva in s tem določa, kateri otroci so v Sloveniji zaželeni in kateri niso (Urh 2009: 120). Uporabo reproduktivnih tehnologij tako ljudje skrivajo, saj to predstavlja stigmo. Ta pa je tako močna, da če ženska zanosi, tega ne pove celo medicinskemu osebju, ki ji je pri tem pomagalo (Zaviršek *et al.* 2008: 22). Ker v Sloveniji tema neplodnosti in oploditve z darovano spolno celico ostaja področje »sivega« oziroma področje zasebnega, je pomembna aktualna Akcija o darovanju spolnih celic v Sloveniji. Ta namreč javnost poziva, da spregovorijo o neplodnosti (Zaviršek 2011).

Ljudje so zaskrbljeni zaradi vseh aspektov uporabe darovanih spolnih celic in zato ne sprejmejo njene uporabe v vseh okoliščinah in kontekstih. Tako je manj podpore na primer pri uporabi darovanih spolnih celic pri istospolnih ženskah (Hudson *et al.* 2009: 65; po Kailasam *et al.*, 2001), samskih ženskah (*ibid.*) in starejših ženskah (Hudson *et al.* 2009: 65; Westlander *et al.*, 1998; Kailasam *et al.*, 2001). To tako morda nakazuje na to, da so darovane spolne celice bolje sprejete v primerih, ko ne vodijo v netradicionalne oblike družine (Hudson *et al.* 2009: 65).

1.9 Odgovor socialnega dela na potrebe parov v postopkih medicinsko reproduktivne tehnologije

Mnogi avtorji se strinjajo, da se medicinske ustanove ne bi smele odzivati samo zdravstvene potrebe, ampak tudi čustvene. Tako tudi Boivin in drugi (2001) menijo, da je ključno konstantno psihosocialno svetovanje, skozi vse postopke IVF zdravljenja (Klerk *et al.* 2005: 1333). Kljub temu pa v Sloveniji ženske pri svetovalcih na klinikah (psihologi, socialni delavci) ne dobijo želene podpore. Prav tako pa udeleženi v postopku OBMP pričakujejo več jasnih informacij glede samih postopkov, kot tudi sočutnosti, empatije in občutljivosti (Urh 2009: 119). Tako v zdravstvu obstaja nevarnost za socialne delavce, da začnejo probleme ljudi hitro gledati z medicinskega vidika. To pa zastre socialni vidik in tako nastane nevarnost, da socialni delavci postanejo zdravstveni delavci (Zaviršek *et al.* 2008: 129).

Dodatno pozornost sem usmerila na Svetovalno socialno službo Ginekološke klinike Ljubljana, ki nudi svetovanje za pare, ki so v reproduktivnih postopkih uporabili darovano spolno celico. Mag. *Zlata Ličer* (univ. dipl. soc. del.) tako pravi, da za psihološko-socialno svetovanje, ki se nudi parom, ki gredo skozi postopke darovane spolne celice v Sloveniji, ni veliko navodil. Zakon ZZNPOB namreč ne določa, kaj naj bi psihološko-socialno svetovanje obsegalo²¹. Tako se svetovalna socialna služba opira predvsem na praktične izkušnje, s katerimi ugotavljajo, kaj par potrebuje, da pride do uspešne oploditve. Pomembno pa je tudi poudariti, da se položaj teh parov izenčuje z nosečnostjo. Tako se ne dotikajo toliko zdravljenja neplodnosti, ampak bolj nosečnosti. Če parom torej uspe zanositi, se dotaknejo

²¹ Prav tako pa je ga. Ličer pojasnila, da je v Sloveniji na področju svetovanja za pare, ki so uporabili darovano spolno celico premalo literature. Ključno je le to iskati v tujini.

socialno varstvenih pravic v času nosečnosti, roditeljskih pravic in dolžnosti (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih). Prav tako je pomembna tema tudi tema očetovstva in materinstva. Z zakonom namreč tega ni mogoče izpodbijati, kot se to ne sme znotraj izostrenih medsebojnih odnosov. Tako se očetovstvu ne pravno ne formalno starša ne smeta in ne moreta odpovedati, četudi je le eden izmed njiju biološki starš. Pomembna pa je tudi pravna podlaga, kaj starševstvo prinese. Tako se opira predvsem na zakon ZZNPOB (predvsem je pomemben šesti del zakona, Očetovstvo in materinstvo pri otrocih, spočetih z biomedicinsko pomočjo), Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR) (predvsem je pomemben 3. del zakona, Pravice in dolžnosti staršev ter otrok, kot tudi roditeljska pravica) in Zakon o starševskem varstvu in družinskih razmerjih (tu pa so ključne tudi socialne pravice nosečnic). Pomembno pa je dodati tudi, da če paru ne uspe zanositi, poteka svetovanje tudi o tem, kako potekata posvojitev in rejništvo (tu se pogovarjajo tudi o praksi)²². Ker pa so znani primeri, ko je bilo parom svetovano s strani osebja, kjer potekajo postopki OBMP, naj tako otroku kot ostalim zamolčijo, da je bil otrok spočet z darovano spolno celico, sem se dotaknila tudi te teme (Urh 2009:117). Ga. Ličer mi je tako pojasnila, da parom razloži, kaj pravi konvencija o otrokovih pravicah, po kateri ima otrok pravico poznati svoj izvor, vendar pa se tu težava pojavi tudi pri tem, da po zakonodaji otrok nima pravice poiskati (razen ob izjemah, ki jih določa zakon) darovalca spolne celice. Kljub temu pa pare spodbuja, naj razmislijo, ali bi povedali otroku ali ne (in kaj bi to prineslo), četudi so med samimi procesi pogosto koncentrirani na kratkoročne dogodke (kot na primer, kako uspešno zanositi)²³. Po zakonu ZZNPOB pa je par pred začetkom izvajanja postopkov z darovano spolno celico napoten na psihološko-socialno svetovanje (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000: 24. člen). To tako obsega le en obisk, ki pa nikakor ne zadosti potrebe oseb v postopku OBMP z darovano spolno celico. Prav tako pa v Ljubljano hodijo tudi pari iz Postojne, saj tam nimajo zaposlenega socialnega delavca. Svetovalna socialna služba v Ljubljani se tako sooča s preobremenitvijo, ki še dodatno otežuje celostno posvetitev socialne delavke ali delavca paru²⁴.

²²

Podatki pridobljeni v osebni korespondenci z Mag. Zlato Ličer, univ.dipl.soc.del. na Svetovalni socialni službi Ginekološke klinike Ljubljana, 21.2.2012 (13:00 h)

²³

Prav tam.

²⁴

Podatki pridobljeni v osebni korespondenci z osebjem na Svetovalni socialni službi Ginekološke klinike Ljubljana, 26.4.2012 (13:00h). Tel: 01/231-55-96 (Dostopno na:

V vsem tem procesu psihološko-socialnega svetovanja je tako ključno zavarovati dobrobit vseh udeležениh, predvsem pa dobrobit otroka, ki je bil spočet z darovano spolno celico in ki še ne more sodelovati pri odločitvah. Tako sem se osredotočila na Nemčijo, ki je prav v ta namen razvila BKID²⁵ (»Beratungsnetzwerk Kinderwunsch Deutschland«) ali Mrežo svetovanja o neplodnosti Nemčije. Ta vsebuje nekaj ključnih smernic za svetovanje posameznikom in parom, ki so se odločili za darovano spolno celico, kot tudi samim darovalcem spolne celice. Ker pa svetovanje vključuje občutljiva in intimna področja posameznika, je potrebno svetovanje prikazati kot konstruktivni proces upravljanja družine, ki je izpeljan drugače od norm. Svetovanje pa prav tako pomaga nuditi informacije in podporo bodočim staršem v njihovem procesu raziskovanja in razumevanja socialnega in biološkega starševstva. S tem pari lahko razvijejo njim lastno kratko in dolgoročno strategijo. Priporočila BKID pa so tudi, naj medicinske in psihosocialne procesije obvestijo starše o vsebini svetovanja. Ključno pa je tudi dodati, da darovanje jajčnih celic in darovanje zarodkov v Nemčiji ni dovoljeno, zato je so te smernice omejene le na darovane moške spolne celice. Vendar pa BKID dodaja, da če bi bilo le-to dovoljeno, bi bile smernice podobne (Thorn, Wischmann 2009: 75). Thorn in Wischmann (2009: 75- 78) sta smernice BKID zajela tako:

Svetovanje za bodočo mater in bodočega očeta:

1. Nudenje osnovnih informacij

1.1. Informacije, ki zadevajo zakonite možnosti darovanja spolnih celic. (V Nemčiji to ureja »Embryo Protection Act« in »German Citizens' Code«.)

1.2. Informacije o profesionalnih smernicah (V Nemčiji glede »German Medical Chamber«).

1.3. Informacije, ki zadevajo medicinske zdravstvene centre, osnovne informacije o medicinskem zdravljenju, stopnji uspešnosti in stroških.

1.4. Informacije o organizacijah, ki nudijo podporo, in izobraževalnih skupinah s profesionalnimi vodji.

2. Reflektiranje izkušnje neplodnosti

http://www4.kclj.si/index.php?t_id=1&id=444&o=2). Podatki preverjeni tudi s strani osebja na Centru za OBMP Postojna, 26.4.2012 (13:20h). Tel: 01/510-68-00 (Dostopno na: <http://neplodnost.com/>)

²⁵ BKID ali v angleščini Infertility Counselling Network Germany

2.1. Potrebno je, da se med svetovalnim procesom tehtno premisli o postopkih, ki so potrebni za uresničitev želje po otroku. Bodoči starši tako lahko potrebujejo prostor za žalovanje za dejstvom, da oba starša nista mogla biti biološko povezana z otrokom. Temu procesu je tako potrebno dati čas, da se starša na koncu zavestno odločita za sledeči proces.

2.2. V tej fazi svetovanje raziskuje tudi možnost posvojitve, rejništva ali življenje brez otroka.

3. Gradnja družine s pomočjo darovane spolne celice

3.1. Bodoča starša morata razumeti čustveni odziv, ki ga vključuje biološko in socialno starševstvo. Odzivi na to pa so lahko vse od zavrnitve do nekritičnega sprejetja.

3.2. Starši, ki so v zvezi, bodo lahko imeli drugačen odnos do biološkega in socialnega starševstva. To pa mora biti spoštovano in tudi raziskano. Gradnja družine z darovano spolno celico mora tako biti želena s strani obeh staršev. Zato je pomembno, da se te odločitve ne sprejme prenažno zaradi čustvenih okoliščin le enega partnerja, ampak da se ta drugačen način gradnje družine pusti "dozoreti".

3.3. Bodoča starša morata tudi reflektirati konvencionalne pomene biološkega in socialnega starševstva. Svetovanje tako lahko pripomore k razvoju primerne terminologije za darovalca in bodočega očeta (oziroma socialnega starša), tako da se na primer za darovalca moške celice uporablja izraz darovalec, za bodočega očeta pa izraz oče. S tem pa se ločita tudi dve zelo različni vlogi med njima. Nadaljnji posegi lahko služijo gradnji različne predstave o spočetju samem, tako da bodoča starša razumeta svoj odločitveni proces za oploditev z darovano spolno celico kot simbolično "spočetje" njunega prihodnjega otroka.

3.4. Prav tako mora biti raziskan pomen darovanja spolne celice za sorodnike, predvsem za brate in sestre, pa tudi za bodoče stare starše.

3.5. Če sta bodoča mati in oče drugačne etnične pripadnosti, mora svetovalec spoštovati njune kulturne vrednote.

3.6. Med medicinskim zdravljenjem in nosečnostjo lahko oba starša razvijeta ambivalentne občutke do dejstva, da partnerica nosi seme neznanega moškega, oziroma je zanosila s tem semenom. Svetovanje tu lahko prispeva k razumevanju teh odzivov, kot tudi nudi pomoč pri spoprijemanju z njimi.

4. Potrebe in dobrobit otroka

4.1. Raziskave so do sedaj pokazale, da psihološki in socialni razvoj otroka, ki je bil spočet s pomočjo darovane spolne celice (ne glede na to, ali je zrasel v heteroseksualni ali homoseksualni družini in ne glede na vrsto donacije) ni drugačen od razvoja spontano spočetih otrok. Vendar pa morata tu starša razmisliti o eni izmed ključnih tem, in sicer o deljenju informacij z otrokom. S perspektive razvojne psihologije in družinske dinamike je priporočeno otroku povedati način njegovega spočetja v njegovem zgodnjem otroštvu. Vendar to ostaja avtonomna odločitev staršev. Tako če se starši odločijo, da otroku ne bodo povedali, je pomembno, da se še naprej udeležujejo svetovanja. Tu tako lahko reflektirajo svojo odločitev s profesionalno podporo. Vse več staršev pa se odloča otroku to informacijo razkriti in s tem tako premagajo svojo stisko glede zavrnitve in stigmatizacije. Vendar pa se z razkritjem načina spočetja razkrije tudi partnerjevo neplodnost, kar pa je še vedno tabuizirano, in tako je pomembno bodočim staršem pojasniti, da je v mnogih primerih odziv glede dejstva uporabe darovane spolne celice manj negativen, kot so pričakovali. Prav tako so starši lahko v stiski, kako in pri kateri starosti otroku razkriti način njegovega spočetja. Tu razvojna psihologija svetuje, da se otroku pove o načinu spočetja med 3. in 6. letom starosti. Pogovor pa lahko olajša izobraževalna literatura ali predhodna izdelava besedila. Prav tako se je potrebno zavedati, da razkritje ni en dogodek, ampak proces. Pomembno se je tudi zavedati, da starejši kot bodo otroci ob razkritju, bolj kompleksna bodo vprašanja, s čimer pa se bosta morala starša v le-te bolj poglobiti. Če se starša odločita za molk in tako otroku ne povesta, je pomembno raziskati, ali je ta odločitev v skladu z vrednotami staršev (na primer odprtost in iskrenost znotraj družine).

4.2. Če tudi darovalec spolne celice ostane anonimen, je razkritje tega priporočljivo, s čimer se starša izogneta družinski skrivnosti in tako s tem ne ogrozita zaupanja med seboj in otrokom.

4.3. Pomembno pa je tudi raziskati odnos otroka do darovalca. Starše je strah, da bo otroka ob razkritju »vleklo« k darovalcu in bo tako očeta (oziroma socialnega starša) obravnaval kot sekundarnega in ga sčasoma tudi zavrnil (npr. ob puberteti). Tako je pomembno, da svetovalec staršem zagotovi, da je oče otroka edini oče v njegovem življenju in tako darovalec ni pomembna oseba v otrokovem življenju. Prav tako se starši lahko bojijo, da metoda spočetja negativno vpliva na družinsko dinamiko, kar se lahko odraža v problemih pri vzgajanju otroka. Tako je pomembno, da svetovalec staršem zagotovi, da imajo družine,

zgrajene s pomočjo darovane spolne celice, tipične strese v družinskem življenju in tako niso vsi konflikti povezani z naravo otrokovega spočetja. Uspešna psihološka integracija glede načina spočetja je zelo tesno povezana z odprto naravo staršev in njihovo tendenco k izogibanju skrivnostim.

4.4. Najstniki in mladi odrasli lahko izražajo željo po informacijah o darovalcu ali željo, da ga osebno spoznajo. Tu je pomembno, da se to obravnava kot nekaj naravnega in se tako ne implicira na problematični odnos med otrokom in njegovimi starši.

4.5. Zaradi destigmatizacije vse več staršev pove otroku o načinu njegovega spočetja. Pozno razkritje pa se lahko odraža v krizi identitete in v bolj in manj resnih travmah, še posebej če pride do razkritja v neugodnih situacijah (na primer ob ločitvi staršev). Svetovanje lahko ob teh situacijah nudi podporo, tako da se otrok, oziroma odrasel, spoprime z informacijami o svojem izvoru in o pomenu le-tega na konstruktiven način.

4.5. V nekaterih primerih medicinsko osebja voljno olajša kontakt med darovalcem in potomcem. Da pa se potrebe in odnos obeh razjasni, je pomembno, da se svetovanje ponudi obema.

4.6. Otrok pa se lahko zanima tudi za polbrate in polsestre. Tu se lahko medicinsko osebje prav tako prosi za pomoč, da se razkrijejo informacije o njih.

5. Pravice otrok

5.1. Pravice otroka do pridobitve informacij o darovalcu ali darovalki, ki je prispeval/a k njegovemu spočetju. Kot sem že omenila, je v Sloveniji darovanje spolnih celic anonimno (po 39. členu zakona ZZNPOB), prav tako je brezplačno (po 10. členu ZZNPOB). Centri pa morajo kljub temu podatke o darovalcih in parih, ki prejmejo spolno celico, hraniti največ 50 let. Podatki pa so seveda poklicna skrivnost (po 39. členu ZZNPOB).

6. Neanonimni darovalci moške spolne celice

6.1. Darovalec spolne celice je lahko znan materi ali očetu, to je pogosto predvsem pri istospolnih parih ali samskih ženskah, ki se same oplodijo. Vloga darovalca v bodoči družini mora biti (v tem primeru) raziskana. Pomen darovalca pa se skozi čas lahko spreminja. Tako je pomembno, da se to lahko razišče in se razjasni potrebe staršev in darovalca po rojstvu

otroka in kadarkoli po tem. Ponujeno mora biti tudi skupno svetovanje za bodoče starše in darovalca pred izvajanjem postopkov.

6.2. Darovanje znotraj družine (npr. uporaba spolnih celic brata) se odraža v kompleksnih družinskih kompozicijah, te pa bi morale biti raziskane pred izvajanjem postopkov. Če se družina odloči, da otroku ne bo razkrila povezanosti darovalca z družino, je potrebno kljub temu raziskati razloge za to odločitev. Prav tako je potrebno reflektirati, ali je ohranjevanje skrivnosti v tem primeru sploh možno in priporočljivo.

6.3. Za zaščito darovalčeve neodvisne odločitve za darovanje mora biti zagotovljeno, da le-ta ne daruje zaradi čustvene prisile ali občutka odgovornosti.

V Sloveniji psihološko-socialno svetovanje darovalcem spolne celice s strani socialne delavke in psihologinje ni na voljo. Po 24. členu ZZNPOB je v Sloveniji center pred izdajo pisne privolitve darovalca dolžan seznanimi le s pravnimi posledicami tega darovanja. Prav tako pa ju je dolžan seznanimi tudi s pravnim razmerjem do otroka, spočetega z darovanimi spolnimi celicami v postopku OBMP. Darovalcem pa je potrebno tudi pojasniti, da se osebni podatki njih varujejo kot poklicna skrivnost po 18. členu zakona ZZNPOB (ZZNPOB Ur. l. RS, št. 70/2000, 24. člen). Tako se je morda pomembno dotakniti tudi smernic svetovanja za darovalce spolne celice, ki ga v Nemčiji nudi BKiD. Te pa so (Thorn, Wischmann 2009: 77-78):

Svetovanje za darovalce moških spolnih celic.

1. Nudenje osnovnih informacij

1.1. Nudenje informacij o poteku postopkov in trajanju za darovanje semenske celice.

1.2. Informacije, ki se dotikajo finančne odškodnine.

1.3. Darovalec mora biti obveščen o trenutni zakonodaji in smernicah procesije, še posebej o tistih, ki zadevajo njegove zakonske dolžnosti do različnih parov (poročenih, parov v trajnem razmerju, istospolnih žensk in samskih žensk), ki prejmejo njegovo semensko celico.

1.4. Darovalec mora biti obveščen o trajanju in obsegu shranjevanja njegovih podatkov.

1.5. Darovalec mora biti obveščen o pravici otroka, da dostopa do svojih dokumentiranih osebnih podatkov.

2. Psihosocialno raziskovanje

2.1. Darovalec mora dobiti priložnost, da reflektira svoje motive za darovanje. Tako mora biti zagotovljeno, da njegova dejanja temeljijo na prostovoljnosti in avtonomni odločitvi. Tako je ključno, da ne daruje zaradi ekonomske stiske ali čustvene prisile.

2.2. Darovalec mora imeti priložnost reflektirati, kaj pomeni, da je otrok spočet z njegovo spolno celico in da živi v drugi družini. Če je darovalec v partnerski zvezi, je lahko tudi njegov partner ali partnerica vključen/a v to refleksijo.

2.3. Darovalec se mora znati določiti, v katerih skupinah bi želel, da so darovane njegove spolne celice (pri poročenih parih, parih v trajnem razmerju, istospolnih parih ali samskih ženskah).

2.4. Darovalec mora prav tako določiti, koliko otrok želi, da je spočetih z njegovo darovano spolno celico (V Nemčiji je namreč možno spočeti do 15 otrok z enim darovalcem spolnih celic).

2.5. Če darovalec želi, je lahko obveščen s strani medicinskega osebja ali semenske banke o številu spočetih otrok z njegovim semenom.

2.6. V redkih primerih imajo lahko otroci, spočeti z darovano spolno celico, določene genetske bolezni, ki se lahko povezujejo nazaj do darovalca spolne celice. V tem primeru mora imeti darovalec spolne celice možnost odločitve, ali želi biti o tej bolezni obveščen. Tako lahko te informacije uporabi v prihodnje pri planiranju družine.

3. Raziskovanje kratkoročnih in dolgoročnih posledic

3.1. Darovanje semenskih celic je lahko v družbi tabuizirano. Darovalec mora tako imeti dovolj priložnosti, da razišče, ali želi deliti informacijo o svoji donaciji s pomembnimi drugimi. Prav tako je pomembno raziskati, kakšne posledice bi to imelo za darovalca.

3.2. Darovalec se mora zavedati dejstva, da se lahko pomeni, ki jih pripisuje otrokom, ki so bili spočeti z njegovo darovano spolno celico, skozi čas spremenijo. To se lahko še posebej zgodi, če sam postane oče v lastni družini.

3.3. Njegovi lastni bodoči otroci so polbratje in polsestre otrok, ki so bili spočeti z njegovo darovano spolno celico. Tako je ključno, da ima priložnost raziskati, ali bo želel deliti to informacijo s svojimi lastnimi otroci, s tem pa tako tudi dejstvo, da je pomagal ustvariti tudi druge potomce.

3.4. Če moški daruje semensko celico ženski, ki jo pozna, je pomembno, da razišče svojo vlogo v tej bodoči družini. Pomembno pa je ponuditi tudi skupno svetovanje, kjer se zagotovi udeležbo vseh vpletenih. Znotraj tega svetovanja se tako ponudi možnost raziskovanja pomenov darovalca v tej družini.

3.5. Če odrasla oseba, spočeta s pomočjo darovane spolne celice, želi srečati darovalca, mora imeti darovalec možnost svetovanja, da se pripravi na ta kontakt. Znotraj tega pa darovalec razišče svoje potrebe in odnos glede srečanja s to odraslo osebo.

1.10 Psihosocialni pristop k parom z izkušnjo OBMP

Stresne in obremenjujoče situacije (kot sem že opisala) parom tekom postopkov OBMP niso izjema. Spomini nanje so lahko »grenki« in jih spominjajo na obdobje, ki je bilo izključno negativno in stresno. Dolgo trajajoče zdravljenje neplodnosti pare potiska v krizo, jih zaznamuje v okolju in povzroči (samo)izolacijo, kar se odraža tudi na kakovosti preživljanja prostega časa (Bevc 2002: 43). K dvigu kvalitete življenja (in s tem tudi prostega časa) pa lahko velik delež prispevajo storitve socialnega dela (*ibid.*). Znotraj tega delavnega odnosa osebe v procesu pomoči lažje odpravljajo probleme (kot tudi njihove posledice), ki hromijo njihove življenjske moči (*ibid.*).

Vsak svetovalni odnos pa se prične s partnerskim odnosom med svetovalcem (socialnim delavcem ali psihologom) in partnerjem, znotraj katerega je ključno soustvarjanje, ki vodi do želenih razpletov partnerja. Ključna naloga socialnega delavca je tako informiranje partnerjev (kot tudi določa BKiD) o splošnih informacijah zdravljenja OBMP (zakonodaji, organizacijah, postopkih, profesionalnih smernicah) kot tudi uporaba metod psihosocialne pomoči.

Še pred opredelitvijo metod psihosocialne pomoči pa pogledjmo ključnost premika od patogeneze k salutogenezi ter pomembnost terminologije v socialnem delu. Ključen obrat za socialno delo je tako premik od patogeneze (usmerjen na bolezen, še posebej prisoten med zdravniki) k salutogenezi oziroma rešitvam (Možina 2005: 12). Koncept salutogeneze prav tako poudarja ključnost virov pri obvladovanju posameznikovih problemov (Možina 2005: 21). Ta pristop prispeva k temu, da osebe v procesu pomoči dobijo občutek obvladljivosti (kjer se osebi naloge zdijo rešljive), razumljivosti (osebni svet je skladen in razumljiv) in smiselnosti (tudi naporji imajo smisel) (Možina 2005: 20-21). Tu pa se kaže, da vede o zdravju ne potrebujemo nič manj kot vede o bolezni (Možina 2005: 12).

Pogosto zanemarljiv, a neizmerno pomemben pa je tudi jezik socialnih delavcev in drugih strokovnjakov (psihologov, zdravstvenih delavcev), ki so v stiku z osebami v postopku. Dragoš (1997: 265; po Giddens: 1989: 185) tako pravi: »Ko koga opredelimo za 'sosedu', 'klienta', 'gospoda', 'bolnika' ipd., tisti hip vzpostavimo interpretativno shemo, v kateri se znajdetu oba.« Ključno načelo spoštljivega in korektnega odnosa je tako izogibanje stigmatirajočim izrazom, ki označujejo manjvrednost, nepopolnost in neenakost, ki izključuje²⁶. Pomembni del kodeksa etike je tako terminologija, ki jo uporabljamo za poimenovanje oseb, ki so jim storitve socialnega dela namenjene (Dragoš 1997: 259). Pomembno vprašanje je tako, kateri izraz uporabiti za označevanje ljudi v procesu. V socialnem delu se pojavljajo izrazi, kot so klient, uporabnik, stranka, vendar pa tudi Dragoš (1997: 259) pravi, da noben izmed njih ni najboljši, je pa izraz uporabnik najmanj sporen. Vsi ti izrazi namreč vzpostavljajo razmerje, da nekdo nekaj ima, drugi pa ne. Dragoš (1997: 272) tudi razlaga, da medicinsko osebje še vedno rado uporablja izraz pacient (»patientis« pomeni trpeč) namesto bolnik. Ključen premik pa se je zgodil s postmodernimi koncepti v socialnem delu, ki so prispevali k modifikaciji tradicionalnega pristopa²⁷ v partnerski pristop. Primeren (sodobni) izraz, ki označuje osebo v procesu pomoči, je tako partner v procesu pomoči ali še bolje partner v procesu soustvarjanja (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 9).

²⁶ Društvo Deteljica uporablja izraz »jalov« za označitev neplodnosti (Bevc 2002: 45). V smislu slovenskega knjižnega jezika je izraz pravilen, saj pomeni neplodnost. Kljub temu pa se je izraz »jalov« v preteklosti uporabljal tudi znotraj slabšalnih kontekstov. Zatorej menim, da je v kontekstu neplodnosti neprimeren.

²⁷ Poudarja razlike v moči in znanju med profesionalcem in klientom, kjer je prejemnik moči v pasivni in podrejeni vlogi. Pristop izhaja iz medicinsko-diagnostičnega modela (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 9).

Poleg izraza partner pa je primeren tudi izraz sogovornik²⁸ (Čačinovič Vogrinčič 2008: 7). Pomembnost in moč jezika kažejo tudi rezultati raziskave Weiner-Davis in O'Hanlon, kjer so socialni delavci, ki so uporabljali »govor spremembe«, imeli kar štirikrat več možnosti, da so tudi dobili »govor spremembe« (Mešl 2007: 250; po Parton, O'Byrne 2000: 56). Pomembnosti terminologije bi se tako morali zavedati tako socialni delavci in ostali svetovalci kot ostale osebe zaposlene v zdravstvenih ustanovah. Enotno uporabljanje korektne terminologije, ki ne izključuje, tako prispeva k temu, da osebe niso stigmatizirane, potisnjene na rob družbe in obravnavane kot nepopolne.

Flaker (2003: 56) pa tudi dodaja: »Raziskovanje naj poteka v duhu dialoga in refleksije.« Ker socialno delo že v začetku ne ve, kaj je prav in narobe, sta tako potrebna dialog in refleksija (Flaker 2003: 33). Dialog pa je tudi ključen, da se socialno delo izogne birokratskemu, zatirajočemu in »kvazizdraviteljskemu« pristopu (Flaker 2003: 33). Pri socialnem delu pa je ključen tudi partnerski delovni odnos soustvarjanja (Čačinovič Vogrinčič, *et al.* 2005: 5). Tako odnos med socialnim delavcem in partnerjem temelji na medsebojnemu sodelovanju, kjer ima partner aktivnejšo vlogo in večji vpliv pri soustvarjanju rešitev. Prav tako pa se znotraj tega pristopa upošteva znanje in izkušnje partnerjev, saj so le-ti eksperti za svoje življenje (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 9). To pa je vodilo tudi psihosocialne pomoči, katerega ugleden kontekst prispevajo naslednji vidiki (Šugman Bohinc 2000a: 104):

1. Skupno dogovarjanje zelenega izida ter izdelava načrta majhnih uresničljivih korakov, ki sprožijo ustrezne spremembe proti zelenemu razpletu

Ključna sestavina delavnega odnosa socialnega delavca in partnerja je skupno definiranje končnega zelenega razpleta problema. Definicija pa mora vsebovati poleg teh končnih dolgoročnih zelenih razpletov tudi majhne, kratkoročne in predvsem uresničljive možne razplete, ki vsebujejo specifične naloge. Vsak uspeh osvojitve teh majhnih ciljev prispeva h krepitvi njenih virov moči in povečuje možnost, da bo naslednjič prav tako uspelo (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 55-56). Prav tako je ključno, da partner oceni, kako daleč je do dosega cilja in kaj je do sedaj dosegel, da se mu je približal. Tu lahko socialni delavec uporabi različne lestvice, ki pripomorejo k prepoznavanju majhnih razlik na poti do

²⁸ V sledečem tekstu za osebe, udeležene v procesu pomoči, izmenično uporabljam izraza sogovornik in partner.

želenega razpleta. Tako lahko partnerja vprašamo: »Kako bi ocenil svoje počutje na lestvici od 1 do 10, kjer 1 pomeni najnižjo, najmanj zaželeno stopnjo, 10 pa najvišjo, najbolj zaželeno stopnjo?« Če na primer partner oceni z 3 in je na začetku svetovanja ocenil z 2, moramo pohvaliti njegov napredek (»Tri? Odlično!«). Ključno pa je tudi raziskati, kako se mu je uspelo premakniti iz dve na tri, v čem je razlika in do kam meni, da se mu bo uspelo povzpeti do naslednjega srečanja. Potrebno pa ga je tudi vprašati, kdo mu bo pri tem pomagal (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 73).

2. Preverjanje epistemoloških predpostavk in pričakovanj klienta in svetovalca ali terapevta

Tu moramo nenehno preverjati predpostavke v okviru želenega razpleta problema v času in prostoru. Pri partnerjih moramo tako preveriti osebne predpostavke, kot so želje, pričakovanja in kako povezujejo dogodke in stvari. To pa prispeva k razvidni uporabi predpostavke oziroma pričakovanja in njeni uresničitvi. S tem pa opredelimo konkretne in uresničljive korake in raziskujemo pogoje ter kriterije za njihovo uresničitev (Šugman Bohinc 2000a: 103).

Socialni delavec mora prav tako omogočiti partnerju, da oceni uresničljivost pričakovanj do prvega razgovora, kot tudi tistih, ki sledijo. Prav tako mora partner tekom vsakega razgovora definirati, katera so njegova minimalna pričakovanja za prvi razgovor in vsa kasnejša (v tem času in prostoru) in s čim želi zapustiti razgovor, da se mu bo smiselno vrniti. (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 51).

3. Pridruževanje uporabniku

Pridruževanje uporabnikom obsega sklop verbalnih in neverbalnih postopkov, ki vzpostavljajo in vzdržujejo kontekst za uspešen odnos v socialnem delu (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 53).

Tu uporabljamo sogovornikov jezik razumevanja in ravnanja, tako da podpre in pospeši posameznikovo samouravnavanje. Neposreden stik vzpostavimo tudi z zrcaljenjem gibov, tona glasu, izraza obraza, kretenj, kot tudi ritma dihanja (Šugman Bohinc 2000a: 104). S tem pa socialna delavka razvija in spodbuja neposreden stik z uporabnikom in se uči razumeti njegovo resničnost, da bi skupaj s partnerjem lahko zarisala nove poti v smeri zelenih sprememb (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 53).

4. Uporaba metodičnih načel systemskega socialnega dela

Za raziskovanje življenjskega sveta uporabnika (oziroma partnerja), poglobljeno delo in uresničevanje želenih sprememb so pomembna naslednja metodološka načela, ki jih je vpeljal Peter Lüssi (1990: 88-92):

- Načelo vsestranske koristnosti: Tu si socialni delavec prizadeva k takšni rešitvi problema, ki bo koristna za vse udeležene v problemu in rešitvi. Problem je optimalno rešen, ko vsi soudeleženi v problemu delijo svoja občutja in težnje, kot tudi vsi prispevajo z delovanjem v korist zveze. Socialni delavec mora tako prispevati k uvidu udeležениh v problemu in rešitvi, da bo upoštevanje želja in interesov drug drugega vsem v korist (Lüssi 1990: 88).

- Načelo interpozicije: Socialni delavec se mora z empatijo in sočutjem približati doživljanju klienta (tu ga pogosto preplavijo podobna doživljanja) (Čačinovič Vogrinčič 2008: 50). Lüssi (1990: 89) tako pravi: »Bližina mu omogoča osebno vplivanje na odnos, oddaljenost pa mu daje maneverski prostor za ravnanje in mu preprečuje, da bi se identificiral s stranko.« Ravno zato pa mora socialni delavec iz pozicije bližine izstopiti in pogledati tudi iz perspektive »vsestranske koristnosti« (Čačinovič Vogrinčič 2008: 50). Strokovno znanje mu namreč nudi možnost, da opazuje situacijo iz položaja kjer vidi nove dimenzije problema in »razvija alternative običajnim vzorcem ravnanja« (Šugman Bohinc 1997: 302). Ta vmesni položaj, kjer se socialni delavec približuje in oddaljuje od uporabnika, pa mora socialni delavec čim učinkoviteje uravnavati (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 63).

Tudi Klerk (2005: 1334; po Kempler 1981) tako poudarja, da je pri psihosocialni terapiji ključno, da svetovalec ni objektivni opazovalec, ampak izrazi svoje občutke in ideje glede uporabnika. S tem ustvari medosebne izkušnje za uporabnika. Tako se predvideva, da se skozi te medosebne izkušnje s svetovalcem uporabnik nauči, kako biti kos svojim (med)osebnim problemom.

- Načelo komunikacije (kontakta): Socialni delavec si mora prizadevati vzpostaviti stik z vsemi, ki bi lahko prispevali k rešitvi partnerjevega problema. S tem se povečajo tudi možnosti dosega želenega razpleta partnerja (Lüssi 1990: 89). Tako moramo povabiti k sodelovanju osebe, ki so ključne za razrešitev problema.

- Načelo instrumentalne definicije problema: Tu mora socialni delavec zagotoviti, da se udeleženi v problemu spremenijo v udeležene v rešitvi. Tu se povežejo in opredelijo, kako skupno dojemajo problem in njegovo rešitev. Tako določijo tudi delne cilje, korake v reševanju problema, kjer vsak udeleženec dobi svojo nalogo (Lüssi 1990: 89-90).

- Socialnoekološko načelo: Socialni delavec previdno posega v socialne mreže²⁹ partnerja (s čim manjšim vmešavanjem). Prav tako pa skuša podpreti, aktivirati, krepiti obstoječe naravne socialne mreže in jo vzpostaviti tistim, ki jim trdna socialna mreža manjka. Vendar pa socialno-ekološko načelo tudi pravi, da mora socialni delavec v naravna socialna življenjska razmerja vstopati previdno, zadržano in skrbno in le toliko, kot je nujno (Lüssi 1990: 90).

Socialni delavec mora s partnerjem raziskati pomembne člane njegove socialne mreže, ki bi lahko prispevali k dosegu partnerjevega želenega razpleta. Te podporne osebe posameznikom ne stojijo samo ob strani, temveč jih tudi spodbujajo, vedrijo in z njimi delijo veselje ob uresničenih želenih razpletih.

Ključno pa je tudi, da socialno delo poleg te mikro ravni (posameznik, družina, skupine) upošteva tudi mezo raven (raven skupnosti), ki vključujejo formalne in neformalne vire, ter makro ravni, ki obsegajo družbeni in politični kontekst (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 10).

- Načelo pogajanja: Socialni delavec mora omogočiti prostor za pogajanje, kjer se o problemu in rešitvi pogajajo (če le lahko) neposredno (Lüssi 1990: 91). Temeljna pogajalska metoda je povzemanje sogovornikovih izjav, kjer eden podeli zgodbo, drugi pa skuša povzeti, kaj je povedal in obratno. Nato pa si podelita tudi občutke o povzemanju in poslušanju (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 64, 65). Čačinovič Vogrinčič tudi pravi, da mora tu socialni delavec upoštevati načelo interpozicije (Čačinovič Vogrinčič 2008: 51).

- Načelo sodelovanja: Tu k uspešni rešitvi problema lahko prispeva sodelovanje »tretjih« (Lüssi 1990: 91). To so lahko prostovoljci, študentje (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 65). Lahko pa je to na primer služba ministrstva za šolstvo in šport, ki priskrbi denarna sredstva (Čačinovič Vogrinčič 2008: 51).

²⁹ To pa so družina, sosedje, sodelavci in prijateljske skupine (Čačinovič Vogrinčič 2008: 51).

- Načelo odpiranja problema: To uporablja socialni delavec, ko se problem zapira pred rešitvijo (Lüssi 1990: 91). To je na primer takrat, ko se partner vztrajno »upira« opredelitvi problema in želene spremembe in tako socialni delavec ne more raziskovati njegovih virov (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 66). Takrat socialni delavec uporabi paradoksalno tehniko, kjer ne pomaga več, sproži krizo, okrepi negativno ali zahteva nemogoče (Lüssi 1990: 91).

Čačinovič Vogrinčič (2008: 51) pravi, da to načelo socialnemu delavcu tudi dovoli, da podeli svojo nemoč s partnerji oziroma sogovorniki. Tako pravi: »Nič ni narobe, če ne najdemo poti naprej, narobe je, če sebi in uporabnikom tega ne upamo priznati.«

5. Socialni delavec mora biti odprt za preizkušanje reda spremembe, kar je potrebno za rešitev problema

To je zelo zahtevna naloga, zaradi nagnjenosti vsakega pogleda, razumevanja, interpretiranja k samoobnavljanju in samopotrjevanju. Tu je ključen klientov opis dosedanjih poskusov reševanja problema. Le-to namreč njemu in socialnemu delavcu odstre pogled na vire, moči za reševanje težav kot na njegove neuspešne, neučinkovite vzorce reševanja problema (Šugman Bohinc 2000a: 102).

6. Prav tako mora socialni delavec uporabiti (utilizirati) uporabnikove vire moči

Svetovalec mora skupaj z osebo v postopku OBMP najti posameznikove vire moči. Čačinovič Vogrinčič tako dodaja (po Saleebey 1997: 3): »Praksa, ki temelji na perspektivi moči, pomeni, da bo vse, kar delaš kot socialni delavec, utemeljeno s tem, da pomagaš odkriti, olepšati, raziskati in izkoristiti klientovo moč in vire, ko mu pomagaš, da doseže svoje cilje, uresniči svoje sanje in razbije okove ovir in nesreč.« Ključno je torej tudi vprašati o dobrih izkušnjah iz preteklosti (Čačinovič Vogrinčič, *et al.* 2005: 12).

Tako Saleebey (2009: 11-15) predstavlja šest ključnih elementov (leksikon moči), ki temeljijo na perspektivi moči.

- Dodajanje moči (empowerment): Je proces pomoči, s katerim posameznikom, skupinam, družinam in skupnostim pomagamo, da odkrijejo in razširijo svoje vire in orodja, ki jih imajo okoli sebe in v sebi. Dodajanje moči pa je mogoče le skozi dialog in akcijo. Da pa je to

mogoče, je ključno, da se socialni delavec odreče slabšalnim etiketam in verjame v sanje partnerja (Saleebey 2009: 11).

- Včlanjenost (membership): Socialni delavec mora opomniti partnerje, da so državljani in odgovorni ter cenjeni člani skupnosti. Vsi, ki jim socialni delavci pomagajo, so upravičeni dostojanstva, spoštovanja in odgovornosti. Partnerji v procesu pomoči se namreč pogosto brez prostora, kjer bi lahko bili, ali pa se počutijo, kot da nikamor ne spadajo. Tako je ključna naloga socialnih delavcev, da ljudem omogočijo, da ostanejo ali pa so zopet vključeni. Druga plat včlanjenosti pa je, da morajo ljudje pogosto stopiti skupaj, da so potrebe zadovoljene in se slišijo njihovi glasovi (Saleebey 2009: 11-12).

- Okrevanje (resilience): Ljudje si lahko opomorejo od resnih težav. Tako ni nujno, da stresne situacije vodijo k ranljivosti, neuspehu prilagoditve in psihopatologiji. Posamezniki imajo moč okrevanja, kjer kontinuirano rastejo iz življenjskih izzivov in zahtev ter artikulirajo znanja in vrline (Saleebey 2009: 12-13).

- Zdravljenje in celostnost (healing and wholeness): Sta podporna sistema, ki delujeta več čas (Saleebey 2009: 13). Prav tako ni nujno, da le strokovnjaki vedo, kaj je dobro za njihove partnerje. Zdravljenje in spremembe namreč ne prihajajo izključno iz zunanjih virov. Tako imajo ljudje na določenih ravneh zavesti prirojeno modrost o tem, kaj je zanje dobro in kaj morajo storiti, ko se soočajo z različnimi izzivi (Mešl 2007: 237).

- Dialog in sodelovanje: Znotraj dialoga potrdimo pomembnost drugih in začnemo celiti razkol med nami, drugimi in institucijami. Dialog pa od socialnih delavcev zahteva empatijo. Socialni delavci v skupnem ustvarjanju s partnerji postanejo njihovi agenti in svetovalci. Ta pozicija zahteva, da morajo biti socialni delavci odprti za pogajanje, kot tudi morajo ceniti avtentičnost pogledov ter to, k čemur partnerji stremijo. Ključno pa je tudi, da glas socialnih delavcev utišamo, da ga lahko le-ti dajo partnerjem (Saleebey 2009: 13-14).

- Odpovedati se temu, da ne verjamemo (suspension of disbelief): Socialni delavec mora verjeti ljudem, kar pa je pogosto težka naloga. Pri tem pa pozabljamo, da so partnerji oziroma sogovorniki eksperti iz svojega življenja in da pogosto točno vedo, o čem govorijo (Saleebey 2009: 14). To pa izvira tudi iz prepričanja, da so strokovnjaki eksperti in zato več vedo v primerjavi z uporabniki oziroma partnerji (Mešl 2007: 237).

S temi pristopi osebo ob ponovnih neuspehih in razočaranjih spomnimo na moč, ki jo nosi v sebi. Tako je pomembno, da je to vodilo vsakega socialnega delavca ali svetovalca, saj se s tem upoštevajo viri ljudi, ki jih opolnomočijo, podprejo, jim olajšajo vztrajanje k želenim razpletom in nanje delujejo motivacijsko.

Socialni delavec tako lahko uporabi (utilizira) potencialne vire³⁰ posameznika, ki pomagajo uresničiti partnerjev želeni razplet (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 53).

Ključen individualni vir pa je tudi zaupanje osebe, da se bo z naslednjim korakom približala želenemu cilju. Zaupanje osebi prinaša tudi moč in vero vase (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 14).

7. Preokvirjanje uporabnikovih neučinkovitih vzorcev reševanja problema

Kljub dolgo časovnim in težkim doživetim izkušnjam nekatere osebe najdejo pozitivne vidike izkušnje, medtem ko drugim to ne uspe.

Tako Šugman Bohinc (2000a: 100) pravi, da je ključno, da osebe težke doživete situacije predstavijo v drug okvir in jih tako umestijo v drug kontekst, oziroma jih preokvirirajo. Možina in Kobal (2005: 200) opisujeta pozitivnost preokvirjanja: » ... Da na terapevtskih srečanjih klienti lahko doživijo novo, pozitivno dimenzijo svojih problemov, da so namreč dober vstop za raziskovanje in preučevanje njihovega doživljanja, izhodišče za novo urejanje doživljanja.« Watzlawick temu pravi tudi nežna umetnost preokvirjanja, ki pomeni »spremeniti konceptualni in/ali čustveni kontekst ali gledišče, v odnosu do katerega oseba doživlja situacijo, in ga umestiti v drug okvir, ki ustreza 'dejstvom' te iste konkretne situacije enako dobro ali celo bolje in s tem spremeni njen celotni pomen« (Šugman Bohinc 2000a: 100; citirano po Watzlawick, 1974: 95)

S tem pa se ne spremeni situacija, temveč posameznikova interpretacija pomena in s tem tudi posledice situacije (Šugman Bohinc 2000a: 100). Watzlawick (str. 95) tako pravi: »Težav nam ne povzročajo stvari same, marveč mnenja, ki jih imamo o teh stvareh.« (Šugman Bohinc 2000a: 100; citirano po Watzlawicku: 95) Neuspešne poskuse reševanja problema moramo preusmeriti s postopki preokvirjanja (Šugman Bohinc 2000a: 102). Tu moramo pristopiti osebno, konkretno in tukaj in zdaj (Kempler). Preokvirjajoče delujejo vprašanja »Kako?« in

³⁰ Potencialni viri so partnerjeve specifične izkušnje, spretnosti, prepričanja, pogledi na svet, motivacija, vedenje in socialne mreže (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 53).

ne »Zakaj?« (Šugman Bohinc 2000a: 104). Tako na primer osebo vprašamo: »Kaj od tega, kar se vam je pripetilo v času postopkov OBMP, je za vas pomembno danes ali pa za jutri?« (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 71). Moramo se tudi usmeriti iz preteklosti v sedanjost in prihodnost ter od virov nemoči do virov moči. Prav tako moramo preiti iz abstraktnega v konkretno in iz neosebnega k osebnemu. Ključno pa se je usmeriti na izjeme in ne na prevladujoče (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 67). Tako lahko osebo vprašamo: »Ste tekom svojih izkušenj vsaj enkrat doživeli drugačno, pozitivno in svetlo izkušnjo v zvezi z vašo problematiko?« (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 72). Prav tako se moramo usmeriti od nesmiselnosti k smiselnosti (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 67). Tako lahko na primer vprašamo partnerja: »Ste v zadnjih desetih letih kljub vsem težkim in temnim situacijam dobili kaj smiselnega, uporabnega, dragocenega, česar morda ne bi doživeli, če se vam življenje ne bi obrnilo tako tragično?« (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 72).

Možina in Kobal (2005: 200) pravita da je nagrada preokvirjanja »...preokvirjanje načinov do takratnega razumevanja, odkrivanje novih perspektiv, širitev izhodiščnega vprašanja, s katerim so vstopili v terapijo, odkrivanje možnosti za samospoznavanje, kjer ni bistvena vse večja vednost, ampak obujanje radovednosti. Klienti lahko postopno odkrijejo, da so izhodiščni problemi, s katerimi so vstopili v terapijo, preprosto zanimivi, ker so odraz tega, kar so.«

8. Načrtovanje sistema varoval (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 58) in prispevanje k stabilizaciji nastalih sprememb

Z njimi zavarujemo partnerjeve premike in napredke v smeri zelenih izidov in tako preprečimo da bi se cilji podrli pred uresničitvijo (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 58). Če se ne zavedamo, da vsaka še tako zelena sprememba podre ravnovesje partnerjevega sistema, smo ekološko nevedni. To pa udejanimo tako, da spremljamo učinke zelene spremembe pri partnerju, potem ko jih je že dosegel (Šugman Bohinc, Rapoša Tanjšek, Škerjanc 2007: 59).

Svetovalec se mora zavedati rušilne moči sprememb in si mora tako prizadevati, da nastale spremembe sproti stabilizira. To pa se naredi že pri načrtovanju zelenih sprememb s partnerjem, kjer se predvidi sistem varoval. Z njimi se partner pripravi na nujne posledice

sprememb in se obenem zaščiti pred rušenjem dosedanjega ravnovesja (četudi nezaželenega) (Šugman Bohinc 2000b: 2).

10. Socialni delavec pa mora delovni odnos voditi tako, da je razvidna uporaba povratnih informacij pri vseh udeleženi v problemu in rešitvi.

Tu moramo večkrat preveriti ali si sogovorniki še vedno želijo isti razplet problema in kaj so storili do sedaj, da bi ga uresničili. Pri tem pa moramo nuditi pohvale za doseženo in spodbude k zelenemu razpletu (Šugman Bohinc 2000a: 104). Na primer: »Izjemni ste!«, »Občudujem vašo vztrajnost in zagnanost!« (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 72)

Vsa zgoraj naštetá vodila psihosocialne pomoči so ključen del metod socialnih delavcev, ki nudijo psihosocialno svetovanje. Ker pa se (na dnevni ravni) srečujejo tudi z ogromno raznolikostjo ljudi, njihovih pogledov, interpretacij in jezika (Šugman Bohinc 1997: 303), mora biti njihov pristop prilagojen vsakemu sogovorniku (Možina, Kobal 2005: 202; po Gadamer 1960; po Safran, Muran 2000:35). To pa poudarja tudi Ashbiyjev zakon potrebne raznolikosti, kjer je ključna zmožnost čim bolj raznolikih odgovorov in dejanj za učinkovit terapevtski sistem (Šugman Bohinc 2000a: 105; po Keeney 1985). Socialni delavci pa se morajo prav tako zavedati, da je vsako zaznavanje (tudi njihovo) omejeno s posameznikovimi predpostavkami in predsodki (Možina, Kobal 2005: 202; po Gadamer 1960; po Safran, Muran 2000:35). Ker pa se temu ne moremo izogniti, je ključno, da svetovalci ozaveščajo in predpostavke v odprtem dialogu s partnerjem preverjajo (Možina, Kobal 2005: 202). Naše zaznavanje tako vpliva na to, kako sogovornika razumemo. Šugman Bohinc (1997: 291) tako dodaja: »Vsaka realnost je izraz (funkcija) opazovalčevega opazovanja (razlikovanja, spoznavanja). Šugman Bohinc (1997: 294) tudi razlaga ugotovitve kognitivnih psihologov, »... da človekova zaznava ni registracija 'zunanje resničnosti', ampak konstrukcija (interpretacija) 'stabilne osebne resničnosti' ...« Ravno zato pa se morajo socialni delavci odpovedati poziciji, da vedo. Tako mora socialni delavec izhajati iz drže nevednosti (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 50; po Anderson, Goolishian 1994).

Ključno pa je tudi pristno zanimanje socialnega delavca za partnerjevo pripoved, ki se odraža v večji motivaciji partnerja za sodelovanje, saj se počuti vreden poslušanja (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 50). Tako moramo ustvariti odprt prostor za razgovor, kjer

ima partner mesto in čas, da izpove svojo zgodbo (na svoj način) ter ubesedi predpostavke o tem, kako se je znašel v tem položaju in kaj pričakuje od dela s strokovnjakom (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 49-51).

Na kratko pa bi le še omenila, da znotraj partnerskega delavnega odnosa soustvarjanja in sodelovanja lahko tudi neprostovoljni uporabniki izrazijo svoje želje, načrte, poglede in občutke glede situacij, za katere drugi pričakujejo, da se bodo spremenile. S tem niso več udeleženi v problemu, temveč udeleženi v rešitvi problema (Šugman Bohinc, Rapoša Tajnšek, Škerjanc 2007: 8; po Lüssi 1990). To je dobro izhodišče za pare (v reproduktivnih postopkih z darovano spolno celico), ki se udeležijo obveznega (po zakonu ZZNPOB) psihološko-socialnega svetovanja neprostovoljno.

2 PROBLEM

Vse več parov se sooča s problemi z zanositvijo in navsezadnje tudi neplodnostjo. Po podatkih ginekologa iz Novega Mesta, dr. med. Piška, vse več mladih išče pomoč na klinikah za reprodukcijo. Tako samo v Novem Mestu letno poišče pomoč pri zanositvi kar 100-150 parov³¹.

V svoji diplomski nalogi bom tako raziskala, kakšno izkušnjo imajo osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico, in osebe, ki so uporabile darovano spolno celico, s kliniko za reprodukcijo in kako doživljajo svojo izkušnjo. Ker je mnogo polemik tudi glede razkritja družini, prijateljem in družbi, bom raziskala tudi to področje. Preverila bom tudi, ali so s te strani dobili zadostno podporo in kje so jo pogrešali. Pomembno področje, ki se nanaša tudi na pravice otrok, pa je razkritje otrokom o njihovem spočetju. Tako bom preverila njihovo naklonjenost do razkritja ter naklonjenost do anonimnosti, ki se nanaša na pravico otroka, da pozna svoj izvor. Raziskala bom tudi področje psihološko-socialnega svetovanja, in sicer predvsem zadovoljstvo in obseg. Nazadnje pa bom raziskala vire moči, ki so jim pomagali tekom postopkov, ter pozitivne vidike izkušnje, ko je bilo postopkov konec.

Namen te raziskave je torej prikazati izkušnje, doživljanje, stališče do pravic otrok in nudeno pomoč parom, ki so imeli izkušnjo OBMP. Razkritje izkušnje parov pa sem kot problem vključila, ker sem na forumih zaznala, da pari s strani osebja in strokovnih služb dobivajo nasvete, da je priporočljivo, da otrok ne pozna načina spočetja, ter da naj povedo o teh postopkih čim ožjemu krogu ljudi. Strokovna služba bi tako morala par seznaniti s prednostmi in slabostmi njune odločitve ter omogočiti kvalitetno refleksijo, s katero bi se nato par odločil, kaj bo storil na tem področju.

Ključne teme, ki so me pri parih zanimale, so bile:

- **Kakšno izkušnjo so imeli s kliniko za reprodukcijo?**
- **Kako pari doživljajo svojo izkušnjo OBMP?**
- **Ali so/bodo pari družini, prijateljem in družbi povedali za postopek OBMP?**

³¹ Podatki pridobljeni po pošti s strani dr. med. Piška

- **Ali so dobili pari zadostno podporo?**
- **Kako ocenjujejo Psihološko-socialno svetovanje?**
- **Kaj menijo glede anonimnosti darovalcev spolnih celic?**
- **Kaj menijo glede razkritja načina spočetja otroku?**
- **Kateri so njihovi viri moči in kaj je pozitivnost te izkušnje?**

3 METODOLOGIJA

3.1 Vrsta raziskave

Raziskava, ki sem jo pri tej nalogi uporabila, je bila kvalitativna in poizvedovalna.

3.2 Merski instrumenti

Merski instrument, ki sem ga uporabila, je bil polstrukturirani odprti vprašalnik. Z avtobiografskimi zapisi se namreč odpre subjektivni, civilni in osebni pogled posameznika, ki prikazuje, kako posameznik osmišlja in doživlja določena stanja, situacije in statute. Pomemben del avtobiografskih zapisov je tudi posameznikovo spopadanje s temi situacijami (Urek 2005: 26).

Vprašalnik za pare, ki so uporabili partnerjevo spolno celico, je bil sestavljen iz 17 vprašanj ter 11 podvprašanj. Pri tem je bilo 6 vprašanj zaprtega tipa in 27 vprašanj in podvprašanj odprtega tipa. Vprašalnik za pare, ki so se odločili za darovano spolno celico, pa je bil sestavljen iz 17 vprašanj in 10 podvprašanj. Pri tem je bilo 5 vprašanj zaprtega tipa in 22 vprašanj in podvprašanj odprtega tipa. Pri osebah, ki so uporabile partnerjevo spolno celico, in osebah, ki so uporabile darovano spolno celico, sem po potrebi postavila tudi dodatna podvprašanja (če sem predvidela, da je ključno za mojo diplomsko nalogo). Nekaterim sem postavila tudi manj podvprašanj, če so se nanašala na določeno področje, kjer oseba ni imela izkušnje.

Ker sem se soočala s težavami iskanja oseb, ki so imele izkušnjo OBMP, sem uporabila različne tehnike iskanja. Te tehnike so bile osebni individualni intervju (na domu intervjuvanca), intervju preko telefona, spletne ankete in ankete preko pošte. Vse intervjuje pa sem posnela s pomočjo diktafona ali s pomočjo računalniškega programa za snemanje (ko sem govorila preko telefona). Sogovornikom sem se tako lahko popolnoma posvetila, pogovor pa je tekel zvezno in nemoteno.

3.3 Populacija in vzorec

Populacija je obsegala heteroseksualne pare v Sloveniji, ki so imeli izkušnjo umetne oploditve z darovano spolno celico, in pare, ki so imeli izkušnjo umetne oploditve s partnerjevo spolno celico. Pri 5 osebah, ki so bile v postopkih oploditve s partnerjevo spolno celico, sem intervju izvedla na domu (pri temu je v enem primeru sodeloval par, v vseh ostalih pa samo ženske). Dva intervjuja pa sem opravila še po telefonu. Po pošti sem dobila tudi dve anketi. Tako sem vse skupaj pridobila 9 oseb, ki so imele izkušnjo oploditve s partnerjevo spolno celico. Kar se tiče darovane spolne celice, sem izvedla dva intervjuja (enega po telefonu in enega na domu intervjuvanke). Preko spleta pa je mojo spletno anketo rešilo še 8 žensk. Tako sem vse skupaj pridobila 10 oseb, ki so imele izkušnjo darovane spolne celice.

Od vseh oseb, ki so imele izkušnjo OBMP (skupaj jih je bilo 19), sem vzorčila tiste, ki sem jih preko metode snežne kepe, spletnih anket in poštnih anket uspela pridobiti od začetka novembra 2011 do 23.4.2012. Tako sem vzorčila neslučajnostno in priročno, saj ostalim parom, ki so šli skozi postopke umetne oploditve, nisem omogočila sodelovanje pri nalogi.

3.4 Zbiranje podatkov

Pri zbiranju podatkov sem uporabila metodo snežne kepe (snow ball). Tu je bila ključnega pomena moja socialna mreža, saj sem pomoč najprej iskala pri znancih in prijateljih. Le-te sem prosila, naj izkoristijo svoja poznanstva in skušajo najti ljudi, ki so imeli izkušnjo umetne oploditve. Ko sem prišla do njih, sem tudi te pare prosila za kontakte oseb, ki so imeli kot oni izkušnjo umetne oploditve. Velik preskok v iskanju je pripomogla ginekologinja, ki je uporabila svoja osebna poznanstva in mi priskrbel 4 intervjuje (ga. Renata, ga. Špela, ga. Pika in ga. Rina). Preko prijateljic sem prišla do kontakta ga. Jane (dala mi ga je njena nečakinja), ga. M. in g. T. (par) in ga. Sandre (kontakt priskrbel mati od prijateljice). Do ga. Tine sem prišla preko partnerjeve matere in njene prijateljice. Kontakt do ga. Tanje pa mi je priskrbel ga. Renata. Tak sem imela največ težav pri pridobivanju parov, ki so imeli izkušnjo darovane spolne celice.

Ker z metodo snežne kepe nisem dosegla želenega uspeha (pridobila sem premalo oseb z izkušnjo OBMP), sem uporabila tudi druge metode. Na forumu med.over.net (<http://med.over.net/forum/>), Živa forumu (<http://www.neplodnost.info/forum/>) in forumu Ringaraja (<http://www.ringaraja.net/>) sem objavila spletno anketo. Ker sprva tudi tu ni bilo velikega odziva, sem uporabila drugo tehniko. Odločila sem se, da bom navezala kontakt s posameznimi osebami, ki so pisale pod rubriko oploditve z darovano spolno celico, in s tem vsakega uporabnika posebej prosila za pomoč. To se je obneslo in pridobila sem 8 spletnih anket. Za pomoč pa sem prosila tudi prijateljičino mati, ki dela kot fizioterapevtka in se k njej obrača veliko parov, ki imajo dvojčke, spočete z OBMP. Po pošti sem od nje dobila še 2 anketi. (Tabela 2: Pregled podatkov oseb, sodelujočih v raziskavi)

Tabela 2: Pregled podatkov oseb, sodelujočih v raziskavi

Št.	Oseba/e	Spol	Starost	Zakonski status	Vrsta in kraj postopkov	Intervju/Anketa	Trajanje intervjuja
1. A	Gospa Jana	Ž	41	Zakonska zveza	Partnerjevo spolno celico (Ljubljana)	Intervju po telefonu	30 min
2. B	Gospa Mina	Ž	36	Zakonska zveza	Partnerjevo spolno celico (Ljubljana)	Intervju na njenem domu	2:30 min
	Gospod Tine	M	40				
3. C	Gospa Renato	Ž	43	Zunaj-zakonska skupnost	Partnerjevo spolno celico (Postojna - Ljubljana)	Intervju na njenem domu	1:30 min
4. D	Gospa Sandra	Ž	41	Zakonska zveza	Partnerjevo spolno celico (Ljubljana)	Intervju na njenem domu	3:15 min
5. E	Gospa Špela	Ž	37	Zakonska zveza	Partnerjevo spolno celico (Ljubljana)	Intervju na njenem domu	2:00 min
6. F	Gospa Pika	Ž	57	Zakonska zveza	Partnerjevo spolno celico (Ljubljana)	Intervju na njenem domu	2:40 min
7. G	Gospa Ana	Ž	30	Zakonska zveza	Partnerjevo spolno celico (Ljubljana)	Pisna anketa, poslana na dom	/
8. H	Gospa Barbara	Ž	37	Zakonska zveza	Partnerjevo spolno celico (Slovenija - ni podatka kraja)	Pisna anketa, poslana na dom	/

9. I	Gospa Tina	Ž	51	Zunaj-zakonska skupnost	Partnerjevo spolno celico (Ljubljana)	Intervju po telefonu	30 min
10. J	Gospa Rina	Ž	48	Zakonska zveza	Darovano spolno celico (Ljubljana in Praga)	Intervju po telefonu	35 min
11. K	Gospa Tanja	Ž	42	Zakonska zveza	Darovano spolno celico (Ljubljana in Praga)	Intervju na njenem domu	2:30 min
12. L	Gospa Damira	Ž	45	Zakonska zveza	Darovano spolno celico (Slovenija - ni podatka kraja)	Spletna anketa	/
13. M	Gospa Živa	Ž	27	Zunaj-zakonska skupnost	Darovano spolno celico (ni podatka prvotnega kraja, nato Ljubljana)	Spletna anketa	/
14. N	Gospa Marina	Ž	47	Zunajzakonska skupnost	Darovano spolno celico (Postojna)	Spletna anketa	/
15. O	Gospa Anamarija	Ž	28	Zakonska zveza	Darovano spolno celico (Slovenija - ni podatka kraja)	Spletna anketa	/
16. P	Gospa Tončka	Ž	45	Zunaj-zakonska skupnost	Darovano spolno celico (Postojna, Ljubljana in Brno)	Spletna anketa	/
17. R	Gospa Lara	Ž	33	Zakonska zveza	Darovano spolno celico (Češka - ni podatka kraja)	Spletna anketa	/
18.S.	Gospa Tinkara	Ž	40	Zakonska zveza	Darovano spolno celico (Postojna in Praga)	Spletna anketa	/
19.S.	Gospa Klara	Ž	35	Zunaj-zakonska skupnost	Darovano spolno celico (Maribor in Praga)	Spletna anketa	/

Vsem intervjuvancem in anketirancem sem zastavila ista tematska vprašanja. Intervjuji so se ločevali le po tem, koga sem intervjuvala, osebo z darovano spolno celico ali osebo s partnerjevo celico. Tako sem si zastavila dva intervjuja oziroma dvojne smernice za intervju. Med intervjujem pa sem po potrebi zastavljala tudi dodatna podvprašanja. Intervjuji so trajali od 30 minut do 3 ur, odvisno od načina intervjuvanja. Intervjuji, izvedeni osebno, na domu intervjuvanca so bili veliko daljši kot intervjuji izvedeni preko telefona.

Naveden čas intervjujev, izvedenih na domu udeležencev, obsega le čas, posnet preko diktafona. Vsak intervju je tako od prihoda do odhoda trajal vsaj pol ure do 2 ur dlje.

Prvi intervju z gospo Jano sem (po telefonu) izvedela 25.2.2012 ob 11h. Anketiranje je potekalo 30 min. Drugi intervju sem z ga. Mina in g. Tinetom. (par) izvedela 1.3.2012 ob 17:00. Intervju je trajal 2 uri in 30 minut. Tretji intervju sem izvedela 5.3.2012 z ga. Renato. Intervju je trajal 1 uro in 30 minut. Četrty intervju sem 6.3.2012 izvedela z ga. Rino (preko telefona). Intervju je trajal 35 minut. Peti intervju sem izvedela 7.3.2012 z ga. Špelo. Intervju je trajal 2 uri. Šesti intervju sem izvedela 9.3.2012 z ga. Piko. Intervju je trajal 2 uri in 40 minut. Sedmi intervju sem izvedla z ga. Tino, in sicer 21.3.2012 ob 11:00 (preko telefona). Posnetek intervjuja je trajal 30 minut. Osmi intervju sem izvedla dne 7.4.2012 ob 18:00, na domu ga. Tanje. Posnetek intervjuja je trajal 2 uri in 30 minut. Zadnji, deveti intervju sem 9.4.2012 izvedla z ga. Sandro ob 12:30, na njenem domu. Posnetek intervjuja je trajal 3 ure in 15 minut. (Tabela 2: Pregled podatkov oseb, sodelujočih v raziskavi)

V sledečem tekstu navajam skupno 19 oseb ali vprašanih, kamor spada tudi par (ga. Mina in g. Tine), ki je bil v reproduktivnih postopkih s partnerjevo spolno celico in ga tako v vseh skupnih rezultatih štejem kot 1 osebo. V veliki večini je namreč pri intervjuju sodelovala samo žena in se tako rezultati (razen v posebej označenih delih) nanašajo nanjo. Kjer pa so rezultati para posebej izpostavljeni, uporabljam izraz »par«. Izmenično tudi uporabljam izraza partner in sogovornik, ki pa se nanašata na osebe, ki so uporabile darovano celico, kot tudi osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico.

3.5 Analiza podatkov

Intervjuje sem dobesedno prepisala in tako nisem ničesar spreminjala. S pomočjo kvalitativne analize sem nato ločila podatke, pridobljene s strani parov ki so uporabili partnerjevo celico, in podatke, pridobljene s strani parov ki so uporabili darovano spolno celico. Intervjuje in ankete sem pregledala in zapise razčlenila. Tako sem označila pomembne relevantne izjave (podčrtane izjave v intervjujih ter anketah). Pri izpisu relevantnih izjav sem uporabila raznolike, ostale, ki so se (v določenem intervjuju) ponavljale, sem izpustila. Nato sem določila enote kodiranja (Mesec, 2007: 24). To sem storila tako, da sem izpisane relevantne izjave uvrstila v določene teme. Nato sem se lotila kodiranja znotraj posameznih tem tako, da sem relevantnim izjavam pripisala ključne pojme. Nato sem analizirala značilnosti teh pojmov tako, da sem izbrala najbolj relevantne pojme in jih definirala. Prav tako pa sem iskala tudi odnose med njimi. Slednjemu je sledila izdelava poskusne teorije (*ibid.*).

Postopek kodiranja je priložen v prilogi.

4 REZULTATI

Z izdelavo poskusne teorije sem prišla do rezultatov, ki prikazujejo edinstvene izkušnje parov, ki so uporabili partnerjevo, in parov, ki so uporabili darovano spolno celico. Le-to pa sem razdelila v šest sklopov, ki prikazujejo različne izkušnje in doživljanje parov. Pri vsakem sklopu sem na začetku izpostavila nekaj skupnih izkušenj, ki so se pojavljale med osebami, ki so uporabili partnerjevo, in osebami, so uporabili darovano spolno celico. Vsak sklop pa sem nato (glede na razlike) razdelila še na dva sklopa in tako izpostavila pomembne drugačne izkušnje.

Izkušnje parov s kliniko za reprodukcijo in njihovo doživljanje

Dolgotrajno zdravljenje neplodnosti in poskušanje zanositve s postopki OBMP nemalokateremu pare prinese mnogih stresnih situacij, ki vodijo v telesne in psihične bolečine. Par se tako lahko znajde v položaju, h kateremu je potrebno pristopiti še z večjo empatijo, občutljivostjo in spoštljivostjo.

Tabela 3: Čustveno doživljanje oseb

Zadeva	Pari	Negativno doživljanje	Pozitivno doživljanje	Pozitivno in negativno doživljanje
Čustveno doživljanje izkušnje	Osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico	5	0	4
	Osebe, ki so uporabile darovano spolno celico	6	0	4
Skupaj		11	0	8

V raziskavi je sodelovalo skupno 19 oseb (18 žensk in en par), starih od 27 do 57 let, in vsi sodelujoči so postopek OBMP doživljali čustveno obremenjujoče. Med te pa sem vštela tudi ga. Ano, ki je razložila, da tekom postopkov OBMP primanjkuje psiholog, »saj so to zelo

težke stvari» (Tabela 3: Čustveno doživljanje oseb). Osebe v postopku OBMP pa ne doživljajo izključno negativne obremenitve, pri mnogih so namreč prisotna tudi pozitivna doživetja in občutki. Tako je 11 oseb (od 19-ih), postopke OBMP doživljalo izključno negativno, ostalih 8 oseb pa izpostavilo, da je (poleg negativnega) vsaj enkrat občutilo tudi pozitivno doživljanje (Tabela 3: Čustveno doživljanje oseb). Iskanje (pozitivnih) izjem tekom postopkov OBMP je tako ključno, saj s tem osebe vidijo drugo plat doživetega, oziroma to, kar je vsem negativnim izkušnjam dodalo tudi vsaj eno pozitivno. Iskanje izjem je tako ključen element preokvirjanja.

Tabela 4: Vrste doživljanj in razlogi³²

Vrsta doživljanja	Osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico, in razlogi doživljanja	Osebe, ki so uporabile darovano spolno celico, in razlogi doživljanja
Negativno doživljanje izkušnje		
Žalost	Jana (A7) (ni pričakovala)	Tončka (P3) (spontan splav)
	Renata (C11) (saj ji dr. R ni razložil, da bo vse v redu)	Živa (M3) (gledanje parov, ki so v veselem pričakovanju)
	Špela (E6) (zaradi žalosti druge ženske)	Tinkara (S3, S4 in S5) (menjavanje zdravnikov; neposvečanje; čakalne dobe; pomanjkanje zasebnosti)
	Tina (I1) (ker dolgo časa ni uspelo)	
Strah	Jana (A1) (ni vedla, kaki so postopki)	Damira (L1) (ne veš, kaj te čaka)
	Sandra (D10) (če zopet ne bo uspelo)	Tončka (P3) (za rizično nosečnost)
	Špela (E2) (ne veš, kaj te čaka); (E3) (ko poslušáš zgodbe drugih žensk)	
	Renata (C23) (strah, da imajo otroci Downov sindrom; (C5) (strah glede postopkov)	
Šok	Jana (A7) (ker je bil splav)	Klara (Klara (T1) (ob razložitvi zdravstvenega stanja)
	Sandra (D8) (da je bila sploh tam)	
Fizična bolečina	Sandra (D47) (punkcija)	Tanja (K13) (injekcije, pri prvih postopkih oploditve s partnerjevo spolno celico)
	Pika (F2) (poskus umetne oploditve)	
	Špela (E4) (en pregled zelo zoprn)	Damira (L2) (injekcije)
Groza	Renata (C21) (če bo eden otrok)	Klara (T1) (zaradi zdravstvenega

³² A- ga. Jana, B- par, C- ga. Renata, D- ga. Sandra, E- ga. Špela, F- ga. Pika, G- ga. Ana, H- ga. Barbara, I- ga. Tina, P- ga. Tončka, J- ga. Rina, K- ga. Tanja, L- ga. Damira, M- ga. Živa, N- ga. Marina, O- ga. Anamarija, R- ga. Lara, S- ga. Tinkara, T- ga. Klara

	imel Downov sindrom; ko je zgodbe ostalih poslušala)	stanja; neuspeha; menjave ginekologov)
	Sandra (D45) (punce, ki se odločijo, da bodo prekinile, jim je težje)	
	Špela (E32) (ostale punce je groza, zakaj so one tam)	
Stres	Par (B22) (usklajevanje s službo)	/
	Špela (E10) (meni, da je za neplodnost kriv stres)	
Depresija	Par (B40) (splav)	Tanja (K5) (zaradi neuspešnih postopkov)
Nezmožnost vplivanja	Sandra (D3) (meni, da je loterija)	/
Psihična bolečina	Špela (E7) (meni, da pri ostalih nastane, ko zaporedoma ne uspe); (E8) (njo bi verjetno od vseh injekcij, tableti so ji organizem »obrnili«); (E14) (tudi malo, ko ni vzroka za neplodnost)	Rina (J32) (ker se stalno trudiš in pomisleki, ker dobiš darovano spolno celico)
	Pika (F6) (saj postopki človeka zelo izčrpajo in »psihično stolčejo«)	Tanja (K1) (Fizična bolečina pri oploditvi s partnerjevo spolno celico → vodi do psihične bolečine)
	Ana (G8) (moral bi se zagotoviti psiholog, saj so to zelo težke stvari)	
	Barbara (H4) (ker ni uspelo)	
Razočaranje	/	Rina (J3) (niso se potrudili)
		Tončka (P2) (neuspešnost postopkov)
Potlačitev	/	Tanja (K8) (veliko spominov, predelaš, da greš naprej in nato potlačiš)
Neučakanost	Renata (C22) (čakanje na izvid)	/
Jeza	/	Tinkara (S8) (ker je niso mogli naročit na IVF, ker ni bilo denarja)
Odpor	/	Tinkara (S10) (iti na redukcijo, saj je bila noseča z dvojčki)
		Živa (M2) (obiski na ginekološki kliniki)
Soočenje	/	Klara (T5) (da mogoče nikoli ne bosta imela otrok)
Fizična bolečina in šok	Par (B4) (rentgensko slikanje maternice)	/
Fizična in psihična bolečina	Par (B39) (ko sta šla čez vse psihične in fizične bolečine, jima je postalo vseeno, kaj ju še čaka)	/

Fizična bolečina → stres, strah in groza	Renata (C3) (punkcije so zelo stresne in boleče); (C5) (strah do punkcije); (C6) (doživljanje groze zaradi punkcije)	/
Istočasno doživljanje pozitivnih in negativnih občutkov		
Strah in veselje	Renata (C8) (ko je izvedela, da je bila noseča)	Tinkara (S9) (ko je izvedela, da je noseča z dvojčki)
Strah in upanje	Sandra (D11) (upanje za zanositev, a strah, če ne bo uspelo)	/
Nemoč in upanje	/	Lara (R1) (zaradi zdravstvenega stanja)
Fizična bolečina, psihična bolečina in veselje	/	Tanja (K1) (fizična bolečina je vodila do psihične bolečine v času oploditve s partnerjevo spolno celico); (K7) Veselje ob oploditvi z darovano spolno celico, saj punkcija tu ni bila potrebna)
Optimizem, kasneje pretres	/	Anamarija (O1) (da bo vse v redu) → kasnejši pretres, izvidi prvega spermograma
Pozitivno doživljanje		
Brez fizične bolečine	Špela (E4) (pri punkciji)	/
Hitro in neboleče → dobro počutje	Barbara (H1 in H3) (zaradi hitrih in nebolečih pregledov sta se s partnerjem počutila dobro)	/
Sprememba partnerskega odnosa	Sandra (D33) (na bolje)	/
Veselje	Renata (C9) (ko otrok ni imel Downovega sindroma)	/
	Pika (F13) (ko je kateri iz skupine uspelo)	

Iz tabele 4 je razvidno, da so osebe doživljale širok spekter (predvsem) negativnih in pozitivnih čustev. Osebe v postopku OBMP tako doživljajo šok, žalost, strah, nemoč, odpor, jezo, grozo in razočaranje, kot tudi veselje, upanje (optimizem), hvaležnost in zaupanje. Pri tem je 9 oseb doživljalo širok spekter različnih negativnih občutkov³³ (Tabela 4: Vrste

³³

Tu sem upoštevala osebe, ki so doživele tri ali več različnih negativnih občutkov.

doživljanj in razlogi). Najpogosteje doživljani negativni občutki³⁴ pa so bili občutki žalosti, strahu, šoka in pretresa, fizične bolečine, groze, stres in predvsem psihična bolečina.

Pet oseb, ki so uporabili partnerjevo celico, in dve osebi, ki so uporabile darovano spolno celico (skupno sedem oseb), pa je tudi izpostavilo, da so bili postopki fizično boleči. Tu pa je pomembno izpostaviti primer ga. Tanje (kasneje se je odločila za darovano jajčno celico), ki je fizične bolečine čutila le v predhodnih postopkih oploditve s partnerjevo spolno celico. (Tabela 4: Vrste doživljanj in razlogi). Pri oploditvi z darovano jajčno celico namreč injekcije (punkcija) niso potrebne in tako ni bolečih postopkov. Vendar pa fizična bolečina ni izključena za ženske, ki prejmejo darovano moško celico. Te tako doživljajo mnogo fizičnih bolečin ob punkcijah, ki omogočijo, da več jajčec dozori in se tako poveča možnost oploditve.³⁵ Doživljanje fizičnih bolečin pa lahko vodi v doživljanje psihičnih bolečin. Tako so pri treh osebah (paru - Mina in Tine, Renati in Tanji) fizične bolečine vodile v šok, strah, grozo, depresijo in stres. To pa lahko vodi do izgube motivacije in tako prenehanja izvajanja postopkov. To je dobro pokazal primer ga. Tanje (ko je bila v postopkih oploditve s partnerjevo spolno celico), ki je tekom postopkov doživljala veliko fizične bolečine, ki je vodila v psihično bolečino (depresijo). Ta je trajala kar dve leti in zato v tem času ni hodila na postopke. Pozitivno izkušnjo je doživela z odločitvijo za darovano jajčno celico, ki ji je prinesla veselje zaradi nebolečih postopkov ter uspeha postopkov (rodila je dvojčici).

Glede problematike bolečih postopkov pa je izstopalo stališče ga. Barbare (uporabila je partnerjevo spolno celico), saj so bili zanjo le-ti hitri in neboleči. Kljub temu pa je dodala, da je bilo njeno psihično stanje telesa (zaradi neuspehov) zelo slabo (Tabela 4: Vrste doživljanj in razlogi).

Pari, katerim uspe zanositi, pa ne doživljajo samo veselja, temveč tudi o strah in upanje. Postopki OBMP so namreč pogosto neuspešni, ko ženski sicer uspe zanositi, a ji ne uspe donositi otroka, lahko pa pride tudi do genskih napak pri otroku. Veselje in obenem strah sta ob zanositvi čutili tudi ga. Renata (uporabila je partnerjevo spolno celico) in ga. Tinkara (uporabila je darovano spolno celico) (Tabela 4: Vrste doživljanj in razlogi). Gospa Renata je strah pred Downovim sindromom razložila tako:» ... Takole so se mi roke tresle, ko sem

³⁴ Tu sem upoštevala občutke, ki so jih izpostavile vsaj tri osebe.

³⁵ Podatki preverjeni s strani Ginekološke klinike, UKC Ljubljana, na telefonski številki 01 522 6074

kuverto odpirala. Ampak itak, če je vse v redu, je čist na kratko, samo piše plod A, plod B, BP. Uglavnem ... in sva se sem stisnla pa zjokala, to je, da veš, da maš zdrave otroke.« Gospa Sandra (uporabila je partnerjevo spolno celico) pa je doživetje strahu in upanja opisala tako: »... Rad bi, da rata, ampak pol te je že kr strah, kaj pa če bo pol spet narobe.« (Tabela 4: Vrste doživljanj in razlogi). Strah pred splavom pa je nazorno opisala tudi ga. Špela (uporabila je partnerjevo spolno celico): »In morš doma počivat in čakaš, pa dolgi dnevi, pa ne veš, ali greš v redu na stranišče in gledaš al se bo usulu, tok da ja.« Vse te zgodbe tako prikazujejo, kako ključna je pripravljenost osebe tudi na možnost neuspeha, saj v nasprotnem primeru lahko pride do hude psihične stiske. Par z izkušnjo oploditve s partnerjevo spolno celico je to razložil tako: »Prejšnjič sem bila jaz v hudi depresiji, ker ni uspel, ker sem zelo pričakovala ... « Tako kljub vsem željam in prizadevanjem včasih postopki ne uspejo. Še posebej stresne (in polne šoka) pa so situacije, ko ženski uspe zanositi, a kasneje pride do splava. To prikazuje primer ga. Marine (uporabila je darovano spolno celico): »Vsak neuspešen postopek je pustil globoke rane v psihi.« Podobnega mnenja pa je bila ga. Špela: »[...] [P]a dobr da je to dvakrat, trikrat pa da ti vsaj četrtič rata, če ti pa nikul, mislm pa, da ti pusti mal na psihi.« Tudi ga. Pika je poudarila psihično napornost postopkov: »Ampak to te izčrpa izredno, psihično te stolče tako, da to sploh ni za povedat. Psiha je tako prisotna, da če nisi sam zelo močna osebnost, zelo težko to zdržiš, res.« Gospa Tina (uporabila je partnerjevo celico) pa je razložila, da je bila pri njej in prijateljicah stalno prisotna »slaba volja«, saj jim dolgo časa ni uspelo zanositi in donositi otroka. Hud stres in šok pa je ob neuspelem postopku (splavu) doživela tudi ga. Jana: »[...] [S]eveda sem bila v šoku, nisem niti v sanjah pričakovala, da bo nekaj takšnga.«

Podpora ljudi, ki imajo podobne izkušnje, je tako pomembna, saj si ob neuspehih stojijo ob strani in ob uspehih veselijo. Tudi ga. Pika je kljub fizično in psihično napornim postopkom, kot tudi neuspehu, doživljala veselje ob uspehu katere izmed prijateljic v skupini. Uspehi pri ostalih osebah v postopku OBMP lahko vzbujajo upanje, za lasten uspeh. Osebe tudi lahko doživijo veliko žalosti in stresa, četudi same niso imele neposredne izkušnje. Poslušanje tragičnih zgodb lahko tako stresno vpliva na pare, ki so v začetni fazi zdravljenja neplodnosti. Tako lahko osebe doživljajo strah, da bo podobna izkušnja doletela tudi njih. Gospa Špela (uporabila je partnerjevo spolno celico) je tako opisala izkušnjo stika z žensko, ki je pred kratkim za seboj imela splav: »Ko sem hodila gor (v Ljubljano), je bila nasproti mene ena ženska, k je imela splav, v bistvu je bil Downov sindrom in tisto me je zelo dotolkel, res, ker

ko sem slišala žensko, kok je jokala, mene je zelo prizadelo.« Druga zgodba pa je od ga. Renate, ki prav tako poudarja negativni vidik poslušanja zgodb ostalih: »Joj, tam poslušam zgodbe, čeprou učasih si želim, da to ne bi poslušala. Joj, eni imajo grozne, sem mislna, a to me čaka?«

Osebe v postopku OBMP pa pogosto tudi težko sprejmejo situacijo, v kateri so se znašli. Tako je ga. Špela tudi dodala, da se ljudje težko soočijo s svojo situacijo: »... Groza jim je to, ko morjo tam, pa ko poslušas po hodniku: 'Zakaj moram bit jaz tukaj, sej z mano ni nič narobe!'« Tako, kljub večinskemu prepričanju ljudi, da so nezadostno informirani o postopkih (Tabela 6: Vrste izkušenj oseb s kliniko za reprodukcijo), ga. Špela meni, da je morda bolje, da človek v postopke vstopi bolj neveden in se tako izogne morebitni negativni nastrojenosti. Podobnega mnenja pa je tudi ga. Pika, ki tekom postopkov ni želela informacij.

Na razpoloženje oseb v postopku vpliva tudi strokovno osebje (osebje na kliniki za reprodukcijo), saj se z njimi pogosto srečujejo. Te osebe pa so pogosto prisotne v ključnih trenutkih, ko osebe doživljajo različen spekter negativnih fizičnih in psihičnih bolečin (stres, strah, groza, žalost, šok, jeza, odpor, bolečina, razočaranje, nemoč) (Tabela 4: Vrste doživljanj in razlogi in Tabela 6: Vrste izkušenj oseb s kliniko za reprodukcijo). Tako je ključen empatičen, občutljiv, podporen in spodbujevalni odnos osebja na kliniki. To pa je poudarila tudi ga. Tina (uporabila je partnerjevo spolno celico): »Misl, ženska je v čist posebni situaciji takrat in resnično bi to ravnanje osebja takrat moralo bit še tako bolj prijazno.«

Kljub temu pa izkušnje oseb glede klinik kažejo, da se večina vprašanih oseb sooča z nezadovoljstvom tako s kliniko kot njenim osebjem.

Tabela 5 : Izkušnje oseb na kliniki

Zadeva	Pari	Pozitivna	Negativna	Pozitivna in negativna	Neopredeljen
Izkušnja s kliniko za reprodukcijo	Osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico	1	1	7	0
	Osebe, ki so uporabile darovano	1	3	4	2

	spolno celico				
Skupaj		2	4	11	2

Od 19 ljudi se je tako do tematike - izkušnja oseb s kliniko za reprodukcijo - opredelilo 17 ljudi (16 žensk in en par). Kar 15 (14 žensk in en par) od njih pa je menilo, da klinika ne zadosti potrebam parov, ki gredo skozi umetno oploditev. Tudi v tem primeru negativne izkušnje niso bile pravilo, saj je kar 11 žensk (od nezadovoljnih 15-ih oseb) poudarilo, da je s strani osebja doživelo vsaj eno pozitivno izkušnjo. Od vseh oseb pa so izključno negativno kliniko doživljale 4 osebe, izključno pozitivno pa dve osebi. Dve osebi, ki sta se uporabili darovano spolno celico, pa se do te tematike nista opredelili. (Tabela 5 : Izkušnje oseb na kliniki).

Tabela 6: Vrste izkušenj oseb s kliniko za reprodukcijo

Vrsta izkušnje	Osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico, in razlogi izkušnje	Osebe, ki so uporabile darovano spolno celico, in razlogi izkušnje
Zadovoljstvo s kliniko ³⁶	Sandra (D4) (dobre izkušnje morda zaradi osebnosti, ve, da ni edina)	Rina(J2) (v Pragi poskrbljeno na najvišjem nivoju)
	Pika (F8) (dobre izkušnje, morda, ker ni komplicirala)	Tončka (P1) (na Češkem je bilo lažje kot v Sloveniji, saj je so osebe in postopki visoko profesionalni)
	Tina (I11) (bolj prijetno v novi porodnišnici kot v stari)	Tinkara (S7) (v Pragi postopek opravljen profesionalno)
		Klara (T3) (prijaznost in strokovnost osebja)
Nezadovoljstvo s kliniko v Sloveniji	/	Rina (J29) (močno nezadovoljstvo s kliniko v Ljubljani)
		Lara (R7) (ni bilo podpore s strani klinike v Sloveniji, ko sta se odločila za tujino)
Nezadovoljstvo z osebjem	Jana (A6) (nobenega zdravnika za pogovor)	Rina (J6) (zdravnica ni svetovala alternativ, ko ni uspelo); (J1) (zarodki propadli zaradi tehnične napake - niso se opravičili)
	Par (B33) (ko je dobila zarodek, niso pustili, da bi se	

³⁶ Velja za klinike v Sloveniji, razen v posebej obrazloženem tekstu

	ulegla); (B9 in B14) (niso si vzeli časa)→ (B12) (grozno počutje); (B10) (neupoštevanje zdravnika); (B1) (osebje se ne javlja na telefon); (B7) (zdravniki ne pogledajo kartona); (B2 in B8) (površen zdravnik); (B5) (nespoštovanje zasebnosti); (B6) (neprimerne šale zdravnika)	Tanja (K11) (ne vzamejo si dovolj časa); (K15) (ne znajo ravnati s pomembnimi podatki); (K10) (niso upoštevali občutke strahu); (K9) (nedosegljivost svojega ginekologa→dežurstvo)
	Renata (C1) (odrezavost dr. R.); (C10) (neobčutljivost zdravnika glede Renate)	Tinkara (S3) Zdravnica se ji ni posvetila v celoti); (S4) (ni bilo zasebnost in vsakič je bil drug zdravnik→dežurstvo)
	Sandra (D43) (enkrat konflikt s sestro); (D42 in 44) (pozitivno samo zaradi medicinskih sester in doktorjev)	Klara (T4) (napačni napotki zdravnika)
	Barbara (H6) (težko dobiš podporo s strani osebja)	
	Tina (I4) (neobčutljivost osebja glede propada zmrznjenih spolnih celic)	
Zadovoljstvo z osebjem	Jana (A18) (prijaznost); (A4) (svetujejo); (A8) (podpora zdravnika); (A17) (podpora medicinskih sester)	Rina(J4) (prijazna medicinska sestra); (J4, J5) (prijazna medicinska sestra→ svetovala naj gresta v tujino)
	Renata (C4) (prijaznost); (C7) (domačnost zaradi poznavanja osebja)	Živa (M6) (zadovoljna z osebjem)
	Sandra (D6) (zaradi medicinskih sester→ domačnost); (D5) (sestre so kot mame)	Tončka (P9) (odličen zdravnik in osebje v Brnu, kot tudi Sloveniji)
	Špela (E1) (prijaznost); (E5) (diskretna obravnava); (E12) (so ju vprašali, koliko zarodkov želita, da jima ustavijo)	Lara (R3 in R2) (podpora, optimizem in zavzetost dr. T., ki ji je dal celo svoj mobilni telefon)
	Pika (F1) (prekrasni osebi, dr. T. in dr. M.) (F19) (še posebej zadovoljna z zdravnico)	Tinkara (S6) (občutek, da je dr. R. Vedel, kaj dela, boljši, četudi ima svoje »muhe«)
	Ana (G10) (podpora prof. T.); (G3) (občutek kot številka→ a osebje odtehta);	Klara (T3) (prijaznost in strokovnost osebja)

	(G2) (osebje »super«)	
	Tina (I2) (določeni zdravniki kot morajo biti, drugi najbolj priznani ne delajo zate); (I3) (vse medicinsko, birokratsko ne v skladu s Hipokratovo prisego); (I7) (dr. D. odličen zdravnik, človeški)	
Pogoj pri kliniki	Jana (A5) (uboganje osebja in točnost)	/
Zamenjava klinike, ginekologa	Renata (C2) (zamenjava ginekologa, zaradi njegovega naveličanega vedenja)	Rina (J1) (zaradi ne-opravičila glede tehnične napake in nenapredka, sta šla z možem iz Slovenije v tujino)
		Tinkara (S7) (šla iz Slovenije v Prago)
		Tončka (P1) (šla iz Slovenije na Češko)
		Živa (M1) (zamenjava ginekologa, zaradi njegove neresnosti)
		Klara (T1) (menjava ginekologov v Mariboru nato Praga)
		Tanja ³⁷ (iz Ljubljane je šla v Prago po darovano jajčno celico)
Prostor klinike (UKC LJ-stara porodnišnica)	B11 (v čakalnici premalo stolov → grozno počutje para)	(osebe se niso predelile glede prostorov klinike)
	Sandra (D46) (prostori, kjer ni poskrbljeno za zasebnost → sedaj je to urejeno)	
	Špela (E34) (čakalnica je stara, a lepo urejena)	
	Ana (G1) (oddelek je zastarel in neprimeren tako za ženske kot moške)	
Pomanjkanje informacij	Par (B47) (niso vprašali, koliko zarodkov želita, da jima ustavijo); (B3) (ni treba hoditi k enemu in istemu zdravniku); (B13) (nista dobila navodil, kje je stara	Tanja (K44) (ne opozorijo, da so lahko celice ob punkciji v redu, ampak vseeno čez dva dni ne pride do oploditve)

³⁷

Glej intervju z gospo Tanjo, odgovor na 1,2. vprašanje.

	porodnišnica); (B15) (le za en postopek v naprej povedo); (B23) (nista dobila informacij glede trajanja bolniške); (B31) (nista dobila informacij, kam iti po psihološko ali/in socialno svetovanje; (B46) (niso opozorili o zapletih pri nosečnosti z dvojčki)	
	Sandra (D9 in D28) (ne povedo, četudi prosiš za informacije, saj boš do drugič pozabil - s tem te hočejo obvarovat pred nervozo); (D7) (povedo po domače); (D24) (pomembno, da se pove, če ne je šok); (D25) (ni vedela, da je možno, da se ne oplodi (D26) (ko se ni oplodilo → šok); (D29) (ne povedo, da je možna izvenmaternična nosečnost)	
	Špela (E31) (dovolj brošur)	
Dolge čakalne vrste	Sandra (D1) (včasih do 12-ih sedele in noben niti prišel ni); (D41) (čakala, četudi je plačala); (D2) (ni upala na sendvič → groza)	Rina (J7) (po propadu zamrznjenih zarodkov, je niso dali v prednostno vrsto); (J30) (zelo slabe izkušnje, saj je toliko časa čakala, da ji niso mogli niti v tujini pomagati)
	Špela (E9) (traja prepočasi, ampak zaradi težkih postopkov si mora telo spočiti); (E15) (vrste so dolge)	Anamarija (O4) (dolge čakalne dobe, za 10 min pogovora čakaš 2-3 mesece)
		Tinkara (S1 in S2) (dolgo čakanje za vsako stvar in deset naročenih za isto uro)
Kratke čakalne vrste	Barbara (H2) (vse se je odvijalo hitro)	/

Tabela 6 prikazuje, da osebe lahko zaradi izkušenj s kliniko (in osebjem), doživljajo še dodatne negativne občutke, kot so šok, groza in neosebna obravnava (počutijo se kot »številke«). Vendar pa občutki vprašanih niso bili samo slabi, saj so nekateri pripovedovali tudi o občutkih domačnosti na kliniki (zaradi osebja klinike).

Osebe pogosto niso bile zadovoljne s prvo dodeljenim zdravnikom. Nekatere osebe pa so bile celo tako razočarane, da so zamenjale kliniko. Kljub prvotnemu nezadovoljstvu pa so bile osebe na koncu, ob zamenjavi klinik in ginekologov, zadovoljne. Za eno izmed teh opcij, se je odločilo skupno 7 oseb, ki pa so na koncu (kljub morebitnemu prvemu nezadovoljstvu) izkusile kakovostno in podporno obravnavo (Tabela 6: Vrste izkušenj oseb s kliniko za reprodukcijo). Tako sta tudi dve vprašani (ga. Tinkara in ga. Živa, ki sta uporabili darovano spolno celico) razložili, da sta zaradi neresnosti ginekologa in neposvečanja ginekologa le-te zamenjali. Popolno razočaranje nad kliniko v Ljubljani pa je doživela gospa Rina (uporabila je darovano spolno celico), ki se je zato odločila poskusiti srečo v Pragi. V 8-ih letih ji namreč v Ljubljani niso odkrili vzroka neplodnosti. Med drugim pa je bila popolnoma razočarana nad neprimernim odnosom osebja klinike, saj se ji niso niti opravičili, ko so zaradi tehnične napake propadli trije zarodki. Prav tako pa je nato niso dali v prednostno vrsto za darovano spolno celico.

Eden izmed vzrokov nezadovoljstva s kliniko oziroma njenim osebjem je pomanjkanje informacij. Postopki OBMP so namreč kompleksni in zatorej mnogo parov (ki vstopajo v postopke ali pa tudi kasneje) ne ve, kaj le-ti obsegajo in kakšna so tveganja. Informacije o postopkih, skozi katere gredo osebe, pa so ključne, saj ljudje vedo, kaj jih (ali jih lahko) čaka in se na to pripravijo. Kljub temu pa so vprašanim osebam, ki se trudijo zanositi s partnerjevo celico, povedali le za en postopek vnaprej. Tako se osebe zapletejo v postopke, o katerih predhodno ne vedo veliko (predvsem o tveganjih), in so tako pogosto nanje tudi nepripravljene. S tem pa sem jim odvzema pravica do premišljene odločitve, ali bodo v določen postopek vstopili ali ne. To pa na koncu pripelje še do večjega šoka, kot če bi osebe predhodno seznanjene o možnih zapletih. Ga. Sandra (uporabila je partnerjevo spolno celico) je tako izpostavila nevednost parov glede možnosti neoploditve jajčeca in možnosti izvenmaternične nosečnosti v postopkih OBMP: »Tričetrt jih tud ne ve, da je potem tudi možna izvenmaternična in potem ko pride do tega, test je pozitiven in potem je problem in je šok tok večji.« Tako do izvenmaternične nosečnosti lahko (tekom postopkov IVF) pride, četudi se zarodek vstavi direktno v maternico³⁸.

³⁸ Podatki preverjeni s strani osebja na Ginekološki kliniki, UKC Ljubljana, na telefonski številki 01 522 6074

Zaradi pomanjkanja informacij pa so vprašane osebe doživljale strah pred neznanim. Od 19 parov je tako 7 izpostavilo, da so doživljali strah med postopki OBMP. Ena izmed njih je bila tudi ga. Renata (uporabila je partnerjevo celico), ki je opisala hudo žalost in strah, saj jo zdravnik ni seznanil z osnovnimi informacijami. Ker prva celica ni bila v redu, se je namreč bala, da nobena več ne bo. Takrat je kar ihtela in jokala, tako hudo ji je bilo.

Tako se postavlja vprašanje zakaj osebje na kliniki ne deli osnovnih informacij. Na to je odgovorila ga. Sandra, ki je razložila, da osebje klinike skuša pare v postopku zaščititi. Osebje je tako molk argumentiralo s tem, da bodo pari do naslednjic informacije pozabili ter da so se bali, da se bodo pari v postopku nepotrebno obremenjevali: »Ubistvu ti ne povedo, ker ti nočjo, ampak zato, ker se bojijo, da se boš preveč sekiru. Je tega dost še vedno, ker te hočjo obvarovat pred nervozo.«

Izkušnja OBMP je tako lahko polna razočaranj, saj mnogim parom v postopkih ne uspe in se tako soočijo z dejstvom, da morda nikoli ne bodo imeli otrok. To se je zgodilo tudi ga. Rini: »Uh ... je zelo naporna izkušnja, zelo, zelo, zelo. Človek se zelo težko sprijazni s tem.«

- Izkušnje parov, ki so v reproduktivnih postopkih uporabile partnerjevo celico

Osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico, so izpostavile nezadovoljstvo tako s kliniko kot njenim osebjem. Od 9 oseb je 7 oseb navedlo eno pozitivno in eno negativno izkušnjo s kliniko za reprodukcijo. Osebe so tako kliniko doživljale pozitivno in negativno, vendar pa so bile negativne izkušnje s kliniko obširnejše in intenzivnejše (Tabela 5 : Izkušnje oseb na kliniki). Tako je tudi ga. Jana opisala izjemno dobro izkušnjo podpore s strani zdravnika in sester: »Jaz nisem nikoli doživela, da bi bile slabe volje ali pa da me ne bi pozdravile. Vedno so rekle fajn bodite, držite se, vse bo v redu, Jana. Zelo pozitivno, zelo, zelo.« Obenem pa je gospa kasneje opisala tudi negativen vidik izkušnje: »[...] [K]o ti začneš te injekcije dobivat, vse to sestre vodijo, več ali manj do punkcije. Ni pa nobenega zdravnika, da bi se pogovoril s tabo, kako je ali pa kaj.« Prav tako pa je kliniko in njeno osebje pozitivno doživljala ga. Pika. Vendar pa je kasneje dodala naslednje: »Jaz sem imela dobre izkušnje, ker nisem komplicirala. Jaz sem bila z vsem zadovoljna, četudi so me privezali.« Podobno pa je razložila še ga. Sandra: »Jaz nisem mela niti enih slabih izkušenj, mogoče ker sem tak človek, ker vem, da nisem edina in da je en kup, en milijon takih.« Njuna pozitivna naravnost in

sprejetje izkušnje jima je tako pomagala skozi težke izkušnje OBMP. Vendar pa s tem zastavi dilemo, ali je bilo delo osebja v njunem primeru korektno.

Opisi oseb, ki so uporabili partnerjevo spolno celico, kažejo, da oseba na koncu pozitivno vrednoti izkušnjo s kliniko (kljub predhodnim negativnim izkušnjam), če je s strani vsaj ena zaposlena oseba na kliniki doživela pozitivno izkušnjo. Tako je 7 žensk (od 9-ih) kliniko v Ljubljani na koncu (po zamenjavah ginekologov in klinik) vrednotilo pozitivno. (Tabela 5 : Izkušnje oseb na kliniki).

Osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico, gredo pogosto čez mnoge boleče postopke (punkcije in rentgenskega slikanja maternice), ki prinašajo strah, šok, stres, grozo ter druge psihične bolečine (Tabela 4: Vrste doživljanj in razlogi). Tako je ga. Renata poudarila, da ženske dobijo premalo protibolečinskih sredstev. Par pa je razložil, da je žena (ga. Mina) doživela toliko bolečih situacij, da ji je bilo na koncu popolnoma vseeno, koliko jo še čaka. »In potem, ko greš čez vse te psihične pritiske in čez vse te fizične bolečine, greš samo še z glavo skozi zid. Potem ti postane čist vseeno, koliko boš mogel še pretrpet, kolikokrat boš še mogel it čez to [...]«. Vse to pa vpliva tudi na partnerski odnos, ki se tekom postopkov lahko spremeni na bolje ali slabše. Gospa Sandra je tako izpostavila, da se je njen partnerski odnos spremenil na bolje.

Razlog nezadovoljstev med pari pa je bila tudi nedosegljivost oziroma nezadostna posvetitev osebja na kliniki. To pa je par opisal tako: »Ker, ko ti prideš not, te poskusijo samo čim hitreje odpraviti. Na začetku ta prvi zdravnik, nama je sam govoru, da je vse v redu, da naj greva domov in da naj se ne sekirava in da bo zagotovo ratalo. To je bil njegov odgovor in vedno naju je zelo na hitro odpravil.« Par je tudi izpostavil, da sta klicala tudi več ur in se noben ni javil, kot sta tudi čakala več ur in nato zdravnik niti zdravniškega kartona ni pogledal: »Skratka ne znajdeš se nič, ne poznaš postopkov. Nič ti ni jasno in pol te pa še zelo na hitro odslovijo.« Ga. Barbara pa je tudi zaključila, da je težko pričakovati podporo s strani osebja na kliniki. Pari se tako lahko znajdejo v (navidezno) brezizhodni situaciji, ko ne vedo, kam se obrniti po informacije.

Para (ga. Mina in ga. Tine) sta izkušnjo s kliniko in njenim osebjem doživljala izjemno negativno. Pri njuni pripovedi pa je posebno izstopala zgodba, kako ju niso opozorili, da je pri dvojčkih veliko več možnosti genskih napak (slepi, prizadeti). Osebje ju ni vprašalo, ali želita

en zarodek ali dva, in je tako avtomatsko vstavilo dva (kar je vodilo do kasnejših zapletov). Tako sta razložila, da sta stara stavba porodnišnice (kjer se izvaja OBMP) in nova stavba porodnišnice v Ljubljani³⁹ v konfliktu, saj stari del porodnišnice vstavlja dvojčke, da se bo vsaj en prijel. Novi del porodnišnice, kjer potekajo porodi, pa se sooča z mnogimi zdravstvenimi zapleti dvojčkov. Na pomanjkljivost informiranja pa je opozorila tudi Gospa Tanja (uporabila je darovano spolno celico), ki je razložila, da bi morali opozoriti, da kljub punkciji (ko je vse v redu in je na primer 5 celic) lahko čez 2 dni ni nobene za transfer oziroma vstavitve. Ker je to pri meni vzbudilo radovednost, sem o tem še malo več vprašala osebje Ginekološke klinike Ljubljana. Razložili so mi, da do tega pride, ker se šele 3. dan začne celica deliti in to traja 4-5 dni. Tako so osebe v postopkih IVF po punkciji čez pet dni naročene za prenos, vendar pa do takrat ne vedo, ali bodo celice oplojene. Medicinsko osebje pa teh podatkov med punkcijo in prenosom ženskam ne daje, razen na dan prenosa⁴⁰.

Ko se par sooči s pretresljivimi situacijami, sta ključni tudi pomoč in opora na tem področju. Intervjuvan par je zatrdil, da je slišal le za tečaj starševstva ter predavanju o IVF postopku, a nič o kakšnih psihologih ali socialnih delavcih. To pa predstavlja resen problem, saj se ljudem ne ponudi pomoči ali pa se jih vsaj usmeri v organizacijo, ki jo nudi. Par je takole povzel izkušnjo glede informiranja: »V bistvu ne zveš tam čist nič, nič, ampak čist nič.«

Pomanjkanje informacij tako osebe prisili, da jih začnejo iskati sami, po forumih in internetu na splošno in knjigah. Vendar pa je par izpostavil, da je na forumih preveč »balasta« ampak je to edina rešitev, če par želi kaj izvedeti.

Osebe so pripovedovale tudi o nekorektnem odnosu osebja na kliniki, kjer para niso predhodno vprašali, če dovoli udeležbo študentov pri pregledu. Tudi ga. Renata je pripovedovala o neprimernem odnosu doktorja v Postojni: »Ko sem k dr. R. hodila, [...] on je tak odrezav, jaz razumem, da to on stokrat na dan pove, ampak ko si ti v tem, si občutljiv.« Prav tako pa je opisala izkušnjo, kako je zdravnik možu rekel, da če bi vedel, da bo slaba celica, ne bi rabil čez ta neprijetni postopek. Medtem njej ni rekel nič. To jo je tako razjezilo, saj je vedela, da postopki moža nikakor niso bili tako neprijetni kot njeni. Težko izkušnjo s

³⁹ Nova stavba porodnišnice Ljubljana je na lokaciji Šlajmerjeva ulica 4, 1000 Ljubljana, medtem ko je stari del porodnišnice Ljubljana na lokaciji Šlajmerjeva ulica 3, 1000 Ljubljana. Obe porodnišnici sta povezani s hodnikom.

⁴⁰ Podatki preverjeni s strani Ginekološke klinike, UKC Ljubljana, na telefonski številki 01 522 6074

kliniko pa je imela tudi ga. Tina v Ljubljani, ki so ji rekli, da ji bodo 8 odvzetih celic zamrznili: »In rečejo, o vi ste Tina, veste, so bile pa tako grde, da smo jih kar stran vrgli.« To je gospo popolnoma pretreslo, ne samo zaradi izgube celic, temveč tudi zaradi neprimerne odnosa osebja.

Dve ženski (ga. Ana in ga. Tina) sta pripovedovali, da na kliniki primanjkuje »človeškega pristopa« in je tako še danes razširjen izrazit medicinski model. Ga. Ana se je tako počutila obravnavana kot številka med mnogimi. Ga. Tina pa je dodala, da predvsem priznani zdravniki to delajo le v namene statistike in ne ljudi: »Da določeni zdravniki so res zdravniki kot morajo bit, predvsem te najbolj priznani pa nimaš občutka da delajo zate. Imaš pa predvsem občutek, da delajo za to, ali bo poseg uspešen ali ne. Ja, ja vse je to preveč birokratsko ali pa medicinsko, ne pa v skladu s Hipokratovo prisego. Si pač neka cifra v statistiki, al bo al ne bo.« Par in ga. Ana pa so tudi izpostavili, da ima oddelek porodnišnice (stari del) neprimerne prostore, še posebej čakalnico.

Osebe so tako navedle, da je v stari porodnišnici (Šlajmerjeva ulica 3, 1000 Ljubljana) premalo stolov (15 stolov in 40 čakajočih), da je oddelek zastarel in neprimeren tako za ženske kot moške. Le eni izmed vprašanih pa se je tako čakalnica zdela stara, ampak »poštimana« (Slika 1: Stara porodnišnica (pogled od vhoda) in Slika 2: Stara porodnišnica (pogled proti vhodu)). Ga. Sandra pa je dodala, da včasih ni bilo poskrbljeno za zasebnost, ampak da je danes to bolj urejeno.

Slika 1: Stara porodnišnica (pogled od vhoda)

Slika 2: Stara porodnišnica (pogled proti vhodu)

Slika 3: Androloški laboratorij (tu se pregleda seme moškega)⁴¹

Pripovedovanje o čakalnicah pa je radovednost vzbudilo tudi pri meni, zato sem se jih odločila obiskati in slikati (Slika 1: Stara porodnišnica (pogled od vhoda) in Slika 2: Stara porodnišnica (pogled proti vhodu)). Odpravila pa sem se pogledati tudi androloški laboratorij, ki se nahaja na drugi lokaciji kot čakalnice (Slika 3: Androloški laboratorij (tu se pregleda seme moškega)). Zanimal pa me je predvsem, ker mora tu moški oddati svoj semenski izzliv, ki se nato pregleda (speriogram). Iz slike je razvidno, da so ti prostori urejeni in tako primerni za udobno in zasebno obravnavo posameznika.

Znani problem v Sloveniji so tudi čakalne vrste na kliniki za reprodukcijo. Le-te so se (po pripovedovanju vprašanih) z leti skrajšale, saj so bile včasih še veliko daljše. Tako je ga. Sandra tudi povedala, da je za vse postopke plačala in da ni bila čisto nič hitreje na vrsti, saj se ji »ni dalo z unimi babami prerekat, ker ene so zoprne«.

Kljub stresnim situacijam, pa so pari tekom postopkov doživljali tudi lepe trenutke, ki so zanje pogosto predstavljali vire moči. Gospe Renati je veliko veselje predstavljala informacija, da so otroci zdravi in se normalno razvijajo.

- Izkušnje parov, ki so v reproduktivnih postopkih uporabili darovano celico

Med pari, ki so uporabili darovano spolno celico, se dve ženski nista opredelili, kaj menita glede klinike. Tako je imelo od 8 oseb, ki so se opredelile glede klinike, 7 slabe izkušnje s

⁴¹ Čakalnica se nahaja na Šlajmerjevi ulici 2 v Ljubljani. Po pogovoru z medicinskimi sestrami je bila čakalnica pred kratkim renovirana.

kliniko. Štiri od teh pa imele tudi vsaj eno pozitivno izkušnjo (pogosto z osebjem klinike) (Tabela 5 : Izkušnje oseb na kliniki). Izstopalo je le popolno zadovoljstvo ga. Tončke, ki je bila s kliniko (predvsem osebjem) popolnoma zadovoljna in tako ni imela drugih slabih izkušenj.

Ko se pari odpravijo na kliniko za reprodukcijo, pogosto niso pripravljeni na to kar sledi. Po prvem srečanju tako lahko razložitev stanja predstavlja šok, saj problemov niso pričakovali v tolikšni meri. Gospa Klara je to razložila tako: »Na prvem srečanju v neplodnostni ambulanti je sledil šok, saj mi v Ljubljani, [...] nihče ni pojasnil, kako težka je situacija in stanje jajčnikov.« Gospa Anamarija pa je opisala, kako je sprva čutila optimizem in kasneje ob izvidih spermioograma pretres. Tu je še uporaba darovane spolne celice, kjer eden starš postane socialni starš in drugi biološki. To navidezno brezkompromisno sprejetje pa lahko kasneje vodi v dileme. Gospa Rina je to opisala tako: »Ker to je psihično zelo obremenjujoče, ne sam to, ker hodš stalno in se trudš in tako dalje, tudi v tej smeri, za žensko ima lahko tudi pomisleke, ker dobi drugo celico, ane.«

Tekom pomoči pri zanositvi se par lahko prav tako znajde v situaciji, kjer se stvari ne premaknejo iz »mrtve točke«. Takrat so (neuradni) nasveti osebja lahko zelo dragoceni. Tako je medicinska sestra gospe Rini (po osmih letih postopkov OBMP) svetovala, naj s partnerjem v Sloveniji ne vztrajata in naj gresta raje v tujino »Izredno prijazna in nama je tudi ona svetovala, naj greva v tujino, če pač hočva imet otroka.« Tu je bila tako najbolj pohvaljena iniciativnost sestre, saj s strani doktorice ni bilo nikakršnih predlogov »Doktorca sploh ne, ni pomagala, svetovala, kaj sedaj. Oni ne bi predlagali nobenih opcij, nobenih, nobenih.«

Problem na kliniki pa predstavlja tudi neosebna obravnava, četudi se par zdravi že več let. Veliko je namreč nadomeščanj zdravnikov (saj jih je premalo), ki pa seveda o »tujih« parih ne vedo nič (poznajo namreč samo tiste, ki se izhodiščno zdravijo pri njih). Gospe Tanja in Tinkara sta tako izpostavili, da sta si želeli, da bi jih pri (vsaj večjih) postopkih spremljali njihovi ginekologi ali vsaj isti ginekologi. Gospa Tinkara je tudi dodala, da s tem tudi nikakršne zasebnosti ni. To, čakalne dobe, neposvečanje in neupoštevanje zdravnice ter pomanjkanje zasebnosti (zaradi menjave ginekologov) je ga. Tinkaro tako zelo razžalostilo, da je včasih po postopkih kar jokala.

Nad neprimernim in neobčutljivim odnosom osebja so bile razočarane tudi ga. Renata in ga. Klara. Podobno razočaranje je doživel tudi par (ga. Mina in g. Tone), saj je bilo osebje klinike nespoštljivo, neobčutljivo in si zanju ni vzelo časa. Prav tako pa osebje ni nudilo dovolj časa ga. Tanji. Punkcijo je namreč doživljala tako (fizično) boleče, da je šele po dveh letih zbrala moč za ponoven poskus. Kljub temu pa so ji na hitro rekli le, da 80 % žensk nič ne boli in naj se sprosti. Tako osebje ni upoštevalo njene bolečine: »In pa to, neposlušanje občutkov, če ti ženska pravi, da jo ful boli, da jo je ful strah, je ti ne smeš z levo roko odpraviti. Že itak ti je težko kaj reči, ker si tam kot ena revček, kar ti rečejo, tako injekcijo ti bomo dali, ti potrpiš, potem pa še to, da te ne poslušajo.« Gospa Tanja pa mi je razložila, da se ženske še vedno odločajo za postopke in pretrpijo veliko bolečine zaradi motiviranosti. Gospa Tanja je izpostavila pozitiven vidik darovane spolne celice, kjer punkcija ni potrebna: »Še vesela sem bila, da ne bom rabla punkcije čez dat, da bom kot kraljica, samo prišla, pa not mi bodo dal.«

Na kliniki pa prihaja tudi do situacij, kjer medicinske sestre neobčutljivo razpolagajo s pomembnimi podatki. S tem se je soočila ga. Tanja, ko ji ena izmed sester ni hotela povedati, ali je noseča ali ne (zaradi pomanjkanja časa). Tako je na podatek čakala tri dni (saj je bil vmes vikend) in tudi četrti dan je bila odslovljena s strani iste medicinske sestre. Gospa Tanja je podatek kljub temu uspela dobiti isti dan od druge medicinske sestre. Prvotna medicinska sestra se tako ni zavedala, da je za klicajočo osebo nepoznavanje podatka predstavljalo velik vir stresa (kar 15 let se je namreč trudila zanositi). Tudi to pa je pokazatelj raznolikosti osebja na kliniki.

Kot pri oploditvi s partnerjevo celico so tudi tukaj izjeme. Tako so imele nekatere ženske dobro izkušnjo tudi z nekaterimi sestrami in doktorji, saj so od njih dobili dovolj podpore in iniciative. Gospa Lara je takole opisala svojo izkušnjo: »Celo svoj mobilni telefon mi je dal, če bi ga kdaj potrebovala. Enkrat je v nedeljo prišel v službo, da me je pregledal, ker je bilo nujno. Najbolj si bom zapomnila optimizem dr. T. in njegovo zavzetost za pacientke.« Prijaznost in strokovnost osebja pa lahko ni dovolj, da bi se izboljšalo razpoloženje ljudi v postopku. Tako je ga. Klara razložila: »Počutila sva se grozno, čeprav je bilo osebje v Mariboru strokovno in prijazno.«

Vir nezadovoljstev v Sloveniji so tudi dolge čakalne dobe. Z njimi so se soočile tri osebe, ena izmed njih je ga. Anamarija, ki je povedala, da moraš za desetminutni posvet čakati dva do tri mesece, kar je psihično naporno. Tudi ostale so potožile, da so čakale »nenormalno dolgo«.

Gospa Rina pa je tudi razočarano razložila, da so sami postopki v Ljubljani trajali tako dolgo (osem let), da je izgubila menstruacijo in tako tudi v tujini niso mogli ničesar narediti.

Štiri osebe (od šestih), ki so imele izkušnjo postopkov OBMP tako v Sloveniji kot na Češkem, so izpostavile, da je na Češkem za par veliko lažje, saj je tam zanje poskrbljeno »na najvišjem nivoju«. Tako ga. Rina tudi svetuje, naj se pari raje odločijo za oploditev v tujini: »In če bi komu priporočila, bi rekla, izogibajte se Ljubljane, dobesedno.« Gospa Lara pa je tudi razložila, da v Kliničnem centru glede zdravljenja v tujini podpore ni bilo in je bila tako prepuščena sama sebi.

Razkritje in podpora

Pomembno vprašanje, ki se postavlja paru v postopku OBMP je, ali deliti informacijo o postopkih in izkušnji z ostalimi. Deljenje izkušnje z več ljudmi prinaša določeno tveganje, a tudi možnost podpore iz več strani. Tako je pomembno, da vsaka oseba zase opredeli, komu bo želela zaupati izkušnjo in v kolikšni meri. Znani so namreč občutki strahu, da bi ob razkritju socialna mreža preveč posegala v zasebno sfero posameznika. To pa lahko pri osebah v postopku OBMP vzbuja občutke pomanjkanja zasebnosti. Kljub temu je podpora osebam s strani družine, prijateljev in tudi družbe (služba) ključna. Socialna mreža je tako ključni (potencialni) vir, ki posamezniku omogoči, da se v času postopkov (kot tudi po koncu le-teh) posamezniki lahko oprejo na partnerja, prijatelje, razne skupine in z njimi delijo svojo izkušnjo. Posameznikovi najbližji (ki vedo za postopke OBMP) tako lahko omogočijo kritično refleksijo dogodkov, nasvete glede na njihovo spopadanje s stresnimi situacijami, kot tudi nudijo spodbudo in razvedritev.

Tabela 7: Razkritje in podpora

Razkritje	Osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico	Pridobite v podpore	Skupno oseb	Osebe, ki so uporabile darovano spolno celico	Pridobite v podpore	Skupno oseb
Naklonjeni razkritju družini	Jana (A)	DA ⁴²		Rina (J8) (le staršem)	/	
	Par (B17) (Tine nenaklonjen, Mina naklonjena)	/ ⁴³		Tanja (K19) (sestra)	DA (predvsem sestra)	

⁴² Podatek pridobljen s strani nečakinje ga. Jane, ko mi je dajala njen kontakt.

⁴³ Poševni znaki /, kažejo, da se oseba do te tematike ni opredelila.

	Renata (C16) (nima kaj skrivati)	/	8	Damira (L4)	DA	10
	Sandra (D13, D14)	DA		Živa (M7)	DA - mama NE - oče	
	Špela (E13) (se ne sramuje)	DA		Marina (N2) (najožji sorodniki)	/	
	Pika (F14)	/		Anamarija (O2) (samo del družine)	DA	
	Ana (G5) (povedala je le najbližjim)	DA		Tončka (P6) (ožja družina)	DA	
	Tina (I10)	DA		Lara (R4) (mami in sestri)	DA	
				Tinkara (S13) (za Prago ve le del družine)	DA (predvsem sestra)	
				Klara (T7)	DA	
Naklonjeni razkritju prijateljem in osebam, ki doživljajo podobno	Jana (A12) (prijateljcem)	DA	9	Tanja (K20) (prijateljice, ki so doživljale podobno)	DA	7
	Par (B24) (prijateljcem, osebam, ki doživljajo podobno)	DA		Damira (L4 in L5) (najbližjim prijateljem)	DA	
	Renata (C14) (prijateljice, ki so šle na OBMP istočasno)	DA		Živa (M4) (nekaj prijateljev)	Odziv je bil mešan	
	Špela (E17) (prijateljcem) (E ⁴⁴) (osebam, ki doživljajo podobno)	DA		Marina (N2) (prijatelji) (N3) (kontakti s foruma)	DA	
	Pika (F15) (je javno razlagala); (F10) (osebam, ki doživljajo podobno)	DA		Tončka (P4) (še preveč je govorila)	DA	
				Tinkara (S16 in S12) (prijateljice s foruma)		
				Klara (T7)	DA	

⁴⁴

Glej intervju z ga. Špelo, odgovor na vprašanje 4.1.

	Ana (G5) (najbližji vedo)	DA			
	Barbara (H7) (osebam, ki doživljajo podobno)	DA			
	Tina (I8) (vsi so vedeli) (I1) (osebam, ki doživljajo podobno)	DA			
Naklonjeni razkritju družbi (službi)	Renata (C12) (v službi)	DA	4	(nobena od oseb, ki so uporabile darovano spolno celico ni bila naklonjena razkritju v službi)	0
	Sandra (D13) (vsem)	DA			
	Pika (F15) (vsem, da bi spodbudila mlade ženske k postopku OBMP)	DA			
	Tina (I8) (vsem)	DA			
Nenaklonjeni razkritju	(G6) (ni ji všeč, če jo sprasujejo, ali je bila na umetni oploditvi)		2	Tanja (K17) (naslednjič bi manj ostalim govorila)	2
	(H5) (je tabu tema)			Tončka (P4) (naslednjič bi ostalim govorila manj)	
Skupno število opredeljenih	9			10	

Od skupno 19 vprašanih je tako 18 oseb izpostavilo, da je delilo informacijo z družino (tu sem upoštevala tudi par, ki je uporabil partnerjevo celico, kjer je družini g. Mina povedala, g. Tone pa ne). Od tega jih je 13 dobilo podporo s strani družine (tu pa sem upoštevala tudi ga. Živo, ki je dobila podporo s strani mame, s strani očeta pa ne). Kljub temu da so vprašane osebe v večini dobile podporo s strani družine, pa ne smemo zanemariti 5 oseb, ki se do te tematike niso opredelile in tako niso izpostavile, da bi jo dobile. To kaže na to, da podpora družine ni sama po sebi pridobljena. Kljub temu pa so osebe, ki so uporabile darovano spolno celico, dobile večji delež podpore s strani družine, medtem ko so vse osebe, ki so uporabile partnerjevo celico, dobile večji delež podpore s strani prijateljev (Tabela 7: Razkritje in podpora). Velik del podpore (od 19 oseb) pa je pri 14 osebah najpomembneje in v večini

najintenzivneje nudil partner. Med temi osebami izstopa pripoved ga. Pike, ki ji je partner 8 let stal ob strani, a po tej dobi ni želel več nadaljevat s postopki OBMP.

Zanimivi sta tudi pripovedi ga. Lare (uporabila je darovano spolno celico) in ga. Pike. (uporabila je partnerjevo spolno celico), ki sta izpostavili, da jima je veliko opore nudil tudi zdravnik, oziroma v primeru ga. Pike zdravnica.

Razkritju v službi v večini osebe, ki so uporabile darovano, in osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico, niso bile naklonjene. Tako je zanimivo, da so štiri osebe, ki so uporabile partnerjevo celico, izpostavile, da so izkušnjo razkrile tudi v službi in tudi dobile podporo. Med osebami, ki so uporabile darovano spolno celico, noben ni zaupal izkušnje v službi in tako s te strani tudi ni dobil podpore. Pari v postopkih OBMP namreč pogosto izostajajo iz služb zaradi rednih postopkov. Če tako informacija o postopkih OBMP ostane skrita, mora oseba sama poskrbeti za nadomeščanja svoje odsotnosti (Tabela 7: Razkritje in podpora).

Podpora parom v postopku OBMP je tako ključna zaradi čustvene opore ob možnih zapletih, deljenja veselja ob uspehih in spodbujanja, ko ne prihaja do sprememb. Postopek OBMP je tako brez vsaj ene podporne osebe praktično nemogoč.

- Razkritje parov, ki so v reproduktivnih postopkih uporabili partnerjevo celico

Osem oseb (ki so uporabili partnerjevo spolno celico) od 9-ih je izkušnjo izvajanja postopkov OBMP razkrilo družini (sem sem vštela tudi ga. Ano, ki je povedala le najbližjim, in ga. Renato, ki je rekla, da nima kaj skrivati). Pet oseb je tako izpostavilo, da so dobili podporo s strani družine (Tabela 7: Razkritje in podpora). S strani partnerja, pa je podporo dobilo 6 oseb. Primer močne podpore partnerja (skozi humor), ko se je osebje neprimerno odzvalo glede propada celic ga. Tine: »Je rekel, samo mene poglej pa boš vidla, zakaj so bile grde.« Humor moža je tako pripomogel k boljšemu razpoloženju ga. Tine. Podpora partnerja je tako ena izmed najpomembnejših virov moči.

Vseh devet oseb je vsaj s strani prijateljev dobilo oporo (sem sem vštela tudi ga. Ano, ki je povedala le najbližjim, in ga. Barbaro, ki se je rada pogovarjala z osebami s podobno izkušnjo). Od teh pa je šest oseb dobilo podporo s strani oseb, ki so imeli podobno izkušnjo kot oni (Tabela 7: Razkritje in podpora). Tako je razvidno, da osebe rade zaupajo izkušnjo

ljudem, ki so doživeli podobno kot oni. S tem pa se izognejo tveganju, da bodo naleteli na nerazumevanje in sodbe ljudi. Osebe z izkušnjo OBMP si znotraj teh dialogov lažje izmenjajo izkušnje, nasvete, kot si tudi nudijo pod- in oporo.

Gospa Pika je izkušnjo OBMP sprva pred ostalimi skrivala, a kasneje jo je zaupala vsem. To je storila z namenom, da bi spodbudila mlade ženske k postopkom OBMP. Vsem (družini, prijateljem in družbi) pa sta povedali še ga. Sandra in ga. Tina. Gospa Ana je povedala, da je zaupala izkušnjo le najbližjim in dodala, da jo moti, ko jo ljudje (ki jih pozna bežno) sprašujejo, ali sta bili dvojčici spočeti umetno ali naravno (Tabela 7: Razkritje in podpora). S tem namreč ljudje neobčutljivo posegajo v zasebno sfero človeka.

Na koncu pa bi izpostavila le še močno finančno stisko, s katero se je soočil par (predvsem ga. Mina), saj v času enomesečne bolniške ni dobila nobenega nadomestila (je samostojna podjetnica). Izpostavila pa je tudi, da v času postopkov OBMP ne more načrtovati nobenih kariernih sprememb.

Da pa postopki OBMP še vedno predstavljajo tabu za nekatere, prikazuje razlaga ga. Barbare: »Pravzaprav je bila to tabu tema s strani družbe.« (Tabela 7: Razkritje in podpora).

- Razkritje parov, ki so v reproduktivnih postopkih uporabili darovano spolno celico

Vseh 10 oseb z izkušnjo OBMP z darovano spolno celico je povedalo družini. Kljub temu je polovica teh oseb izpostavila, da za postopek cela družina ni vedela. Osem oseb je na koncu dobilo podporo s strani vsaj enega družinskega člana. Sedem oseb, ki so uporabili darovano spolno celico, je povedalo tudi prijateljem. Od desetih oseb so tri nudile informacijo osebam s podobno izkušnjo (ti sem upoštevala tudi kontakte iz foruma) (Tabela 7: Razkritje in podpora). Od 10 oseb, ki so uporabili darovano spolno celico, je 8 oseb oporo dobilo s strani partnerja, 6 od njih je izpostavilo, da so tu dobili največ in najintenzivnejšo oporo. Med njimi pa izstopa primer ga. Tanje, ki je dodala, da se je partner strinjal s postopki OBMP, vendar pa opore ni kazal, tako je morala posebej vedeti, da jo nudi.

Gospa Tončka in ga. Tanja sta izpostavili, da če bi zopet delili informacijo, bi jo zagotovo z manj ljudmi. Gospa Tanja je kot razlog navedla pomilovanje: »Jaz sem imela največ problemov s tem, da so preveč ... da je mogoče včasih res boljše, da si tiho pa ne poveš vsakemu, ker ti potem skos nekaj želijo, pa skos te neki pomilujejo.« Gospa Rina pa je

razložila, da je povedala le družini, ker če ne bi bila ob neuspehu »žalost pri vseh«. Gospa Tinkara in ga. Klara sta poudarili, da je bil odziv na novico pozitiven, medtem ko je ga. Živa poudarila, da je bil mešan. To je razložila takole: »Najbrž nekateri težko razumejo, zakaj sva se odločila za darovano celico in ne raje sprijaznila, da ne moreva imeti otrok, ker z načrtovanjem otrok niso imeli problemov.«

Psihološko-socialno svetovanje

Po zgoraj navedenih zgodbah je razvidno, da se pari v času pomoči pri zanositvi pogosto soočajo z zelo stresnimi in obremenilnimi situacijami. Izkušnje in doživljanje parov so pokazale, da je pomoč v času neplodnosti nujna (Tabela 4: Vrste doživljanj in razlogi). V partnerskem odnosu tako socialni delavci delijo svoje predhodne izkušnje, razložijo omejitve in možnosti glede na trenutno zakonodajo ter predlagajo določene pristope v skladu s strokovno literaturo. Za kvalitetno psihosocialno svetovanje je tako nujna uporaba spoštljivega jezika, ki se izogiba stigmatirajočim izrazom. Prav tako so pristopi usmerjeni v rešitev, kar osebe opolnomoči, saj niso več udeležene v problemu, temveč v rešitvi problema. Ključna pa je tudi uporaba metodičnih načel Lüssija ter leksikona moči Saleebeya. Ker pa se tekom postopkov OBMP mnogi pari soočajo z neuspešnimi postopki, je ključno raziskati posameznikove vire ter pozitivne izkušnje iz preteklosti, kar posameznika ob neuspešnih postopkih ali težkih doživljanjih (»krizah«) opremi, kako se zopet motivirati, prebroditi krizo, sprejeti situacijo in nadaljevati pot k zelenemu razpletu. Socialni delavec mora s partnerjem v procesu pomoči prav tako raziskati, katere druge opcije bi bile v primeru neuspešnih postopkov izvedljive in želene. Tako se oseba v primeru neuspeha lahko na primer odloči za posvojitev, rejništvo, uporabo darovane spolne celice (če je do sedaj par poskušal zanositi z lastnimi spolnimi celicami) ali odhod v tujino (na primer po žensko in moško darovano spolno celico). Kadar pa oseba doživlja izkušnjo izključno negativno (še posebej po končanih postopkih), pa mora socialni delavec zagotoviti prostor in čas za preokvirjanje. Tudi ko pride do sprememb, socialni delavec ne sme pozabiti na stabilizacijo le-teh. Znotraj partnerskega odnosa tako socialni delavci s partnerji iščejo rešitve (tudi alternativne - v primeru neuspeha) za doseg želenega izida.

S tem se osebam zagotovi pomembna opora, ki vodi h kvalitetnemu premagovanju ovir in blaženju bolečin. Kljub temu pa opisi vprašanih (še posebej glede socialnih delavcev) nakazujejo, da se svetovanja glede na potrebe ljudi ne nudi v zadostnem obsegu. Nekatere

osebe so tako poudarile, da svetovanje in pomoč na tem področju manjkata in bi tako moralo biti tu narejeno več.

- Parom, ki so v reproduktivnih postopkih uporabili partnerjevo celico

Po zakonodaji psihološko-socialno svetovanje ne pripada parom, ki so uporabili partnerjevo celico. Kljub temu pa so trije od devetih vprašanih izpostavili, da bi moralo biti več narejeno v smeri podpore in pomoči parom. Dve pa sta povedali, da nista vedeli, da to obstaja. Od devetih oseb je imela izkušnjo svetovanja (s strani psihologa) le ga. Pika. Svetovanje je ocenila kot zelo slabo, saj je bilo neustrezno in nezadostno. Zmotilo jo je predvsem, da jih niso obravnavali z vidika neplodnosti, ampak jo je psihologinja spraševala o otroštvu. Tako v konkretni stiski ni dobila podpore in vzpodbude. Prav tako pa ji ni predlagala alternativ, če postopki ne bi uspeli. Zmotilo pa jih je tudi, da ji niso razložili, kakšne so bile prakse do sedaj.

Gospa Sandra je razložila, da je v Kliničnem centru na voljo psiholog, a je nedosegljiv za mnoge pare. »Tam v porodnišnici pa manjka psiholog. Tam je pa nula od nule. Čeprou je tista V., ne vem ,kok titul ima, jaz sploh ne vem, kdo je ta ženska. Na tem področju pa so mrzli do nezvesti.« Prav tako pa je dodala, da bi mogla biti pomoč ponujena, četudi se jo kasneje zavrne. Klinična psihologinja na UKC Ljubljana se tako sooča s preobremenitvijo, saj so potrebe po svetovanju velike⁴⁵. Gospa Sandra je tudi dodala, da se pojavlja nezadovoljstvo s svetovanjem zaradi nedotikanja tematike neplodnosti: »Sploh te ne gledajo z vidika neplodnosti, ampak ti utruja, kot da ti že imaš otroka in kako boš ti z njim delov.«

Gospa Sandra je povedala tudi zgodbo o dekletih, ki so morale prekiniti nosečnost zaradi anomalij. Psihologinja naj bi jih obravnavala neenako kot ostale v postopku OBMP. Intervjuvanka je zgodbo opisala tako: »Ampak te punce, ki prekinjajo zaradi anomalij, ko v bistvu podpiše umor otroka, da ji ga uspavajo. Ti še psa ne pelješ kar tako uspavat. Da jih ima kar za ene drugorazredne. Tud one imajo ta občutek.«

Za svetovalno socialno podporo parov, ki imajo izkušnjo oploditve s partnerjevo celico, ni poskrbljeno.

⁴⁵ Podatki pridobljeni po osebni korespondenci s osebja na Svetovalni socialni službi Ginekološke klinike Ljubljana, 26.4.2012 (13:00h). Tel: 01/231-55-96 (Dostopno na: http://www4.kclj.si/index.php?t_id=1&id=444&o=2).

- Parom, ki so v reproduktivnih postopkih uporabili darovano spolno celico

Tabela 8: Zadovoljstvo parov, ki so uporabili darovano spolno celico, s psihološko-socialnim svetovanjem

Osebe	Ocena socialne delavke in razlog	Ocena psihologinje in razlog
Rina (J)	Zadovoljna, saj ji je povedala o odgovornostih in da otroku ni potrebno povedati o načinu spočetja. Manjkala je spodbuda.	Ni imela pripomb o psihologinji. Govorila je, da se mora otroku povedati o načinu spočetja. Manjkala je spodbuda.
Tanja (K)	Njen mož pravi, da je bila boljša kot psihologinja, saj je le-ta kot iz knjige vse na hitro razložila. Govorila je, da otroku ni potrebno povedati. Gospa Tanja ima glede svetovanja dvojne občutke	Tanji je bila vseč psihologinja, saj ji je povedala veliko zgodb in kaj naj stori (kako naj si psihično opomore), če zopet ne bo uspelo. Zagovarjala je stališče, da je otroku potrebno povedati o načinu spočetja.
Damira (L)	/	Ocena: dobro
Živa (M)	Ocena: odlično	Ocena: odlično
Anamarija (O)	Ocena: slabo. Zanimalo jo je le finančno stanje. Ni nudila nobenih nasvetov in vzpodbude.	Ocena: zelo dobro. Nudila je vzpodbudo, kako se situacije lotiti, ne preveč pričakovati in preveč obupavati.
Lara (R)	Ocena: dobro (predstavila pravice staršev)	Ocena: zelo dobro (predstavila izzive materinstva in možna vprašanja v zvezi z darovanjem)
Klara (T)	/	Ocena: odlično (soočenje s strahovi, ki jih postopek prinaša)

Kljub zakonodaji je (od 10 oseb) imelo 7 oseb izkušnjo svetovanja s strani socialne delavke ali/in psihologinje. Osebe so delo psihologinje in socialne delavke v povprečju označile kot zelo dobro. Pri temu je bilo svetovanje psihologinje ocenjeno boljše⁴⁶. Od ga. Tanje mož je ocenil svetovanje socialne delavke za boljše (v primerjavi s psihologinjo, ki je govorila prehitro, kot »iz knjige«), medtem ko je bilo njej predvsem vseč svetovanje psihologinje. Gospa Rina je tudi poudarila, da je bil obisk pri socialni delavki in psihologinji enkrat in

⁴⁶ Gospa Rina, Tanja in Živa so bile pri socialni delavki in/ali psihologinji na UKC Ljubljana, ga. Klara pa na UKC Maribor. Ostale tri osebe (ga. Damira, Anamarija in Lara) se glede kraja prejetja Psihološko-socialnega svetovanja niso opredelile.

zelo kratek, zato se ga skoraj ne spomni (Tabela 8: Zadovoljstvo parov, ki so uporabili darovano spolno celico, s psihološko-socialnim svetovanjem).

Gospo Tanjo je najbolj zmotilo, da je svetovanje socialne delavke temeljilo na tem, da otrok bo. Tako osebe v postopku OBMP takoj sprašujejo, ali bodo otroku povedali o njegovem spočetju ali ne, in se tako ne posvetijo dovolj trenutnemu stanju - neplodnosti. Zato je bilo ga. Tanji bolj všeč svetovanje psihologinje, saj sta raziskali, kako povedati otroku o načinu spočetja, svetovala ji je namreč, naj pove skozi zgodbo. Prav tako pa ji je svetovala, kaj naj stori (kako naj si psihično opomore), če bodo postopki zopet neuspešni: »Povedala je tudi to, to mi je bilo najbolj všeč, če slučajno ne bo, naj čim manj globoko padem dol, ker čim manj bom globoko padla dol, prej se bom pol pobrala.« Glede svetovanja socialne delavke je tako dobila dvojne občutke, saj ji je bilo obravnavanje skozi nosečnost všeč, saj je »dišalo po otroku«. Druga stran tega pa je nepripravljenost na možnost neuspeha, ki lahko človeka zopet popolnoma iztiri. Tako je dodala: »Ker je tolk govora o temu, kaj bo, ko otrok bo, ko pa tega ni, se pa ti sestav spet. Zaradi tega je dobro, da je tega malo manj.« (Tabela 8: Zadovoljstvo parov, ki so uporabili darovano spolno celico, s psihološko-socialnim svetovanjem)

S svetovanjem psihologinje so bile zadovoljne še gospe Anamarija, Klara in Lara. Gospa Anamarija je tako izpostavila, da ji je nudila vzpodbudo ter ji svetovala, naj preveč ne obupa, ampak naj tudi preveč ne pričakuje. Gospa Klara pa dodala, da jo je psihologinja (na UKC Maribor) soočila s strahovi in vprašanji, ki jih postopek darovane spolne celice prinaša. Gospa Lara je povedala, da ji je psihologinja predstavila tudi izzive, ki se pojavijo, ko je otrok že rojen (Tabela 8: Zadovoljstvo parov, ki so uporabili darovano spolno celico, s psihološko-socialnim svetovanjem).

Psihosocialno svetovanje socialnih delavk in psihologinj ni usklajeno. Tako si nasveti teh svetovalcev nasprotujejo, s čimer se svetovanje pri socialni delavki ne nadgrajuje s svetovanjem psihologinje (in obratno). Nasveti svetovalcev bi tako morali biti uniformni in ne nasprotujoči, saj tako celotno psihološko-socialno svetovanje nima »rdeče niti« in lahko pripomore k zmedenosti partnerjev v procesu doseganja želenih razpletov. Ključno je posvetovanje in sodelovanje socialne delavke in psihologinje, ki skupaj določita teoretične in praktične smernice, ki se bodo nadgrajevale v smeri želenih razpletov. Opisan problem pa opisujejo tudi ga. Tanja (in njen mož) ter ga. Rina, ki so poudarili, da so s strani socialne delavke in psihologinje dobili popolnoma nasprotujoče si nasvete. Socialna delavka je namreč

svetovala, naj se otroku ne pove o spočetju, psihologinja pa, naj se pove. Socialne delavke so vprašanim osebam svetovale predvsem o odgovornosti, ki jo bodo imeli kot starši, ter starševskih pravicah. Pozanimale so se tudi o se finančnem stanju parov in izobrazbi. (Tabela 8: Zadovoljstvo parov, ki so uporabili darovano spolno celico, s psihološko-socialnim svetovanjem).

V zakonu ZZNPOB bi bilo prav tako potrebno določiti minimalni časovni okvir svetovanja. Gospa Rina je izpostavila, da je od socialnega delavca odvisno, koliko časa bo svetovanje potekalo, saj zakon ni dovolj definiran. Tako le-to lahko traja pet minut ali eno uro.

Gospa Klara je povedala tudi, da je težko prišla do imen psihologov, ki nudijo svetovanje na področju OBMP.

Odzivi vprašanih so kljub visokim ocenam svetovanja socialnih delavcev pokazali, da bi bilo potrebno večji delež svetovanja posvetiti vidiku podpore, vzpodbude ter konkretnih nasvetov. Prav tako en obisk pri socialni delavki ne zadosti potreb parov, ki so uporabili darovano spolno celico, kot tudi socialni delavci nimajo časa zajeti ključnih pristopov tekom svetovanja. Svetovanje bi se tako moralo dotikati tudi problemskih situacij, ki nastanejo z neplodnostjo. En del svetovanja pa bi moral biti posvečen izdelavi preventivnih načrtov (raziskovanje virov, alternativ), razpoložljivih virov moči in podpornemu delu socialne mreže, ki bi osebo podprli v primeru neuspeha.

Stališče glede anonimnosti darovalk in darovalcev spolnih celic

Polemika anonimnosti darovalcev je velika. Veliko oseb jo namreč brezpogojno podpira, drugi o njej dvomijo, medtem ko jo tretji odločno zavračajo. Kljub vsemu pa V Evropa vse bolj umika anonimnost, s čimer se za otroke vzpostavlja pravica vedeti svoj biološki izvor (po UNCRC). Kljub temu vprašane osebe v veliki večini niso bile naklonjene temu, da bi bili darovalci imenovani. S tem pa se otroku odvzema pravica, da naveže stik z darovalcem (ali pa samo izve ime), ki je pripomogel k njegovemu rojstvu. To je v določenem obdobju življenja za dotično osebo izrednega pomena.

Tabela 9: Odnos vprašanih do anonimnosti darovalcev

Odnos do anonimnosti	Osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico	Osebe, ki so uporabile darovano spolno celico	Skupaj
Naklonjeni	Jana (A13) (tako je bolj	Rina (J15) (otroci so samo njeni, »	

anonimnosti	pametno)	... ti ga donoš, ti ga vzgajaš.«)	12
	Sandra (D15) (majhna država)	Tanja (K22) (zaradi podobnosti imen v družbi, ko bi ime slišala, bi jo obremenjevalo; (K24) (skrb pred zapustitvijo); (K23) (da bi otrok razvil previsoka pričakovanja do darovalca)	
	Špela (E19) (tako je bolje) (E21) (kot da čez 20 let nekdo pride, je težko za darovalca in prejemnika)		
	Pika (F23) (tako je prav) (F24) (majhna država, ni humano, bi lahko raziskovali korenine) (F25) (mladostnika bega)	Damira (L8) (»Čisto prav je tako!«)	
	Ana (G ⁴⁷) (si ne predstavlja drugače); (G9) (neanonimnost pa bi bila boljša, zaradi dednih bolezni)	Tončka (P7) (otroci so samo njeni → anonimnost je samo tveganje)	
	Barbara (H8) (popolno strinjanje)	Tinkara (S17) (načeloma se strinja, saj ne želi spoznat darovalke, ne ve pa, kaj si bodo otroci želeli)	
	Tina (I12) (tako je prav) (I13) (če ne, sebi in otroku narediš škodo)		
Skupaj	7	5	
Zavračajo anonimnost	Renata (C15) (zavrača, še posebej, če bi se odločila darovati)	Klara (T12) (skrb glede incesta; želi, da sreča biološko mamo)	2
Skupaj	1	1	
Seštevek vseh opredeljenih	8	6	14
Neopredeljene osebe	Par (B25) (izpostavila je le, da bi spolne celice darovala)	Marina (N5) in Živa (M ⁴⁸) (nerazdelano mnenje), Anamarija (O7) (hvaležna za darovalce), Lara (R ⁴⁹) (se ni opredelila)	5
Skupaj	1	4	

Tako je kar pri 12 parih (od opredeljenih 14) močna podpora glede anonimnosti darovalcev. Tako skupno le dvem osebam anonimnost ni všeč in je ne podpirajo. Več pa je tudi neopredeljenih med osebami z darovano spolno celico. (Tabela 9: Odnos vprašanih do anonimnosti darovalcev).

⁴⁷ Glej prilogo, poštno anketo ga. Ane, odgovor na vprašanje 7.

⁴⁸ Glej prilogo, intervju z ga. Živo, odgovor na vprašanje 7.

⁴⁹ Glej prilogo, intervju z ga. Laro, odgovor na vprašanje 7.

- Stališče parov, ki so v reproduktivnih postopkih uporabili partnerjevo celico

Tu se edino par (ga. Mina in g. Tine) ni opredelil glede podpore anonimnosti (je pa ga. Mina dodala, da bi darovala, če bi jo kdo tekom postopkov to vprašal). Tako jih je od osmih žensk sedem podprlo anonimnost darovalcev (Tabela 9: Odnos vprašanih do anonimnosti darovalcev). Svojo podporo anonimnosti so podprli z argumenti, kot so majhnost države, informacija o podatkih darovalca bi mladostnika begala in da s tem narediš samo sebi in otroku škodo. Pri tem je izstopalo dvojno stališče ga. Ane, ki je rekla, da si ne predstavlja, da bi bilo drugače, a ve, da bi bilo razkritje darovalcev boljše zaradi dednih bolezni (da bi otrok vedel, od kod izhaja).

Anonimnosti darovalcev je nasprotovala ga. Renata, ki je rekla, da temu še posebej nasprotuje, če bi se sama odločila za darovanje.

- Stališče parov, ki so v reproduktivnih postopkih uporabili darovano spolno celico

Od 10 parov se je glede anonimnosti darovalcev spolnih celic opredelilo 6 parov. Od teh se jih je 5 strinjalo, da je anonimnost darovalcev v redu (Tabela 9: Odnos vprašanih do anonimnosti darovalcev). Gospa Tanja je to utemeljila s tem, da je veliko imen podobnih in da ta informacija lahko osebo bremeni ob branju časopisov in gledanju televizije. Dve ženski (ga. Tončka in ga. Rina) sta stališče utemeljili s tem, da so otroci samo njuni, ga. Tončka pa je dodala, da imenovanost darovalcev predstavlja drugače samo tveganje. Gospa Tanja je dodala, da so lahko otroci v nasprotnem primeru samo prizadeti, če imajo previsoka pričakovanja do darovalcev, le-ta pa si tega ne želi. Tako je izrazila tudi strah, da bi otrok ob trenutkih žalosti odšel k darovalcu. Dodala pa je tudi, da je bila vesela določenih informacij o darovalki, ki jih je dobila s strani klinike v Pragi.

Gospa Klara je izrazito zavrnila anonimnost darovalcev in to utemeljila s skrbjo, da bi prišlo do incesta. Prav tako si želi, da bi otrok spoznal biološko mamo (Tabela 9: Odnos vprašanih do anonimnosti darovalcev).

Otroku povedati o načinu njegovega spočetja ali ne?

Drugo področje otrokovih pravic zajema pravica, da poznajo svoj način spočetja (po UNCRC). Tako se zastavlja ključno vprašanje (še posebej pri parih, ki imajo za seboj oploditev z darovano spolno celico), ali otroku povedati o njegovem spočetju. Še posebej pa

je to vprašanje zanimivo zaradi močne podpore anonimnosti med vprašanimi osebami. Zaradi naklonjenosti anonimnosti darovalcev bi lahko zmotno predvidevali, da mu bodo prikrili tudi uporabo darovane spolne celice v postopkih OBMP. Tako je večina oseb poudarila, da bi oziroma bodo otroku zaupali način njegovega spočetja.

Tabela 10: Razkritje načina spočetja otroku

Stališče staršev glede razkritja otroku	Osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico⁵⁰	Osebe, ki so uporabile darovano spolno celico⁵¹	Skupaj
Naklonjeni razkritju	Jana 1 - (A15) (ko bi bil dovolj star in bi razumel) 2 - (A16) (začela z zdravjem razlagati) 4 - (pomagal bi partner ⁵²)	Tanja 1 - (K28) (pri 3 letih) 2 - (K27) (s pomočjo albuma) 3 - (K30) (povedala bi sama, malo pomagala sestra) 4 - (K31, K32) (ideja s strani psihologinje) 5 - (K26) (ker če ne poveš, kaže na nezaupanje in nespoštovanje)	12
	Par 1 - (B28) (v puberteti); (B29) (ko bi razumel bolj kompleksno razlago) 4 - (B30) (pomagal bi partner)		
	Renata 1 - (C18, C20) (ko bi razumel, ko bi se v šoli učili o človeškem telesu) 5 - (C19) (ker lahko izve kasneje - lahko pobegne)	Damira 1 - (L10) (pred puberteto) 2 - (L11) (hoče, da je spontano) 3 - (L12) (pomagal bi mož) 5 - (L9) (ker je pošteno)	
	Sandra 1 - (D19) (ko bi razumel, pri 8-9 letih) 2 - (D20) (bi razložila preko pravlјice) 3 - (D21) (pomagali bi partner, mama, sestra) 4 - (D22) (knjige), (D23) (splet) 5 - (D17) (zaradi dednih in genskih zasnov)	Živa (M8) (ko bo pravi čas) Marina 1 - (N8) (dojenčku) 2 - (N8) (povedala bi preko pravlјice) 3 - (N9) (pomagal bi razložiti mož in sestri) 4 - (N10) (idejo je dobila)	

⁵⁰ V zaporednih alinejah pri osebah pomeni: 1 - kdaj razložiti; 2 - kako razložiti; 3 - pomoč pri razlagi; 4 - ideja; 5 - razlog.

⁵¹ Prav tam.

⁵² Glej prilogo, intervju ga. Jane, odgovor na vprašanje 8.4.

	Pika 1- (F28) (da je otroku potrebno povedati zgodaj: »Pri treh, štirih letih.«); (F26) (ko bi vzpostavil neko tezo o tem); (F31) (v detajle postopoma) 2- (F30) (bi razložila preko pravlјice) 3 - (F32) (pomagal bi partner) 4 - (F33) (literatura)	iz tuje knjige) 5 - (N6) (če bi kasneje izvedel, bi bilo še huje - gre za zaupanje) Anamarija 1- (O9) (čim prej) 2- (O10) (začela bi z albumom, nato z zgodbico) 3 - (O11) (povedala bi sama) 4 - (O12) (delno ideja s strani psihologinje) 5 - (O8) (ne bi mogla živet s to skrivnostjo) Tinkara 1 - (S19) (povedala bo, ko bo bil starejši) 2 - (S20) (načrta še ni, bo spontano) Klara 1 - (T14 in T15) (čim prej, s slikanicami najprej, bolj skozi odraščanje) 4 - (T17) (ideja s strani psihologinje) 5 - (T13) (ima pravico vedeti)	
Skupaj	5	7	
Zavračajo razkritje	Špela (E25) (nikoli ne bi vedel); (E26) (bi lahko hotel darovalca iskat) Ana (G)⁵³ (ni navedla razloga) Barbara (H)⁵⁴ (ni navedla razloga)	Rina (J16) (povedala bi o pomoči pri zanositvi, ne pa o darovani spolni celici); (J18) (ne more nihče vedeti); (J17) (prinese težave); (J19) (otroka zmede) Tončka (P8) (ga zmede in vzbudi dvom) Lara (R8) (otrok je njen in genski zapis ne igra vloge; le obremenjuješ otroka)	6
Skupaj	3	3	
Seštevek vseh opredeljenih	8	10	18
Neopredeljene			

⁵³

Glej prilogo (poštno anketo z ga. Ano), odgovor na 8. vprašanje.

⁵⁴

Glej prilogo (poštno anketo z ga. Barbaro), odgovor na 8. vprašanje.

osebe glede razkritja	Rina (I) ⁵⁵	/	1
-----------------------	------------------------	---	---

Tabela 10 prikazuje, da se je od 19 oseb do te tematike opredelilo 18 oseb, pri čemer bi velika večina (12 oseb) otroku povedala o njegovem spočetju. Kljub temu pa še vedno pomemben delež oseb (6 oseb) ne bi otroku razkril načina spočetja (Tabela 10: Razkritje načina spočetja otroku).

Pri osebah je zanimivo primerjati tiste, ki so doživljale širok negativen spekter občutkov (3 negativna doživljanja ali več), ter njihovo stališče glede razkritja načina spočetja otroku. Od teh 9 oseb bi jih kar 7 otroku povedalo o njegovem spočetju. Tako je zmotno sklepanje, da osebe, ki zelo negativno doživljajo svojo situacijo, otroku ne bi povedale o njegovem spočetju. (Tabela 4: Vrste doživljanj in razlogi in Tabela 10: Razkritje načina spočetja otroku)

Ključna pa je tudi primerjava razkritja uporabe postopkov OBMP ostalim (družini, prijateljem) ter razkritje načina spočetja otroku. Od 12 oseb, ki bi otroku povedali o njegovem spočetju, jih je 10 izkušnjo OBMP zaupalo tudi prijateljem (ali osebam, ki so doživele podobno). To tako ni sporno in kaže na odprtost deljenja informacije OBMP z ostalimi. Problem pa lahko nastane pri zaupanju informacije OBMP z ostalimi (družino, prijatelji), ne pa otroku. Šest oseb je tako izpostavilo, da ne bi/ne bodo povedali o načinu spočetja, vendar pa bodo izkušnjo OBMP vseeno delili s prijateljem/i ali družino (v 3 primerih bi povedali celo prijateljem in družini). S tem pa nastaja nevarnost, da otrok izve način svojega spočetja preko ostalih ljudi (Tabela 7: Razkritje in podpora in Tabela 10: Razkritje načina spočetja otroku).

- Odločitev parov, ki so v reproduktivnih postopkih uporabili partnerjevo celico

Od devetih parov se je do hipotetičnega vprašanja, ali bi povedali otroku, da je bil spočet z darovano spolno celico, opredelilo 8 ljudi. Če bi teh 8 oseb uporabilo darovano spolno celico, bi jih 5 od njih otroku povedalo o načinu spočetja, trije pa ne (Tabela 10: Razkritje načina spočetja otroku). Tri osebe (ga. Jana, ga. Renata, ga. Sandra) bi to storile takrat, ko bi otrok že malo razumel (bi se učili v šoli, pri 8-9 letih). Kasneje v puberteti, ko bi iskal identiteto in bi razumel kompleksno razlago, pa bi otroku razložil le par. Nasprotno pa meni ga. Pika, ki pravi, da je otroku potrebno povedati zgodaj:« Pri treh, štirih letih. Boljše je, da ne razume,

⁵⁵ Glej prilogo (poštno anketo z ga. Rino), odgovor na 8. vprašanje.

ker pri treh letih še ne razume, zakaj gre. Ampak raste s tem.«, ali pa ko otrok vzpostavi neko tezo (npr. zakaj nima bratca ali sestrice) (Tabela 10: Razkritje načina spočetja otroku).

Pri tem bi dve osebi (ga. Sandra in ga. Pika) razložili preko pravlјice, ena oseba (ga. Jana) bi pa začela počasi razlagati z zdravjem. Štiri osebe (par, ga. Jana, ga. Pika in ga. Sandra) od petih so rekle, da bi jim pomagal partner, medtem ko bi ga. Sandri tudi mama in sestra (Tabela 10: Razkritje načina spočetja otroku).

Zanimivi pa so tudi razlogi razkritja in nerazkritja načina spočetja otroku. Gospa Renata je povedala, da so znane zgodbe, ko otroci v najstniških letih izvedo in nato pobegnejo. Gospa Sandra pa bi zaupala, ker otrok ne bi imel darovalca po strani, znanih dednih in genskih zasnov. To pa bi bilo še posebej pomembno v primerih kakšnih operacij. Gospa Špela pa, nasprotno, otroku ne bi povedala načina spočetja, saj nikoli ne bi vedel in ker bi morda hotel iskati darovalca (saj ne ve, kaj »roji po najstniških glavah«) (Tabela 10: Razkritje načina spočetja otroku).

Osebe bi tako v scenariju darovane spolne celice otroku povedale, da bi se izognile kasnejšim neprijetnimi ali ogrožajočim dogodkom. Nobena izmed oseb ni navedla, da bi otroku zaupala zaradi spoštovanja do njega, njegove pravice vedeti ali gradnje odprtega zaupljivega odnosa.

- Odločitev parov, ki so v reproduktivnih postopkih uporabili darovano spolno celico

Zaradi gradnje zaupanja vrednega odnosa, ki je odprt in spoštlјiv, je ključno, da se otroku pove o načinu njegovega spočetja. Od oseb, ki so uporabili darovano spolno celico, se jih je tako sedem strinjalo, da bodo (tisti, ki so imeli uspešne postopke) oziroma bi (tisti, ki so imeli neuspešne postopke) otroku razkrili, da je bil spočet z darovano spolno celico (Tabela 10: Razkritje načina spočetja otroku)

Za dobrobit otroka pa je ključno, da otroku o načinu njegovega spočetja začnemo razlagati že v zgodnejšem otroštvu (pri 3-6 letih). Izmed 10 oseb se jih je tako 5 vprašanih strinjalo, da bi oziroma bodo otroku povedali čim prej, kot dojenčku ali pa vsaj pred puberteto. Tri od teh petih oseb so tudi razložile, da bi oziroma bodo zgodbo razložile preko slik - preko albuma. Posebej pa je izstopala pripoved ga. Marine, ki pa bo razložila s pomočjo pravlјice: »Že zdaj kot dojenčku, da posluša pravlјico o posebno ljubljenih otrocih, ki si jih tako želimo, da potrebujemo tudi druge prijazne ljudi, da nam pri tem pomagajo.«

Prav tako pa je pomembno, da osebi kdo od bližnjih pomaga pri razkritju. Tako bodo ga. Marini pomagali mož in sestra, ga. Damiri mož in ga. Tanji (malo) sestra. Gospa Anamarija bi to povedala sama, kot tudi bo v večini sama povedala ga. Tanja. Tri (ga. Tanja, ga. Anamarija in ga. Klara) pa so povedale, da so idejo o tem dobile s strani psihologinje, medtem ko jo je ga. Marina iz tuje knjige.

Če primerjamo razloge razkritja parov, ki so uporabili partnerjevo spolno celico, in parov, ki so uporabili darovano spono celico, vidimo, da so slednji razkritju bolj naklonjeni zaradi spoštovanja otroka, upoštevanja njegove pravice, gradnje zaupanja in spoštovanja (Tabela 10: Razkritje načina spočetja otroku).

Tri vprašane pa so rekle, da otrokom ne bi povedale, da so bili spočeti z darovano spolno celico (Tabela 10: Razkritje načina spočetja otroku). Gospa Rina, je tako razložila, da ne bi povedala o darovani spolni celici (povedala pa bi o postopkih OBMP), ker to prinese le težave. Otrokom namreč od nobenega ne more vedeti o darovani celici in bi ga taka informacija le zmedla. Tudi ga. Tončka se je s strinjala, da ne bo povedala, saj otroka le zmede in vzbudi dvom v starše. Gospa Lara pa otroku ne bo povedala, saj bi ga s tem le obremenjevala in ker »genski zapis ne igra velike vloge«.

Viri moči in pozitivni vidik izkušnje

Pari, ki so uporabili tako darovano kot partnerjevo spolno celico, se tekom postopkov soočajo z mnogimi težkimi psihičnimi in fizičnimi preizkušnjami (Tabela 3: Čustveno doživljanje oseb). Zato so tekom postopkov ključni viri moči, ki ljudi opolnomočijo in jim nudijo oporo in moč za vztrajanje. Poleg upanja, ki jih navdihuje za vztrajanje, pa velik vir moči osebam v procesu pomoči predstavlja tudi socialna mreža, podporne osebe, ki jim skozi ves postopek stojijo ob strani, jih spodbujajo in vedrijo (Tabela 7: Razkritje in podpora). Prav tako pa velik vir moči predstavljajo tudi strokovni delavci (zdravstveno osebje ter socialni delavci in psihologi), ki so z ljudmi v partnerskem odnosu.

Vendar pa je tudi, ko se pomoč pri zanositvi uspešno ali neuspešno konča, pomembno, kakšen pomen oseba prepisuje svoji doživeti izkušnji. Tako je spomin na izkušnjo lahko boleč in neznosen, lahko pa človeka spomni na njegovo moč, vztrajnost ter mnoge osebnostne in življenjske spremembe, ki nanj niso delovale samo negativno, temveč tudi pozitivno. Ta pozitivni vidik izkušnje tako lahko osebo obogati z novimi izkušnjami, osebnostnimi

spremembami in pogledi na svet. Tudi vprašane osebe so izpostavile kar nekaj virov moči, še posebej pa so poudarjale pozitivne vidike doživete izkušnje (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

Tu pa se je zanimivo usmeriti na pare, ki so poleg negativnega doživljanja izkušnje navedli tudi eno pozitivno doživljanje. Pet le-teh (od šestih) je namreč kasneje izpostavilo tudi pozitivni vidik izkušnje. Tako je pri osebah, ki že tekom izkušnje OBMP prepoznajo in doživijo pozitivno izkušnjo, kasneje več verjetnosti, da na izkušnjo OBMP ne gledajo izključno skozi negativno perspektivo, temveč tudi pozitivno (Tabela 4: Vrste doživljanj in razlogi in Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP

	Osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico	Osebe ki so uporabile darovano spolno celico	Skupaj
VIRI MOČI			
Imajo	Jana (A3) (otroci, katere že ima); (A10) (zaupanje v zdravstvo in postopke)	Tanja (K14) (ostali lepi otroci); (K4) (sprememba zakonodaje, kjer ji je pripadal še eden brezplačni postopek); (K12) (tableti za bolečine)	8
	Par (B42) (upanje na uspeh); (B41) (fokus na naslednjo točko); (B43) (potrpežljivost); (B44) (vztrajnost); (B45) (razbremeniti se stresov)		
	Sandra (D30) (sprejetje, da v življenju ne gre vedno vse gladko); (D49) (volja→deluje protibolečinsko); (D31) (potrpežljivost)	Tončka (P5) (moč in vztrajnost)	
	Špela (E11) (odločenost); (E29) (pripravljenost na slabe stvari); (E28) (vztrajnost, trma)		
	Pika (F20, F22) (vztrajnost) (F19) (zaupanje v zdravnico)		
	Ana (G4) (zdrav način življenja)		
	Skupaj	6	
Nimajo	/	/	0
Skupaj	0	0	

Neopredeljeni	Renata (C), Barbara (H), Tina (I)	Rina (J), Damira (L), Živa (M), Marina (N), Anamarija (O), Lara (R), Tinkara (S), Klara (T)	11
Skupaj	3	8	
POZITIVNA IZKUŠNJA			
Imajo	Jana (A19) (utrditev); (A20) (otrok);	Rina (J35) (vse za nekaj dobro, življenje gre naprej)	18
	Par (B38) (utrditev)	Tanja (K45) (vse je mogoče, čudeži se dogajajo, upanje umre zadnje); (K46) (odgovornost, celostna oseba, odvisna sama od sebe)	
	Sandra (D30, D32) (nesamoumevnost)		
	Špela (E27) (otrok)		
	Pika (F38) (stabilnost, pozitivno gledanje na svet, izogibanje balastnim ljudem); (F39) (spoštovanje, spremenjen pogled na svet)	Damira (L16) (otrok)	
		Živa (M13) (več izkušenj); (M14) (močnejša povezanost s partnerjem)	
		Marina (N11) (otrok)	
	Ana (G12) (otok); (G11) (nesamoumevnost)	Anamarija (O19) (potrebno se je angažirati, aktivno reševati probleme)	
	Barbara (H9) (otroka)		
	Tina (I14) (nesamoumevnost); (I15) (modrost in zrelost)	Tončka(P10) (več izkušenj, otroka)	
		Lara (R13) (izpopolnitev)	
		Tinkara (S22) (vse za nekaj dobro); (S21) (nesamoumevnost); (S11) (vse ima svoj smisel)	
		Klara (T6) (otrok); (T20) (nesojenje ostalih)	
Skupaj	8	10	
Nimajo	/	/	
Skupaj	0	0	0
Neopredeljeni	Renata (C)	/	1
Skupaj	1	0	

Tako tabela 7 prikazuje, da so imele osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico, kot tudi osebe, ki so uporabile darovano spolno celico, v 8-ih primerih vire moči. Neopredeljenih glede virov moči pa je bilo precej, in sicer 11. Kljub temu pa so vsi, razen enega, ki se ni opredelil, navedli širok spekter pozitivnih vidikov izkušnje (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

Veliko vlogo pri virih moči za vztrajanje in pozitivno izkušnjo po končanih postopkih imajo seveda otroci. Tako so vir moči za vztrajanje predstavljali otroci ga. Jani. Ljubkost tujih otrok pa je ga. Tanji vzbujalo željo po lastnih. Po končanih postopkih pa je 7 oseb od 18-ih zaradi uspešnosti postopkov - rojstva otrok - izkušnjo pozitivno vrednotilo (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

- Viri in pozitivni vidik parov, ki so uporabili partnerjevo celico

Od devetih oseb je vire moči izpostavilo šest oseb, pozitivni vidik izkušnje pa 8 oseb (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

Gospe Jani je vir moči predstavljalo zaupanje v zdravstvo in postopke. Le-to tako lahko predstavlja pozitivno držo ter motivacijo za vztrajanje v (pogosto težkih in dolgotrajnih) postopkih. Ključna pa je tudi drža, ki jo ima oseba postopkov OBMP. Če se fokusira na rešitev, lahko to prav tako predstavlja velik vir zagona ter motivacije. Tako je paru (ga. Mina in g. Tone) pomagala psihična naravnost, da bo enkrat uspelo, ter fokus na naslednji korak, kjer se nista obremenjevala z možnostjo neuspeha (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

Prav tako pa ima osebje klinike pomembno vlogo in vpliv na držo para, ki hodi skozi postopke OBMP. Par in ga. Sandra so izpostavili, da je ključna tudi potrpežljivost. Gospa Sandra je dodala, da pomaga tudi volja, ki med postopki deluje tudi protibolečinsko. Par, ga. Špela in ga. Pika pa so poudarili tudi, da je ključna vztrajnost. Pika je dodala, da jo je izjemno podpirala, motivirala in navdihovala zdravnica. Tako je razložila: »[...] [O]gromno doktor M. Jooj, to je pa tako ena zlata ženska, res ona mi je ostala kot neka silhueta v življenju in tud če bi ne vem kako zaspala, jaz njo vedno nekako vidim.«

Ljudem v postopku OBMP ogromno pomagajo (pri premagovanju ovir in soočenju z ovirami, neuspehi) karakteristike, kot so vztrajnost, volja, potrpežljivost, odločenost, fokusiranje na želeni razplet in pripravljenost na neuspešne razplete. Pomembnost vztrajnosti pa je par razložil tako: »Morš ustrajat tako k mejni otroc, če gledaš, k se učijo hodt, stokrat padejo, ampak k pade, se ne sekira, se pobere in gre naprej. In ko desetič pade, pol enkrat shodi. In točno tako je tukaj, ne smeš se ozirat na to, kolkrat ti ni uspelo, ti morš it samo naprej.« Gospa Špela pa je rekla, da ji je pomagala odločenost, saj se je odločila, da bo naredila vse, kar lahko. Poudarila pa je tudi, da mora biti človek pripravljen tudi na slabe stvari. Podobno je

razložila tudi ga. Sandra, ki pravi, da ji je pomagalo sprejetje, da včasih v življenju ne gre vse popolnoma »gladko« (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

Z izkušnjo postopkov OBMP se tudi lahko spremeni odnos do ljudi in pogled na svet. Gospa Pika je tako poudarila, da s to izkušnjo pridobiš ogromno stabilnosti, spoštovanja ostalih in pozitivnega gledanja na svet. Prav tako pa se je naučila izogibati »balastnim« ljudem. Izkušnja OBMP pa lahko prinese tudi prodornejša mišljenja. Gospa Tina je opisala tako: »Tako da se mi zdi, da dozoriš skozi eno tako izkušnjo. Da postaneš bolj moder in zrel.« Gospe Sandra, Ana in Tina pa so izpostavile, da v življenju prepogosto jemljemo stvari (na primer rojstvo otrok, ustvarjanje veččlanske družine) za samoumevne, a to zagotovo ni tako. Par in ga. Jana pa so izpostavili, da te izkušnja tudi utrdi (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

Prav tako pa tudi posameznik lahko sam veliko stori za svoje boljše počutje in fizično stanje telesa. Znan je pregovor rimskega satirika Juvenala (60-140): »Zdrav duh v zdravem telesu.« (Črv 2007: 35) Tako je bilo tudi s strani ga. Ane poudarjeno, da je njej pomagal zdrav način življenja (gibanje in hrana). Par pa je dodal tudi, da se je pomembno razbremeniti vseh stresov (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

- Viri in pozitivni vidik parov, ki so uporabili darovano spolno celico

Pri parih, ki so uporabili darovano spolno celico, so od desetih oseb vire moči izpostavili le 2 osebi (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP). Gospe Tanji sta vir moči predstavljali sprememba zakonodaje (ta je dopuščala še en brezplačen postopek OBMP) in tablete, ki so ji pomagale čez boleče postopke punkcije. Gospa Tončka pa je izpostavila, da ji je pomagala predvsem moč in vztrajnost pri doseganju ciljev (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

Pozitivni vidik izkušnje po končanih postopkih OBMP pa so navedle vse osebe. Gospe Rina, Tinkara in ga. Živa so poudarile, da je »vse za nekaj dobro«. Gospa Tinkara je to razložila tako: »Z vsako negativno izkušnjo sem na novo ovrednotila svoje življenje, ko sem mislila, da bom kar umrla, tako hudo mi je bilo, se je pokazalo, da vse travme nosijo v sebi nekaj pozitivnega.« S tem pa se je strinjala tudi ga. Živa, ki je dodala, » Vsaka zgodba je izkušnja za življenje.« (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP)

Gospa Tinkara pa je izpostavila tudi, da navidezno enostavne rešitve niso tako enostavne in samoumevne: »Vse te izkušnje tekom postopkov so mi dale vedeti, da stvari niso vedno take, kot se na prvi pogled zdijo. Na primer odločitve za darovano celico se mi je zdela samoumevna, a sem morala v glavi vseeno narediti miselni preskok, preden sem poklicala v Prago (v smislu, da otrok ne bo genetsko moj).« (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

Dve osebi (ga. Živa in ga. Tončka) pa sta še izpostavili, da imata sedaj po postopkih več izkušenj. Izkušnja pa lahko vpliva tudi na partnerski odnos. Tako je ga. Živa dodala, da je izkušnja njo in partnerja še močnejše povezala (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

Tekom postopkov osebe pridobijo mnogo izkušenj, ki lahko vodijo k osebnostnim spremembam. V primeru ga. Lare so tako vodile k izpopolnitvi, ga. Klara pa po postopkih ni več sodila odločitve ostalih (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

Gospa Tanja tako pravi: »Da upanje umre zadnje. Pa da se čudeži dogajajo. Pa da nemogoče je mogoče. Pa sej je to vse klišejsko, ampak pol ugotoviš, da je res.« Prav tako je spoznala, da je sama odvisna od sebe in odgovorna. Gospa Anamarija pa dodaja, da je potrebno probleme aktivno reševati: »Živeti z dejstvom, da življenje ni za vse enako. Probleme je potrebno reševati in aktivno delati na tem, da jih rešiš.« (Tabela 11: Viri moči in pozitivni vidik izkušnje oseb v postopku OBMP).

5 RAZPRAVA

Neplodnost in izkušnja oploditve z reproduktivno tehnologijo parom prinašata veliko čustveno obremenjujočih situacij (predvsem žalost, strah, šok in pretres, grozo, stres in druge psihične bolečine), za katere pogosto ne dobijo zadostne pomoči in podpore. Pogosti so tudi neuspešni poskusi zanositve, ki prinašajo hudo razočaranje in psihično obremenitev. Tako tudi Viktorija Bevc (2002:45; po Burger, Tul, Velikonja 1995: 8) pravi, da je neplodnost stresno stanje, kjer se izmenjujeta upanje na zanositev in razočaranje, ko je ni.

Kljub težkim izkušnjam in doživljanjem pa se pari še dodatno soočajo z nezadovoljstvom s postopki, osebjem in obravnavo na kliniki za reprodukcijo. To pa predstavlja še dodaten vir stresa in obremenitve (doživljanje šoka, groze ter neosebne obravnave, kjer se počutijo kot »številka«). Postopki OBMP so kompleksni in zatorej mnogo parov (ko vstopajo v postopke, kot tudi kasneje) ne ve, kaj le-ti obsegajo in kakšna so tveganja. To pa jih (predvsem ob nepričakovanih zapletih) vodi v doživljanje šoka, strahu in stiske. Na slabo razpoloženje vplivajo tudi neprimerni prostori klinike ter dolge čakalne vrste. Pogosta so tudi nadomeščanja ginekologov, zaradi katerih se posamezniki soočajo s pomanjkanjem zasebnosti in neosebno obravnavo. Kljub prevladujočim negativnim izkušnjam parov z osebjem in kliniko pa se pojavljajo tudi pozitivne izkušnje. Tako je razvidno, da še vedno določen kader klinike nudi nepogrešljivo podporno obravnavo, polno empatije in spodbude. Izkušnja z osebjem na kliniki je tako pomembna, saj lahko pripomore k izboljšanju (ali poslabšanju) razpoloženja posameznika v postopkih OBMP.

Tekom postopkov OBMP je prav tako ključna podpora s strani pomembnih članov socialne mreže. Največjo oporo osebam še vedno predstavlja partner, vendar pa je prav tako pomembna podpora družine in prijateljev. Vprašane osebe, ki so uporabile darovano spolno celico, so tako dobile večji delež podpore s strani družine, medtem ko so osebam, ki so uporabili partnerjevo celico, pogosteje stali ob strani prijatelji. Na to pa lahko vpliva tudi to, da morajo osebe, ki so uporabile darovano spolno celico, pogosto v tujino (kjer so samoplačniški postopki) in zatorej lahko potrebujejo finančno oporo družine. Ta lahko poleg čustvene in finančne opore nudi tudi organizacijsko (skrb za dom, že rojene otroke), ko je posameznik ali par v tujini. Osebe so prav tako izrazile, da niso naklonjene razkritju v službi.

To pa lahko prinese mnogo organizacijskih problemov (zaradi pogostega izostajanja). Izkušnje parov, ki so se odločili vseeno zaupati izkušnjo tudi v službi, pa kažejo, da se le-to obrestuje, saj so vsi dobili podporo. Kljub temu pa je še vedno ključno, da vsak posameznik opredeli obseg razkritja informacije v svoji socialni mreži. Tu še vedno namreč obstaja tveganje, da se ljudje na razkritje odzovejo negativno, na primer s pomilovanjem ter nerazumevanjem (še posebej v primerih darovane spolne celice).

V diplomski nalogi pa sem se usmerila tudi na dve pravici otrok, in sicer da poznajo način svojega spočetja in identiteto darovalca spolnih celic. Anonimnost darovalcev spolne celice je pomembna tema, ki se neposredno dotika vsakega para, ki se je odločil za darovano spolno celico. Anonimnost darovalcev namreč otrokom odvzema pravico (po UNCRC) poznavanja biološkega izvora. Kljub temu pa so vprašani posamezniki (tisti ki so uporabili partnerjevo kot darovano spolno celico), odločno podprli anonimnost. Tako (osebe ki so uporabile partnerjevo spolno celico) navajajo razloge, kot je majhnost države (in se tako vsi poznajo). Ravno to pa lahko predstavlja še večji problem glede incesta. Ostali razlogi (s strani oseb z darovano spolno celico) pa so še strah, da bi jih otrok zapustil, in visoka enostranska pričakovanja otroka do darovalca. Naslednje ključno vprašanje pa je, ali otrokom že v izhodišču povedati o njihovem spočetju. Velika večina parov (tako ki so uporabili partnerjevo kot darovano spolno celico) bi otroku povedala glede njegovega spočetja. Večina ljudi bi to storila s pomočjo pravlјice, v otroštvu, kot malčku ali vsaj pred puberteto. To pa prispeva k destigmatizaciji in gradnji spoštljivega, zaupljivega in odprtega odnosa med starši in otroki. Posebno zaskrbljujoči so tako primeri, ko osebe povedo (o izkušnji OBMP) družini in prijateljem, vendar pa ne otroku. Tu tako nastaja tveganje, da otrok izve o svojem biološkemu izvoru preko ostalih oseb, kar pa lahko pripelje do identitetne krize. Tako je uresničitev pravic otroka, da pozna svoj način spočetja ter svoj biološki izvor, možna le, če preidemo prepričanje »česar ne vemo, ne boli« (Cowden 2012: 122).

Izkušnja OBMP se tako odraža na mnogih področjih posameznika. Tako tudi Viktorija Bevc (2002: 43) dodaja: »Dolgotrajno zdravljenje neplodnosti, ki ni dalo pozitivnega rezultata, zakonce vsak dan bolj potiska v krizo, jih zaznamuje v okolju ter pogosto povzroči socialno (samo)izolacijo.« Posledice neplodnosti tako preplavijo celotno življenje posameznika ali para (*ibid.*). Par je miselno usmerjen na otroka, kar pa se odraža tudi v njunem življenju, saj vse postane manj pomembno (*ibid.*). Tekom postopkov OBMP je tako ključno psihološko-

socialno svetovanje, ki posameznikom pomaga pri soočenju z neuspešnimi postopki, motivaciji, premagovanju »kriz« in (postopnemu) doseganju zelenih razpletov. Pri temu so ključni viri moči posameznika ter izjeme oziroma pozitivne izkušnje iz preteklosti. Kot močen vir za vztrajanje se je tudi izkazala odločena, vztrajna in potrpežljiva osebnost posameznikov. Znotraj partnerskega odnosa je ključen tudi osebni pristop socialnega delavca, ter pristop v sedanjosti, kjer se posameznik sooča s konkretnimi bremenilnimi situacijami. Le-to pa so osebe v postopku OBMP najbolj pogrešale, saj se socialni delavci niso posvetili njihovi trenutni bremenilni situaciji - neplodnosti. Prav tako je znotraj svetovalnega razgovora potrebno dati večji poudarek na spodbudo, podporo in konkretne nasvete, kar posameznike motivira, podpre in jim da moč za sledeče postopke OBMP. Ključen del podpore socialne svetovalne službe obsega tudi opredelitev zakonskih možnosti in omejitev ter opredelitev starševskih pravic in obveznosti. Glede teh informacij posamezniki niso imeli pripomb. Vsak svetovalni partnerski odnos pa mora raziskati tudi neizkoriščene vire moči (na primer socialna mreža, zdrav način življenja za razbremenitev) ter sprejemljive alternative (posvojitve, rejništvo, uporaba darovane spolne celice) v primeru neuspešnih postopkov. Tudi to so s strani socialne delavke vprašani pogrešali. Po končanih postopkih OBMP pa je ključna tudi pozitivna drža, kjer je posameznik zmožen prepoznati pozitivne vidike izkušnje. To pa je še posebej pomembno v primerih, ko so postopki neuspešni in ne pride do rojstva otrok. Socialno delo mora tako nuditi prostor za preokvirjanje. Vprašani pari so poudarili, da jim je izkušnja OBMP (po končanih postopkih) spremenila pogled na svet, ki ga niso več doživljali samo po sebi pridobljenega. Z vsako izkušnjo OBMP tako posameznik lahko na novo ovrednoti svoje življenje.

Enkratno socialno svetovanje je tako mnogokrat edini stik parov s svetovalno službo. Znotraj tega obiska pa socialni delavci ne morejo zapolniti primanjkljajev in zajeti vseh informacij in opore, ki jo pari želijo. Prav tako pa je ključno sodelovanje socialne delavke in psihologinje, ki si zastavita podobne delovne smernice, ki se nadgrajujejo in si ne nasprotujejo. To pa je še posebej ključno v primerih, ki se dotikajo pravic in dobrobiti otroka.

Prav tako pa ni s strani zakonodaje napisanih nobenih smernic glede časovnega okvira svetovanja. Tako svetovanje lahko traja 10 minut ali 2 ure. Pomembna omejitev zakonodaje (ZZNPOB, 24. člen) je tudi omejenost psihološko-socialnega svetovanja le na pare, ki so se odločili za darovano spolno celico. Širok spekter psihičnih bolečin doživljajo tudi

posamezniki, ki so uporabili partnerjevo spolno celico, saj so postopki OBMP zelo boleči (vodi do psihičnih bolečin) in pogosto tudi neuspešni. Tako se soočajo z dilemami, kot so kje poiskati pomoč, kje pridobiti želene informacije in kam se obrniti po podporo. Pari, ki so ušporabili partnerjevo celico, so tako potisnjeni »na stran«, četudi imajo sami zelo podobne izkušnje kot pari, ki so uporabili darovano spolno celico.

Potreba po psihološko-socialnem svetovanju je torej velika, saj s storitvami socialnega dela dvigujemo kvaliteto življenja udeležениh v problemu. S tem pa ljudje lažje odpravljajo svoje težave in njihove posledice. Tako oseba lažje premaguje stisko, ki mu je zaradi dolgo trajajočega problema ohromela življenjske moči (Viktorija Bevc 2002: 43).

6 SKLEPI

Postopek OBMP je tako za pare, ki so uporabili darovano spolno celico, kot pare, ki so uporabili partnerjevo spolno celico zelo, fizično, predvsem pa pri vseh psihično obremenjujoč. Žalost, strah, šok, groza, stres in razočaranje so pogosti spremljevalci oseb, ki se odločijo za postopke OBMP. Tako se predvsem pari, ki so uporabili partnerjevo spolno celico, soočajo s problematiko iskanja podpore in pomoči, saj za njih v okviru zakona ZZNPOB ni poskrbljeno. Vprašane osebe so tako izpostavile, da bi potrebovale večji delež in večjo dostopnost svetovalcev in psihologov. Osebe, ki so uporabile partnerjevo spolno celico, se tako soočajo s stisko, saj ne dobijo potrebne pomoči kot tudi ne usmeritev (kontaktov), kam bi se lahko obrnile po pomoč. Tako je psihološko-socialno svetovanje namenjeno le parom, ki so uporabili darovano spolno celico, in še to je zajeto v enem obisku. V omejenem času pa tudi pari, ki so uporabili darovano spolno celico, ne dobijo vseh želenih informacij, spodbude in podpore (predvsem glede neplodnosti). Svetovanje socialnih delavcev tako ne zadosti potrebam posameznikov, saj se premalo posvečajo vidiku virov moči, pozitivnih izjem, pristopa »tukaj in zdaj«, preokvirjanja, podpore, spodbude in konkretnih nasvetov. Prav tako je nujna uskladitev delavnih smernic psihologinje in socialne delavke (pari so dobili nasprotujoče nasvete), ki se bodo nadgrajevale in dopolnjevale. Za ustrezno pomoč in podporo parom v postopku OBMP tako v Sloveniji ni poskrbljeno.

To pa še zdaleč ni zaključek vseh problemov, saj pari niso zadovoljni s kliniko in njenim osebjem. Vzrok nezadovoljstva (in dodatnega negativnega doživljanja) je med drugim zadržanje ključnih informacij (o postopkih zdravljenja), obravnava brez spoštovanja zasebnosti (nadomeščanje zdravnikov) in neprimeren odnos določenega osebja na kliniki. Ob zapletih pa pomanjkanje informacij prinaša še več strahu, šoka in žalosti, saj ljudje niso bili obveščeni o možnih zapletih. Kljub temu pa so na kliniki še vedno izjeme, saj nekatere zaposlene osebe nudijo nepogrešljivo podporo, polno empatije in spodbude. Le-to pa pripomore k pomembnemu doživetju pozitivne izkušnje, ki je zaradi obsežnih negativnih izkušenj pogosto izjema. Vzrok nezadovoljstva s kliniko v Ljubljani so tudi dolge čakalne vrste in neprimerni prostori. Ključna pa je tudi tematika (predvsem parov, ki so uporabili darovano spolno celico) glede pravic otrok, da poznajo način spočetja in svoj biološki izvor. Predvsem na tem področju je potrebno usklajevanje socialne delavke in psihologinje, saj si

nasprotujeta z nasveti. Na to se navezuje tudi anonimnost darovalcev, ki je bila s strani parov (ki so uporabili darovano in partnerjevo celico) podprta. S tem pa se krši pravico otroka, da pozna svoj biološki izvor. Kljub temu pa je bila pravica otroka, da pozna način spočetja, v veliki večini podprta in tako spoštovana. Kako pa se pari soočijo s svojo izkušnjo neplodnosti, je odvisno tudi od razkritja in podpore. Pari, ki so uporabili darovano spolno celico, so le-to dobili predvsem s strani partnerja in družine, pari, ki so uporabili partnerjevo, pa s strani partnerja in prijateljev. Skrb pa se pojavi pri osebah, ki bi izkušnjo zaupale družini in/ali prijateljem, otroku pa ne. S tem se ogroža dobrobit otroka. Osebe niso bile naklonjene razkritju v službi, a tiste, ki so to razkrile, so dobile podporo. Vir moči pa parom predstavljajo že rojeni otroci ter osebnostne karakteristike (odločnost, vztrajnost, potrpežljivost) ter drža posameznika (fokus na rešitev). Osebe, ki že tekom postopkov doživijo pozitivno izkušnjo, imajo po končanih postopkih več verjetnosti, da na svojo izkušnjo gledajo tudi iz pozitivnega vidika. Po izkušnji (četudi je so bili postopki neuspešni) pozitivno gledajo na svet in pripisujejo smisel svojim izkušnjam. Osebe tako pravijo, da imajo veliko več izkušenj, ki prinašajo modrost, nesamoumevnost, spoštovanje in utrditev.

7 PREDLOGI

Psihološko-socialno svetovanje bi moralo biti na voljo tudi parom, ki gredo skozi postopke oploditve s partnerjevo spolno celico, ne le parom, ki so uporabili darovano spolno celico (saj tudi ti, še posebej ob neuspešnih postopkih, doživljajo veliko psihičnih bolečin). Prav tako 12. člen ZZNPOB določa, da se mora par udeležiti psihološko-socialnega svetovanja pred postopkom. Na tem področju tako ni poskrbljeno za psihološko-socialno svetovanje tekom postopka (medtem ko se par sooča s problemi in obremenitvami). Prav tako je psihološko-socialno svetovanje neustrezno in nezadostno, saj obsega le en obisk (pred začetkom izvajanja postopkov umetne oploditve), ki ne zadosti potrebam parom. Opredeljen pa bi moral biti tudi minimalni časovni okvir svetovanja, saj sedaj svetovanje lahko traja deset minut ali dve uri. Svetovanje bi moralo obsegati vsaj 3 obiske (ali po potrebi več), in sicer pred začetkom svetovanja, med postopki ter po končanih postopkih. Med postopki se par sooča z mnogimi čustvenimi pretresi in je tako svetovanje v tej točki ključno. Tako je pogosta neuspešnost postopkov, kjer ne pride do zanositve ali pa pride do splava. Marsikateremu paru pa lahko po večletnih postopkih (lahko trajajo tudi 15 let) ne uspe zanositi in donositi otroka. Tako bi moralo socialno svetovanje omogočati tudi refleksijo doživetega (tudi o neplodnosti), raziskovanje pozitivnih izjem iz preteklosti ter preokvirjanje izkušnje. Svetovanje pa bi se moralo omogočiti tudi parom, ki jim zanositev uspe, saj tudi to prinaša ogromno novih prijetnih, ampak tudi stresnih, obvezujočih in odgovornih situacij.

Svetovalna socialna služba bi prav tako morala več pozornosti posvetiti pristopu »tukaj in zdaj«, kjer bi se dotaknila tudi trenutne bremenilne situacije - neplodnosti. Danes socialno svetovalna služba pare namreč izenačuje s položajem nosečnosti in se tako ne dotikajo zdravljenja neplodnosti.

Socialni delavci se prav tako premalo posvečajo vidiku virov moči, pozitivnih izjem, pristopa, podpore, spodbude in konkretnih nasvetov. Za ustrezno pomoč in podporo parom v postopku OBMP tako v Sloveniji ni poskrbljeno. Prav tako je nujna uskladitev delavnih smernic psihologinj in socialnih delavk, saj si le-te nasprotujejo in ne dopolnjujejo.

Pari s podobno izkušnjo si radi med seboj izmenjujejo izkušnje in informacije. Tako menim, da bi velik prispevek nudile tudi podporne skupine. Le-te bi temeljile na izmenjavanju

izkušenj, virov moči in podpore s soudeležbo strokovnega vodstva. Ker se pari soočajo s stisko ne pridobivanja ključnih informacij s strani osebja, bi podporni skupina omogočila tudi to (z izmenjavo izkušenj).

Problem pomanjkanja informacij pa bi na kliniki rešile tudi kratke zloženke, ki bi navajale ključne spletne naslove (kjer strokovnjaki odgovarjajo na vprašanja oseb v postopku), knjige ter seveda kontakte oseb, ki nudijo pomoč na dotičnem področju. Te informacije (usmeritve) pa bi morale biti na razpolago tudi pri svetovalni službi.

Tudi mnogi darovalci spolnih celic lahko pred ali po darovani spolni celici dobijo pomisleke ali pa doživljajo stres glede darovanja. Tako je ključno, da se tudi darovalcem spolnih celic v Sloveniji, vsaj ponudi socialno svetovanje.

8. SLOVAR IZRAZOV V REPRODUKTIVNI MEDICINI

amniocenteza: » ... Odvzem plodovnice za genetsko preiskavo celic, ki so se odluščile od ploda.« (Virant-Klun *et al.* 2002: 219)

anestezija »Stanje brez čutnih zaznav.« (Slovenski medicinski e-slovar)

Apaurin tablete: Zmanjšujejo psihični nemir in tesnobo, prav tako pa pomirjajo in uspavajo. Zmanjšujejo tudi napetost mišic in preprečujejo epileptične napade. (Krka - Apaurin tablete)

celica: »Najmanjša funkcionalna in organizacijska enota, ki še kaže vse lastnosti življenja, v kateri so številne, visoko organizirane strukture, vzdrževane ob stalni porabi energije ... Celice so specializirane in združene v tkiva in organe.« (Virant-Klun *et al.* 2002: 220)

cikel: Ločimo spontani in stimulirani cikel. Pri spontanemu ciklusu raste in dozori ena sama celica, pri stimuliranem pa več jajčnih celic. (Klinični oddelek za reprodukcijo, zunajtelesna oploditev, potek)

Downov sindrom: »Trisomija avtosoma 21, ki se klinično kaže z epikantusom in značilno poševno lego očesnih rež ter zato mongoloidnim videzom, splošno mišično hipotonijo in drugimi telesnimi znaki ter duševno manjrazvitostjo.« (Slovenski medicinski e-slovar)

donacija: »... V reproduktivni biomedicini darovanje jajčnih celic in semena (semenčic).« (Virant-Klun *et al.* 2002: 221)

endometrioza: Pojav, ko se maternična sluznica pojavi zunaj njenega normalnega mesta. (Slovenski medicinski e-slovar)

folikel: »... Mehurček v jajčniku, v katerem raste in se razvija jajčna celica.« (Virant-Klun *et al.* 2002: 223)

histeroskopija: »Pregledovanje maternične votline s histeroskopom.« (Medicinska fakulteta-knjžnica (CMK))

Sindrom hiperstimulacije jajčnikov (Ovarian hyperstimulation syndrome: OHSS):

»Pretiran sistemski odziv na stimuliranje jajčnikov, kjer je značilen širok spekter kliničnih in laboratorijskih manifestacij. Deljen je v tri skupine: blag, zmeren in hud.« (Zegers-Hochschild *et al.* 2009: 1523)

hormon: »Snov , ki jo žleze z notranjem izločanjem izločijo v kri; hormoni opravljajo in nadzorujejo večino funkcij v človeškem telesu, tudi spolnost.« (Virant-Klun *et al.* 2002: 224)

Ileus: »Izrazita ali popolna mehanska in/ali funkcionalna zapora pretoka črevesne vsebine, s tipičnimi bolezenskimi znaki (krčevite bolečine v trebuhu, bruhanje, prenehanje odvajanja fecesa in vetrov.« (Slovenski medicinski e-slovar)

inseminacija: »Osemenitev.« (Slovenski medicinski e-slovar)

in vitro: »V umetnih pogojih.« (Virant-Klun *et al.* 2002: 225)

IVF: ... Oploditev *in vitro*, oploditev v umetnih pogojih, umetna oploditev, zunajtelesna oploditev. (Slovenski medicinski e-slovar)

ICSI: »... Neposredni vnos semenčice v citoplazmo jajčne celice.« (Virant-Klun *et al.* 2002: 234)

IUI: intrauterina (znotrajmaternična) inseminacija (Virant-Klun *et al.* 2002: 235)

izcedek: »Kar se izceja iz telesa«, na primer iz nožnice. (Slovenski medicinski e-slovar)

jajcevod: »Cevast organ, po katerem se pomika jajčece od jajčnika do maternice.« (Slovenski medicinski e-slovar)

Ketonal: Zdravilo deluje protibolečinsko, protivnetno in tudi protivročinsko. (Lek, zdravila in izdelki, zdravila na recept, Ketonal, Kaj je zdravilo in za kaj ga uporabljamo)

Klomifen: »Nesteroidni antiestrogen, ki sproži ovulacijo.« (Slovenski medicinski e-slovar)

laparoskopija: Je pregled z endoskopom (optični inštrument za pregled notranjosti telesnih votlin in votlih organov ter manjše posege) in z laparoskopom (endoskop za pregled potrebušnične votline). (Slovenski medicinski e-slovar)

meningitis: »Vnetje ovojnic centralnega živčevja.« (Slovenski medicinski e-slovar)

maternična pregrada: »Je razvojna nepravilnost maternice.« (UKC Maribor, Hospitalna dejavnost, Opisi najpogostejših operativnih posegov, Operativne histeroskopije)

menopavza: »Prenehanje menstruacije, ki traja že nepretrgoma eno leto.« (Slovenski medicinski e-slovar)

Menopur, terapija Menopur: Je gonotropin in je zgoščena mešanica FSH in LH (ali samo FSH), s katerimi s pomočjo injekcij stimuliramo jajčnike, da proizvajajo več jajčec. S tem se osebo pripravi na različne reproduktivne terapije. (ASRM, Publications, Fact Sheets and Info Booklets, Prediction of Fertility Potential (Ovarian Reserve) in Women)

nuhalna svetlina: »Tekočina, nabrana pod kožo v zatilju pri fetusu med 11. in 14. tednom, ki se vidi pri ultrazvočni preiskavi (zvečana svetlina kaže na kromosomsko abnormalnost in napoveduje npr. Downov sindrom ali srčno anomalijo).« (Slovenski medicinski e-slovar)

Zunajmaternična (ali izvenmaternična) nosečnost: »Pri kateri se plod razvija zunaj maternične votline, največkrat v jajcevodu.« (Slovenski medicinski e-slovar)

ovulacija: »Sprostitev dozorele jajčne celice iz jajčnika v trebušno votlino, od koder jo resice jajceveda potisnejo v ampulo, kjer lahko pride do oploditve ...« (Virant-Klun *et al.* 2002: 228)

punkcija: »Vbod igle v žilo ali del telesa z namenom, da se odvzame vsebina v diagnostične ali terapevtske namene.« (Slovenski medicinski e-slovar)

obolenje PCO ali policistični jajčnik: »Najpogostejša sprememba, opazna na površini jajčnika; na njem so razporejeni številni folikli, manjši od 10 mm; večja cista jajčnikov lahko povzroča neplodnost.« (Virant-Klun *et al.* 2002: 228)

redukcija - gametska: »Zmanjšanje števila kromosomov v spolnih celicah med meiotsko delitvijo kot priprava na oploditev.« (Slovenski medicinski e-slovar)

Stop injekcija (humani horionski gonadotropin hCG): Konča zorenje foliklov in sproži ovulacijo približno 36 ur po injekciji hCG. (Neplodnost - Zdravljenje)

spermiogram: »Zapis izvidov raznih preiskav sperme: normalni, patološki.« (Slovenski medicinski e-slovar)

sepsa: »Sindrom sistemskega vnetnega odziva, ki ga povzročajo patogeni mikroorganizmi in njihovi toksini v krvi in drugih tkivih ... « (Slovenski medicinski e-slovar)

transfer – embrija: »Prenos zarodka.« (Slovenski medicinski e-slovar)

ultrazvok: »Zvočno valovanje s frekvenco nad slušnim območjem (nad 20 000 Hz).« (Slovenski medicinski e-slovar)

zamrznjenček: »Zamrznjen zarodek, shranjen za poznejše postopke.« (Klinični oddelek za reprodukcijo, zunajtelesna oploditev - Zamrzovanje in odmrzovanje zarodkov)

9 VIRI IN LITERATURA

- American society for reproductive medicine (ASRM), Publications, Fact Sheets and Info Booklets, Prediction of Fertility Potential (Ovarian Reserve) in Women (2005). Dostopno na:
http://www.asrm.org/uploadedFiles/ASRM_Content/Resources/Patient_Resources/Fact_Sheets_and_Info_Booklets/Older_Female-Fact.pdf (Zadnji dostop: 25.6.2012)
- Bevc, V. (2002), Kvalitetnejše preživljanje prostega časa udeležencev programa psihosocialne pomoči v zakonski krizi zaradi neplodnosti. *Socialno delo*, 41, 1: 43-55.
- Blyth, E. (2008), IFSW Draft Policy on Cross Border Reproductive Services. Odobreno in Salvador de Bahia, Brazil 14.8.2008. Dostopno na: <http://ifsw.org/policies/cross-border-reproductive-services/> (Zadnji dostop: 25.6.2012)
- Blyth, E., Frith, L. (2008), The UK's gamete donor 'crisis': a critical analysis. *Critical Social Policy*, 28: 74-95. Dostopno na: <http://csp.sagepub.com/content/28/1/74> (Zadnji dostop: 25.6.2012)
- Cowden, M. (2012), "No Harm, No Foul: A Child's Right to know their Genetic Parents". *International Journal of Law, Policy and the Family*, 26, 1: 102-126. Dostopno na: <http://lawfam.oxfordjournals.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/26/1/102.zelol?maxtoshow=&hits=10&RESULTFORMAT=&zeloltext=%25E2%2580%259CNo+Harm%252C+No+Foul%253A+A+Child%25E2%2580%2599s+Right+to+know+their+Genetic+Parents%25E2%2580%259D.+International+Journal+of+Law%252C+Policy+and+the+Family%252C&searchid=1&FIRSTINDEX=0&resourcetype=HWCIT> (zadnji dostop: 25.6.2012)
- Čačinovič Vogrinčič, G. (2008), *Socialno delo z družino*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Čačinovič Vogrinčič, G., Kobal, L., Mešl, N., Možina, M. (2005), *Vzpostavljanje delovnega odnosa in osebnega stika*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Črv, K. (2007), *Pot k dobremu počutju. Pomen telesne aktivnosti pri psihiatričnem bolniku*. Dostopno na:

<http://www.google.si/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CE0QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.pb-begunje.si%2FOsnova%2Ffile.php%3Fid%3D531%26db%3Dpriponke&ei=oMS3T97IBMbb4QTRsPH3CQ&usg=AFQjCNFUBqwtmEIALDHQW3ibsDohrSgfGg&sig2=C6MB4U16OxPN33aQmJ5x7g> (zadnji dostop: 25.6.2012)

Dennison, M. (2008), Revealing your sources: The case for non-anonymous gamete donation. *Journal of Law and Health*, 21: 1-27. Dostopno na: <http://claradoc.gpa.free.fr/doc/200.pdf> (zadnji dostop: 25.6.2012)

Dragoš, S. (1997), Socialno delo in terminologija. *Socialno delo*, 36, 4: 259-273.

Flaker, V. (2003), *Oris metod socialnega dela: Uvod v katalog centrov za socialno delo*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo, Skupnost centrov za socialno delo.

Frith, L. (2001), Gamete donation and anonymity: The ethical and legal debate. *Human Reproduction*, 16, 5: 818-824. Dostopno na: <http://humrep.oxfordjournals.org/content/16/5/818.zelol.pdf+html> (zadnji dostop: 25.6.2012)

Gnoth, C., Godehardt, E., Frank-Herrmann, P., Friol, K., Tigges, J., Freundl, G. (2005), Definition and prevalence of subfertility and infertility. *Human Reproduction*, 20, 5: 1144–1147. Dostopno na: <http://humrep.oxfordjournals.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/20/5/1144.zelol.pdf+html> (zadnji dostop: 25.6.2012)

Gray, R., Leridon H., and Spira A. (ur.) (1993), *Biomedical and demographic determinants of reproduction*. England: Clarendon Press, Oxford.

Hudson, N., Culley, L., Rapport, F., Johnson, M., Bharadwaj, A. (2009), "Public" perceptions of gamete donation: a research review. *Public Understanding of Science*, 18, 1:61-77. Dostopno na: <http://pus.sagepub.com/content/18/1/61> (zadnji dostop: 25.6.2012)

Keržan, D. (2008), *Spočetje novih oblik sorodstva*. Novo mesto: Goga.

Kocmur, H. (2008), Oploditev z darovanimi spolnimi celicami: Iz darovanih semenčic štiriinosemdeset slovenskih otrok. *Nedelo*, 7.12.2008. Dostopno na: <http://www.delo.si/clanek/72322> (zadnji dostop: 25.6.2012)

- Klerk, C. de., Hunfeld, J., A., M., Duivenvoorden, H., J., den Outer, M., A., Fauser, B., C., J., M., Passchier., J., Macklon, N.S. (2005), Effectiveness of a psychosocial *counselling intervention for first-time IVF couples: A randomized controlled trial*. *Human Reproduction*, 20: 1333-1338. Dostopno na: <http://humrep.oxfordjournals.org/content/20/5/1333.zelol.pdf> (zadnji dostop: 25.6.2012)
- Lind., J. (2011), *Roots, origins and backgrounds: An analysis of their meanings in the creation of adoptive families in Sweden*. Chilho: Sage publications. Dostopno na: <http://chd.sagepub.com/content/early/2011/08/24/0907568211409077> (Zadnji dostop: 25.6.2012)
- Lüssi, P. (1990), Sistemski nauk o socialnem delu. *Socialno delo*. 29, 1/3: 81-94.
- Mešl, N. (2007), Teorije ravnanja in uspešnosti procesov pomoči v socialnem delu z družinami. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo (doktorska disertacija).
- Možina, M. (2005), Prispevek sistemske psihoterapije k sodobnim tokovom v psihoterapiji. V: Bohak, J., Možina, M. (2005), *Sodobni tokovi v psihoterapiji: od patogeneze k salutogenezi: [zbornik prispevkov]*. Maribor: Slovenska krovna zveza za psihoterapijo. Rogla: Četrtri študijski dnevi Slovenske krovne zveze za psihoterapijo, 3. in 4. junij 2005 (8-24).
- Možina, M., Kobal, L. (2005), Razvijanje stališča udeležnosti v psihoterapiji. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo*, 33, 221: 195-205.
- Mesec, B. (2007), *Metodologija raziskovanja v socialnem delu II: Študijsko gradivo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za socialno delo.
- P. del Valle, A., M. Said, T. (2011), Donor Identity Disclosure: Impact and Consequences- Winter 2011. Dostopno na: <http://www.iaac.ca/content/donor-identity-disclosure-impact-and-consequences-dr-alphonso-p-del-valle-winter-2011> (zadnji dostop: 25.6.2012)
- Sawyer, N. (2009), Removing the “relative” uncertainty within the Australian donor insemination network. *Journal of Law and Medicine*, 17, 2: 270-279. Dostopno na: <http://researchonline.ballarat.edu.au:8080/vital/access/services/Download/vital:2626/SOURCE1?view=true> (zadnji dostop: 25.6.2012)

- Saleebey, D. (ur.) (2009), *The strengths perspective in social work practice (5th ed.)*. Boston, MA: Pearson Education, Inc.
- Stine Willum, A. (2010), Sperm stories: Policies and practices of sperm banking in Denmark and Sweden. *European Journal of Women's Studies*, 17, 4:393-411. Dostopno na: <http://ejw.sagepub.com/content/17/4/393> (Zadnji dostop: 25.6.2012)
- Šugman Bohinc, L. (1997), Epistemologija socialnega dela. *Socialno delo*, 36, 4: 289-308.
- Šugman Bohinc, L. (2000a), Kibernetika spremembe in stabilnosti. *Socialno delo*, 39, 2: 93-107.
- Šugman Bohinc, L. (2000b), *Uporaba paradoksa v svetovanju in terapiji*. Neobjavljeno. Dostopno na: <http://ebookbrowse.com/l%C5%A0b-uporaba-paradoksa-v-svetovanju-in-terapiji-2000-neobj-pdf-d124319156> (Zadnji dostop: 25.6.2012)
- Šugman Bohinc, L., Rapoša, Tajnšek, P., Škrjanc, J. (2007), *Življenjski svet uporabnika: Raziskovanje, ocenjevanje in načrtovanje uporabe virov za doseganje zelenih razpletov*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Švab, A. (2001), *Družina: od modernosti k postmodernosti*. Ljubljana: Znanstveno publicistično središče.
- Thorn, P., Wischmann, T. (2009), German guidelines for psychosocial counselling in the area of gamete donation. *Human Fertility*, 12, 2: 73-80. Vir posredovan preko e-pošte od Petre Thorn.
- Thorn, P., Katzorke, T., & Daniels, K. (2008), Semen donors in Germany: A study exploring motivations and attitudes. *Human Reproduction*, 23, 11: 2415-2420. Vir posredovan preko e-pošte od Petre Thorn.
- Urek, M. (2005), Zgodbe na delu : pripovedovanje, zapisovanje in poročanje v socialnem delu. Ljubljana: Založba / *cf.
- Urh, Š. (2009), Nove tehnologije: Stare ideologije. *Socialno delo*. 48, 1-3: 111-121.

- Virant-Klun, I., Meden-Vrtovec, H., Tomaževič, T. (2002), *Od nastanka gamet do rojstva: oploditev z biomedicinsko pomočjo: teoretični in slikovni prikaz nastanka gamet, zgradbe gamet in tehnik oploditve z biomedicinsko pomočjo*. Radovljica: Didakta.
- Zaviršek, D. (2011), Od pravice do spolne celice do pravice vedeti. *Dnevnik*, 19.11.2011. Dostopno na: http://www.dnevnik.si/objektiv/vec_vsebiin/1042488806 (Zadnji dostop: 25.6.2012)
- Zaviršek, D., Leskošek, V., Urek, M., Urh, Š., Sobočan, A. M., Mastnak, T., Goričan, B., Rezar, I., Klun, M., Jeseničnik, N. (2008), *Socialno starševstvo kot ključni vidik sodobnih družinskih politik : Konično poročilo o opravljenem projektu*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo.
- Zegers-Hochschild, F., Adamson, G.D., de Mouzon, J., Ishihara, O., Mansour, R., Nygren, K., Sullivan, E., Vanderpoel, S. (2009), International Committee for Monitoring Assisted Reproductive Technology (ICMART) and the World Health Organization (WHO) revised glossary of ART terminology. *Fertility and Sterility*, 92, 5: 1520-1524. Dostopno na: http://www.who.int/reproductivehealth/publications/infertility/art_terminology2/en/index.html (Zadnji dostop 25.6.2012)

OSTALI SPLETNI VIRI

- Daruj. Dostopno na: <http://www.daruj.com/index.php?nointro=1> (zadnji dostop: 3.1.2012)
- *Daruj* - Rezultati. Dostopno na: <http://www.daruj.com/rezultati.php> (zadnji dostop: 3.1.2012)
 - *Daruj* - Kriteriji. Dostopno na: <http://www.daruj.com/kriteriji.php> (zadnji dostop: 3.1.2012)
- (spletna stran www.daruj.com je prenovljena v spletno stran www.reprodukcija.si, kjer podatki s prvotne strani www.daruj.com niso več dostopni)
- ESHRE, legal documentation:

- Norveška, dostopno na: <http://www.eshre.eu/ESHRE/English/Guidelines-Legal/Legal-documentation/Norway/Donor-anonymity/page.aspx/186> (Zadnji dostop: 25.6.2012)
- Švica, dostopno na: <http://www.eshre.eu/ESHRE/English/Guidelines-Legal/Legal-documentation/Switzerland/Donor-anonymity/page.aspx/555> (Zadnji dostop: 25.6.2012)
- Finska, dostopno na: <http://www.eshre.eu/ESHRE/English/Guidelines-Legal/Legal-documentation/Finland/Donor-Anonymity/page.aspx/537> (Zadnji dostop: 25.6.2012)
- Avstrija, dostopno na: <http://www.eshre.eu/ESHRE/English/Guidelines-Legal/Legal-documentation/Austria/Donor-anonymity/page.aspx/565> (Zadnji dostop: 25.6.2012)

Klinični oddelek za reprodukcijo - Ginekološka klinika Ljubljana. Dostopno na: <http://www.reprodukcija.si/zunajtelesna-oploditev/stopnje-pri-zunajtelesni-oploditvi/> (Zadnji dostop: 25.6.2012)

Krka. Zdravila na recept. Dostopno na: http://www.krka.si/media/prk/gen_pdf/5140_apaurin_tbl_pil.pdf (Zadnji dostop: 25.6.2012)

Lek. Dostopno na: <http://www.lek.si/si/zdravila/na-recept/znamka/264/> (Zadnji dostop: 25.6.2012)

Med.over.net. Forum.:

- Uporabnik : misina, 17.03.11, 10:27. Dostopno na: <http://med.over.net/forum5/read.php?134,2592631>. (Zadnji dostop: 25.6.2012)
- Uporabnik: bpinter (*Uporabnik: prof. dr. Bojana pinter, dr. med.*), 17.06.04, 12:28. Dostopno na: <http://med.over.net/forum5/read.php?134,2592631> (Zadnji dostop: 25.6.2012)
- Uporabnik: alia, 09.01.09, 19:04. Dostopno na: <http://med.over.net/forum5/read.php?67,5198286> (Zadnji dostop: 25.6.2012)

Slovenski medicinski e-slovar. Dostopno na: <http://www.lek.si/si/skrb-za-zdravje/medicinski-slovar/> (Zadnji dostop: 25.6.2012)

New Zealand Legislation: Human Assisted Reproductive Technology Act 2004. Dostopno na: <http://www.legislation.govt.nz/act/public/2004/0092/latest/DLM319371.html> (Zadnji dostop: 25.6.2012)

Poslovno poročilo Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije za leto 2010. Dostopno na: [http://www.zzzs.si/zzzs/info/egradiva.nsf/0/e89e07f4d96561dec1257856003fd7a8/\\$FILE/Poslovno%20poro%C4%8Dilo%20za%20leto%202010_18.4.2011.pdf](http://www.zzzs.si/zzzs/info/egradiva.nsf/0/e89e07f4d96561dec1257856003fd7a8/$FILE/Poslovno%20poro%C4%8Dilo%20za%20leto%202010_18.4.2011.pdf) (zadnji dostop: 25.6.2012)

Poslovno poročilo Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije za leto 2009. Dostopno na: [http://www.zzzs.si/zzzs/info/egradiva.nsf/0/1b99c27fc5698ad2c12576ef0024a184/\\$FILE/Poslovno%20poro%C4%8Dilo%20ZZZS%20za%20leto%202009_12.04.2010.pdf](http://www.zzzs.si/zzzs/info/egradiva.nsf/0/1b99c27fc5698ad2c12576ef0024a184/$FILE/Poslovno%20poro%C4%8Dilo%20ZZZS%20za%20leto%202009_12.04.2010.pdf) (zadnji dostop: 25.6.2012)

Poslovno poročilo Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije za leto 2008. Dostopno na: [http://www.zzzs.si/zzzs/info/egradiva.nsf/0/c11ef7847b2e7379c125759f0043a56e/\\$FILE/poslovno%20poro%C4%8Dilo%20ZZZS_23.03.2010.pdf](http://www.zzzs.si/zzzs/info/egradiva.nsf/0/c11ef7847b2e7379c125759f0043a56e/$FILE/poslovno%20poro%C4%8Dilo%20ZZZS_23.03.2010.pdf) (zadnji dostop: 25.6.2012)

Poslovno poročilo Zavoda za zdravstveno zavarovanje Slovenije za leto 2007. Dostopno na: [http://www.zzzs.si/zzzs/info/egradiva.nsf/0/5befaa9301165268c125741e00380ea0/\\$FILE/Poslovno%20poro%C4%8Dilo%20za%20leto%202007_24.09.2008.pdf](http://www.zzzs.si/zzzs/info/egradiva.nsf/0/5befaa9301165268c125741e00380ea0/$FILE/Poslovno%20poro%C4%8Dilo%20za%20leto%202007_24.09.2008.pdf) (zadnji dostop: 25.6.2012)

Neplodnost:

- Zdravljenje. Dostopno na: <http://www.neplodnost.com/zdravljenje.html> (Zadnji dostop: 25.6.2012)

Združenje slovenskih katoliških zdravnikov. Dostopno na: <http://www.katoliski-zdravniki.si/oploditev-z-biomedicinsko-pomocjo.html> (Zadnji dostop: 25.6.2012)

Quote Garden. Quotations about Family (Paul Pearshall). Dostopno na: <http://www.quote garden.com/family.html> (Zadnji dostop: 25.6.2012)

IVF Australia. Donor program - Sperm donation. Dostopno na: <http://www.ivf.com.au/ivf-donor-program/sperm-donation.aspx> (Zadnji dostop: 25.6.2012)

UKC Maribor. Dostopno na: <http://www.ginekologija-mb.si/Ogled%C4%8Dlanka/tabid/70/ArticleId/19/Operativne-histeroskopije.aspx> (Zadnji dostop: 25.6.2012)

Zakon o zdravljenju neplodnosti in postopkih oploditve z biomedicinsko pomočjo (ZZNPOB), Uradni list RS, št. 70-3307/2000: 8666. Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200070&stevilka=3307> (Zadnji dostop: 25.6.2012)

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (uradno prečiščeno besedilo) (ZZVZZ-UPB2), Pravice iz obveznega zavarovanja. Uradni list RS, št. 70-4340/2005, (str. 10425). Dostopno na: <http://www.uradni-list.si/1/content?id=58642> (zadnji dostop: 25.6.2012)

Živa Portal: Informiranje, preprečevanje in zdravljenje neplodnosti.

- Peticija. Dostopno na: <http://www.neplodnost.info/ziva/portal/index.php?topic=drustva> (Zadnji dostop: 25.6.2012)
- Neplodnost. Dostopno na: <http://www.neplodnost.info/ziva/portal/index.php> (zadnji dostop: 25.6.2012)

10 PRILOGE

Vprašalnik za pare oplojene s partnerjevo celico

a) Spol: **M** **Ž**

b) Starost: _____

c) Partnerska zveza: **homoseksualna** **heteroseksualna** **samska/i**

d) Zakonski status: **zakonska zveza** **zunajzakonska skupnost**

e) Oploditev z: **darovano spolno celico** **s partnerjevo spolno celico**

1. Ali mi lahko poveste svojo zgodbo, od dneva ko ste se odločili imeti otroka. Kako in kdaj se je tako vse skupaj začelo?

2. Kako in kdaj ste se odločili, da bi poiskali pomoč drugje? Koliko časa poskušate ali ste poskušali zanositi (uspešno, neuspešno)?

3. Kaj se je dogajalo na prvem srečanju (ali drugem kasnejšem srečanju, ki se vas je najmočneje dotaknilo), ko ste prišli na oddelek za reprodukcijo? Kako ste se počutili?

4. Kateri so vaši pomembni dogodki iz preteklosti v času zdravljenja?

5. Ali boste ostalim (družini, prijateljem) povedali za postopek OBMP? Če ste že, kakšen je bil odziv s strani družbe, prijateljev, družine?

6. Menite da ste v času, ko ste dobivali/dobivate pomoč pri zanositvi, dobili dovolj podpore? Zakaj, primer? Kdo vam je podporo najpogosteje in najintenzivneje nudil ? Kje jo pogrešate?

7. Kaj menite glede anonimnosti darovalcev spolne celice?

8. Ali ste v času postopkov razmišljali tudi o uporabi darovane spolne celice? (Če je odgovor ne, na 8.1, 8.2, 8.3, 8.4 in 8.5 ni potrebno odgovarjati)

8.1. Če bi se v času postopkov odločili za darovano spolno celico ali bi otroku povedali, da je bil spočet s pomočjo darovane spolne celice? Zakaj mu bi/ nebi povedali? (Če je odgovor NE, na 8.2, 8.3, 8.4 in 8.5 ni potrebno odgovarjati)

8.2. Kdaj bi otroku to povedali?

8.3. Kako mislite, da bi bilo najboljše povedati? Imate besede katere bi uporabili?

8.4. Vam bi kdo pri tem pomagal?

8.5. Kje ste dobili idejo kako bi mu povedali?

9. Ste dobili kakšne nasvete s strani osebja ko ste zapuščali bolnico? Glede otroka, družbe, družine?

10. Ali ste se posvetovali s socialno delavko?

10.1. V čem je bila vloga socialne delavke?

10.2. Kako ocenjujete delo socialne delavke?

10.3. Ste pri socialni delavki kaj pogrešali? Kaj?

11. Ali ste se posvetovali tudi s psihologinjo?

11.1. V čem je bila vloga psihologinje?

11.2. Kako ocenjujete delo psihologinje?

11.3. Ste pri psihologinji kaj pogrešali? Kaj?

11. Če bi povzeli ali vam je ta izkušnja dala kaj dobrega, uporabnega za življenje?

12. Se spomnite še kakšen pomemben dogodek v času zdravljenja?

Vprašalnik za pare oplojene z darovano spolno celico

a) Spol: **M** **Ž**

b) Starost: _____

c) Partnerska zveza: **homoseksualna** **heteroseksualna** **samska/i**

d) Zakonski status: **zakonska zveza** **zunajzakonska skupnost**

e) Oploditev z: **darovano spolno celico** **s partnerjevo spolno celico**

1. Ali mi lahko poveste svojo zgodbo, od dneva ko ste se odločili imeti otroka. Kako in kdaj se je tako vse skupaj začelo?

2. Kako in kdaj ste se odločili, da bi poiskali pomoč drugje? Koliko časa poskušate ali ste poskušali zanositi (uspešno, neuspešno)?

3. Kaj se je dogajalo na prvem srečanju (ali drugem kasnejšem srečanju, ki se vas je najmočnejše dotaknilo), ko ste prišli na oddelek za reprodukcijo? Kako ste se počutili?

4. Kateri so vaši pomembni dogodki iz preteklosti v času zdravljenja?

5. Ali boste ostalim (družini, prijateljem) povedali za postopek OBMP? Če ste že, kakšen je bil odziv s strani družbe, prijateljev, družine?

6. Menite da ste v času, ko ste dobivali/dobivate pomoč pri zanositvi, dobili dovolj podpore? Zakaj, primer? Kdo vam je podporo najpogosteje in najintenzivneje nudil ? Kje jo pogrešate?
7. Kaj menite glede anonimnosti darovalcev spolne celice?
8. Ali bi otroku povedali, da je bil spočet s pomočjo darovane spolne celice? Zakaj mu bi/ nebi povedali? (Če je odgovor NE, na 8.2, 8.3, 8.4 in 8.5 ni potrebno odgovarjati)
 - 8.1. Kdaj bi otroku to povedali?
 - 8.2. Kako mislite, da bi bilo najboljše povedati? Imate besede katere bi uporabili?
 - 8.3. Vam bi kdo pri tem pomagal?
 - 8.4. Kje ste dobili idejo kako bi mu povedali?
9. Ste dobili kakšne nasvete s strani osebja ko ste zapuščali bolnico? Glede otroka, družbe, družine?
10. Ali ste se posvetovali s socialno delavko?
 - 10.1. V čem je bila vloga socialne delavke?
 - 10.2. Kako ocenjujete delo socialne delavke?
 - 10.3. Ste pri socialni delavki kaj pogrešali? Kaj?
11. Ali ste se posvetovali tudi s psihologinjo?
 - 11.1. V čem je bila vloga psihologinje?
 - 11.2. Kako ocenjujete delo psihologinje?
 - 11.3. Ste pri psihologinji kaj pogrešali? Kaj?
11. Če bi povzeli ali vam je ta izkušnja dala kaj dobrega, uporabnega za življenje?
12. Se spomnite še kakšen pomemben dogodek v času zdravljenja?

Pregled podatkov oseb sodelujočih v raziskavi

Tabela 12: Postopki OBMP

Št.	Oseba/e	Pričetek postopkov	Trajanje postopkov	Število poskusov	Uspešnost postopkov
1. A	Gospa Jana	2007 (z 36 leti)	2 leti (do 2009)	4	DA
2. B	Gospa Mina	2008 (z 32 leti)	3 leta	3	DA oziroma sedaj je v visoki nosečnosti.
	Gospod Tine				
3. C	Gospa Renata	2004 (z 35 leti)	4 leta	3	DA
4. D	Gospa Sandra	Od 26 leta	15 let	Vsaj 6	NE
5. E	Gospa Špela	2004 (okoli 30 leti)	4 let	Ni podatka	DA
6. F	Gospa Pika	1982	8 let (do 1990)	Ni podatka	NE
7. G	Gospa Ana	2008	2 leti?	3	DA
8. H	Gospa Barbara	Ni podatka	4 leta	Ni podatka	DA
9. I	Gospa Tina	1984	10 let	3	DA
10. J	Gospa Rina	(z 28 leti)	10 let	Ni podatka (ni želela povedati)	NE
11. K	Gospa Tanja	Od 25 leta	15 let	5	DA
12. L	Gospa D.	Ni podatka	9-10 let	11	DA
13. M	Gospa Živa	Od 23 leta	5 let	Ni podatka	NE
14. N	Gospa Marina	Ni podatka	Ni podatka	Ni podatka	DA
15. O	Gospa Anamarija	Pri 25 letih	3 leta	Ni podatka	NE
16. P	Gospa Tončka	Od 40 leta	5 let	5	DA
17. R	Gospa Lara	Od 31 leta	2 leti	Ni podatka	DA
18.S.	Gospa Tinkara	2004	6 let	7	DA
19.S.	Gospa Klara	2006	5 let	4. prenos uspel	DA

1.A. INTERVJU Z GOSPO JANO

Intervju je bil izveden preko telefona, dne 25.2.2012 ob 11h. Gospa Jana (41 let) živi s partnerjem v zakonski zvezi. Po naravni poti sta spočela tri otroke, nato pa je prišlo do neuspehov pri ponovnih poskusih zanositve. Zaradi velike želje po četrtem otroku, sta se tako odločila za postopke biomedicinske oploditve s partnerjevo spolno celico. Postopki so uspeli, saj se jima je rodila deklica.

1., 2. »Leta 2006 sva se na novo poročila. Takrat sem bila stara polnih 35 let. No takrat sem potem ... nisem bila še tako stara (35 let), ampak potem sem videla, da ko smo poskušali imeti otroka, ni bilo nič. Potem sem šla do svoje ginekologinje, ona mi je dala ene tabletko za pospešitev ovulacije. No ampak tudi po tistem ni bilo nič. Potem sem šla nazaj k njej. Potem me je ona poslala v Ljubljano, na kliniko za reprodukcijo. Tam sem se naročila, pismeno, sama doktor D.-ju. No on je potem vprašal koliko imam jaz otrok in koliko mož. In sva mu povedala osnovne stvari. Nato mi je dal pogledat kri in po krvi ugotovil, da pač mam ... da sem že nekako kar v menopavzi. Oziroma, da hormoni niso več za zanositev taki, kot bi mogli bit. No on mi je dal iste tabletko kot moja zdravnica, s tem da sem mogla, ko sem pet dni jedla te tablete (zjutraj pa zvečer, vsak dan enega), peti dan priti in dat kri. To se je prišlo dati kri, zaradi tega hormona, da je vidu če je kej zrastel, če se je kej povišal. No in potem je on men rekel, da po naravni poti ne bomo mogli. Mislim tud mož je šel na pregled, potem so mu še spermogram delali. Nato je reku, da zaradi moža bi lahko imela otroke. Sicer ni bil ravno najboljši spermogram, ampak ni bilo pa tud katastrofalno. Tako da je reku možu, da sem pač jaz tista. In potem nam je dal, da se pač odločimo, da bi šli na IVF, na epruveto. No in sem se odločila in no to je trajalo, julija sem se jaz naročila, zelo hitro je bilo v bistvu to prvič. Ni bilo neke čakalne vrste, da bi bilo to problem. No in potem sem mela z Menopurjem, injekcijami sem imela terapijo Menopur. Imela sem en kup enega papirja, samo sem jaz vrgla vse to stran, ker to je bilo ogromno ene dokumentacije. Potem pa gre ... sem prišla nazaj, potem oni pogledajo kako so dozoreli folikli in ko oni predvidevajo, da je to že zrelo dobiš Stop injekcijo in potem počakaš, ne vem, dan, dva in prideš nazaj na punkcijo. Tam dobiš točno navodilo. Vedno sem imela po pet punktiranih foliklov. In sem bila v prvo rundo že noseča. Pri teh letih je moj zdravnik reku, da zelo dobro, glede na stanje mojih hormonov. No žal se potem to ni izteklo tako kot bi se moglo. In potem moraš še enkrat priti kri dat. Sem imela tisti nosečniški hormon 250, ni bilo niti najmanj ni bilo pa niti za pohvalit. Okoli 1500 pa potem oni smatrajo da ... od 200, 300 naprej smatrajo, da je ženska noseča. Pri naslednjem ultrazvoku, ki ga opraviš prav tako v Ljubljani. Tako da sem dobila dva oplojena jajčeca in ... potem ko sem prišla na ultrazvok na točno petnajsti dan, je rekel, da se plod ni v redu razvil in sem mogla vse skupi sčistit. Potem je bilo pa drugič ... sem pa še več injekcij dobila. V bistvu jaz sem dobila štiri poskuse. V prvič sem zanosila, pa se ni plod razvijal in so mogli sčistit. Drugič sem tudi mela pet foliklov, skoz sem mela pet. Enkrat men se zdi imela samo tri, na ta zadnjem sem mislim da imela samo tri. V glavnem čedalje več tistih injekcij sem dobivala, čedalje težje so zoreli tisti folikli. Ker to računajte, 2007 sem bila prvič, leta 2009 pa sem s punčko zanosila in jo rodila. V bistvu men so te dve leti kar hitro šle.«

3. »Ja saj so bili prijazni pa vse ne, jaz sem prišla tam ... veste kako je to jaz sem vse otroke po naravni poti ne, nikoli se nisem s tem ubadala, niti premišljevala, niti kej brala. Sicer sem neki brala po revijah, to že, samo se nisem poglobila. V bistvu imaš en strah, sploh nisem vedela kako to gre, jaz sem mislila da kar prvič, ko bom šla tja, ko me bodo pregledali, da

bodo vse to uredili, pa ne vem kaj še vse. In te je strah potem pa, ko vidiš, najbolj me je to, ko vidiš en kup mladih parov. In sem potem vedno premišljevala, glej jaz sem lahko srečna imam tri otroke. Eden nima nobenega. Mož mi je skoz govoru, sej ne rabimo, sej ne rabimo ne, sej mam tri otroke ne, ampak nekako sva si pa vedno želela potihoma.»

»Prijazni so pa res, napotke ti dajo, točno povedo, uro, kam moraš iti, da moraš točen biti. To pa res moraš, ker enkrat ko si not ne, ko te oni napotijo tja v staro porodnišnico, to je sem čez cesto ne. Moraš pa res točen biti, delati tako kot ti oni rečejo, tako kot ti tiste sestre rečejo. V bistvu bom rekla tako ... tukaj je ... Prvič ko te pregleda zdravnik, sej se pogovori s tabo, ampak enkrat, ko si ti not v postopku umetne oploditve, kot ti greš na oddelek, ko ti začneš te injekcije dobivat, vse to sestre vodijo, več ali manj do punkcije. Ni pa nobenega zdravnika, da bi se pogovoril s tabo, kako je ali pa kaj. No pa še to bom povedala, prvič ko sem bila noseča, seveda sem bila v šoku, nisem niti v sanjah pričakovala, da bo nekaj takšnega (splav). Mi smo bili vsi veseli, nosečnost je v prvo, to je za moja leta super. In tako naprej in potem tisti dan, ko sem prišla noter in me je on pregledal (zdravnik v Ljubljani) je rekel, da žal ni. To, da so ostale samo ... vrečke. Ane, da pač to treba sčistit. Glej jaz sem jokala, bila sem čisto iz sebe, žalostna, potrta, nisem niti tega pričakovala. In ko je še z eno pacientko opravil pregled, je pršel ven, me je stisnil, mi dal roko in mi rekel, ene dva, tri mesce si spočijte Jana, potem pa nazaj pridite. Mislim res, res nimam kaj reči no. To je ta znan doktor S. jaz sem pa njegova pacientka.«

3.1. Potem ste bili zadovoljni?

»Zelo, jaz sem bila ne vem ...«

4. »Joj, ne vem ... «

5. »Najprej s partnerjem, potem pa prijateljica, zato ker tu kjer jaz živim je zelo majhna vas in tam sem srečala, čisto po naključju eno jutro, tudi eno žensko, še starejšo od mene, ona sicer nima nič otrok. Ampak nekako so vedeli, potem pa ... pač ... kako bi rekla, ta želja, ki vleče mamice po otroku, ti pa enostavno ne moreš biti tiho. Ta želja, ta sreča, ko si enkrat tu in daš en kup tega zaupanja v to zdravstvo, v to medicino. Da pa to je edino še kar ti lahko pomaga.»

5.1. Potem vam to ni predstavljalo ovire?

»Ne, sploh ne.«

5.1.1. Kakšen je bil pa odziv s strani družbe, prijateljev?

»Ne, tisti, ki se dobro poznamo in smo prijateljski in tisti, ki nismo tako pa se poznamo, vseeno, ne, nikoli nisem slišala, tudi od drugih, da bi kar koli slabega rekli. Nikoli res.«

6. Gospa Jana je bila pri šestem vprašanju tiho, zato sem zastavila podvprašanje.

6.1. Recimo s strani družine, prijateljev, družbe? Ali vam je v tem času samo bolj partner pomagal?

»Ne, ne, ne, ne kje pa, tudi prijateljice. Tudi, ko sem bila prvič noseča so me klicale in vedno, ko sem šla dol so me klicale. Sploh pa ko je bila punkcija foliklov kok sem, kolk jih je pa tako naprej. Vedno smo se šalile pingvinčki čakajo, ane.«

6.2. Potem niste pogrešali, da bi bilo kje premalo podpore?

»Ne, ne, nisem, nisem.«

7. »Jaz, ko sem prvič prišla, ko sem ravno eno leto zamudila, sem tudi jaz hotela darovat ane. Zdaj če bi jih bilo toliko, da bi jih bilo recimo več kot pet, morate računat, da so take celice, ki so lahko preveč zrele (folikli), lahko pa so premalo zreli. In potem oni take zavržejo. Pač jih sploh ne oplajajo, vzamejo tiste res, ki so taki kot morajo biti, po njihovih standardih.«

7.1. Kaj pa menite glede anonimnosti darovalcev spolne celice, glede tega, da otrok ne more izvedet kdo je njegov biološki oče ali biološka mama?

»Jaz še vedno mislim, da je bolj pametno da se ne ve, kot da se ve.«

8. »Ne.«

8.1. »Ja. Ne vem ... tako se mi zdi prav.«

8.2. »Ko bi bil enkrat dovolj star, ko bi razumel.«

8.3. »Najprej pa bi s svojim zdravjem začela govor, da bi ga malo pripravila na to, ko bi enkrat razumel. Da nisem bila zdravstveno tako ... da bi imela svojega otroka. Potem pa zakon, želja po otroku in tako naprej. In bi mu povedala, da to ni čisto nič narobe. Da je to čisto v redu.«

8.4. »Ja, partner.«

8.5. »Ne vem, tako razmišljam.«

9. »Jaz nisem nikoli doživela, da bi bile slabe volje ali pa da me ne bi pozdravile. Vedno so rekle fajn bodite, držite se, vse bo v redu Jana. Zelo pozitivno, zelo, zelo.«

9.1. Pozitivno potem, tudi dovolj podpore?

»Zelo, zelo, velik, velik.«

10. »Ne.«

11. »Ne.«

12. »Ja. V redu so delali z mano, bili so prijazni. Pa tudi ... utrdi te vse to ... pa seveda na koncu dobiš svojega otroka.«

2.B. INTERVJU Z GOSPO MINO IN GOSPODOM TINETOM

Intervju je bil izveden osebno, dne 7.3.12 ob 8:30, na domu gospe Mine (36 let) in gospoda Tineta (40 let). Par živi v partnerski zvezi. Skupaj sta šla skozi postopek oploditve s partnerjevo spolno celico. Gospa Mina je sedaj noseča z dvojčki, ki so bili spočeti s pomočjo reproduktivne tehnologije. V sledečem intervjuju zgodbo pripoveduje ženska, moževa pripoved je razvidna v posebej označenih delih.

1) »Odločila sva se, ko sem bila jaz stara 31 let, partner pa 35. In pač po enem letu ni bilo nič in sva šla najprej na pregled svojemu ginekologu v R. in on ni nič odkril in naju je napotil v ambulantno za zdravljenje neplodnosti, v Ljubljano. In potem ko sem klicala tja, da bi se naročila, ... v bistvu ... tja kličeš tako tri ure, da ti nekdo dvigne telefon. In ko je končno nekdo dvignil telefon, so rekli ja komu pa naj vas naročimo. So rekli ja tukaj mam deset doktorjev komu? In jaz sem rekla ja enemu k bom čim prej na vrsti. In potem so me naročili k nekomu, ki se je kasneje izkazal za totalno površnega zdravnika. Ampak je trajalo dve leti, da sva midva sploh ugotovila, da je bila to slaba izbira. Pa tudi nisva vedela, da ni treba, da hodiš vedno k istemu. Jaz bi se lahko naročila naslednjič, k drugemu. Ampak jaz tega nisem vedela. No in to je bil ta prvi korak in pol gredo preiskave po vrsti najprej ultrazvok pri ženski, kjer niso našli nič. Pri moškemu pregledajo spermogram. Pr nama je bilo tako, da je bil tisti izvid tako, eni pravijo, da je na meji drugi pa pravijo, da je čist zanič. Čist deljena mnenja. Potem mora bit moški pregledat pri andrologu, ženska ima rentgensko slikanje maternice in tukaj je bil spet šok, to je zelo boleč postopek, k ti pač vbrizgajo nek gel notri, da oni to vidijo. In tisti gel, če imaš kje kaj zaraščeno, ti to potrga in to boli. Potem te zelo sploščijo in to oni slikajo. In ona pride tja in je bila tam horda študentov, med mojimi nogami. In ko so bili že oni tam, je zdravnik reku, sej vas ne moti če so študenti, ane? In pol me še vpraša in gospa, kdo vas pa pošilja. In ga jaz tok pogledam in pravim, ja vi ane. In se tisti študentje tam začnejo smejat, zato ker mora on sam sebi napotnico napisat za postopke. In to je bila prva preiskava in tukaj se mu je zdel, da je neki vidu na sliki, pa ni bil prepričan. Pa me je potem poslal na laparoskopijo, to je v bistvu pregled, ki poteka pod narkozo. V bistvu ena kamera ti gre čez popek, druga pa čez nožnico in pregledajo organe in če kej najdejo, tud istočasno že uredijo. In to so men naredili maja, leta 2009. In niso našli nič, vse v redu. In je ta zdravnik reku, ja z vama je vse v redu. Mislim, pač, neplodnost iz neznanega razloga. In to je bila ta diagnoza in potem so nama dal Klomifen, to so neki tableti za spodbujanje ovulacije.«

1.1 Ali so to tej tableti, ki niso dostopni v Sloveniji?

»Ne, to je tista cenena vrjanta zdravil, to je kemija. To samo povzroča, da imaš ti ... da ti več jajčec ovulira. In tri mesce naju je pustu, da sama poskusiva s tem. In ko po treh mescih ni uspel, naju je dal na postopek inseminacije, to je IUI postopek. To pa poteka tako, da sicer dobiš hormonsko terapijo za spodbujanje ovulacije, kar spremljajo na ultrazvoku, enako kot pri IVF. Sam da tukaj poskusijo v bistvu, da ne bi več kot dve ali tri jajčne celice dozorele, zaradi tega ker maš lahko pol sedmerčke. To poteka tako, da tebi spodbudijo ovulacijo, potem ti pa samo seme pripravijo v epruveto in ti ga vbrizgajo v nožnico, takrat ko predvidevajo, da je ovulacija. Nič družga. In seveda to ni uspel, po dveh postopkih, dve terapije torej, pa vmes nek mescev ni uspel. In tako je šlo še eno leto okoli. In potem sem prišla do IVF šele.«

Kasneje, ko diktafon ni več snemal, mi je par povedal, da nista mogla opraviti IVF po naravni poti, saj so bili partnerjevi spermiji premalo gibljivi. Tako so morali repke spermijev odrezat in potem ročno vstaviti v jajčece.

2. »Bila sta samo v Ljubljani, to poteka prek napotnice. Poslušala sta zanositi eno leto prej in potem pač cela procedura, vse skupaj štiri leta.«

3. »Tej zdravniki so taki, čakaš jih tam ure in ure. In ko pridejo v bistvu kartona sploh ne pogledajo. Men se je zgodil, da je sestra pri drugi inseminaciji le podčrtala kar je napisala biologinja in biologinja je napisala, da seme ni primerno za postopek inseminacije. In to je pobarvala s fluorescentno barvo. In preden sva šla k zdravniku mi je rekla, dejte ga opozoriti da bo to pogledal, kr če ne vas bo dal še na tretji postopek inseminacije. Ampak brez veze, da greste, če seme ni primerno. Ker, ko ti prideš not, te poskusijo samo čim hitreje odpraviti. Na začetku ta prvi zdravnik, nama je sam govoru, da je vse v redu, da naj greva domov in da naj se ne sekirava in da bo zagotovo ratalo. To je bil njegov odgovor in vedno naju je zelo na hitro odpravil. In za ta tretji postopek inseminacije sem se mogla v bistvu skregati z njim, da naju je pol poslal na IVF.«

Ko diktafon ni več snemal sta mi povedala tudi, da je bilo v čakalnici grozno. V čakalnici je bilo premalo stolov, bilo naj bi 15 in 40 čakajočih. Poudarila sta, da pogoji niso bili v redu.

3.1. Kako ste se počutili?

»Grozno, prehitro so naju odslovili, ven poslali. Zdaj po štirih letih, ko mam vse naštudiran, ko prideš pa tja nič ne veš, kje je kej. Pred vhodom v bolnico, ni napisano, da je to ta bolnica, ti rečejo prid v Leonišče in potem gruntaš kje je to. Skratka ne znaješ se nič, ne poznaš postopkov. Nič ti ni jasno in pol te pa še zelo na hitro odslovijo.«

Kasneje ko je bil diktafon izklopljen je ga. Mina dodala tudi, da ti le za eden postopek naprej povedo kaj bodo izvajali. Tako da ne veš kaj te čaka.

5. »Najhujša izkušnja je bila, ko sva bila na prvem IVF-u, ko sem jaz hodila ... ne vem ... deset dni hodiš na ultrazvok. Vsako jutro ob pol osmih it na ultrazvok, se pravi jaz sem se ob šestih odpravila od doma, da sem bila ob pol osmih tam. In smo spremljal rast teh foliklov in na kar zadnji dan pred punkcijo, ko so bili folikli že zreli, nisem mogla prit tja ob pol osmih ker sem mela eno službeno zadevo in sem prosila, če lahko pridem ob desetih. In sem prišla ob desetih in me je on pregledal (ker v bistvu je na ultrazvoku vsak dan drug zdravnik), in takrat sem naletela na tega profesorja, ki je med rutinskim ultrazvokom odkril, da imam jaz pregrado. In to en dan pred punkcijo foliklov. Čez pet dni bi pa mogla dobit zarodek. Prej so pa dve leti spregledal to, na vseh pregledih. In on mi reče ja vi mate pregrado, tridesetkrat večjo možnost splava, lahko tudi v petem, šestem mescu tud če se je prijel zarodek. In seveda jaz v solze in on prav kaj se jaz zdaj tukaj jokam, sej to bomo dal stran in bo vse v redu. In mi je napisal na napotnico naj mi vstavijo samo en zarodek, če se bo slučajno prijel, ker če bi bila dva, zaradi pregrade nimata prostora. To je bila taka prelomnica, ko sem že mislila, da sem blizu cilju, in sem zvedela, da dejansko nimava pogojev, da se to prime. In seveda sva šla čez punkcijo in čez pet dni sva dobila zarodek, dva zarodka in se ni nič prišlo. In potem sem še čakala, to je bilo novembra, maja sem pa mela operacijo za odstranitev pregrade, po operaciji tri mesece ne smeš it v nov postopek. S tem, da oni ne delajo celo poletje. Kolektivni dopusti. Oni zadnje postopke izvedejo junija in znova začnejo septembra. Vmes ni nič. Tako da sva bila potem na vrsti konec avgusta, naslednje leto. Se pravi eno leto je šlo okoli, ker oni niso

pregrade prej našli. Ampak še dobro da so jo, ker če ne bi lahko šla petkrat na postopek in petkrat ne bi nič uspelo.«

5. »Ja, moji mami sem povedala za postopke, medtem ko njegovim staršem nisem povedala, zato ker sva rekla če mož hoče, kot čuti. Čeprav je pa velik prijateljic mojih, ki to vejo. Tukaj sta dve kolegici, ki tud se trudita in je to zelo dragoceno, izmenjave teh izkušenj.«

6. »Ne podpore sploh ni, nobene. Kar me je v bistvu najbolj motilo. Jaz sem recimo s.p. jaz, če sem na bolniški, mi 30 delavnih dni v kosu, ne dobim nobenega nadomestila. Kar pomeni moram si plačevati prispevke in ne dobim nobenega denarja. In jaz sem bila prvo en teden v bolnici zaradi histeroskopije, potem še eden teden zaradi operacije. Potem še po postopkih moraš, teden dva ... praktično ne delaš. In tako se z naročniki zelo težko usklajuješ, praktično ne veš ... po postopku moraš par dni počivat. In pred tem moraš zaključiti projekte in po tem moraš nove odpret. Pač noben ti nič ne pomaga. Tud ženska, ki je v postopku umetne oploditve si ne more planirati nobene spremembe v svoji karieri. Tud služba je velik problem. Ta ultrazvok vsako jutro in pred deseto nisi nazaj. Pr men je bil to zelo problem usklajevati se, stres ... kako boš preživel in ko nama je uspelo zanositi nama ni noben povedal naprej, da te avtomatsko dajo za en mesec na bolniško. Ampak en mesec to je štiri tedne to ni 30 delavnih dni, se pravi jaz sem z danes na jutri izvedela, da moram na bolniško, imela sem odprte projekte in nisem vedela kaj z njimi. In po enem mesecu so mi bolniško ukinili. Nato sem spet si dobila novo delo in čez dva tedna sem začela krvaveti. In dvakrat se je to ponovil in so me dal na bolniško za dva tedna. In sem bila letos od oktobra do decembra brez prihodkov, ker sem imela skoz neke težave. Plačevati sem si mogla prispevke, brez prihodkov ... mislim, to pogrešam, noben ti nič ne da. Lahko bi ti prej povedali pri čem si, vsaj to, lahko bi ti rekli, če ti uspe zanositi greš za en mesec na bolniško.«

»Najbolj podporo nudil partner, prijateljice. Te dve, ki gredo skozi postopek.«

7. »To pa je eno področje, ki ga je treba bolj podrobno obdelati. Na tej ginekološki kliniki, visita sicer dva plakata stara »k zemlja«. Narejena zelo grdo. In tista dva plakata visita tam že vse ta štiri leta odkar se spomnim. In to sta ta dva plakata o darovanih spolnih celicah. V bistvu, ko sem imela v drugem postopku sedemnajst celic, za katerih se jih je devet oplodilo, od tega so nama dva vstavili, vsi ostali zarodki so propadli, ker so bili premalo razviti. Takrat sem jaz začela razmišljati o tem, da škoda zakaj mi ni noben reku ko so delali, a daš ti 30% celic, a jih daruješ? In bi jih jaz darovala. Ampak ti si takrat, tok si v svojem filmu, tok razmišljaš sam o sebi a bo uspel a bo bolje, a bo bolel, da enostavno ne razmišljaš o temu. In do konca tud ne veš kok jih bo, neki jih spremljajo ostale pa tako, sicer niso tako kvalitetni ampak pol pobrat ti morajo pa vse ven, tud tiste ki dozorijo. To bi bil pravilni moment zdravnik bi mogel reči, lej enajst celic maš a jih daš 30%. Jaz bi rekla ja, bi podpisala. Nič ne spodbujajo, to ti noben ne omeni tam. Pa še ti v postopku imaš te izvide že narejene. Zdaj če gre nekdo darovati jih more narediti. Mislim, da lahko daruje tud v naravnem postopku.«

8., 8.1. »Ne vem, nisva razmišljala, verjetno bi mu povedala.«

8.2. »Povedala bi mu tam nekje v puberteti, ko bi mal že razumel. Takrat ko začne raziskovati svojo identiteto.«

8.3. »Bolj kompleksno, ko bi razumel.«

8.4. »Pomagal bi partner.«

9. »Slišala sva samo za tečaj starševstva. V bistvu ne zveš tam čist nič, nič, ampak čist nič. Recimo ko sem jaz na internetu prebrala, da ti ko ti vstavijo zarodek, ležiš neki časa tam in potem greš skoz vrata ven. So sicer tam postelje, ampak te postelje so za punce, ki imajo punkcijo, ne za tiste, ki dobijo zarodek. No in jaz sem se šla uleči tja in sem bila okarana zakaj tam ležim. Midva sva v drugem postopku odkrila, da zelo pomaga matični mleček.« Partner Tine razloži: »Saj je imela v prvem postopku manj celic kot v drugem. Pa odkrila sva, da obstajajo vitamini za giblјivost spermijev«. Mina doda: »Pa, da obstajajo vitamini, ki sva jih iz tujine naročila. Povejo ti samo za en korak naprej, naslednja injekcija. Tudi midva sva brala forume.« Partner Tine nadaljuje: »Je težko najti informacije. Preveč »balasta« je na forumih, čist preveč. Če pa kej zveš, zveš tam, od zdravnikov nič ne zveš. Od sester tudi ne. Samo je razumlјivo, ker tam sta dve sestre za štirideset žensk in enostavno ne gre.«

10., 11. »Ne. Eno predavanje o IVF postopku. Ampak tam niso nič omenl kake psihologinje ali koga.«

12. »Ja trda sva ratala oba. Utrdilo naju je na vseh koncih in krajih. To je tok težka preizkušnja, to čakanje, ko ne veš ali bo ali ne. In potem, ko greš čez vse te psihične pritiske in čez vse te fizične bolečine, greš samo še z glavo skozi zid. Potem ti postane čist vseeno, koliko boš mogel še pretrpet, kolikokrat boš še mogel it čez to, prou tist ... vseeno ti rata, čist vseeno.« Partner Tine doda: »Zdej na zadnje sva skoraj že čist odpisala.« Žena Mina nadaljuje: »Prejšnjič sem bila jaz v hudi depresiji, ker ni uspel, ker sem zelo pričakovala in zdej ta drugič sem odmisllila vse, sploh nisva razmišljala o tem, a bo uspel al ne bo uspel, kaj če bo, kaj če ne bo. Fokusirala sva se samo na naslednjo točko, na naslednji sestank, na naslednji obisk zdravnika, na naslednjo injekcijo in nisva razmišljala nič. V bistvu sva se naravnala psihično na ta način da sva rekla, lej, enkrat bo sigurno, zdej mogoče bo to zdej mogoče bo čez pet let, enkrat bo že. V bistvu moraš biti res neskončno potrpežljiv, zato ker če pričakuješ, najslabš je tist, ko ti pol mame začnejo ... ah sej zdej pa bo. Veš, to je najslabš, to ne smeš govort. Morš ustrajat tako k mejhni otroc, če gledaš, k se učijo hodt, stokrat padejo, ampak k pade, se ne sekira, se pobere in gre naprej. In ko desetič pade, pol enkrat shodi. In točno tako je tukaj, ne smeš se ozirat na to, kolkrat ti ni uspelo, ti morš it samo naprej.«

12.1. Kaj pa bi svetovala parom, ki bodo šli čez podobno kot vidva?

»Mogoč razbremenit se ostalih stresov, kot se da. Čim bolj potrpežljiv in ne se sekirat.«

Po snemanju z diktafonom sta še dodala, da menita, da problem neplodnosti ni samo stres, ampak predvsem gensko spremenjena hrana. Potožila sta tudi, da v Ljubljani avtomatsko vstavljajo dva zarodka in sedaj sta stara in nova porodnišnica v konfliktu. Saj stara porodnišnica parov ne opozori, da je pri dvojčkih veliko več zahirancev in imajo dvanajstkrat večjo možnost genskih napak (slepi, prizadeti). V novi porodnišnici so tako jezni, saj stara porodnišnica dela dvojčke, le tej pa to počnejo zato, da se bo vsaj eden prijel. Tako se ne morejo zmeniti. Tudi nju tako niso vprašali ali hočeta enega ali dva, ampak so ju kar avtomatsko vstavili.

3.C. INTERVJU Z GOSPO RENATO

Intervju je bil izveden osebno, dne 7.3.12 ob 8:30, na domu Gospe Renate (43 let). Gospa živi s partnerjem v zunajzakonski skupnosti. Oplojena je bila s partnerjevo spolno celico. Sedaj ima s pomočjo postopkov OBMP dvojčka, ki sta bila zmrznjenčka.

1. »Midva sva bila skupi dobrih pet let in po teh petih letih, če bi bilo vse normalno (tudi če se neke čuvaš), bi nekoč že kdaj zanosila. In pač po teh petih letih sva se odločila, da grem jaz do zdravnika in da vidim kaj je na tem, pregledi pa to. In pol sem šla enkrat do ginekologinje in mi je dala številko iz Ljubljane iz te klinike (za reprodukcijo). No od dveh zdravnikov mi je dala, pol sem se pa jaz za enga odločila. Prvo sem mela dr. R. Sva šla skupaj do njega. V vsakem primeru prvo pogledajo moškega, da vidjo kok so živi spermiji. Čeprou sem jaz povedala, mož ima iz prvega zakona hčerko, že 20 let staro, ampak je dr. R. reku, da nima veze če ima on hčerko, da v tulkih letih se lahko semenice poslabšajo in ni te brzine (giblivosti). No uglavnom je pregledal njega in je reku, da je v redu in potem mene, z raznoraznimi pregledi, slikanja maternice, histeroskopija, pa še neka skopija. Ne vem, sej se bom spomnila. No uglavnom to, da vidjo če so prehodni jajcevedi, no in je bilo vse v redu. Tako bom rekla, v bistvu, raj bi vidla, da bi neki bilo narobe takrat, pa da ti tisto odstranijo, delajo na tem, kot da ti rečejo, da ni nič. Ker pol res ne veš kaj bi še delov. Nič uglavnom, ko so rekli, da je vse v redu, smo se pač odločili, da gremo na IVF, kaj čš zdej čakati. Takrat sem bila pol stara 35. No in pol smo v bistvu začeli, ... no al hodš v ambulanto, da ti dajejo injekcije, te hormonske, da maš več celic, teh foliklov se reče. No uglavnom, prva doza je zgleda bila za moje telo premajhna. Prvič sem mela samo eno celico, pa še tista je bila zelo slaba. Tako mi je takoj rekel, da je brez veze, da moramo priti naslednjič, da mi bo dal večjo dozo teh hormonov, bolj močne te injekcije. Ko sem k dr. R. hodila, mogoče nima veze, da zdej jaz to tukaj govorim, on je tak odrezav, jaz razumem, da to on stokrat na dan pove, ampak ko si ti v tem si občutljiv. Tako sem ga imela po domače rečeno že poln kufer in sem rekla, mojemu partnerju, ni edini zdravnik, jaz ga bom zamenjala, ne bom več k njemu hodila, ker me živčno dela. Že tko si nervozen, pol pa še prideš tja pa ti reče, kot čš kaj spet tukaj delaš, na tak način. In pol sem šla v Ljubljano, pr porodnišnici, čez cesto, kolk že rečejo ... uglavnom tam je ta druga zdravnica, k sem imela tudi od nje številko. In sem se pozanimala pri njej in so rekli, da ni problema, da se lahko prijavim pri njej za pregled. Tako sem šla pol do nje. Pač so mi prnesli use tiste izvide, da mi niso še enkrat vse to delali, kar so mi tam. In mi je ona pač rekla, če imate to narejeno, nimamo kaj čakati, gremo kr spet ne. In pol ko sem bila pri njej sem si v bistvu kr sama začela te injekcije dajati, sem rekla sej ene si to same dajejo, tam nej une sestre pokažejo, pa sej to ni spet tak »bav, bav«. In sem si jih pol sama dajala, uglavnom pol ta drugič ... so bile štiri celice, ampak ... dve so mi dali, dve so bile pa na meji. Oni se odločajo kok so močne, kok so ... al dajo zamrznjeni al ne. Ja vglavnom, pol ta drugič, spet ni šlo skozi, se niso prijele. No pol sem pa še enkrat dobila in pol ta tretjič je ratalu, se je prijelo. Torej tretji postopek, četrti poskus se reče, ker ona dva sta bila zamrznjenčka, jih je bilo pa šest (v tretje) in so mi dali pa zamrznli, dveh pa niso spravili, ne vem zakaj. No pol una dva živa (zamrznjenčka), se nista prijela. Pol čez tri mesece sem šla spet in ta dva sta se prijela. Tako rečejo tretji poskus, četrti ... no uglavnom če so zamrznjenčki, pač je še neka beseda zdravni ne vem. Tok da če me kdo vpraša ker poskus rečem tretji.«

2. »To vse skupaj je trajalo pet let.«

»Te punkcije so kar stresne ... boleče so. Mene je ta druga me je zelo bolela.«

3.« Bilo je v redu (na prvem srečanju za reprodukcijo). V redu zelo so prijazni tam ... ja zelo. In to se mi dopade tlele, pr tastari porodnišnici, ne tastari, v bistvu tukaj kjer IVF delajo, tej rumeni stavbi. Se mi to dopade, k glih, pr dr. R. ti ne dajo pr punkciji ... tle ti dajo že Ketonal v rit, po domače rečeno, injekcijo, in pol ti dajo vaginalno. Tam dobiš pa samo (pr dr. R.) v zadnjico in čao in je premal, premal. Ker tebe, ko je strah se že tako stisnš, zategnš in pol te še bolj boli vrjetno. Čeprou itak rečejo sprosi se ampak kje se boš sprostil.»

4. »Najbolj mi je bilo ... pač te punkcije so mi boljše najbolj zoprne. To mi je bilo tok grozn. Ne vem to je res, to vsakič k sem šla, hvala bogu, da mi ni bilo treba it še večkrat, sem se najbolj tega bala, to mi je bilo res ... Pač ... pozitivno ne (da sem bila vesela), čeprou tist moment sploh nisem vrjela, je bilo, ko sem pa izvedela, da sem noseča. To daš pa kri in pol čakaš tam ku en bedak po domače rečeno, kaj pa zdej, ampak ona ti pove u številčno neki, kolk je visok ta hormon, in kje je to če nisi. To edin če bi vedla, ne vem ... edin če bi v zdravstvu delala. Pa še to tud če delaš u zdravstvu, če nisi direkt u tem, ne moreš vedt. U glavnm ona mi je rekla ... pač te pokliče in pove no pejte not, vaši izvidi so, hormona imate tolk pa tok ne. In jo gledam ku ... ne ne vem in kaj nej zdej. Ja vrjetn ste noseča, ti še nič ne zagotovi. Ampak pol sem jaz tam kr šla do ene sestre, ku smo se bolj ... sej si pol že skor mal domač, k greš večkrat, sej se poznaš. Pa sem rekla dejte mi po domače povedat, kaj zdej to pomeni, pač menstruacije nisem mela in je rekla nimate menstruacije, sem rekla nimam, je rekla to je že pozitivno. Pravi pomojem ste sigurno, ker čene bi jo že zdavnej dobila, ker ponavadi od ... transferja, mislm da transfer postavjo, pač do čez ne vem, čez eden tedn če ne dobiš, se ti že kaže. In pravi nimate nobenga izcedka, sem rekla ne nimam. Pol ste sigurno noseča. Si vesel ampak spet strah, ni uno ne ... uglavnm najlepš je bilo, ko sem šla na prvi ultrazvok. Takrat pa vidš dve pikice al pa eno, če je eden. Sej ti tud tako rečejo, ponavadi je pr dveh, eden gre rad naprej, je čist odvisno (se pomika proti nožnici, to kaže, da bo tisti propadel) samo pr men je rekla, pač zdravnica, da sta oba bila tako visoko gor, ko pogledaš pač ta predel (pokaže na zgornji del trebuha) sta bila oba tako visoko, če bi, da bi se en že mal spuščal. Je rekla, da bosta ostala, kot ma ona izkušnje.»

Preden sem odšla (ko diktafon ni več snemal), mi je povedala tudi, da se zelo spomni trenutek, ko je dobila pošto iz kliničnega centra. Pri enem izmed dvojčkov je namreč obstajala nevarnost, da ima Downov sindrom. In še sedaj se spomni velikega veselja, zaradi katerega je kar jokala.

Slabo izkušnjo pa je imela pr dr. R., ko prva celica ni bila v redu in je le ta reku partnerju v smislu, če bi to vedel, sploh ne bi rabil to narediti in iti čez te neprijetne postopke. Bila je jezna, ker partner ni šel čez tako neprijetne postopke kot ona (punkcije). Zanja je bilo dosti bolj boleče. Poleg tega ni razumela, ali se sedaj nikoli več ne bodo razvili zdravi folikli. Tako je šla do svoje zdravnice, ki ji je pojasnila, da je dobila premajhno dozo in da je use v redu (da se bodo razvili folikli). Takrat je kar »ihtela« in jokala, tako ji je bilo hudo. Dr. R. ji namreč nič od tega ni povedal.

5. »Ja večinoma«, (ni bilo problema). Odzvali so se normalno, tud u službi sem mogla povedat, sej ko hodš na te preglede, to ... pa take ure so, da sem vedno nekok mogla menjat službo, al pa celo frej bit. Če je bilo ob enih, ob lih ne morem bit ne zjutraj ne popoldne. ampak hvala bogu, da sem imela takrat tisto šefico, ki je bila v redu, me je razumela in sploh ni bilo problema.«

6. »Ja, ja, partner je nudil največjo oporo.«

6.1. Kaj pa prijateljice?

»Ne, veš kok je tako bom rekla, večinoma moje letnice imajo že vse, so tam pri dvajsetih mele, veš in imajo sedaj vse tam 15 let stare otroke. Tok, da večinoma, edin ta kolegica k smo šle istočasno. Z njo da smo lahko, sej smo se tud spoznale. V bistvu onadva sta se poznala (s partnerjem), tok da smo pol midve nekok stike navezale in smo še zdej ostal.«

6.2. Se prav nikjer niste pogrešal podpore?

»Ne.«

7. »Mislm, če mene vprašaš, bi lahko povedal (da bi bili imenovani), mislm če bi jo jaz dala, bi bila vesela informacije. Imam pa tukaj v naselju na tisti strani, mamu prijatelje ... ona ni biološka mama so šli pa na Češko, majo pa punčke, so zdej leto pa pol stare, on je dal semenice, ena čehinja pa jajčece, ona je pa nosila.«

Ko sem prenehala snemati mi je povedala tudi, da je soseda lahko izvedela določene podatke o darovalki. In sicer starost, barvo oči, barvo las, izobrazbo. » ... To zveš, da če je mama črna, da si lahko misliš da bodo tudi otroci.«

»Ne vem jaz pravm, mogoče sem tud tak tip da tako gledam. Jaz tukaj nimam kej skrivat, kaj bi skrivala, pač ni šlo, niso nič našli, rekli so, da mogoč sem preveč razmišljala, da je to podzavestno, da ne ... ampak mogoč bi pa mogoč šlo ... ker ta kolegica, ki je imela umetno oploditev, je pa drugo punčko pa po naravni poti. In to čez leto dni. Pravi, ej noseča sem. Ker dokler je dojila ni smela na injekcije, pa pravi ne po naravni poti. Tok sta bila vesela, da se nista rabila matrat še enkrat.«

»Kaj pa vem. Veš, da nismo o tem takrat razmišljali, v bistvu tok sem rekla, dokler bodo moje, dokler sem vidla da gre, da je dovolj, pa da so v redu (folikli) ... če bi pa vidla da ni, bi se pa mogoč odločla. Ne vem, takrat se nisva o tem pogovarjala. Sva se pa pogovarjala o tem, da ne bi šla v posvojitev. Če mi je dano, da bom mela svoje bova mela, če ne pa pač ne bova mela. Ker leta, ker ko sem rodila, čez en mesec sem bila štirideset stara, vidš tud leta so že. Za posvojitev pa sem gledala, zadnjič na tedniku, tak kup papirjev, ki bi bila lih petdeset let stara, da bi zrihtala. Rekla sem če bo šlo bo šlo, če pa ne pa ne bi mela.«

8. »Ne.«

8.1. »Pomoje bi mu, sigurno.«

8.2. »Kaj pa vem, ko bi vidla, da že razume o tem. Pa itak bi se pogovarjali, že prej se morš pogovarjat, isto kot če otroka posvojiš. Jaz mislm, da če otroka posvojiš mu morš to povedat. Ker ko pridš v na najstniška leta, pa da to zveš, pa vidš kaj pride. Ko otroci pobegnejo pa vse, ko so jezni, zakaj mi pa nisi povedala. Jaz bi sigurno povedala.«

8.3. »Če bi bil, čist mejčkn me ne bi niti razumel, če bi mu rekla da nisem njegova biološka mama, ne veš, kok če on vedt. Sej zdej sta (dvojčka) že tri leta pa pol, sej sta brihtna, sm to je pa spet preveč za mejhnga otroka, ne vem kdaj bi mu, mogoče ko bi šel v šolo. Sej zdej v šoli že tok hitr jemljejo, mogoče bi takrat že bolj razumel. Sploh ko se enkrat začnejo človekovo telo obravnavat. Takrat bi sigurno bolj razumu kok je.«

8.4.,8.5. :/

9. »Ne.«

10. »Ne.«

11. »Ne.«

12. »Je seveda, itak ... tako bom rekla, službo mam tako, da je bilo med nosečnostjo mal tud strah, čeprou pol k sem dala amniosintezo čez, sem bila, da so bili 100% izvidi, ker delam s prizadetimi. Tam večinoma Downov sindrom pa to. Pa sem vsake časa pomislila, da ne bi bilo to ... čeprou je bilo tako na amniosintezi, če bi en bil na primer ... ker je bilo, da na nuhalni svetlini, kao da je en plod ... ker na nuhalni se gleda debelina vratne reže in če je ta debelina vratne reže mal odebeljena, je sum na Downov sindrom. Sum, ne da je. In pr men je bilo kao, ampak da zaradi let (ker sem že tok stara), da tud leta največ gledajo. On (partner) je bil čist gotov, tam sva bila ... je reku kaj pa če bo. Pa sem rekla, dej ne sekirej se če bo bomo pa dali enga vn, ne bom se vezala za celo življenje ker vem kok je s takimi otroci. Nič uglavnm ... pol sem še jaz zdravnici rekla, da sem joj pa, da je to reku ... pa je rekla ne se sekirat, to morjo povedat, pa pravi, če bo boste itak šli še na amniosintezo pa bodo vidli kaj bo ... in pol tista amniosinteza, tisto čakaš tri tedne, pač tist izvid. Tisto mi je bilo tud kr dost težko čakati. Tale izvid, k ne veš kaj boš izvedel. In pol pride eno soboto poštar s pismom, takoj evo klinični, nikol ne bom ... veš to so tud trenutki, ki jih ne bom pozabila, vem da je on lih nek zunej kosil, al ne vem kaj delal ... Takole so se mi roke tresle, ko sem kuverto odpirala. Ampak itak, če je vse v redu, je čist na kratko, samo piše plod A, plod B, BP. Uglavnm ... in sva se sem stisnla pa zjokala, to je, da veš, da maš zdrave otroke. To je bilo tud kr mal tako ... pol sem mensezdi kr lažje dihala ... Veš k met prizadetga otroka ... če bi takrat bil eden, sem rekla zdravnici, če bo tak, da bo kej narobe, ga dejte vn, pa ne vem kako. Jaz ne bom tega trpela, ker vem kaj je, ker tej starši pri nas, nisi ne živ, ne mrtu. Ker nikol ne bo sposoben sam za sebe skrbet in starejši kot si ti, težje ti je, ker veš, da boš ti skor sigurno šu pred svojim otrokom, a on ni sposoben skrbet za svoje življenje, kam ga boš dal. Taku če je zdrav pa če greš v vrtec in se ti na vratih začne jokati ... ženske smo take, mame pa otrok to je taka vez ... to če drug ne čuti, boš ti čutla ... če bo bolan otrok, jaz točno vem. Vem to je ... sej rečejo dej nehi se sekirat ... sem rekla, dej ne govori, ti ne veš kaj jaz čutm notr. Ker to ga nosš devet mescev, to sta povezana. Zanimivo je to, da dostikrat jaz pač razmišljam in čez par sekund mi bo en od otrok to reku. Res, res.«

»Joj, tam poslušam zgodbe, čeprou učasih si želim, da to ne bi poslušala. Joj, eni imajo grozne, sem misnla, a to me čaka? Ženske imajo to, da ne morjo donost, sej zanosjo ampak do družga mesca pol gre pa naprej.«

4.D. INTERVJU Z GOSPO SANDRO

Intervju je bil izveden dne 9.4.2012 ob 12:30, na domu gospe Sandre (41 let). Gospa živi v zakonski zvezi in je bila oplojena s partnerjevo spolno celico. Postopki do sedaj še vedno niso uspeli (po petnajstih letih). Pred kratkim sta s partnerjem posvojila punčko.

1. »Te postopke sva imela zaradi nepojasnjene neplodnosti. Imela sem jaz tudi eno pregrado pa pol ko je bilo to urejeno, je bilo zaradi nepojasnjene. V bistvu sem jaz zanosila prvič brez problema, ampak je bilo potem narobe v šestem mesecu, sem prehitro rodila. Potem se je to vleklo pa vleklo pa vleklo, pa nič, pa še en splav. Pol so nas pa v bistvu napotili naprej na

preiskave. Pol sem pa imela operacijo pregrade, za PCO niti nisem bila operirana ker ni bila tako izražena oblika. Potem sem pa začela hodit na te IVF s svojimi celicami.«

1.1. Kok ste bili pa stari ko ste začeli s tem?

»Šestindvajset let.«

2. »Mene so prej vzeli, ker so bile vse te operacije prej narejene. Takrat sem jaz čakala skoraj leto pa pol, da so bile vse te preiskave naredila. Zdaj je to bolj urejena zadeva, zdaj prej pridejo čez. Pol si pa čakal konzilij, ki je bil takrat samo trikrat na leto, da so sploh odobrili ali ne. Zdaj je vsak mesec, ker je tega čedalje več. Pol smo pa začeli hodit prvo na te injekcije pa na kontrole, ki so bile katastrofalne. Čakanje od osmih zjutraj do enih popoldne. Zdaj pa ne, zdaj je pa urejeno. Zdaj pa tam 8:15 se začnejo ultrazvoki in si tam okoli devetih najkasneje gotov, mogoče ob 9:30 če je res gužva. Takrat še prej včasih, smo do dvanajstih sedele, ko noben še prišel dol ni. Tisto pa je bilo grozno. Ob pol osmih si mogel dati kri, potem si pa čakal kot bedak. Nisi si upal ne na sendvič, ne na nič. To pa je bila groza. Zdaj je pa bolj urejena zadeva. Sej potem tud, ko so enkrat začeli delat je šlo tekoče, samo je rabilo pet ur, da je sploh začelo. In to je zdaj ene sedem let boljše, prej je bilo pa grozno.«

2.1. Koliko časa pa je potem trajalo vse to skupaj?

»Zdaj to še kar traja, punčka je posvojena. Tok da v bistvu jaz sem zanosila parkrat, ampak je bilo vedno narobe preden bi bila sploh možnost, da bi bilo v redu. Ali je bila izvenmaternična, vedno je bilo neki narobe. Men povprečno mi je na pet let ratalo. Tako en postopek je ratal, pa ni bilo v redu pa sem šla spet dvakrat, trikrat, pa spet. Ali pa leto nisem šla, pa sem šla, pa je bilo lih ene štiri do pet let okoli, pa je bilo spet vsaj pozitivno, če ni bilo naprej. Se kr zavleče. So pa bile v čakalnici, ki so bile prvič, pa je ratalo. Jaz jih poznam vsaj deset sigurno. Pa da smo bile potem mogoče v kontaktu še do testa. V bistvu je cel postopek loterija.«

3. »Jaz nisem mela niti enih slabih izkušenj, mogoče ker sem tak človek, ker vem, da nisem edina in da je en kup, en milijon takih. Drgač pa kaj jaz vem, men je bilo fajn, sicer so zdej druge sestre, so se zamenjale. Vedno so bile take, kot ene mame te sestre, res so bile tako fajn. Mislmi, da je zdej samo še ena od tastarih ostala. Men je bilo vedno fajn, ker si bil tak domač tam. Tud če si bil prvič, so ti tko nč po strokovno, ampak po domače povedale. Itak ta prvič, ko ti vse tiste informacije nabijejo na glavo in jih itak tričetrt pozabiš. Mal si v šoku, da si sploh tam. Pol si itak ves, kaj bo zdej, al bo al ne bo. Pol si ves vesel, zdej pa bo. In pozabš stvari in je fanj, ko ti tam povedo samo do naslednjič. In tud če težiš tam, rečejo, boste drugič, ker boste itak pozabli. In pol naslednjič, ko pridš, aha, zdej bo pa to pa to pa to. In so take fajn. Zdej ne vem kake so, ampak do lani, ko sem še bla, so bile v redu.«

3.1. Kaj pa občutki, kakšni so bili?

»Pa v bistvu te je bl strah, tud večino, ko se z njimi pogovarjam. Une ki gredo prvič, ne vedo kok zgleda. Me, ki smo ble večkrat pa al bo al ne bo, te je že spet strah. Če je bilo tko k pr men, ko je ratalu, pa pol ni bilo v redu, te je že strah kaj pa, da rata in kaj bo pol spet. Ubistvu čist en banalen ... Rad bi, da rata, ampak pol te je že kr strah, kaj pa če bo pol spet narobe. Tko ne vem, slabih izkušenj pa jst nisem mela.«

4. »Joj ne vem sedaj.«

5. »Ja, ja.«

5.1. Kakšen pa je bil odziv?

»Nč da bi kdo kej čudno gledal. Povedala sem družini, prijateljem in družbi. Tudi v službi.«

6. »Ja.«

6.1. Kdo vam je najbolj stal ob strani?

»Mož, mama, pa ene dve kolegice. To najbolj. Na splošno pa cela družba, s temi ki se bolj družmo intenzivno.«

6.2. Potem je niste nikjer bolj pogrešali?

»Ne.«

7. »Jaz mislm, da je to uredu. Glede na to da smo mejna država. Jaz mislm, da bi to moglo biti dostopno v primeru kakšnih bolezni takih, ne vem. V primeru, da bi tak otrok potem rabu darovan, ne vem, kostni mozek. Drgač pa mislm, da je to kr uredu.«

8. »Ne.«

8.1. »Misl, da ja.«

8.1.1. Zakaj pa bi povedali?

»Prvič že zaradi tega, ker po eni strani nima dednih in genskih zasnov. Kaj jaz vem, greš na operacijo in te sprašujejo o družini. In moraš že mal vedt, da po eni strani je v družini, po drugi pa sploh ne veš. To je po eni strani, po drugi pa tud midva sva tudi bla vedno odprta kar se tega tiče. Ker če od nas ne bi zvedla, bi pa od koga družga. Ker jaz če bi šla, bi že okolje vedlo, da grem po darovano. Ena je bila in je rekla, da enostavno ne bo povedala, ker bi mama bila čisto v luftu, ker že tako ni v redu, mama je bolna.«

8.2. »Takrat, ko bi že mal razumel. Ne vem, težje je razložiti darovano spolno celico kot posvojitev. To bi bilo tam pr ene devetih letih, osmih.«

8.3. »Ne vem ... «

8.3.1. Kaj pa svoji punčki bi povedali, da je posvojena?

»Ja.«

8.3.2. Kake besede bi pa uporabili pri njej?

»Zdaj je itak še premajhna ker je stara leto pa pol. Ko bo manjša na otroški način, ko bo večja, pa prek ene pravlјice, ene zgodbice. Ampak po moje pred trem letom brez veze, ker itak ne bo razumela. Potem ko so večji pa bolj. Ampak bova itak prej, ker vsi vejo da je posvojena.«

8.4. »Partner, mama, sestra.«

8.5. »Brala sem ene par knjig o tem in pravlјice na temo posvojitve. In po internetu sem brala te zgodbe o posvojenih otrocih. Tok da se mi zdi kr fajn, da se pove, če ne je šok.«

9. »Ne, nikdar. Samo kaj naj delam, kaj ne delat, čemu se izogibat, ampak to več al majn od sester. Zdravniki so čist tok ... če se prime se prime če ne se pa ne. Pr nas je blo recimo

uredu, pa se nisem čuvala niti sekunde, igrala badminton, eni žurki smo pili. Pa pol je blo, sicer na konc ne, ampak ni bilo zaradi tega narobe. Tuki je tok tistih mejčkenih momentov in če potem lih tistga ujamejo je, če ne pa ne. Kle je tok izpadov, da morš računat prej da ne bo, kukr da bo. Prvič ko sem šla, nisem vedla, da je možno, da se ne oplodi. In ko sem prišla, sem se tam preoblekla in reče sestra kaj ste se pa vi preoblekla, ja transfer, ja nimate ga. Ja jaz sem mislna, da me bo kap zadela. In sem bila tam na sestanku pred epruveto. Ampak ko greš prvič tja, ne veš kaj vprašat, ne veš kaj se sploh dogaja tam. Ti sm veš, da boš dobil injekcijo in to. Unu umes pa nč. In sploh nisi prpravljen in pol sem svoji dohtarci rekla, zakaj mi ni povedala. Ja itak se že ve ženske sekirate za vse. Ampak jaz če bi vedla da to obstaja, bi bil prpravljen tudi na to opcijo. Če ne pa ... jaz sem mislna da me bo takrat kap zadela. Ubistvu ti ne povedo ker ti nočjo, ampak zato ker se bojijo, da se boš preveč sekiru. Je tega dost še vedno, ker te hočjo obvarovat pred nervozo. In ni to fajn, niso vsi zdravniki čist direktni. Meni je fajn, da mi povejo, tok je. Tričetr jih tud ne ve, da je potem tudi možna izvenmaternična in potem ko pride do tega, test je pozitiven in potem je problem in je šok tok večji. No itak je šok, ker bi otroka rad mel. In morš pol it na operacijo. Ful jih tega ne ve. Sploh tiste, ki gredo prvič, drugič. Sploh če so mal »nazaj potegnjene«, da se z nobeno ne pogovarjajo.«

10. »Ne, razen glede posvojitv. Kar se tiče postopkov pa ne.« (Ga. Sandra tu govori o posvojitvah)

11. »S psihologom sva imela edin, takrat ko sva prošnjo oddala (za posvojitv), sva mogla imet tud mnenje psihologa.«

12. »Mogoče da vse ne moreš jemat tko, da tko to je. Da so stvari v življenju, ki ti ne gredo vedno čist gladko. Tko edin mal več potrpljenja dobiš, ker ga moraš. Če ne se ti tam zrola, še sploh takrat ko smo ful čakali. Mogoče na ta način ... malo drugače gledaš na vse skupaj, da ni tko, tuki je, pa vzem si, pa maš. Pa mal se spremeniš. In partnerski odnos se spremeni, pr nama se je hvala bogu na bolš. Eni gredo narazen. Mal se spremeniš, še posebej po tem ko sem imela prehitre porode. Po tistem se še bolj. Ker še bolj drugač gledaš. Tam v porodnišnici pa manjka psiholog. Tam je pa nula od nule. Čeprou je tista V., ne vem, kok titul ima, jaz sploh ne vem, kdo je ta ženska. Tud punce, ko sem z njimi komentirala, ko so prehiter rodile al pa ne vem prekinjale nosečnost zaradi anomalij. To so prirojene napake ali slučajne napake. Do redko katere je pristopla. Tam pa ful manjka. Ker sem tud pristojniku klinike pisala, ne kot pritožbo, ampak kot pripombo. Na tem področju pa so mrzli do nezvesti.«

»Tam na IVF oddelku je na voljo klinična psihologija, jaz ful punc poznam, ker jaz sem hodila petnajst let. Jaz poznam eno malo morje ljudi, ki jim ni uspelo tako kot nam ne. Mislm, da ne vem če je šla, ne vem 10% če so bili pri njej. Sploh te ne gledajo z vidika neplodnosti, ampak ti utruja, kot da ti že imaš otroka in kako boš ti z njim delov. Jaz sem lani spet rodila, to je bilo tretjič in tud zdej ni prišla V. do mene. Vsakič ko sem šla do vrat, je bila vedno zaklenjena pisarna, vedno. Spoznala pa sem eno punco, ki je rodila prezgodej in so ugotovil malo morje napak na otroku, par dni je bil živ. In onadva sta bila tam. In sta se šla k njej, da ne vesta ali prekint to nosečnost, kjer ti uspavajo otroka in sprožijo porod, da se ne rodi živ. In je rekla, da ona nima časa, naj prideta po porodu. In sem rekla čaki Ana kako po porodu, ti si zdej v problemu, zdej ne veš kaj narest. In so tudi v porodnišnici obravnavane, al pa smo, jaz nisem vzela tega kot ful za slabo. Ker jaz sem tako močn človek, da lahko sama sebe lahko. Ene pa pač niso. Ampak ona če je tam, na tistem oddelku, bi mogla pridt v sobo pa rečt jaz sem pa ta, pa ta. Pa tud če bi jo jaz nekam poslala. Ampak te punce, ki prekinjajo zaradi anomalij, ko v bistvu podpiše umor otroka, da ji ga uspavajo. Ti še psa ne pelješ kar tako

uspavat. Da jih ima kar za ene drugorazredne. Tud one imajo ta občutek. Eni je celo rekla, veste jaz sem samo klinična psihologinja, vam bom jaz dala cifro od enega psihiatra. Klinični psiholog, jaz mislim, je zato zaposlen tam. Jaz sem ful, ko sem bila bolj v kontaktu s puncami, še posebej zdej po porodu, jaz ne vem če je imela ena od petnajstih imela kaj lepega za povedat. Na IVF-ih je tako, velik od njih jih niti noče govorit, tiste, ki rabijo so si pa magar plačale. Ali pa so šle preko napotnice. Tam v porodnišnici pa je res katastrofa kar se tega tiče. Kle pa podpore sploh ni, za darovano spolno celico pa je obvezna. Tam če ne greš ti sploh nočjo narest. Vse punce, ki jih poznam so starejše od 35 let pa vse tam do 45 let. Ene so prezgodi v meni in kle dobiš celice samo do 43 leta. In poznam punco, ki je šla v Prago in je v prvo ratalo. Ampak tam če greš ful plačajo, sicer kle (v Sloveniji) nekaj povrnejo. Zdej čakajo punce tud do pol leta, da jim povrnejo. Ful se zdej nekaj borijo. Kao, da so tud kle celice, samo jih ni. Leta pa gredo. Če si star 39 let, pa ne moreš čakati v nedogled. Tam (v tujini) pa čakaš tri do šest mesecev. S tem, ko je šest mesecev okoli so že v postopku ali pa konec. S tem da ti garantirajo ne vem koliko procenten uspeh. S tem da jih poznam ne vem koliko, ena da je bila trikrat, vse ostale so bile prvič in drugič noseče. Midva sva tud plačala (v Sloveniji) pa si čist na istem. Isto sva isto čakala na vrsto, nisva šla čez vrsto, ker se mi ni dalo z unimi babami prerekat, ker ene so zoprne. Isto sem čakala na punkcijo. Pa sem rekla, da bi me un doktor imel, pa so rekla ga pa zdej ni. Čeprou jaz nisem nikoli to komplicirala pa sem rekla bom enkrat probala. Ene hočjo, da jim vse eden dela in to jim pridejo na roko. V bistvu jaz sem kle fajn plačala, pa nisem bila čisto nič drgač obravnavana, kot če bi šla preko napotnice. Pa sva takrat dala 700 jurjev, to je 2.500 evrov, skoraj 3000 evrov. Kle je stavba kakršna je, bog pomagaj, stara kot zemlja. Kle jih samo osebe vn povleče. Tko jaz res nisem imela slabe izkušnje. Razen par let nazaj z eno sestro, ki je bila zoprna kot pes, pa sva se enkrat počle pa je bil mir. Tiste sestre so bile drugače res kot ene mame, kot eni sončki. In dohtorji so bili v redu. Čeprav to je tko, prej so se menjali tko, ko smo me do dvanajstih čakale, kater je imel pač pet minut časa, pa je prišel narest ultrazvoke. Zdej je vsaj tako, da je cel teden na ultrazvokih, cel teden eden na punkcijah. Tako recimo če imaš v ponedeljek na punkciji enega imaš v petek na transferju istega. Čeprou jaz vsak let ko sem šla, to ni nič zmanjšalo procent uspešnosti, ko se potem to ene gredo. Jaz še vedno mislim, ne glede na to da sem jaz tolkrat rodila, da je puncam ki se odločijo da bodo prekinle, težje. Je Downov in tko. So pa punce ... tam petdeset jih je na dan, vse so na istem, so pa punce tam, ki misljo, da so tam edine. In te punce so imele največkrat probleme tam. Ko si jo že vidu, že nastop ima drugačen, sej že vidiš človeka, ko misli, da je ne vem ... ker je šolan al je pa tak karakter. In so imele vedno več problemov, ja vedno, ta sestra je pa zoperna. Na tistem hodniku tam stojimo samo mi, ki imamo te probleme, nikoli ni nobenga drugega. In je sestra rekla pridte gospa sem, kaj je zdej z vami, neki ste slabo odreagirali. Ampak one to vse v hecu, da nisi ti tam čist down. Mene ne moti, če še pet žensk tam to sliši, ker so čist v isti gajbi kot jst. Ene pa pač to moti. Tok, da so to ločili, uno sobo kjer si injekcije dobival, je zdej na drugi strani hodnika. Una soba kjer ti jih talajo, pa podpišeš. Ker je bilo to prej vse v eni sobi in je bil vmes samo en pano. In so se ful, pa tam mi dajo injekcijo in poslušam, kdaj more una nazaj, pa una ima petnajst foliklov, jaz imam pa tri. In pol so užaljene, ker ima ena več foliklov. Ful so tko, ker ene not padejo, al so karakterno take, al jih to tolk sesuje. Da so bile ne tako fouš, ampak prou tko mal jezne. Mogoče iz tega iz razočaranja. Ampak ni to, je bila ena je imela en folikel, eno celico, se je oplodila in je rodila, v prvo. Je rekla da sploh, jaz mam samo eno, to sploh ne bo. In evo ima punco. In ene imajo trideset celic pa je dvajset oplojenih, pa ni nič. Če jih imaš več je večja možnost samo ker imaš več postopkov. Jaz sem imela šest foliklov, štiri so mi jih dali zamrznit. Pa še dvakrat sem šla na napotnico. In več imaš transferjev, 30% uspešnost je in tako. Pa nimaš punkcije, ki je najbl zoprna, ker je mal boleča. Pr punkciji ti dajo lokalno, mislim,

da je tud možnost narkoze, ampak ne vem če je katera imela, ker nikoli ni anesteziologa na voljo. Mislim, da tud te, ki so prosile niso vse dobile, ker je anesteziologov premal. Maribor daje, kadar češ. Mariborski center ima anesteziologa na voljo in ti poveš že prej, da bi z narkozo in on pride in narkozo nardi. Ampak jaz tud mislm, da je bolj zaradi narkoze. Ker to ne traja 20 minut, v najslabšem primeru, če imaš velik foliklov deset minut. In to ni stalna bolečina ampak tako, ko prepiči folikel takrat zaboli. Sej pride tud kak postopek k vse bolj boli. Ampak to je tako včasih se ornk v prst udarš pa ne boli toliko kot takrat ko se mal. Razen te punce, odvisn kok imaš prag bolečine. Mislim da je tista volja, da tud protibolečinsko pomaga. Še nobena ni rekla, naj neha in da gredo ven.«

5.E. INTERVJU Z GOSPO ŠPELO

Intervju je bil izveden osebno, dne 7.3.12 ob 8:30, na domu gospe Špele (37 let). Gospa živi v zakonski skupnosti s partnerjem. Za seboj ima oploditev s partnerjevo spolno celico. Postopek je uspel, s pomočjo OBMP je zanosila z fantkom. Kasneje pa je rodila tudi puničko po naravni poti. Ko sem prišla je bila punčka (dve leti stara) ravno bolna, ga. Špela je bila v skrbeh, da je podedovala astmo od očeta. Tekom obiska je tako prevladovalo napeto vzdušje. Deklica je venomir metala dudo po tleh, jokala in občasno zaspala.

1. »V bistvu sva probavala pa ni šlo in ... ginekologinja me je napotila v Ljubljano dr. B. in tam greš v Leonišče in pol vzamejo moževe celice, tvoje, vse, v bistvu sem mogla it jaz še na laparoskopijo, kjer ugotovijo prihodnost teh jajčnikov. In je bilo dobr sem pol so mi ratala še dva mioma tok, da sem mogla še tisto odstrant ampak to še vedno ni bil vzrok neplodnosti. V bistvu sploh ni bilo vzroka pri naju dveh, pri vseh teh preiskavah. Tako da pregledi so precej zoprni, moram rečt. Sama punkcija, k prideš na vrsto, ni neki »bav«, kot sem poslušala od žensk, meni ni bilo neki grozno.«

1.1. Nekateri pravijo, da je ta postopek boleč, kaj pa vi menite?

»Lej mene ni, mogoče odvisno tud od zdravnika, oziroma s tisto iglo, ko ti tista jajčeca ven vzamejo, potem pa oni oplodijo in potem vidijo kera so dobra in potem pač tista vstavijo. Tista kera pa niso v redu, pa odvržejo. Tako da, men so vstavli dva, prijel se je eden v prvem poskusu.«

1.2. In potem ste zanosili?

»Ja, to je bilo leta 2008, januarja so mi to vstavli, septembra se je pa rodil.«

2. »Hodila sva pa kr ene pet let, dolgo je trajalo. Ker tako lapraskopija in pol morš bit šest mesecev, pač ne smeš ne (spolnih odnosov met) in pol še ena, pa tako se zavleče. Pa nisi skos na vrsti, morš čakati, velik je tega. Ko sva začela sva bila stara okoli 30 let.«

3. »Gor so zelo prijazni, ampak sej veš, gor k prvič prideš te je strah, ne veš kaj bo s tabo, kaj ti bodo delali. Mogoče ni dobr poslušat druge bi rekla, ker ni tok grozno, ker ko sem poslušala ene ženske je groza no. Sama sem šla ... ampak je tud odvisno od praga bolečin, kakšenga imaš ane. Kakšen človek si in vse to. Men na primer ni bilo nič, men je bil en pregled zelo zoprni, sama punkcija mi pa ni bila, možno tud od dneva, ustavitev pa sploh ni boleča ... injekcija brizgne notr. Znajo narest diskretno.«

4. »Ma ne nisem doživela neki ekstra negativnega. Pozitivnega pa, ubistvu da mi je ratalo po vseh tistih ... ne negativno, moram rečt da so zelo prijazni na tej kliniki, vidi se da delajo s tem, da ti bo neki ratalo, niso tisti, ki kr useste se pa počakte pa to, mislm zelo so prijazni.«

4.1. Ali še kakšnja izkušnja izstopa?

»Ko sem hodila gor (v Ljubljano), je bila nasproti mene ena ženska, k je imela splav, v bistvu je bil Downov sindrom in tisto me je zelo dotolkel, res, ker ko sem slišala žensko, kok je jokala, mene je zelo prizadelo. Pa še pred porodom sem bila, v sosedni sobi pa ona. Pa sem pol sestri rekla, kaj pa je, pa mi je pol ona povedala. Mislm tisto me je pa tok. Dobr da je imela doma že tri otroke, po pripovedovanju (iz hodnikov), kot sem razbrala. Lej težko je, te stvari so pa težke. Drgač pa tako vidš vse kaj morš dat čez ane, pa če ti še ne rata ne, pa dobr da je to dvakrat, trikrat pa da ti vsaj četrtič rata, če ti pa nikul, mislm pa, da ti pusti mal na psihi. Men na primer ni, ker mi je vse dost hitr uspevalo in pol še v drugo (ko je naravno zanosila), ampak če si pa tam po devetkrat, desetkrat, pa ko sem poslušala punce, mislm da tisto te pol ... Pomoje te, mene bi na koncu vrjetno, pa vsa ta špikanja pa tako, pa hormoni so vseeno hormoni, telo ... obrne ti ga no, lej jaz sem se zredila za deset kil po hormonskih tabletah, pa nisem bila sploh noseča. Jaz sem mela že trebuh in ga mam še danes, kot da sem noseča dva mesca, tri, zastopš ... mene so zelo obrnle (tablete). Težke so no, tako. Tvoj sistem ti v bistvu dajo čist na nulo in ti vspostavjo neki družga na novo spet ane. So zelo zoperne res.«

»Men so še, preden sem šla na to umetno, so mi dvakrat tok ustavli, da je on dal semeničece, pol počakaš 45 minut in potem ti to oni z iglo vbrizgnejo notr. To poskusijo na primer, če je tako vse v redu, ker kao po naravni poti. Ampak v bistvu ni šlo, da sem zmeri pol dobila menstruacijo. Tok da sem rekla, da ne bom več probavala. Ker mi je bilo brez veze časa, čas beži, mesec, dva, tri mine okoli, poleti dva mesca jih ni in si ob pol leta. Drgač pa stvari potekajo mogoče mal prepočasi, ampak telo se more ... če maš ti laparoskopijo zaradi prehodnosti jajčnikov mora čas minit. Meni je bilo pri miomih na primer pa gre leto dni okoli, ko nisi nič naredu ... mislm nič, v zvezi s tistim si ampak ... «

»Jaz v prvi vrsti mislm, da je za neplodnost kriv stres. Mislm dobr, če si nek tak človek, da si želiš neki ustvart pa nimaš sredstev pa čakaš pa delaš pa si ustavrš, pa pridš u ena taka leta, ne stara, ampak nisi več star 22 ampak si star 32, ampak je deset let razlike, dobr tisti, ki si tega ne želijo, pa v to pač ne grejo in ne probavajo. In potem ti mogoč lih tak reče: »Kaj pa si neumna, kaj pa tja hodš.« Lej, men se je izplačalo. In jaz sem bila takrat odločena in sem rekla, lej jaz bom nardila vse. Ker je v bistvu tako, da ne rabš takoj plačevat, najprej maš tri poskuse. Nisem mela zamrznjeničkov, tok da sem mela pol majn možnosti, na primer če tebi na punkciji vzamejo ti dva vstavjo in maš še štiri zamrznjeničke. Ti lahko še dvakrat po dva ustavjo notr, če tega nimaš maš majn možnosti. Na primer maš tri odvzeme ampak če nimaš zamrznjenškov maš sem tri ustavitve, če maš pa zamrznjeničke maš pa devet, ane. Pa pravjo zamrznjenički, majn možnosti (da ne preživijo tok), ampak jaz mam lih prijateljico, k je lih zamrznjeničke dvojčke zanosila. Odvisno je od telesa, dneva, razpoloženja, vsega, vsega, vsega.«

»Mislm, da smo mogli podpisat za dva. Mislm pa da se podpisuje za tri. (koliko zarodkov naj v maternico vstavijo). Mene so vprašale in sva mogla oba podpisat. Jaz sem se strinjala s tem, sem rekla če bosta dva bosta pa dva, tok da se je sam fantek prijel. Ta drugo ne vem kaj je bilo, ker to zveš na enem ultrazvoku po mescu pa pol. Sem jaz sem bila prepričana skor 90 % da se bosta oba prijela, ker sem tolk časa hodila. Če bi mela dvojčke ... ne bi bilo nič groza ...

s tem sem se sprijaznila. Vsi ti govorijo če je umetna je 99% dvojčkov, lej, v redu, tud to sprejmiš. Tok da tej dvojčki, večina kar jih je, so umetni. Pri dveh poznam, k majo dvojčke.«

5. »Ja«.

5.1. A je bil odziv v redu?

»Ja.«

5.2. Ali komu raje niste povedali?

»Ne v bistvu jaz se tega ne sramujem lej, pač ni ratalo jaz sem šla gor s tem namenom, da pozdravjo mene al pa partnerja ne. V bistvu sva se skupi odločla, ker če se en sam odloči in drug ne, pol to ne uspeva. Tok da sva se doma pogovorila, odločla in ko sem šla jaz prvič sama gor sem mogla pač njemu povedat, da bo mogel tud on gor hodt. Brez partnerja tam ni nič. Če sam hodš je tako ... dobro tiste operacije, laparoskopijo, tisto pač nima on kej zdravni, ni odvisno nič od njega ne, so pa te stvari k more hodt gor, da da semena, da mu ugotovijo na primer al so zelo aktivne, al niso aktivne. Potem kake terapije, recimo mi jih nismo rabilo ne, tako da je potekalo vse kukr tok. In potem na koncu so mi rekli, da sva v skupini nepojasnjenih. Tako je to, te dajo v skupino nepojasnjenih, če ne ugotovijo neki ekstra napake ali da je kej narobe.«

5.3. In kako ste se počutili glede tega?

»Ja lej, težko je hodt skos, na primer nekam pa na primer ni nobenga, kok bi rekla, hvala bogu da ti nič ne rečejo, da je neki s tabo narobe. Ampak sem hodš, hodš pa vsepovsod, je vse v redu, a tebi pa ni, tebi pa ne rata. To je mal tako, te mogoče tud psihično (ko ni vzroka za neplodnost), ampak mislm da te bolj psihično dotolče če rečejo, da je neki narobe s tabo. Tako da le ... dolgo traja, vrste so dolge.«

5.4. Kako se vam je zdela pa čakalnica v leonišču?

»Ja to je v Leonišču, gor so čakalnice, na vsakih vratih maš na pisano kje je kaj. Na primer tam k moški dajo svoja semeničeca, pa potem ti greš svoji zdravnici. Mislm lepo je poštmano, sicer staro, ampak lepo poštmano. Laparoskopija pa punkcija in vstavitev pa opravijo v stari porodnišnici.«

6. »Jaz sem jo imela s strani partnerja, kar mi je bilo najbolj važno. Tud s strani prijateljic in družine sem jo nekaj dobila. Midva sva se pač odločla, da greva na to, so sicer ljudje, ki ti rečjo: »Ah kaj, sej bo«. Jaz nisem bila več, dobr nisem bila stara, ampak ne morš poskušat in poskušat v nedgled. Tok da sem v bistvu s 34 leti imela fantka.«

7. »Jaz pravm hvala bogu lej (za darovane spolne celice), mogoče si pa ena družina želi otroka, pa ga ne more imeti, pa ga lahko edino na ta način dobi. Na primer ženska lahko donosi svojga otroka ... tok da ja men se zdi to v redu.«

7.1. Kaj pa to, da so anonimni?

»Mogoče bulš kot da ne veš. Lej ne vem, nisem bila na temu, tok da ti na to vprašanje težko odgovorim, ampak še vedno mislm, da je bulš da ne veš (imena darovalca). Ker v bistvu pol je otrok tvoj in mislm, da se pol drugač gleda ane.«

»Glej, vrjetn če bi mela, zamrznjeničkov velik pa da mi ostali, mogoče bi jih dala (spolne celice). Mogoče bi jih dala, pod pogojem da so anonimni. Da ne bi, pa sej veš, mogoče lažje kot če ti nekdo čez 20 let pride in ... to so težke stvari tok za žensko, ki to dobi, kot za une pol ane.«

7.2. No saj v Sloveniji so darovalci anonimni.

»V Sloveniji ne vem če so ... tako ko srečuješ ljudi eni imajo to tako ... enim je to tako ... Groza jim je to, ko morjo tam, pa ko poslušas po hodniku: 'Zakaj moram bit jaz tukaj, sej z mano ni nič narobe!' Nikol ne veš, lahko bi bilo kej z mano kej narobe, lahko pa z mano čist nič, pa partnerjeve celice ne bi bile dost aktivne. Zakaj ne pomagat, če se da ... to ni neki, ampak na žalost mi neki mislmo, preveč ... preveč kot medicina napreduje. Ker se da pomagat, mogoče nikol ne bi bilo pr men otrok, pa glej punčka je zdrava, pa je ratala. Pa mogoče lih kako zdravljenje, al pa prepihavanje al pa, da maš sem u glavi ane. Ker jaz sem pol rekla, da bi jaz šla tud v drugo, sem pol nisem rabila it. Fantka sem dojila sedemnajst mescev, v bistvu sem se spet prjavla pol. In so rekli, da moram bit tri mesece brez dojenja, ker dobiš hormonske injekcije in te so svinjske, res, am ... ampak v tistih treh mesecih ,ko sem čakala, sem zanosila. Sploh nisem vedla, da sem noseča, ker sem imela še mesečno perilo. Ja mela sem jih pa okoli 79 vse skupej (foliklov). Maš pa postopek, k si daješ doma (hormonske injekcije), ampak jaz nisem hotla, sem hodila svoji splošni zdravnici, dajo ti pod kožo, prvo tukaj mal po rokah, pa v trebuh, pol mal temno rata pa tako. Pol morš celo ... vrstni red, morš celo eno it iskat ob polnoči.«

7.3. A prav tako pozno?

»Ne tisto je, tisto normalno, eno uro k si zbereš v dnevu naj bi bila približno enaka na primer ob osmih zjutraj in pol hodš vsak dan tisto uro. Al pa si daješ doma. Dostkrat si v Ljubljani tud pol ne ko ti ustavjo, pol je ultrazvok po tem. Še preden ti pa vstavjo, pa morš hodt gor na ultrazvok, da vidjo kok se jajčeca razvijajo in ko oni vidjo da so »bum« potem sledi ta punkcija.«

7.4. Slišala sem, da znajo biti tej pregledi dopoldne in zna biti problem zaradi službe.

»Ja , jaz sem mela tud enga ob sedmih, ja je, ampak gre.«

7.5. Potem niste imeli problemov?

»Ja na začetku, pol je pa šefica začela ... na samem začetku ona sploh ni vedla, ker sem se s sodelavko tok dobr menjavala, da sem šla zjutraj na primer na ultrazvok in sem šla pol popoldne delat. Tako da sem rekla, da zamenjavo rabm, nisem razlagala ker neki bi bilo lih ... res velik manjkaš in potem k sem z fantkom zanosila januarja sem zelo malo delala in sem šla mogoče vse skup petkrat. Ker ta komisija te tud tretira kot da nisi bolan, sej nisi bolan ampak težko prideš do tega in pol k si na temu si k zver, težko je. Jaz sem bila prva dva meseca katastrofa, sem bila vsa blede, zelena (ko je zanosila), padla skp, nisem sploh vedla. Vsi so rekli ti boš zagotovo noseča, ker to pa je katastrofa. Ampak lej dokler se ni po treh mesecih izkazalo, da je kot tok stabilno ne veš. In morš doma počivat in čakaš, pa dolgi dnevi, pa ne veš, ali greš v redu na stranišče in gledaš al se bo usulu, tok da ja.«

8. »Ne.«

8.1. »Lej ne vem ti povedat, mogoče bi mu, mogoče ne ... ampak vrjetn da ne, sej v bistvu nikol ne bi vedu iz kje izhaja, da ni tvoj, mislm da je brez veze, ker veš kaj se vse roji po mladostniških glavah. Ja glih to, pa bi kje hotu iskat pa ne veš pa ne morš ane, mislm da je bolj da ne poveš. Sej v bistvu mi je hecno to, sej če je bila darovana je bila darovana ne morš pa pol čez 20 let upat, da se ti bo nekdo oglasu, to je bila tvoja dobra volja. Sej tisto k ti pol otroka gor nosš devet mesecev je pol čist drgač. Tok da mislm da je bolj, da se o tem ... ne da bi bil tabu, ampak lej ... «

8.2, 8.3., 8.4, 8.5: /

9. »Ne.«

10. »Ne, jaz sem mela tukaj ginekologinjo, pa dr. B. za tist postopek. No ona je bila tist čas moja zdravica. Moškim ponavadi dodelijo moškega. Za tist postopek te vodi dotični k je gor.«

10. »Ne.«

11. »Ne.«

»To je vseen drgač (za te k so imel darovano) je darovana, je tvoja ampak je darovana.«

12. »Ja v bistvu, tok bom rekla. So stvari zelo težke in vidš velik stvari dobrih in slabih, tok da ja, na koncu, ko dobiš svojga otročka si lahko predvsem vesel, da je zdrav. Ker ko si velik po teh bolnicah vidš vse sorte, mogoče te kake tud prizadane tako. Ja velik stvari sem vidla res.«

»Lej kaj naj ti za konec rečm, to morš it z voljo gor. Čakajo te prijetne, majn prijetne stvari, postopek ni lahk. Jaz sem mela to srečo, da nisem rabila ponavljat, ampak drugače bi ponavljala. Jaz sem se odločla za dva (otroka) in bi šla drugače še enkrat. Je mami rekla: »Joj, še enkrat?« Sem rekla ja, odločla sem se ... je pa res velik odvisn od človeka. Jaz sem taka zelo trmasta, nisem neki taka »av«. So pa težke stvari, res, tisto me je res posebi prizadelo (z uno gospo k je jokala) in mam kolegico k se ji je zelo težko zgodilo, tok da ja so težke stvari.«

»Ko greš gor morš vzeti, da te lahko tud kej grdega čaka, grdega, grdega. Res lej, mogoč pa vseeeno bolj in ko sem hodila v to, da če bi izvedela da bi bil otrok prizadet, ne vem če bi ga rodila. Ne da ga ne bi marala, zelo sem si ga želela, ampak ko vidš kok so prehlajeni, lej tak otrok te rabi 24 ur na dan, pa on nima nič in niti ti. Maš otroka, ampak maš bilko, ki vegetira, ane. Pa tud tako, ko hodš na preglede in ko si na morju. Ko vidš fantke punčke, stare že petnajst let, take k moj tri letni sin. Lej groza. Tok zdej razmišljam in tok sem razmišljala takrat.«

»Ko mi nekdo reče, mu rečem lej sem vesel bot, ne rabš čist nič družga, k da maš zdrave otroke, da si ti zdrav, da z njimi delaš. Mi kater reče, da to ni res, lej, za mene je. Dala sem tok stvari čez in vidla sem tolk takih in onakih ljudi, da za mene je to zelo. Briga te denar, lej za sprot je, to je važno. Za zdravje, ker se zgodijo dost dost težke stvari, morš mal tud sam u glavi pošlihtat.«

»Pa še to, maš teh priročnikov, teh napotkov, kam se lahko obrneš, tega pa gor dobiš ogromn. Tam maš stojalo na hodniku in tam ti ponujajo in si lahko uzamš, brošurc je še pa še. Si še kako revijo uzamš, kak člank preberš. Vse sorte berš. Včasih pa ni dobr da vse preberš veš, ko si v še začetni fazi in si mislš joj, kaj pa če se men vse to zgodi, pa greš mogoče neho

negativno nastrojen na te stvari. Ko sem šla jaz sem rekla, lej ratalo mi bo. Pa so mi govorili pa lej, nekar so tok, kaj pa če ne bo, boš razočarana. Ne, ne bom razočarana, ampak zdej mi bo ratalo. Mogoče sem tud sama sebe mal vn vlekla, mogoč če mi ne bi ratalo bi tud mene dotolklo.«

6.F. INTERVJU Z GOSPO PIKO

Intervju je bil izveden osebno, dne 9.3.12 ob 10:00, na domu Gospe Pike (57 let). Gospa Pika je šla skozi postopek oploditve s partnerjevo celico. S partnerjem sta v zakonski zvezi. Umetne oploditve niso uspele, zato sta s partnerjem otroka posvojila.

1., 2. »Jaz sem imela druge probleme, zdravstvene. Jaz sem imela Ileus, 1979 leta. In sem bila že s tem partnerjem ... že punca. In takrat seveda, nisva še planirala otrok, daleč od tega. Ampak s 1979 letom sva pričela ... da bi se poročila. Prej pa sva hodila tri leta. No in potem sem jaz zbolela za Ileus, to je zapetljaj črevesja. Ampak k sem šla jaz u bolnico, mi te diagnoze niso takoj postavili. In to packali 14 dni v bolnici, na ginekološkem oddelku, ko še danes ne vem kaj sem tam delala. Potem so ugotovili, da je to zapeljaj črevesja in so naredili »tp«, »tp« in potem so me premestili na kirurški oddelek kjer sem bila operirana in so me komaj obdržali pri življenju, ker je to že nastala sepsa. In maja meseca sem šla noter, septembra sem prišla iz bolnice. Ampak midva sva imela poroko že načrtovano in sicer maja. Zdej mam na prstanih en datum, poročila pa sva se naslednje leto. In seveda je ta poroka odpadla in sva se midva naslednje leto 28. 6. poročila. Ampak takrat so nama zdravniki povedali, da bova imela probleme, ker je ta sepsa prodrla do rodil. In jaz sem bila potem kr lep cajt odprta, odprt trebuh, ker še vedno se je pojavljalo to gnojenje in vse te zadeve. No glavno jaz sem se poročila. In on je pa zbolu za meningitis in je bil on isti čas tudi v bolnici. To ne morš vrjet. In isto je imel tri stopnje meningitisa, tako da je bilo pri enem in pri drugem zelo hudo. Tako da nas je neki opozarjalo, pejta vsak svojo pot. Potem sem jaz prišla v P., še tudi nismo neki načrtovali, a bi al nebi, ker je bila ta bajta še v razsulu. Ampak potem čez eno leto in pol pa smo mi želeli imet kakšnega otroka, ker sem smo si želeli imet tri otroke. In potem sem pričela takoj z zdravljenjem in so takoj ugotovili, da je to ginekološko dno, ta struktura zelo poškodovana in da bo zelo težko, da bom jaz zanosila po naravni poti ali sploh ne. In jaz sem šla potem preko vez, do vseh najboljših ginekologov kot je doktor A., katera je že pokojna. In doktor M. in doktor T. prekrasne osebe. In jaz sem potem po dveh letih potem začela, sem bila prvi primer z ultrazvočno punkcijo teh celic. In sem imela kot mlado bitje, prošnjo, če bi bila pripravljena ležat tam pred študenti, pa sem rekla zakaj pa ne. Ženska kot ženska, pa mi je prav vse glih ali je moški ali ... kdo hodi mim. In takoj smo pričeli s temi poskusi in prvi poskus ni bil uspešen. Ampak takrat je bila ta zadeva samoplačniška, takrat si si mogel ti sam nabavit Pergonale, to so bile te hormonske injekcije, katere si mogel iti kupiti v Avstrijo ali Italijo in sam plačat in to je bilo takrat tako drago. Ampak potem sem jaz poskusila, koker mi je pripadalo, vsako leto izsilit. Ampak sem imela možnost ker sem imela vezo. Nato sem bila že tako izčrpana. Ker vse te vrstnice katere so ... in jim je ratalo in ena ima celo trojčke v T. In je rekla bog se usmili, je rekla ne vem kaj je boljše, da imam tri otroke ali pa nobenga. Ker to je naporno, ekstrem. In takrat, sem dala jaz vse čez kar je bilo možno ampak potem so vedno rekli, ne bo uspelo. Ker je to dno, tud če bi ostal, ne bi se ugnezdlo, ne bi plod ostal kasneje, bi bil splav. Ampak jaz sem še vedno mislila da to bo. Ampak ni bilo. In nato sva midva pri vseh teh, tud moški dajejo to čez, je kategorija zase. Nato sva potem midva v zadnjem preiskusu 1990 leta, februarja, ga ne bom nikdar pozabila,

sem šla zadnjič na ta poskus umetne oploditve. Jaz sem bila takrat taka, da sem mislila, da me bo pobralo, ker to je bilo takrat. Ker niso smeli dat narkoze, vse na živo. Zakaj niso smeli dat narkoze, jaz ne vem. Tud če bi mi rekli, da me bodo rezali na živo, bi se dala rezat na živo, ker bi potem pričakovala nek uspeh. Ampak tega uspeha nisem nikoli doživela. In mož je dajal skozi svojo kategorijo čez. Ampak moram rečt, da je bil popolnoma strpen in mi sledil, nikoli ni brundov, da ne bi šel. In tam ko smo hodili, smo srečevali še druge pare iz P., kar jim je bilo katastrofa ampak meni nič. In to je glava trpina za marsikomu, možgani trpijo, telo trpi. Ampak meni ni bilo nič, jaz sem to komot prenašala. No in takrat 1990 leta, sem šla zadnjič.«

2.1. Koliko časa pa je vse to skupaj trajalo, od prvega postopka?

»To je trajalo osem let.«

3.,4. »Ampak to te izčrpa izredno, psihično te stolče tako, da to sploh ni za povedat. Psiha je tako prisotna, da če nisi sam zelo močna osebnost, zelo težko to zdržiš, res. No tako da je mož potem reku, lej jaz pa zdej tud koraka sem več ne stopim, ti pa delej kar češ. Sej je bilo tudi meni dost, ampak jaz bi kr še šla parkrat. No in potem sem jaz izsilla tudi en pregled pri doktor T. In je on rekel takrat, da sploh ne vidi vzroka, da ne bi bilo. Ampak sem rekla, potem pa nekaj naredte, da pa bo, jaz hodim že skoraj deset let k vam. Pa je rekel, no pa bomo še poskusili.«

3.1. Kakšna pa je bila izkušnja s kliničnim centrom?

»Jaz sem imela dobre izkušnje, ker nisem komplicirala. Jaz sem bila z vsem zadovoljna, četudi so me privezali. Čeprav ko so mi vsadili seme, tisto ležanje, noge v zrak dve uri. Tisto je bilo meni katastrofa, pa glavo dol ne. Tisto je pa bilo meni za ubit. Jaz ne vem, ampak takrat človek, vse katere smo se skupaj gor dobile in smo tam že redno navezale stike, smo redno bodrile ena drugo. Res si pomagale med samo, me smo to kar nekako lahko prenašale, mislm lahko ... smo mogle prenašat. In nobena se ni pritoževala. Saj potem smo rekle, joj, kristus božji kaj pa zdej, pa zdej ni bilo, pa bo zdej isto, pol pa že postopek poznaš.«

3.2. Potem je bilo to zelo neprijetno?

»Ne, ne bom jaz rekla, neprijetno, bom samo rekla, hvala bogu da so ljudje tam, da so to iznašli in da so potegnili eno življenjsko nit, za to njihovo strokovnostjo. Saj lahko pomagajo do enega cilja, ali pa recimo tudi ne. Saj metoda je razvita, zdaj pa seveda je od nas odvisno, od naših teles, ali to sprejme ali pa ne. Enim prvič uspe, enim nikoli, enim tretjič. Ne vem, različno. Sej bom rekla, ko gledaš na to materinstvo pa te otroke, se ti zdi kako je to lepo. Sej potem ko se družina ustvari ni tako lepo. Kaj ti otrok prinese problemov, sej so to pozitivni problemi, s temi problemi se moraš ti soočat, da veš kaj je to družina. Sej ni tako enostavno, joj bom imel otroka. Je tukaj vzgoja, je tukaj puberteta, šola, je tukaj. Zato jaz gledam, ko zasledim kakšno oddajo o posvojitvah, o rejništvih, jaz vem, da marsikateri partnerji niso zmogli, ko so posvojili. Ker niso pričakovali, da zna biti obdobje katero je lahko zelo naporno za družino. No ampak midva sva to čist lepo, pa je bil ta naš otrok jooj, jooj, je bilo tako živo, pa tako naporno, ampak enostavno jaz sem vedno rekla, to mi je bilo dano in to moram sprejet, kot poslanstvo. Tako sem hotla in nihče mi ni usilil zdejle, da bi rekla da zdej pa ne moram več. Sej jaz sem isto iz familije kjer nas je pet otrok. In naši mami je bilo tudi naporno, saj smo bili neverjetni.«

4. »Pomembni dogodki, zelo sem se veselila, če je kateri iz naše skupine uspelo. To mi je bilo pa tako lepo. Se spomnim, eni je iz te naše skupine drugič ratalo, joj kako smo bile vesele. In ona je bila v službi, potem je morala biti absolutno doma, ker je potem imela, so jo spremljali, to njeno zanositev. In kadarkoli smo bile v Ljubljani, smo se dobile in smo jih šle obiskat. In to bitje je bilo tako neizmerno veselo. Pa nobena na nobeno, zakaj je pa tebi uspelo, zakaj pa meni ne. Nikakor. Tebi je dano, nam pa še ni, pa bo al pa ne bo.«

»In jaz se spomnim, da sem morala iti enkrat v eno bolnico in to je bilo pozimi, snega je bilo toliko, da nisi mogel iti iz dvorišča ven. Mi smo imeli avto v še garaži zadej. Drugo jutro, ko bi midva mogla v Ljubljani bit, točno ob uri, je bilo okrog meter snega. In kdaj kidat? In sva si sposodila avto, od enga sorodnika in greva s tistim avtomobilom na pot. Mrzlo je bilo tako, da je vse stalo na cesti, od avtobusov, vse. In jaz se spomnim, da me svoj živi dan ni tako zeblo, kot takrat, ker je gretje odpovedalo. No to je en tak en negativen dogodek. In ko sva prišla gor do L. sva rekla dej obrni, jaz ne morem več. Mislm bila sva kot tanka, greva skozi vse to, pa za koga vraga, sem rekla, bova premestila to na poletje. Ampak jaz sem mogla takrat it. Ja to so taki dogodki. Ker takrat se mi zdi da to lažje prenašaš, zdejele v teh letih pa ni šans.«

5. »Jaz moram odkrito povedat, da sem od začetka skrivala, ampak sorodniki so vedli, to absolutno, ampak moji sorodniki so na drugemu koncu Slovenije v P. Je pa je zelo malo vedlo ljudi, o teh zadevah. Vedli so ozki recimo, doktor B., ker ko je bila še mlada študentka, mi je pomagala. Drugače pa je zelo malo ljudi vedlo, potem kasneje pa ja. Ker sem jaz pričela to javno govorit, ker sem hotela spodbuditi druge mlade ženske, da naj gredo v ta postopek. Seveda pa če tudi to partnerji želijo, ker to rata en tak začaran krog. Jaz sem potem to javno govorila in spodbujala, nisem to skrivala. Pomembno je da slišijo, da je to tabu, ampak da je to del življenja. Jaz mislm, da je tud njim lažje če kdo spregovori, ker potem tudi oni drugače razmišljajo, da to ni neki »bav«. Ampak lej mi je povedala, pa mi je dala recimo nek nasvet, ti ga pa ne rabiš sprejet če ti ne želiš. Lahko greš v drugo smer, ker imaš vso pravico it.«

5.1. Kaj pa informacij ste dovolj dobili?

»Ne, mene informacije tudi niso zanimale. Ker če bi me zanimale vrjetno tudi ne bi šla. Jaz sem imela presenečenja sprotna. Ker je tudi težko, da bi ti eden strokovnjak razložil. Lejte zdej bo pa to in to, zdejele bo ultrazvočna punkcija, zdejele pa vam bomo usadili. No sej tudi če bi mi rekla doktor M., ker mi je ona stala ob stran, to bo pa boleče. Je to relativno kaj bo boleče, ker bolečina je lahko za enga katastrofa, za enga ni, recimo jaz imam zelo visok prag bolečinski. Zdej jaz nisem nikoli vedela v detajle in to me ni sploh zanimalo.«

»Najhujše je če je tukaj strah prisoten, sej tud nimaš vzroka, da bi te strah spremlov prej, ko se nekaj zgodi, odvisno kako gleda kdo na te zadeve.«

6. »Ja, mož ogromno, sej če mi on ne bi dal, ne bi šla. On in ogromno, ogromno doktor M. Jooj, to je pa tako ena zlata ženska, res ona mi je ostala kot neka silhueta v življenju in tud če bi ne vem kako zaspala, jaz njo vedno nekako vidim. Sej je starejša gospa. Res ona mi je, ko sem jaz njo vidla, jaz sem njej vrjela. Pa kot koli se bo zdej zgodilo, jaz sem vedla, da kar lahko bo naredila vse. Mene ni zanimala tako njena ekipa, doktor T, doktor M. Me drugi sploh niso zanimali, pa so bili in so neki strokovnjaki. Ko sem jaz njo vidla, sem se počutila kot da mam krila, ne vem. Jaz sem imela moram rečt kar opore, ker vrjetno drugače ne bi šla čez te postopke. Če bi rekel, zdej pa pejdi sama, kot čš. To si mogel vse točno ob uri delat. In temperaturo mert in spremljat in te hormone. O kristus božji, dobro da se spomnim vsega. To

je bilo res, to si mogel vse delat terminsko do tistega postopka, ko so oni naredili svojo punkcijo, ko so oni tisto umetno oplodili in ti vstavli. To je moglo bit vse terminsko.«

6.1. Kaj pa glede službe, ste povedali, je bilo v redu?

»Jaz problemov nisem mela, jaz sem mela takrat krasno direktorco, me je razumela, sem ji povedala, da pač me ne bo en teden, štirinajst dni, zakaj in mene je ona razumela. Jaz nisem imela slabih izkušenj. Samo enostavno neki moraš narediti v tem krogu, ker to je lahko zelo dolgo, neko dolgo obdobje ko se s tem ukvarjaš, ti osebno in je dobro, da oni vedo. Hvala bogu, da ti prvič rata, ampak mnogim ne. Tukaj moraš vztrajati, zelo, zelo, pa glavo si poštimit. To je zelo težko vse vklopiti v eno jedro, da si ti miren, da si sproščen, ker misliš samo na eno stvar takrat. In je težko da si ti miren, da si sproščen.«

7. »Men se to zdi prou, zaradi tega ker zakaj pa bi. Ker Slovenija je tako majhna, da skor vsak za vsakega vemo, v detajle. In to bi po moje lahko prišlo do ene take neprijetnosti, če bi ti otroci enkrat zvedli, da pa so bili spočeti od enga družga, meni se to ne zdi humano. Zaradi tega ker ti otroci znajo raziskovat, potem kasneje svoje korenine. Mi imamo recimo sina posvojenega. Iz druge republike. In od vsega začetka sem mu jaz povedala, da je on posvojen. Ampak dve leti nazaj se je zgodilo, da je pričel raziskovat, ampak on ve od kje je in imam tudi jaz njegove prvotne dokumente. In je rekel, da bi šel on pogledat od kje je. In sem rekla, nobenga problema, sem rekla jaz vsem od kje si in mi ti bomo dali vso možnost, da boš šel na tisti kraj od kjer si. Ampak med tem časom je bila vojna in takrat je ostalo v teh krajih zelo malo, prvotnih prebivalcev, prvotnih stavb in to. In mammo mi enga sorodnika po moževi strani v tem kraju, kateri je zet zelo visoko v policiji. In sem jaz njega prosila, če bi lahko to on raziskal, da si sin želi. Oni vedo, kako in kej. In ni bilo nobenga problema, nato je on rekel, kar sem tudi jaz vedla prvotno, da to ne gre kar tako. Da je tukaj treba vložiti vlogo, da želiš spoznat svoje korenine in da ti oni omogočijo preko njihovega socialnega centra. Ampak on ni nič več rekel, jaz pa tudi nisem nič več rekla. Dovolj je strar, zdej ima pravico dat sam vlogo in raziskat. Jaz mu to ne branim. Zdej sem prišla na te zadeve, ker te darovane celice, ni treba, da so ti otroci prizadeti, tud ne vem, jaz bi mu povedala, da je bil spočet z umetno oploditvijo. Pa jaz ne vem če je tukaj tako pomembno od koga je ta celica. Ker to mladostnika bega. Ker pride do tega spoznanja šele potem po 30 letu, prej pa ne. Prej pa se mi zdi, da je vedno tisti zakaj, ker ne razumejo. Puberteta je najhujše obdobje. In da bi on začel raziskovat, od kje je ta celica, lepo vas prosim, ne vem, to je moje mnenje.«

8. »Ne. Ker celice so bile v redu.«

8.1. »Absolutno.«

8.2. »Tako mu moreš povedat, ko vzpostavi neko tezo otrok. Recimo zakaj je sam, zakaj nima brata, zakaj nima sestre. Mu je treba takoj povedat zakaj je nima. Recimo naš je zbiral denar za bratca, sestrco. Sem rekla, zastonj zbiraš, nič ne bo, ker smo tudi tebe prinesli. In tukaj denar ne igra nobene vloge. In potem to raste v tem mejčkenem organizmu. In potem vedno, ko vzpostavi neko vprašanje, ali pogovor, je treba takrat se te bilke oprijet. Ne bit tiho in potem ko je star ne vem koliko, ko on začne spraševati, to je katastrofa.«

8.2.1. Pri katerih letih pa bi bilo to?

»Pri treh, štirih letih. Boljše je, da ne razume, ker pri treh letih še ne razume, zakaj gre. Ampak raste s tem. In on ve ja, ne bom mel bratca in to mora rasti, kot udi naši, kot naše telo.

Joj ne, kasneje ne. Praksa pokazuje, da če imajo mal stika s knjigami, če berejo knjige, če se ... jaz ne vem jaz sem ogromno knjig prebrala o teh zadevah, o tistih zadevah. Nič kasneje. Ker to je travma zagotovo od tega otroka. Ne tako od staršev bioloških, nebiloških. Ker je bil tudi primer, ne daleč od tukaj, ko je ona izvedela sama pri 17 letih. To se mi zdi absurd, ne vem zakaj, mene je soseda vprašala lansko leto, je rekla a te lahko nekaj vprašam? Sem rekla, ja. Je rekla, moj sin je zadnjič prišel domov pa je rekel, da G. ni vaš rojen otrok ampak da je posvojen. In sem rekla, ja sej je. In je bila čisto preč. Pa sem rekla zakaj pa? Pa je rekla, jaz tega nisem vedla. Je rekla pa si zdey užaljena? Pa sem rekla lepo te prosim.«

»(premor)... Problematičnih je edin teh devet mesecev, ker jaz tega ne poznam. Ampak ko dobiš to bitje ... Jaz sem bila zelo komplicirana oseba, resnično, jaz sem morala skos neki dodelovat, vse je moglo bit neki dodelano, nič na pol, ampak točno tako. In to ni nikoli dobro v življenju in jaz se spomnim, ko sem z vozičkom prišla mimo ene trgovine in me je ta oseba opazila, ko je bila tud isto zakomplicirana kot jaz, samo mlajša. In je pršla vn, čigavga otroka pa imaš ti. Pa sem rekla svojga. Pa je rekla, ja kako svojga, kje si ga pa nosila? Sej jaz ga nisem nič nosila, sem ga posvojila. Ona je bila čisto preč, ker je isto brez otrok, so se ji ulile solze in je odšla. Ampak jaz sem bila tako vesele, mi ni bili težko povedat niti ... ne vem kaj. In potem čez tri dni me pokliče in reče ali se lahko midva z možem pri vas oglasva. Sem rekla komot. Je rekla moj mož bi rad otroka vidu. In je pršla konec septembra 1990 leta. In marca so potem imeli punčko, katera je danes stara točno 21 let. Ona je meni rekla, če si pa ti to nardila, lahko jaz tudi. To je zelo težek postopek, moram rečt, to ti pa glava funkcionira sto na uro, ampak samo v negativno smer. Jaz sem sem imela srečo, ker ko sem se jaz odločila za to zadevo, jaz sem v bistvu tud to mal izsilla, ker sem imela velik poznanstev. Pa me je doktor M. poklicala pa je rekla, jutur pa greste ane? Kako če pa nimam nič. Kaj pa rabte? Sej v konični fazi ga lahko v rjuho zavijeta. Mislm ona mi je dala ogromno tistega nekega zagona. Češ kaj pa kompliciraš, pa doktor A. Sej sem komplicirala, pa ko sem prišla, je rekla pa dejte ga slečt no, lejte kok ste ga zakuhala. K nimaš te prakse. Jaz sem rabila točno tist sunek, ne tisto pa dejte to, ampak to naredi in konec.«

8.3. »Jaz bi mu čist tok povedala, glej ker jaz nisem mogla zanosit, očitovo seme ali pa recimo tisto kar sva se midva stiskala, nama pač ni uspelo, tako da sva midva dobila od enga družga strica, če je to še majhno bitje, al pa od ene druge moške osebe. Ampak vrjetno v detalje, pa bi vrjetno razložila malo kasneje. Majčkenemu bitju bi probala razložiti na neki pravljični bazi. Pa bi vrjetno bolj šla v detalje postopoma, ker ne vem če bi to razumelo. V detalje kasneje, ko bi to bitje razumelo. To je ta panika teh otrok in bi to bitje pričelo druge spraševati, a si tud tako. Ker otroci so med sabo kruti.«

8.4. »Pri tem bi mi zagotovo pomagal partner.«

8.5. »Jaz velik berem, raznorazne stvari, od travmatičnih do pravljičnih z nekim dobrim in slabim koncem. Pa je verjetno to, da se ti mal obzorje razširi v neki pozitivni smeri ali kar koli.«

9. »Jaz te prakse nimam, ni bilo nasvetov.«

10. »Ne.«

11. »Ja sem mela, ampak od te psihologinje nisem dobila nekaj. Točno je bilo, bila sem menda trikrat, pa ne vem kje je to bilo al na porodnišnici al na polikliniki, tega se pa res ne spomnm. Vse me je spraševala uglavnm iz otroštva. Zdej jaz ne vem, ker jaz nimam v

otročtvu slabih izkušenj, ker smo krasno živeli, ker smo živeli na kmetiji. Tukaj je bilo malo hecno, ker to je itak moje podatke mela, moje zdravstveno stanje, ta bolezen ni mogla iz otroštva izhajati. Očitno je tako želela, da je tak sistem.«

10.1. »Ne, jaz tudi nisem mela nekega groznega negativnega mnenja, sem potem na koncu spoznala, da to vrjetno mora biti tako. Ni mi pa dala nekaj energije za naprej.«

10.2. »Navadno, nič posebnega.«

10.3. »Ja, da bi ona meni povedala, lejte ali vam bo uspelo ali vam ne bo uspelo, ona je samo rekla lejte pač probejte. Pa ni mi dala niti statistik, odstotki. Pa ni mi dala recimo kakšne imajo oni prakso, do tedaj. Jaz sem bila vedno za bolj konkretne odgovore, ne kr nekaj ovinki. Ali pa recimo, da bi mi rekla, lejte če vam pa ne bo uspelo so pa druge zadeve, so pa druge poti, lejte nikoli. Jaz sem to vedno mogla sama razglabljat, sama iskat veze in strokovno osebja. Ne nisem dobila kaj dost.«

12. »Ogromno, stabilnost, pozitivno gledanje na vse okoli sebe, izogibati se balastnih ljudi, negativnih ljudi. Jih probat ustavt, ker jaz ne maram, da mi nekdo neki naklada, brez veze. Spoštovanje, velik, ogromno, tud gledanje na svet, popolnoma drugačen, kar je zelo težko razložiti nekomu, ki izhaja iz drugih okvirov, ker je imel drug življenje, ni dal tega čez. Pa tud sem imela kolegice, pa je bilo, pa kaj sej ona ne ve, saj nima otrok. Ampak jaz tega nikoli ne rečem, nikoli, nekomu, ki nima otrok. Da bi jaz rekla, kaj pa ti veš, ko nimaš otrok. Veš pa nekaj družga, si pa bogatejša na neki drugi strani in si se odločila da ne boš mela otroke, čisto po lastni vesti. Ja pač nisi probala, jaz ti pa nikoli ne bom rekla, kaj pa ti veš.«

7.G. POŠTNA ANKETA GOSPE ANE

Gospa Ana (30 let) s partnerjem živi v zakonski zvezi in je bila oplojena s partnerjevo spolno celico. Tretji poskus oploditve s partnerjevo celico je bil uspešen. Sedaj ima dve deklici, dvojčici.

1.,2. »Začelo se je leta 2007 bolj v smislu ko rata, rata. No in ker po skoraj letu ni bilo nič, sva šla na preiskave oziroma svojega ginekologa naprej. Sama imam PCO in sem šla leta 2008 na histeroin in laparoskopijo. Odstranili so mi tudi maternično pregrado. Mislili smo, da ne zanosim zaradi mojih težav. Zato sem imela operacijo, spremljala ovulacije in jemala Klomifen. Potem je šel na pregled še mož (starejši je eno leto). In izvidi so bili slabi. Profesor T. naju je napotil takoj na ICSI (rekel je, da bi mogoče ratalo enkrat v desetih letih). Prvi preizkus decembra 2009 je bil neuspešen, drugi (zamrznjenički) februarja tudi neuspešen. Tretji poizkus pa je bil uspešen, dobila sem dve deklici. Na napotnico mi je napisal ICSI-IMSI (metoda). Kaj so pa dejansko naredili pa ne vem.«

3. »Najprej vse formalnosti, pogovor z doktorico o nadaljnem zdravljenju. Potrebno je opraviti veliko preizkusov in to se zavleče. Oddelek je kar se prostorov tiče zelo zastarel in neprimeren tako za ženske kot moške. Je pa osebje, ki tam dela, super. Res so pravi ljudje na pravem mestu. Občutek ko prideš tja je malo ponižujoč, počutiš se kot številka, ampak, saj pravim osebje vse to odtehta.«

4. »Sama se nisem zanašala samo na medicino, ampak sem ogromno naredila tudi sama. Zdrav način življenja (hrana, gibanje).«

5. »Jaz osebno nisem v času postopkov kar vse povprek razlagala in še vedno ne. So ljudje moji najbližji, ki vedo. Vem da to ni nič takega in prav je da se o tem govori. Menim pa do kam boš povedal je čisto tvoja osebna stvar. Ker imam dvojčici me zelo veliko ljudi direktno vpraša umetno ali naravno. In moram reči, da mi to ni všeč še posebej če me to sprašuje nekdo, ki ga poznam samo bežno. Vseeno je to moja stvar.«

6. »Psihične podpore, razen svojih, bližnjih ni bilo. In tu bi se moralo bolj spremeniti oziroma se v sklopu zdravljenja zagotoviti kakšnega psihologa, saj so to zelo težke stvari.«

7. »Nisem o tem razmišljala, samo si ne predstavljam kako bi bilo če ne bi bilo anonimno. Ne z vidika darovalca pa tudi z vidika otroka ko bi odrasel. Kar pa se tiče bolezni (družinskih) pa bi bilo za otroka bolje, da bi vedel od kod izhaja.«

8. »Ne.«

9. »Ne.«

10. »Ne.«

11. »Ne, ni mi noben povedal za to možnost. Velika pohvala gre profesorju T., ki je zavzeto spremljal moj primer in me tudi spodbujal. Res velik človek!«

12. Če bi povzeli ali vam je ta izkušnja dala kaj dobrega, uporabnega za življenje?

»Če mislite izkušnja z OBMP, seveda dala mi je vedeti kako sveto je življenje in ni tako samoumevno kot velikokrat mislimo. Dalo mi je smisel življenja, dve prekrasni deklici, zaradi katerih bi šla čez vse to še nešteto krat.«

8.H. POŠTNA ANKETA GOSPE BARBARE

Gospa B. (37 let) živi v zakonski zvezi z možem. Za seboj ima oploditev s partnerjevo spolno celico.

1. »Z možem sva se trudila pet let. Najprej eno leto doma, potem pa z biomedicinsko pomočjo.«

2. »Ker nama ni uspelo zanositi po naravni poti sva se po enem letu odločila za umetno oploditev.«

3. »Najprej so bili pregledi: kri, jajčeca, spermiji, jajceводи. Pregledi so bili hitri in neboleči. Bila sva zadovoljna, da se je vse skupaj hitro odvijalo. Počutila sva se dobro.«

4. »Predvsem slabo psihološko stanje telesa. Ker ni bilo uspeha pri postopkih sem bila »zelo na tleh«. Vsakič upaš, da bo uspelo, pa ni nič. Ne spominjam se rada časa zdravljenja.«

5. »Dober odziv sva dobila. Nihče naju ni spraševal. Pravzaprav je bila to tabu tema s strani družbe.«

6. »Menim, da težko dobiš podporo iz zdravniških vrst. To je zelo težko. Rada sem se pogovarjala z nekom, ki je doživljal podobno kot midva z možem.«

7. »Se popolnoma strinjam.«
8. »Ne.«
9. »Ne.«
10. »Ne.«
11. »Ne.«
12. »Nekaj najlepšega na svetu, rodila sem dve krasni deklici, ki sta sedaj stari 13 let.«

9.I. INTERVJU Z GOSPO TINO

Intervju je bil izveden z Gospo Tino (51 let), preko telefona, dne 21.3.12 ob 11:00. Gospa Tina ima za seboj postopek oploditve s partnerjevo celico. S partnerjem sta v zunajzakonski zvezi. Umetne oploditve so uspele.

1. »V bistvu vse skupaj izhaja in nekega vnetja in hospitalizacije tam mislim, da je bilo leta 1981. Ko je vse skupaj očitno pustilo neke posledice na jajcevodih. In potem po pregledih je bilo ugotovljeno, da seveda sem primerna kandidatka za IVF. Seveda je kasneje bila še ena komplikacija, ena izvenmaternična nosečnost, mislim da je bila 1993 leta. Vmes je bila še fibrioplastika in po tisti fibrioplastiki je potem T. rekel, da se itak ni dal s punkcijo jajcevodov narest in absolutno na konzilih pa na IVF. Ampak seveda s tistimi preiskavami, ki so še bile, pa potem tukaj Kломifen sem dobivala in tako naprej. Potem je prišlo do ene izvenmaternične nosečnosti in zaradi tiste izvenmaternične so mi potem eden jajcevod odstranil. In takrat, ko so mi odstranjeval jajcevod je T. mi hotu še rekonstrukcijo na desni strani narest ampak je potem rekel, da se itak ni dal, levga so mi odstranl, na desni pa se ni dal nič več poprav. In seveda še tako prej in tako bolj sigurno z IVF. In potem sem imela pa v bistvu tri ponovitve. Prvi dve sta bile neuspešni. Ampak ne me zdey točno za letnice spraševati. Se pa je to dogajalo med 1993 in 1996.«

1.1. Tretji poskus je bil potem uspešen?

»Je bil pa uspešen, ker so se odločil, da so zraven stimulacije, še rasni hormon mi dali. Potem pa je bilo uspešno.«

2. »Jaz mislm, da sem tam nekje leta 1984 prijavla v ambulantno za zdravljenje neplodnosti. Tako da potem najprej so bile preiskave, pa raznorazne hormonske terapije in tako naprej ne. Tako da tam kr mal več kot deset let no.«

3. »Ja v bistvu stalno je bila prisotna ena taka slaba volja pri nas vseh. Sej smo se nekatere kar pogosto srečevale. V bistvu ima pacientka pa tudi partner bolj se mi zdi vtis, da si tam zaradi tistih ljudi, ki to počnejo in čakajo samo na rezultate ali bo statistično uspešno ali ne. Z izjemami to pa moram poudariti. Da določeni zdravniki so res zdravniki kot morajo bit, predvsem te najbolj priznani pa nimaš občutka, da delajo zate. Imaš pa predvsem občutek, da delajo za to, ali bo poseg uspešen ali ne.«

3.1. Se pravi je premalo tega človeškega pristopa?

»Ja, ja vse je to preveč birokratsko ali pa medicinsko, ne pa v skladu s Hipokratovo prisego. Si pač neka cifra v statistiki, al bo al ne bo.«

4. »Vam pa moram še nekaj povedat čist tako za ilustracijo. Ta cikel, ki je bil z ravnim hormonom so mi spunktiral enajst celic. In seveda, ko sem prišla potem nazaj, da mi bodo vsadili. So rekli, da pač tri so oplodil in mi bodo tri vsadil, osem pa da mi bodo zamrznili in da naj potem po samem posegu, ko mi bodo vsadil počakam, da bom podpisala izjavo, da se strinjam z zamrznitvijo. No in seveda in potem je bil transfer in jaz sem po transferju še mal počivala, na kar sem čakala na hodniku, da mi bodo konično prinesl izjavo, da se strinjam, da mi bodo ostalih osem celic zamrznili. In se nič ne zgodi. In jaz potrkam na vrata od laboratorija in rečem oprostite naročil so mi, da bom mogla izjavo podpisat za še osem celic. In rečejo, o vi ste Tina, veste, so bile pa tako grde, da smo jih kar stran vrgli. Si predstavljate? Jaz sem bila čist šokirana, mene so pripravljali na to, da jih bodo zamrznili, da imam še možnosti za kakšen cikel ane, če ta ne bo uspešen. Če se ne bo razvijala naprej ane. In sreča je bil moj nezakonski mož na hodniku in sem mu povedala. Je rekel, samo mene poglej pa boš vidla, zakaj so bile grde. Tako da me je on potem spravu v dobro voljo. To je tist, no sej niso mislile nič slabega s tem kar je rekla, ampak ko si pod vplivom hormonov, ko ne veš niti al bodo spunktiral celico al je ne bodo. Potem ne veš al se bo delila, al se ne bo delila. Potem spet ne veš ane, kaj se bo dogajalo, al se bo obdržalo al se ne bo obdržalo, al bo vse skupaj odmrlo. Mislm, ženska je v čist posebni situaciji takrat in resnično bi to ravnanje osebja takrat moralo bit še tako bolj prijazno. Potem pa sem imela hiperstimulacijo in seveda so bile težave še naprej. In moram rečt da doktor D. pa je bil tisti, ki se je izkazal za res odličnega zdravnika. On je pa res bil človeški.«

5. »Ja. Po večini zelo pozitiven. Vsi so vedli, da si zelo želim, da bi imela otroka oziroma da si zelo želiva, da bi imela otroke in so nas absolutno podpiral. In tudi pri prejšnjih neuspešnih ni bilo kakšnih ne vem ... mislm zelo so nas podpiral in zelo so me spodbujal. In potem jaz sem ležala zaradi hiperstimulacije in komplikacij. Dva sta potem odmrli ane in so bile krvavitve in tako naprej. In sem kar precej časa odležala v porodnišnici, ker so me slučajno sprejel v ta novo ne v ta staro, ker tastara so bili kolektivni dopusti in so tudi ljudje hodili na obisk in spodbujal in res pozitivno, super.«

5.1. Ste tudi s strani službe dobili podporo? Ste povedali v službi?

»Ja, ja seveda. Veste to so bili še drugi časi, to je bilo leta 1996, rodila sem potem leta 1997, kar je bilo potem porodniška 1997 pa začetek 1998 in sem imela srečo, da sem bila v službi v javnem zavodu in so bili časi še drugačni. Tako da absolutno so me podpiral, absolutno ni bilo nikakršnih kritik na moj račun. Je bilo pa potem pri drugi nosečnosti s strani enega od vodilnih v službi, ko sem pač na začetku bila na bolniški, ker sem bila v bistvu že 40 let stara in so bile težave na začetku in sem počivala. Je bilo pa rečeno kot češ, ta bo pa potem spet dve leti doma. Pa nisem bila dve leti doma, sem potem kmalu nazaj prišla v službo. Tisto pa ni bilo prijetno slišat.«

6. Kdo vam jo je najintenzivneje nudil?

»Partner.«

6.1. Kaj pa družina?

»Absolutno.«

6.2. Ste jo kje pogrešali?

»Ne.«

6.2.1. Edino s strani osebja na kliniki ni bilo dovolj podpore, če sem prav razumela?

»Ja pri samem postopku, mislm res sem imela srečo, da sem ležala v novi porodnišnici potem in moram pohvalit, da so se vsi zelo, zelo trudili. Če primerjam obdobja, ki sem jih preživela v stari porodnišnici, bodisi zaradi operacij, bodisi zaradi tiste izven maternične in tako naprej. Je bilo veliko bolj prijetno v novi porodnišnici ležat kot pa dol v tastari.«

7. »Jaz mislm, da je absolutno edino prav, da so anonimni. Zato ker če se odločiš za kak tak poseg ... ker jaz sem takrat tudi o posvojitvi razmišljala in že takrat sama po sebi sem hotela biti bolj na jasnem, kaj bi mi bilo bolj prav. Da vem čigav je otrok ali da nič ne vem. In sem ugotovila, da je bistveno boljše, da ne vem nič, kdo so njegovi starši, kakšni so njegovi starši. Zaradi tega ker se mi zdi, da če veš kaj in kako lahko narediš sebi in otroku škodo.«

8. »Ne, zaradi tega ker enostavno ni bila težava v tem, da spolne celice ne bi bile v redu ampak je bila težava pri mojih jajcevodih.«

8.1. »Ne vem.«

9. »Ne.«

10. »Ne.«

11. »Ne.«

12. »Zelo veliko. Se mi zdi da po vseh teh letih srečevanja s takimi in drugačnimi stiskami ljudi, s tem kar sem se srečevala, ne toliko kar se je meni dogajala. Ampak med tem ko sem opazovala druge pare, druge matere sem začela precej drugače gledat na življenje in na to kako v bistvu se ljudje obnašamo do samo po sebi pridobljenih stvari v življenju. Nekomu malenkost lahko zelo veliko pomeni, še posebej če je ne more dobit ane. Tako da se mi zdi, da dozoriš skozi eno tako izkušnjo. Da postaneš bolj moder in zrel.«

10.J. INTERVJU Z GOSPO RINO

Intervju je bil izveden preko telefona, dne 6.3.12 ob 10ih. Gospa Rina (48 let) živi v zakonski skupnosti. Imela je izkušnjo oploditve z darovano spolno celico v tujini (Praga). Postopki OBMP niso uspeli.

1., 2. »Oh ... začelo se je pred dvajsetimi leti. V bistvu najprej sva z možem hodila v Ljubljano. Po enem letu nas je zdravnica napotila v Ljubljano k specialistki tja sva hodila približno osem let in ni se popolnoma nič premaknlo. Po osmih letih so ugotovili, da sami ne moramo ane (zanositi) in potem so nas napotili ... da kako bi rekla ... nam priskrbijo te darovane spolne celice. Enkrat smo jih dobili v Ljubljani potem sva šla pa v tujino, v Prago. Za Ljubljano bi rekla, da sem bila zelo zelo razočarana, ker sem hodila osem let in se ni zadeva premaknila iz žive točke ane. Tukaj tudi ko sva imela potem tri zarodke, so propadli, zaradi tehnične napake, njihove, ko so jih odmrznili in niti opravičili se niso in potem sva šla v tujino. Tam pa je profesionalno, na najvišjem nivoju za vse poskrbljeno, je pa treba seveda

dobro plačat. Tam je ratalo v prvo, drugo in tretje, sem zanosila ampak je potem prišlo do spontanega splava. Trikrat sva bila (tam v tujini). Trikrat sta imela dva otroka.«

»Pri 26 sva se poročila, tam nekje pri 27, ko eno leto nisva zanosila, se šteješ za neplodni par in te napotijo direktno v Ljubljano, tako nekje pri 27 oziroma 28 letih. Oba z možem sva študirala in potem služba in potem poroka, pri dvajsetih se verjetno poroči nekdo, ki ne gre v šolo, ki gre delat in to je to.«

3.1. Kaj pa s kliniko za reprodukcijo ste bili zadovoljni, razočarani?

»Zelo, ker se niso nič potrudili, ker niso nič dali od sebe, v bistvu osem let sem hodila in v bistvu na koncu so ugotovili samo to, da jaz sama tega ne morem proizvajati. In po osmih letih bi verjetno lahko to že prej ugotovili ali pa prej ukrepali, ker če bi ukrepali, potem bi lahko tudi sama verjetno ane, normalno zanosila. Ker na začetku sem imela menstruacijo, potem pa ne več. Tako da mislm, popolnoma razočarana nad Ljubljano, popolnoma.«

4. »Zelo, zelo negativno je bilo (v Ljubljani), ko sva imela te zamrznjeničke tri in sem bila poklicana v bolnico, da mi jih vsadijo in enostavno je sestra prišla povedat, da so usi trije odmrli in to je to. Pika, amen, nobene obrazložitve. Potem sem pa slišala, da je prišlo do tehnične napake, niso se opravičili nič, nič, nič. To je bilo zelo negativno in to je bila »pika na i«, da sva rekla zdej je dovolj tega, pač jaz nisem bila več najmlajša no in potem sva šla direktno v tujino. Moram pa reči da ta medicinska sestra, ki ureja za darovanje celic, je izredno prijazna ženska, ne na kliniki ampak v zdravstvenem domu, tja k sva hodila k doktorci. Izredno prijazna in nama je tudi ona svetovala, naj greva v tujino, če pač hočva imet otroka. Doktorca sploh ne, ni pomagala, svetovala, kaj sedaj. Oni ne bi predlagali nobenih opcij, nobenih, nobenih. Tudi niso se opravičili ... tudi niso v prednostno vrsto spet naju dali, ker midva sva bila tukaj v vrsti in sva bila ena od ta prvih, ki sva dobila ... oziroma druga sva bila po vrsti, za dobit te celice. In sva jih tud pač dobila in tako je bilo potem, da je propadlo. Ampak sva čakala mislm da dve leti, tisti, ki je bil deseti ali petnajsti pa je lahko čakal par let, da je lahko prišel do celice. Tako to pozitivno, ta sestra se je izredno angažirala, zelo prijazna, negativno pa ker ostaneš potem brez vsega.«

»Jaz sem hodila na različne preglede, specialistične, tako da sem tud kakšen dan ostala notri, ampak enostavno niso ničesar ugotovili ne ... mislm kaj bi bilo točno narobe. Tud nič potem ukrepali seveda ane, v pravo smer.«

5. Kaj pa družini ste povedali za postopek?

»Povedala sem staršem, ker so potem tudi nekaj finančno prispevali zdraven ane, ker to ni mali denar ... to je za en avto v bistvu denarja. Ker oni pač v tujini plačajo darovalko, ki da celice ane ... vsota, potem pa še vsak ta poseg, oziroma vsak ta postopek potem stane ... sam bivanje, hotel. Mislm to je z velikimi denarji povezano ane, tudi samo bivanje tam, imajo v Pragi prav svoj hotel, to je klinika, zdraven hotel narejen, prav za te, ki pridemo tja. Ampak to je treba seveda vse, dobro plačat. Ampak človek reskira, tako bom rekla. Če tolk časa probavaš pa ne gre, tudi denar ni več tako pomemben.«

5.1. Ste povedali prijateljem?

»Nikomur, če bi bilo vse v redu, bi potem povedala. Samo starši, ki so nam pazli te živali, ker imava psa, ker vsakič, ko sva šla tja gor, je bilo to en teden. Oziroma ta prvič je bilo en teden, potem pa je bilo po tri, štiri dni in so mogli seveda vedt kam gremo ane. To je logično, ker

njim zaupam in so tudi mogli vedet, medtem ko ostali sorodniki, brat in tako dalje, nobeden, kolegicam ne, potem če bi bilo vse uredi potem pa bi, ane. Ker vem, da če bi povedala in potem če ne bi bilo v redu, bi bila žalost verjetno pri vseh ane.»

5. Ali na koncu ni uspelo?

»Ne ne, trikrat sem zanosila, ko sem šla v tujino, to je približno dva mesca trajalo, ampak je pripeljalo do spontanega splava. Se mi je pa prijelo, tako da očitno sem sposobna da zanosim, ane.»

6. »Seveda, absolutno, ker partner je bil ves ta čas vključen v to, tudi on je hodu na preiskave ampak pri njemu so ugotovili, da je vse v redu. V Ljubljani je hodil na preiskave, ker mogla sva oba hodt ane, tako da seveda absolutno. Tako da podpora iz vseh strani, potem starši so tudi potem finančno pomagali zraven, to je logično ane, sej pravm to je stalo za en avto.»

7. »Jaz ne vem, sej vrjetno, tudi v tujini, ne vem, kako pridejo do teh žensk ane, midva k sva imela, po elektronski pošti sva imela s tem doktorjem, ki je potem to opravil v tujini, on je samo sporočil, da so našli primerno žensko in da morva priti. On nama je točno tudi rok postavu, kdaj morva priti. Sva tisti dan potem mogla tja gori, ane (v Prago). Tako da mislm, da če je anonimen, pomoje je povsod, ne vem če je kje.»

7.1. Kaj pa menite glede anonimnosti, da otrok ne ve imena darovalca?

»Ne meni to ni všeč (da bi otrok poiskal darovalca), to jaz ne bi želela ane, ker celica je dejansko od nekoga bila ampak otrok je tvoj, tako bom rekla, ti ga donošš, ti ga vzgajaš. Tako da ne bi mešala, ker to je nekako kot posvojitev ane. Ker potem jim povejo, da biološki starši so pa neki drugi ljudje, mislm to, mislm meni je všeč, da se ne ve. In tud če bi imeli kdaj pač otroke, bi jim povedali na primer da, so nam pomagali v Pragi do njih. Ampak same podrobnosti mislm, da ne bi razlagala. Ker ne narediš si usluge, narediš si samo velike težave (s tem ko poveš). Če je posvojen mislm, da nekako že morš povedat, ker če ne zve od tebe zve od drugih. Tukaj pa se enostavno ne ve, nihče ne ve, nihče ne bi vedel da smo prišli s pomočjo darovane spolne celice. To ne more nihče vedt, ne od žlahte, ne od sosedov, ne od nikogar. Jaz tako razmišljam, ker več negativnega bi bilo potem, sej pravm. Ker ko enkrat otrok začne razmišljat je zmeden, tako da ne, jaz mislm, da to ne bi bilo v redu zanjga, ne za starše ne za otroke.»

8. »Ne, ne bi povedala da je bil z darovano, mislm jaz ne vidm smisla, da bi mu povedala.»

8.1, 8.2, 8.3, 8.4: /

9. »Ne.»

10. »Ja, ja, preden sva tukaj v Ljubljani pač šla, v postopek ane, sva mogla it do psihologinje, socialne delavke ne vem točno. No in tam, joj samo se ne spomnm. Vem, da je gospa rekla samo, da se moramo zavedat če bodo trije ugrajeni oziroma dani notr, bomo mogli tri vzgajat, da to ni hec in tako dalje, da je odgovornost. Zdej glede tega se pa ne spomn, je bilo omenjeno. Enkrat je bila je močnejša gospa in tista je rekla, da ne povedat potem sva bila pa pri eni drugi pa je rekla, da je dobro da se pove, kakšen je izvor in tako dalje. V bistvu, dva različna stališča sta bila ane, potem se pa človek odloči, ker men to ni pomembno, sej hodili smo tja kamor smo mogli hodt, ampak sej človek je vsak zase individualen in se sam odloči. Tako da, mene ne zanima kaj je ona povedala, sej dobr je, da ti nekdo svetuje ane, ampak če

se s tistim ne strinjaš. Tud če bi ona rekla, ja morte povedat bi jaz rekla ne, ne bom povedala, če se s tem ne strinjam ane, zakaj bi mogla.«

10.1. Se še kaj spomnite, ko ste bili pri socialni delavki? Kakšna je bila njena vloga?

»Ne v bistvu ni neki naju podpirala, v bistvu bolj kakšne so naše odgovornosti, da je to odgovorno in da to ni hec, če lahko tako rečm, da lahko se usi trije primejo, ker tukaj v Ljubljani so rekli, da tud do tri lahko vstavijo ane, zarodke ane, da je to odgovornost. Bolj v tej smeri odgovornosti, ne tako v tej smeri nasvetov ane ... da se je treba zavedat, da je odgovorno, ane. Tisto je bilo zgolj formalno, ker sva mogla it. Ko sva bila v tem postopku pridobivanja celic je bilo to nujno, šla sva do pravnika šla sva do psihologinje in socialne delavke. Čeprav sem tudi sama pravnica, sem že doma sama preštudirala. Samo sva mogla, ker se tudi tam podpišeš, ter da, da izpolnjuješ te, ter da si šel do vseh teh oseb.«

10.2. »Ja, sej so bili čist v redu, čist prijazni, oni pač morjo povedat tisto svoje, in to je to in nisem imela nič, kakšnih pripomb. To je bil en obisk pri pravniku, en obisk pri socialni delavki, potem pa sem jaz sama šla do psihologinje. In ta socialna delavka je stala na tem stališču da se ne pove, psihologinja pa je bila v okviru ginekološke klinike ampak ne tukaj k socialne delavke. Mislm da je bila drugje. No psihologinja je pa govorila, da treba povedat, otroku ko bo tolko in tolko star. Tako da ta psihologinja in tista socialna delavka nista povezani. Socialna delavka mi je tako povedala tiste obveznosti in povedala, da ni potrebno povedati in to mi je bilo enostavno vseh.«

»To ko sva mogla it do socialne delavke in psihologinje, to mi je najmanj ostalo. To je bilo zelo kratko, to je bilo samo enkrat.«

»Jaz bi samo rekla, se zelo dobro plača ampak to je profesionalno, ne 100% ampak 1000%, to midva k sva pršla mislm, da v nedeljo v Prago, mene so že na recepciji v hotelu čakale tablete, ker sem jih mogla zvečer pojest, da sem šla drugi dan na poseg. To je čisto vse do potankosti organizirano. Ko so mi dali ključe in dali tablete in rekli izvolte to in to morte pojest, to je pustil ta dohtar, mislm točna navodila zraven, to ne bom nikoli pozabila. Tako ob osmih sem bila sprejeta, to nula, nula ane, tako da zelo, zelo, zelo zadovoljna. In če bi komu priporočila, bi rekla, izogibajte se Ljubljane, dobesedno. Zdej ne vem kaj se tam dogaja, ampak jaz sem imela slabe izkušnje, zelo zelo slabe izkušnje. Zaradi tega ker so me pustili tako dolgo čakat, saj kot sem rekla na začetku sem imela menstruacijo in bi mi lahko pomagali. Ampak to se je vleklo osem let in od tega nisem nič mela in potem se ne da nič več pomagat ane. Ne morjo se primerjat s tujino, ne morjo se.«

»Ko smo šli do socialne delavke, psihologinje, pravnika smo šli ker smo mogli it, ker to piše v zakonu ne. Nismo pa dobili tistega, kakšno spodbudo, ne vem ... lahko bi bilo kej v tej smeri za naredt. Ker to je psihično zelo obremenjujoče, ne sam to, ker hodš stalno in se trudš in tako dalje, tudi v tej smeri, za žensko ima lahko tud pomisleke, ker dobi drugo celico, ane. Potem se še ne prime, čeprout jaz nisem mela, men je to normalno. Sej tudi tej, ki so zakon pisali, ki so napisali, da mora biti tudi pogovor s psihologom in socialno delavko, si tudi sami niso predstavljali kaj naj bi to bilo. Ker tudi verjetno tudi ni napisano nikjer. Ker tako je odvisno od socialnega delavca in psihologa, kako bo potem pač on pripravil ta pogovor. Ali bo tam pet min ali bo tam eno uro.«

12. »Uh ... je zelo naporna izkušnja, zelo, zelo, zelo. Človek se zelo težko sprijazni s tem. Seveda če bi uspelo in bi imeli otroka potem bi rekli, da je zelo zelo pozitivna, zelo krasna

izkušnja. Zdej ker pa ni prineslo tistega rezultata. Jaz ne bi rekla da je negativna, sploh ne, bi rekla probali smo, trudili smo se, maksimalno ane in pač ni ratalo, pravijo da je vsaka stvar za neki dobra, ne vem zakaj je to dobro ane. Ampak pač tako mora bit tako je namenjeno in mi živimo naprej. Seveda če bi bilo uspešno bi rekla, da je bila zelo pozitivna. In vsakmu pravm, v tujino, sej vem da treba plačat ampak tam je uspeh tam, se potrudjo, sej potrudjo se verjetno tudi zaradi denarja, sej se vse vrti okoli denarja, ampak je vse v nulo poskrbljeno. Zdej ne vem kok je tukaj, to je 10 let nazaj k sem tja hodila.«

11.K. INTERVJU Z GOSPO TANJO

Intervju je potekal 7.4.2012 ob 18:00, na domu gospe Tanje. Gospa (42 let) je v zakonski zvezi in ima dvojčici, ki sta bili oplojeni z darovano spolno celico v Pragi.

1.,2. »Ubistvu midva sva že dolgo skupaj, jaz sem bila stara 16 let on pa 18 ko sva postala fant pa punca. Pol sem bila jaz stara 21 let, ko sva rekla, da ne bova nič več čuvala, če bo kej bo, če ne bo, ne bo. Pa se bova potem poročila, če bo. In sem bila jaz stara 23 let in sva se odločila, da se bova poročila, da mogoče ni, ker nisva zadosti skupaj in tako. No in potem sva se poročila, in po dveh letih sem bila stara 25 let in še vedno nič ni bilo. In potem sem šla do ginekologinje in naju je napotila in nama dala napotnico in sva šla. Tok da sva potem ves postopek umetne oploditve dala skozi v Ljubljani, ko greš na konzilij, no prvo so preiskave. Ugotovili so samo pri meni endomitriozi. To so čokoladne ciste, ko se sluznica v maternici tudi izven maternice pojavlja in onemogoča ta naravni potek, ko pride do ovulacije. Ni čist dokazano, ampak 50% žensk s to boleznijo ne more zanositi, 50% pa lahko. Če imaš to bolezen, greš lahko na umetno oploditev, če dve leti nisi zanosil. Sedaj so skrajšali. Potem je pa to mene v bistvu psihično utrudlo. V Sloveniji se punkcije na živo delajo, pred mano so menda imeli narkozo. Mislim, da so začel z umetnimi oploditvami tam leta 1975. Ugotovili so, da motivacija ženske če želi zanosit, da velik prenese če si ti motiviran. Kljub temu da te boli, greš. Sej tud glede zdravja, če greš ti od šest do osemkrat to ni. Pač 80% žensk ne boli tolk, da ne bi mogle prenest, zdej kaj je pa s tistimi 20% pa ne vem. Če ženska že ve, da ima nizek bolečinski prag in se strinja z narkozo, bi mogli dat. Ampak oky mene je bolelo, jaz dve leti nisem k sebi prišla. Tako nič ni blo. Pa sem šla po dveh letih spet, ko sem se spravila psihično skup. Tok, da mislm da sem bila petkrat. Vse skupaj pa je trajalo pr meni 15 let. Ampak ženske gredo desetkrat v petnajstih letih, jaz sem se malo šparala. Potem pa so sprejeli zakon, da sta še dva postopka brezplačna. Ker prvo je bilo, da so štirje postopki brezplačni. Ampak, ko sem jaz prvič šla, ta zakon še ni bil sprejet. Ko sem jaz prvič šla, so vzeli samo tiste ženske, ki gredo prvič in tisto niso šteli v tisti postopek. Tako sem bila jaz petkrat praktično zastonj. Pol sem pa slišala, ker jaz sem bila že stara blizu 39, ko so sprejeli ta zakon, ki me je, jaz sem imela že gor mal vsega, spodbudu še ena možnost, pa gremo probat. Pa stvari so se mal poštimala. In smo šli. In če si star 37 let moraš it na hormonski test, preden narediš umetno oploditev. In tist test je pokazal, da sem že v meni. kar sem čutla, samo jaz sploh nisem vedla, da sem že v meni. Jaz sem se ponoči potila, sem bila skor dve leti v depresiji neki. Ampak sploh ne veš. In je tisto tok pokazalo in jaz sem bila šokirana. Ker je rekel, da je 0,0001 procent, da bi ratalo. Ker moje celice niso več kvalitetne ali pa jih ni več. Mal se je čudu, da še vedno dobim redno menstruacijo ampak, da je pač to to. Pol je on reku, da obstaja ta možnost darovane celice in da je čakalna doba v Sloveniji dve leti. Da pa je še ena vrjatnta na Češkem, Pragi, da imajo sklenjeno pogodbo, da je tam čakalna doba šest mesecev in da polovico stroškov povrne zavarovalnica Slovenije, polovico pa plačaš sam. Itak

pride sedem dni praktično. Mož ni bil za posvojitev, on se je tega bal, da ne ve kako bo pa to. Jaz pa sama v to nisem mogla it, ker kaj pa če bi blo potem res kaj narobe, bi blo pa vse na men. On pa potem s tem ni imel problema (z darovano spolno celico) jaz pa še manj. Še vesela sem bila, da ne bom rabla punkcije čez dat, da bom kot kraljica, samo prišla, pa not mi bodo dal. Pa potem je takoj ratalo. Konec januarja sva šla, ful lep izlet je bil, jst nč nisem rabla. Mal sem mogla to menstruacijo kontrolirat, ta cikel sva imele usklajen z darovalko. Pa dobiš te tablete, ko začneš jemati, pa dobiš napotke. In je bilo to ubistvu vse. Peti dan so notr ustavili, en dan morš pa pridt gor.«

3.,4. »Dost je spominov, že tko, ker jih morš predelat, da greš lahko naprej. Potem jih potem kar nekam pospravš. Mene je motlo, da ko imaš stik z ginekologom in dobiš zaupanje in občutek, da te on že kar malo pozna, čeprav jih on ima tulk, da te itak ne. Težko, da kej izstopaš. Ampak vsaj tisti postopki, ki so bolj občutljivi, da bi bil vsaj tvoj ginekolog zraven. Tega pr nas ni, ker je preveč žensk in premal njih. In so dežurni. In potem ko prideš tja, te obravnava tist, ki je dežurn. Naj bo to vaginalni ultrazvok, da ti celice zmerjo ali punkcija ali pa tisto, ko ti vstavjo. Vsaj, ko ti vstavjo si želiš, da bi bil tvoj ginekolog. To so take občutljive stvari, ki mi niso bile všeč. Ker že tako si ves tak ... in potem ko prideš, se še sprašuješ kdo je danes dežuren. In pa to, neposlušanje občutkov, če ti ženska pravi, da jo ful boli, da jo je ful strah, je ti ne smeš z levo roko odpravit. Že itak ti je težko kaj rečt, ker si tam kot ena revček, kar ti rečejo, tako injekcijo ti bomo dali, ti potrpiš, potem pa še to, da te ne poslušajo. Tko ti rečejo 80% žensk nič ne boli ali pa to ni nič takšnega, dejte se malo sprostite. Tko ti hočjo neki, čist na hitr. Sej ti dajo apoulin prejšnji dan, da se naspiš, da ne prideš tja utrujen. Ampak jaz sem si ga vedno pršparala za potem, ko sem šla na punkcijo. Če rečeš ti dajo tudi injekcijo protibolečinsko, ampak to čisto nič ne pomaga. Tako da nazadnje, ko sem šla, sem kumi vrata našla, sem bila čist pijana, sem pojedla Apaurin in dva močna protibolečinska. Igel imaš polno glavo in tiste terapije dolgo trajajo, ko si sam daješ injekcije. Pa morš it v službo pa si tisto pred službo daš pa ... Ja samo nimaš izbire, ko si želiš otroka in imaš partnerja in tej mulčki, ki jih gledaš so tako srčkani. Kdo si ne bi želel, pa odrasla dva, pa par si, pa si sam, pa je tako dolgčas.«

»Joj kašno grozno izkušnjo sem imela. Je ena sestra v Leonišču, ki je zlo prijazna, sladka, fribčna. Ampak neki ji ne štima v glavi. Jaz sem bila v Pragi. In če nisi dobil menstruacije greš na odvzem krvi in jaz sem šla v Ljubljano in so rekli naj v petek pokličem. Pokličem jaz v petek v ob dvanajstih. In mi reče sestra, da nima časa, naj pokličem v ponedeljek. In sem rekla, lej če si noseča, ne bo do ponedeljka itak nikamor šlo, če ne, maš pa še tri dni upanja. Ampak ko sem v ponedeljek poklicala ob pol dvanajstih, mi je rekla, da nima časa naj pokličem ob pol dveh. In sem jaz potem poklicala drugo telefonsko številko, če lahko dobim ta podatek. In je rekla medicinska sestra ja sm mal počakajte. In je vtiplela in pogledala tisti hormon in rekla, ja gospa noseča ste. Neki ji ne štima, da ne zna s tem podatkom ravnat. Ko ne ve koga ima na drugi liniji, osebo ki se petnajst let trudi in je bila v tujini.«

5. »Ja, ampak nisem imela slabih izkušenj. No jaz sem imela srečo, jaz sem tak odprt človek da nič ne skrivam, posebej ne razglašam, skrivam pa tudi ne. Tok, da mi ni bilo nič. Ni noben spraševal. Itak smo si s sodelavkami blizu pa itak jamraš že prej dve leti, pa nič ni pa ni. In že dobiš kup nasvetov, kok se morš obrnt pa kam morš noge dat. Jaz sem imela največ problemov s tem, da so preveč ... da je mogoče včasih res boljše, da si tiho pa ne poveš vsakemu, ker ti potem skos nekaj želijo, pa skos te neki pomilujejo. Pa vsako novo leto, želim ti tisto kar si ti najbl želiš, želim ti enega otročka. Pa si potem ... s časom ... češ naj ti še eden

nekaj reče, pa ga boš kr porinu nekam. Mogoče zaradi tega, da mogoče ni dobro bit tok odprt.«

6. »Partner je bolj zaprt tip, tako da sem mogla posebej vedt, da jo nudi, ne pa da bi jo prou posebej kazal. Drugače pa mislim, da sestra. Pa v čakalnicah, vsaka je povedala svojo zgodbo, kok časa, kolkrat je bila, kakšno izkušnjo je imela vsaka. A si pa poslušal zgodbo, ko je ena druga eni govorila. Pa tudi kakšne telefonske in tako, ampak potem se to izgubi. Spomnm se, enkrat smo bile kr povezane, nas je bilo enkrat pet. In po statistiki iz tistega časa je bilo, da eni izmed nas bo ratalo. Tok da tega se dobro spomnim. In vem, da je bila tam ena ženska, ki je imela že enega otroka in s ta drugim partnerjem ni mogla imet otrok. In tista je na koncu zanosila.«

7. »Ja midva sva vprašala takoj, kaj lahko izveva. Ker je različno, v Sloveniji mislim, da je podobno. Je anonimno, nekaj podatkov lahko izveš če želiš. Več pa ne. Povejo ti stopnjo izobrazbe, ne povejo ti pa katera smer. Mislm, da te ime lahko že malo obremeni. Ker imen je podobnih in če ga vidiš po televiziji ali časopisu te vedno spomni na to. Zdej se mi zdi, da preveč stvari, ki te na to spominjajo ni v redu. Nekaj pa je v redu, tiste podatke, ki so mi dali, jih imam rada, se mi zdi, da če bi jih bilo več ... pa ne vem. Konc koncev tud če bi bilo imenovano, da vem kje živi, da bi bli v stiku, ne bi bil problem. Sm preveč pa tud ne, ker tud ne veš kako odnos vzpostavt, ker tista ženska ima svoje občutke. Kako pa ona to vidi. Zdej če so sami dobri občutki, ampak nikoli niso sami dobri. Tud recimo pr otroku, ima on neka pričakovanja do tiste osebe, tista oseba si pa tega ne želi. Pa pol trpijo otroci recimo. Ne bi se spuščala pregloboko. Če veš kje stanuje, pa je otroku kej hudo, pa reče nič, se bom jst kr na avtobus usedu in odpelu tja.

8. »Ja. Men se ne zdi dobro kaj skrivat. Te skrivnosti, ki so, ko otrok prej ali slej izve, kaže na to, da ga nisi spoštoval, da mu nisi zaupal. To mi ni všeč. Zdej na kakšen način pa to povedat, je spet neka zgodba. Jaz sem na to mislna že, ko sva se peljala na Češko in nisem imela pojma ali bo kaj ali ne bo kaj. Kljub prejšnjim razočaranjem, bila sem stara 40 let in sem vedla, da prou velik neke možnosti ni, ampak oky. Mogoče do 42-43 bi še probala, ko lovimo še zadnje ure, pol bomo pa rekli zdej pa konec. Zato sem jaz že pot posnela, pa vse poslikala, pa tisto tablo kjer piše Češka, vse, sobo v kateri sva bila. Potem sva si vse tam ogledala, pet dni sva imela čas. Vse sva si ogledala, poslikala, še oknček ko dajo potem oni, darovalka celico in to skupi dajo. In tam kjer je tist laboratorij, sva okno slikala. Pa tist listek, ko so mi napisali, mi je ročno napisala tajnica, tiste podatke ki mi jih lahko dajo. Ker midva sva rekla, da želiva tiste podatke, ki jih lahko dobiva. in tist listek tud mamu. In to bomo vse v tist albumček dala in to bo zgodba.

8.1. »Zdej ko sta dve, ni nobenga časa albuma urejat. Ko bom mela čas album uredit. Zdej, da jim bi kr neki razmetanu govorila ne paše. Pa zdej mislm, ko bodo enkrat tri leta stare, da bom to že uredila. Tok sem brala na internetu, da sta bila dvojčka tri leta stara, ko je mamica album uredila. Pa sem rekla, tri leta je dosti časa, zdej vidm moje sta že leto in pol in ni albuma, neki je nečakinja naredila ampak tisto je.«

8.2. »Ma kr take iskrene besede. Ker že po slikah se bo vidlu, da mamica pa oči sta že dolgu skupaj bila. In da je bila potem možnost, da ena gospa al pa ženska pomaga mamici. Ker mamica ni imela več dobrih celic in je gospa dala, posodila celico. In potem kje v kateri državi, katerem mestu. Da nisem vidla te gospe, da je imela mogoč svoje probleme, da ni mogla imet otrok ali je imela kakšno sestro, da ni mogla imet otrok.«

8.3. »Jaz mislm, da bi kr sama, partner bi pa bl kimal zdravn. Pa mislm, ko bi zgodbo potem tud sestra poznala, pa če bi slučajno kakšno vprašanje padlo s strani tamalih, bi ona vedla kaj ona govort. Ali pa če grem s sestro na kavico pa povem kako sem jaz to povedala. Če slučajno pade kakšno vprašanje.«

8.4. »Veste psihologinja v porodnišnici, ko sva mogla dobit njeno mnenje in sva mogla it tja na razgovor. In ona je razlagala te stvari. Zgodbico kako je bilo, ko se ni povedalo in kako je bilo, ko se je povedalo. In je bilo lih v tem smislu, ko je bila punčka čist mejhna in je prijatlici povedala, glej s to ladjo sem pa jaz prišla. Ker je bila posvojena. Kle je padla ta ideja.«

9. »Prej ja v Sloveniji, ker si se prpravljaj kao tukaj v Sloveniji, če ne bi se odločil za Češko, bi bila tukaj še vedno v vrsti. Potem pa ne. Pol mi je pa en lušn čeh samo reku, zdej ste pa noseči po češko, ampak sem ga razumela. In da moram pol ure ležat in so me kar s posteljo odpelali ležat. V Sloveniji je takoj ostat pa it. Al pa če želiš se lahko mal tam uležeš. In te kr s pojslo prpeljejo in drugo vn odpeljejo in eni ustavjo in eno not prpeljejo. In mi je povedal, da moraš s polnim mehurjem pridt, pa pol ure nič na wc. In točno vem, da je bila ura pet do pol dvanajstih, ko sem prišla ven iz sobe in sem mogla do dvanajstih zdržat. Kap in pol sem šla na stranišče in spustila vse vn in si mislna, joj, zdej je pa pomoje vse vn šlo.«

10. »Ja smo bili v Ljubljani.«

10.1. »Mislim, da je bila taka precej sproščena in ni nič komplicirala, povedala je, da je to mnenje pač potrebno. Mal je spraševala po izobrazbi, kaj mislva. Pa, da je to pri nas čisto urejeno, glede dokumentov. Mislim, da čisto nikjer ne piše, da je darovana celica. Jaz sem prišla iz Češke noseča in samo ginekolog ve. Ne vem kaj piše v splošnem kartonu.«

Mož pride mimo in še doda: »Govorila je, da nobenemu ni treba govorit, da imava darovano celico, una v porodnišnici pa je govorila, da treba vsem povedat. Socialna delavka je bila dost boljš kot psihologinja. Psihologinja je kar iz knjige vse stvari na hitr povedala. Ampak to smo se mi pogovarjali za darovano spolno celico v Sloveniji. Čeprou morš it, če ne ni povračila. «

Mož odide, naprej pripoveduje žena: »Psihologinja je rekla, da naj poveva, socialna delavka pa da ne.«

10.2. Mož zopet pride in doda: »Uredu, boljš kot psihologinja.«

10.3. Žena nadaljuje pripovedovanje: »Jaz morm rečt, da ko si ti odločen za darovano celico, mene je najbolj presenetlo to, da vsi govorijo kot da otrok bo. Men je to, najbolj mi ni šimalo. Pa že al boste povedali al ne boste povedali. Komu, dve leti čakalna doba. Mi je bilo pa vse skupaj všeč, ker je vse skupaj dišalo po otroku. Tok da sem imela te dvojne občutke. Ker jaz sem se tud men pa njemu čudila, kaj bova pa midva še vse čez dala, pa zakaj. Je tud to dodatek k temu, da se potem naslednjič kasneje odločš it. Ker vse to te psihično bremeni. Ker je tolk govora o temu, kaj bo, ko otrok bo, ko pa tega ni, se pa ti sestav spet. Zaradi tega je dobro, da je tega malo manj. Ali pa vsaj polovico tega v smislu, poslušate lahko se zgodi, da ne bo. Da 40% je da bo pa 60% da ne bo.«

11.,11.1.,11.2. »Men je bila psihologinja všeč. Povedala je par takšnih zgodb, ki so mi bile všeč. Povedala je tud to, to mi je bilo najbolj všeč, če slučajno ne bo, naj čim manj globoko padem dol, ker čim manj bom globoko padla dol, prej se bom pol pobrala. Kar koli se zgodi, glej da te ne bo fajn potrlo, ker potem rabiš štiri leta, da k sebi prideš ali pa rabš dva meseca.

Čeprou je res dost načitano govorila. Taka posebna je bila, že kot osebna, neko napako je imela to se spomnim, neki je bilo.«

11.3. »Sej ne morjo, usaj pri men, ker jaz sem že tok stvari prebrala, tok stvari sem že doživela. Takrat ko smo šli pa v ta postopek, pa nisem nič več pogrešala. Včasih sva midva bila tista ki sva jim kaj povedala, da so potem naprej vedeli.«

11.4. Kje sta se pa izobraževala?

»Knjige, tud psihologija. Najbolj pa iz izkušenj, to si vse vedu katere injekcije, pa kdaj pa kok, vse, vse. Tud mož je bil kot mentor, v čakalnici za spermo. Vsem je razlagal kako morjo, pa kaj lahko pričakujejo, pa kaj ne rabijo pričakovat. Največja napaka je ta, da parom ne povejo, da lahko dajo čez in injekcije in oplodi se lahko in vse je v redu je pet celic. Pa pridejo čez dva dni na transfer in ni nobene oplojene celice. In nobenmu ne povedo, da se to lahko zgodi. Jaz sem bila že na drugem postopku, ko sem to zvedla. Mene bi kap, da bi mi rekli, lejte nobene celice ni za transfer. To mora pa vsak vedt, da se lahko to zgodi.«

12. »Da upanje umre zadnje. Pa da se čudeži dogajajo. Pa da nemogoče, je mogoče. Pa sej je to vse klišejsko, ampak pol ugotoviš, da je res. Jaz sem se spremenila takrat, ko sem ugotovila, da sem odvisna čisto sama od sebe. In potem me je to mal spremenilo. Mogoče sem bila prej malo preveč razvajena od staršev. Skos sm neke ovinke iskala, da ne bi vse sama rabla. Mogoče je ta samozavest manjkala, pa odgovornost, ta pričakovanja od partnerja, da bi kr on neki. In to da sem celostna oseba, odgovorna. In potem če bo otrok, boš sama za to, zdej neki pričakovat od ostalih ni. Pa, da zdej bo pa mama prišla pa ti bo pomagala. To morš vse skenslat. Edino to, noben ti ne bo nč in prou je tako. Če pa že kdo ponudi, da ti bo pomagu in pol sprejmeš. Ni pa neki, da morjo.

12.L. SPLETNA ANKETA GOSPE DAMIRE

Gospa Damira (45 let) živi zakonski zvezi. Za seboj ima izkušnjo darovane spolne celice. Postopki so uspeli.

1. »Od dneva, ko sva si zaželela, do poroda najinega otroka, je minilo deset let. Vmes sva bila desetkrat neuspešno na IVF postopku v Sloveniji.«

2. »Eno leto neuspešno.«

3. »Počutila sva se čisto ok. Mogoče malo prestrašena, ker nisva vedela, kaj naju čaka.«

4. »Bolečine. Fizične zaradi injekcij in psihične, ker ni in ni uspelo.«

5. »Samo družini in najbližjim prijateljem. Vsi so naju podpirali in nama bili zelo naklonjeni.«

6. »Dovolj. Sicer pa prav veliko nisem (nisva) marala z drugimi o tem govoriti.«

6.1. »Največja podpora sva bila en drugemu.«

7. »Čisto prav je tako!«

8. »Ja. Ker se mi zdi to pošteno.«

- 8.1. »Ne vem. Ko bo čas nanesel na to, vsekakor pred puberteto.«
- 8.2. »Nimam. Hočem, da je vse skupaj spontano.«
- 8.3. »Mož.«
- 8.4. »Ne.«
9. »Nekaj. Predvsem pa se zanesem nase in na moža.«
10. »Ne.«
11. »Ja.«
- 11.1. »Psihološka priprava na sam postopek, itd.«
- 11.2. »Dobro.«
12. »Imam otroka! To je vse, kar me je zanimalo in kar se mi zdi še danes pomembno. Otroka imava!«

13.M. SPLETNA ANKETA GOSPE ŽIVE

Gospa Živa (27 let) živi s partnerjem v zunajzakonski zvezi. Za seboj ima izkušnjo darovane spolne celice. S partnerjem sta še vedno v postopkih OBMP, saj le ti do sedaj še niso uspeli.

1. »Pri petnajstih sem zbolela za eno obliko raka, bolezen se mi je ponovila dvakrat, prvič še isto leto. V sklop tega zdravljenja je spadala transplantacija kostnega mozga in ta (tako so mi rekli na ginekološki kliniki (GK) v Ljubljani) je botrovala k odpovedi jajčnikov in hkrati tudi k neplodnosti. Partnerja sem spoznala pri osemnajstih. Pri dvaindvajsetih pa sva začela razmišljati o otrocih. Ker nisem imela menstruacij, mi jih je ginekolog stimuliral s tabletami. Po dveh letih jemanja tablet sem jo ponovno izgubila in takrat sem začela razmišljati, da najbrž ne bo šlo vse tako, kot bi moralo pri zanositvi. Zaradi neresnosti ginekologa sem ga menjala. Nova ginekologinja me je napotila na ginekološko kliniko v Ljubljano in tam so mi postavili diagnozo neplodnost zaradi odpovedi jajčnikov. Drugo leto spomladi (pri petindvajsetih letih) sva dobila pozitiven rezultat iz državne komisije za OBMP v zvezi z darovano jajčno celico. Lani decembra, pri mojih šestindvajsetih, so naju poklicali, da imajo darovalko za naju. Letos februarja je potekala oploditev v kateri sta se oplodila dva zarodka, ki pa sta za zdaj zamrznjena.«

2. »Pri triindvajsetih sva nehala uporabljati zaščito in ko sem čez eno leto kljub jemanju tablet ostala ponovno brez menstruacije, sva videla, da najbrž ni vse tako kot bi moralo biti. Takrat sem menjala ginekologa in nova ginekologinja naju je napotila na GK v Ljubljani. Torej bi rekla, da poskušava pet let, v tem času še ni prišlo do zanositve.«

3. »Vsak obisk posebej na GK je predvsem zame nova mora. Tam niso samo pari, ki ne morejo zanositi, ampak tudi pari, ki so v veselem pričakovanju. In slednje me najbolj potre.«

4. »Bi rekla, da najbolj pozitivno lanski december, ko so naju poklicali, da imajo darovalko za naju. Negativno pa pred tremi leti, ko so mi postavili diagnozo.«

5. »Družina in nekaj prijateljev vedo. Odziv je mešan. Najbrž nekateri težko razumejo, zakaj sva se odločila za darovano celico in ne raje sprijaznila, da ne moreva imeti otrok, ker z načrtovanjem otrok niso imeli problemov.«

6. »Glede na srečanja do sedaj, lahko rečem, da sva z osebjem zadovoljna.«

6.1. »Mami mi je tu v največjo oporo, saj razume željo po materinstvu, hkrati pa je tudi sama imela težave z donositvijo. Oče pa mi pri vsem tem res ni v oporo. Ampak z njim je dolga zgodba. Mislim pa, da glede na to da ve, da sem med zdravljenjem raka doživela mnogo hudega, da bi mi lahko nudi oporo. Mislim, da sploh ne dojame, kaj se dogaja z mano.«

7. »Nimam posebnega mnenja.«

8. »Ja.«

8.1. »Verjetno, da mu bova povedala, ampak ko bova čutila, da je pravi čas.«

8.2, 8.3, 8.4: /

9. »Sva dobila.«

10. »Ja.«

10.1. »Vprašanja v smislu, če se zavedava kaj pomeni oploditev z darovano celico ...«

10.2. »Odlično.«

11. »Ja.«

11.1. »Vprašanja v smislu, če se zavedava kaj pomeni oploditev z darovano celico ...«

11.2. »Odlično.«

12. »Seveda. Vsaka zgodba je izkušnja za življenje. V bistvu zdaj še bolj gledava na otroke, ki v družinah ne dobivajo takšne podpore, kot bi jo morali dobivati. Predvsem pa lahko rečem, da naju (mene in partnerja) je ta izkušnja še bolj povezala.«

14.N. SPLETNA ANKETA GOSPE MARINE

Gospa Marina (47 let) živi s partnerjem v zunajzakonski zvezi. Za seboj ima izkušnjo oploditve z darovano spolno celico. Postopki OBMP so uspeli, saj imata s partnerjem otroka.

1. »Skupaj z novim partnerjem je prišla želja po skupnem otroku. Zaradi let je bilo kmalu jasno, da to ne bo šlo po enostavni poti.«

2. »Zelo hitro, ko po dveh mesecih ni bilo nič, sem se naročila v neplodnostno ambulanto (privatno).«

3. »To, da je zelo malo upanja, da bi zanosila s svojimi jajčnimi celicami.«

4. »Vsak neuspešen postopek je pustil globoke rane v psihi.«

5. »Vedo le redki (prijatelji in najožji sorodniki).«
6. »Našla sem primerne forume in to je zelo pomagalo.«
- 6.1. »Partner, ves čas in najintenzivneje!«
7. »Nimam še povsem izdelanega mnenja. Razmišljam, kako bo moj otrok gledal na anonimnost, ko bo večji.«
8. »Ja. Ker sem prepričana, da če bi kdaj kasneje slučajno izvedel, da bi bilo to veliko huje. Gre za zaupanje v odnosu.«
- 8.1. »Že zdaj kot dojenčku, da posluša pravljico o posebno ljubljenih otrocih, ki si jih tako želimo, da potrebujemo tudi druge prijazne ljudi, da nam pri tem pomagajo.«
- 8.2. »Preko pravljice. Kot sem opisala zgoraj. In kasneje seveda vedno bolj realno, letom primerno.«
- 8.3. »Partner in sestrici!«
- 8.4. »Iz knjige (tuje)!«
9. »Ne!«
10. »Ne.«
11. »Ne.«
12. »Ta izkušnja mi je dala otroka, ki vsem okoli sebe lepša dneve in je nekaj najlepšega kar se mi je zgodilo.«

15.O. SPLETNA ANKETA GOSPE ANAMARIJE

Gospa Anamarija (28 let) živi v zakonski zvezi in ima za seboj izkušnjo oploditve z darovano spolno celico.

1. »Začelo se je pred tremi leti. Najprej se s tem nisva preveč obremenjevala, spolne odnose nisva načrtovala. Po poroki pa sva intenzivneje delala na otroku (predvsem v času ovulacije).«
2. »Ker po letu in pol nisem zanosila, sem šla do ginekologa. Ker tudi on ni našel vzroka (saj je z mano vse ok, redno mesečno perilo, ovulacijski testi pozitivni vsak mesec), sva bila napotena v ambulantno za neplodnost.«
3. »Na prvem srečanju nama je bilo vse lepo predstavljeno in odšla sva optimistična. Močnejše naju je pretresel rezultat prvega spermioograma.«
4. »Še nisva v postopku zdravljenja.«
5. »Ta trenutek samo del družine ve, da imava težave. Prijatelji sumijo, da nekaj ni ok. Kaj točno in v kakšnem obsegu bova to povedala, ne veva. Zagotovo pa ne bova prekrivala dejstva, detajlov pa ne bova razlagala širši okolici.«

6. »Zaenkrat je ok. Motijo me samo čakalne dobe (že za samo deset minutni posvet z doktorjem čakaš dva do tri mesece), kar pa je psihično zelo naporno.«

6.1. »Podporo si nudiva sama med sabo. Občasno pa tudi starši.«

7. »Hvala bogu, da obstajajo takšni ljudje, ki so pripravljeni pomagat in s tem izpolniti največje želje.«

8. »Ja. Ker se mi zdi to prav in ker ne bi mogla živeti s to skrivnostjo.«

8.1. »Čim prej, ko bi to razumel.«

8.2. »Začela bi z albumom. Nato z razumljivo zgodbico, ko pa bi razumel mu bi povedala vse.«

8.3. »Ne. To mu bova povedala sama.«

8.4. »Delno je name vplivala psihologinja, sama pa sem se že prej odločila, da bi mu tako ali tako povedala.«

9. »Ne.«

10. »Ja.«

10.1. »Socialno delavko je bolj zanimalo najino finančno stanje (služba, stanovanje, ...). Ni dajala nobenih nasvetov ali kakšnih vzpodbudnih besed. Opravila je zgolj formalnosti, ki so bile vezane na nek vprašalnik.«

10.2. »Slabo.«

11. »Ja.«

11.1. »Vzpodbuda pri soočanju s najinim problemom. Kako se situacije lotiti, ne preveč pričakovati in preveč obupovati. Skratka sami dobri napotki za čas samega postopka in tudi za nadaljno življenje.«

11.2. »Zelo dobro.«

12. »Živeti z dejstvom, da življenje ni za vse enako. Probleme je potrebno reševati in aktivno delati na tem, da jih rešiš.«

16.P. SPLETNA ANKETA GOSPE TONČKE

Gospa Tončka (45 let) živi v zunajzakonski skupnosti in ima za seboj izkušnjo oploditev z darovano spolno celico. Pomoč sta poiskala tudi v Brnu (Češka). Postopki so uspeli, par ima dvojčici.

1. »Pred petimi leti sva ugotovila, da obstaja preveč preprek za najinega otroka, razen z biomedicinsko pomočjo.«

2. »Prvič in drugič v Sloveniji, v ordinaciji pri dr. R., tretjič, četrtič in petič v postopku z darovano celico v Brnu, Češka.«

3. »Najprej je bilo čudno, človek je na pripombe občutljiv. Lažje kot v Sloveniji je bilo na Češkem, kjer je osebje in postopki visoko profesionalno.«

4. »Razočaranja, ko so bili postopki neuspešni. Predvsem me je prizadel spontan splav in neskončna skrb med mojo izjemno tvegano in rizično nosečnostjo z dvojčicami, ki se je na srečo dobro iztekla.«

5. »Vse ok., še preveč sva govorila in bi če bi šla ponovno manj.«

6. »Da, sem močna oseba in trmasta pri doseganju ciljev.«

6.1. »Partner in ožja družina.«

7. »Odločno. Naši sta deklici in samo naši. Več ne želim niti vedeti. Je tveganje, samo druge ni bilo.«

8.»Ne. Nima smisla. Bi ga zmedli in vzbudili dvom v naju.«

8.1, 8.2, 8.3, 8.4: /

9. »Vse. V Brnu seveda. Odličen zdravnik in osebje v Brnu, enako osebje Ljubljanske ginekološke klinike ter moji zdravniški sorodniki.«

10. »Ne.«

11. »Ne.«

12. »Moji deklici in nove izkušnje.«

17.R. SPLETNA ANKETA GOSPE LARE

Gospa Lara (33) živi v zakonski zvezi in ima za seboj izkušnjo oploditve z darovano spolno celico. Postopki OBMP niso uspeli.

1. »Pred štirimi leti sva se odločila za naraščaj, vendar nama po dveh letih truda še vedno ni uspelo. Kmalu so mi diagnosticirali prezgodnjo menopavzo, zato nama ni preostalo drugega kot darovana ženska spolna celica. Ker pri nas primankuje darovalk, sva se odločila za zdravljenje v tujini (Češka).«

2. »Dve leti neuspešno.«

3. »Že takoj so mi pregledali hormone, kjer so ugotovili prezgodnjo menopavzo (visok FSH). Zdravnik mi je najprej predlagal IVF-dvakrat neuspešno, potem pa darovano žensko spolno celico. Počutila sem se nemočno, vendar vedno sem videla neko upanje.«

4. »Najbolj si bom zapomnila optimizem dr. T. in njegovo zavzetost za pacientke. Celo svoj mobilni telefon mi je dal, če bi ga kdaj potrebovala. Enkrat je v nedeljo prišel v službo, da me je pregledal, ker je bilo nujno.«

5. »Samo mami in sestri. Bili sta mi zelo v podporo.«

6. »Da, s strani družine in prof. T. Ni pa bilo podpore s strani naše klinike, ko sva se odločila za zdravljenje v tujini. Si prepuščen samemu sebi in se moraš znajti sam.«

6.1. »Družina. Pogrešala pa pri naši kliniki.«

7. »Mislim, da je zagotovljena anonimnost.«

8.1. »Ne. Otrok je moj in genski zapis ne igra velike vloge. Zakaj bi ga obremenjevala?«

8.2, 8.3, 8.4: /

9. »Ne.«

10. »Ja.«

10.1. »Predstavila mi je pravice, ki mi pripadajo kot staršu.«

10.2. »Dobro.«

11. »Ja.«

11.1. »Predstavila mi je izzive, ki me čakajo kot mamu in seznanila z vprašanji, ki se mi lahko porajajo v zvezi z darovanjem-tudi kasneje, ko bo že otrok rojen.«

11.2. »Zelo dobro.«

12. »Da, zelo me je izpolnila.«

18.S. SPLETNA ANKETA GOSPE TINKARE

Gospa Tinkara je stara 40 let in živi v zakonski zvezi. Za seboj ima izkušnjo oploditve z darovano spolno celico. Postopki OBMP so uspeli, saj je rodila dvojčka.

1. »Začelo se je v letu 2004, ko sva se s takrat še fantom odločila, da bi imela otroka. Ker imam že od mladosti hormonske težave, nama je bilo jasno, da po naravni poti ne bo šlo, zato sva se takoj obrnila na mojega ginekologa in po dveh mesecih sva dobila napotnico za ginekološko kliniko, saj nama ni mogel pomagati. Tam so mi istega leta opravili laparoskopijo in histeroskopijo, ki nista pokazali nobenih težav, zato sem dvakrat dobila hormonsko stimulacijo. Ker ni bila uspešna, so naju napotili na IVF. Ker so me po pol-letnem čakanju obvestili, da posegov ne bo, ker ni denarja, sva se novembra 2005 odločila, da greva k dr. R. Tam sva bila na vrsti takoj (samoplačniško). V tretjem poskusu leta 2006 nama je uspelo, zanosila sem z dvojčki, na nuhalni svetlini pa se je izkazalo, da so se razvili trojčki. Ker je obstajala velika možnost, da vseh treh ne bom mogla donositi, so nama svetovali redukcijo, ki pa se ni dobro iztekla. Potem sva bila pri dr. R. še trikrat, ker pa sem kljub ogromni stimulaciji uspela pridelati le po dve relativno slabi jajčeci, sva se decembra 2008 naročila na pregled, pri dr. M., v centru Pronatal v Pragi. Na razgovor sva šla januarja 2009, maja istega leta so naju obvestili, da imajo darovalko, avgusta pa sva šla na transfer. Marca 2010 sta se rodila dvojčka.«

2. »Za pomoč dr. R. sva se odločila potem, ko sva ugotovila, da se na kliniki nenormalno dolgo čaka za praktično vsako stvar, pa še njihov odnos nama ni bil všeč. Od prvega pregleda

na kliniki, do odhoda k dr. R., smo za laparoskopijo, dve stimulaciji in odločbo o OBMP porabili dve leti, kar se nama je glede na najino starost zdelo preveč. Za Prago sva se odločila, ko pri meni s stimulacijo ni bilo več mogoče dobiti dovolj jajčec.«

3. »Na kliniki meni ni bilo nič všeč. Deset nas je bilo naročenih na isto uro, čakale smo nenormalno, zdravnica se mi ni nikoli posvetila v celoti, predlog, da bi morda poleg stimulacije poskusili še z IUI, je zavrnila, češ da nočem večplodne nosečnosti. Na pregledih ni bilo nobene zasebnosti, vsakič me je obravnaval drug zdravnik, ki seveda ni nič vedel. Včasih sem se potem kar zjokala. Osebnostno glede postopkov na kliniki nimam dobre besede in kapo dol vsem, ki so uspele zanositi. Pri R. sem imela občutek, da ve, kaj dela, sam način dela je bil zame veliko boljši (hitrejši, ob bolj ustreznih urah), čeprav ima tudi on svoje navade in muhe. V Pragi je bil celoten postopek opravljen profesionalno.«

4. »Spomnim se jeze, ko so mi na kliniki povedali, da me ne morejo naročiti na IVF, ker ni denarja, spomnim se veselja in strahu, ko nama je dr. R. povedal, da je uspelo in da bosta dva, spomnim se čakanja na redukcijo, ko sem si najbolj na svetu želela, da mi ne bi bilo treba iti, in spomnim se odločitve, da je pa to res zadnji postopek. Ta se je končal tako, da danes tečem za dvema dvoletnikoma. Kot sem napisala, vsaka slaba stvar ima svoj smisel.«

5. »Družina in prijatelji so vedeli za OBMP odziv je bil pozitiven. Za Prago ve le družina, pa še to ne vsa, prijatelji ne vedo, se pa pogovarjava, da jim bova ob priliki počasi povedala tudi to.«

6. »Podpore sem osebno vsekakor največ dobila od partnerja oziroma moža, saj je tudi on sodeloval in je bila odločitev za vse postopke skupna. Veliko mi je pomagala tudi sestra. V bistvu druge posebne podpore nisem iskala, razen potem, ko sva se odločila, da greva v Prago, ko sem največ informacij in podpore dobila od punc na forumu, ki so res zlate vse po vrsti. Z nekaterimi se družim tudi v živo.«

7. »Jaz osebno si ne želim spoznati darovalke, ne vem pa, kaj si bosta otroka želela. Načeloma se strinjam, da so darovalci anonimni.«

8. »Otrokoma nameravava povedati, da sta bila spočeta z darovano spolno celico. Verjetno se bo to zgodilo, ko bosta malo starejša, najbrž ob kakšni konkretni priliki. Izdelanega načrta ali posebnih besed še nimava, tudi na pomoč drugih ne računava. Po moje se bo to zgodilo spontano.«

8.1, 8.2, 8.3, 8.4: /

9. »Nobenih nasvetov nisva dobila.«

10. »Ne.«

11. »Ne.«

12. »Vse te izkušnje tekom postopkov so mi dale vedeti, da stvari niso vedno take, kot se na prvi pogled zdijo. Na primer odločitev za darovano celico se mi je zdela samoumevna, a sem morala v glavi vseeno narediti miselni preskok, preden sem poklicala v Prago (v smislu, da otrok ne bo genetsko moj). Seveda ne ob pozitivnem CB testu ne danes to ni več važno. Z vsako negativno izkušnjo sem na novo ovrednotila svoje življenje, ko sem mislila, da bom kar

umrla, tako hudo mi je bilo, se je pokazalo, da vse travme nosijo v sebi nekaj pozitivnega. Tudi najin odnos se je spremenil, po rojstvu pa še bolj.»

19.T. SPLETNA ANKETA GOSPE KLARE

Gospa Klara je stara 35 let in živi v zunajzakonski zvezi. Za seboj ima oploditev z darovano spolno celico. Postopki so bili sprva izvedeni v Mariboru, nato v Pragi. Le tej so bili uspešni, saj se je ga. Klara rodila deklico.

1. »Začelo se je za moj trideseti rojstni dan z bolečinami v predelu levega jajčnika. Sledili sta dve operaciji, katerih rezultat je bila poškodba jajčnikov in posledično precej zmanjšana rezerva jajčec. Desni jajčnik je ostal nefunkcionalen, levi pa je bil precej zmanjšan. Temu je sledila borba z neplodnostjo, obiskovanje ambulate za neplodnost v Mariboru in na koncu oploditev z darovano jajčno celico. Po četrtem prenosu zarodkov se nama je rodila deklica. Prva operacija je bila leta 2006, zanosila sem leta 2011.»

2. »Pomoč sva poiskala takoj po prvi operaciji. Prvi postopek IVF z lastnimi celicami sva opravila leta 2008. V vmesnem času je sledilo poskušanje zanositve po naravni poti ter dodatne preiskave in posegi (slikanje jajcevodov, odstranitev pregrade maternice). Leta 2011 sem zanosila s pomočjo donatorke v Pragi in leta 2012 rodila punčko.»

3. »Na prvem srečanju v neplodnostni ambulanti je sledil šok, saj mi v Ljubljani, kjer sem bila operirana kar dvakrat, nihče ni pojasnil, kako težka je situacija in stanje jajčnikov. Seveda sva zaradi tega zgubila dve leti v katerem je potekalo poskušanje naravne zanositve in menjava ginekologov. Počutila sva se grozno, čeprav je bilo osebje v Mariboru strokovno in prijazno.

4. »Negativno: napačni napotki zdravnika, ki me je operiral na GK Ljubljana kar dvakrat. Soočenje z dejstvom, da mogoče nikoli ne bova imela otrok. Pozitivno: najin mali sonček, ki se nama je rodil letos.»

5. »Najini družini in prijatelji vedo za postopke. Odziv je bil izredno pozitiven. V službi o tem ne govoriva, ker smatrava, da je zadeva osebne narave.»

6. »Ne. Ker je težko dobiti vsaj imena psihologov, ki se s tovrstno tematiko ukvarjajo. V Mariboru je bila odlična psihologinja, vendar je žal oddaljena 150 kilometrov od našega kraja bivanja in zaradi tega bi bili obiski oteženi.»

6.1. »Najintenzivneje starši in partner ter prijatelji.»

7. »V Sloveniji je to kar problem, saj se zaradi majhne populacije lahko zgodi, da se pol-brat ali pol-sestra nekega dne srečata in zaljubita. Sama bi želela, da bi naše dekletce enkrat imelo možnost spoznati svojo biološko mamo.»

8. »Ja. Ker ima pravico izvedeti tako pomembno informacijo.»

8.1. »Čim prej oziroma postopno skozi obdobje odraščanja.»

8.2. »Starosti primerno. Od slikanic dalje. Seveda postopoma.»

8.3. »Brez psihologa se tega ne bi lotila, ker verjamem, da lahko povzročim več škode kot koristi. Otroku ne bi želela zbujati domišljije o osebi, ki je nikoli ne bo spoznal.«

8.4. »Psihologinja nama je na srečanju omenila, da se seznanjanje začne že v rani mladosti preko slikanic.«

9. »Katero bolnico? Kliniko za zdravljenje neplodnosti? Tu ne. Razen pravnih zadev vezanih na darovanje.«

10. »Ne.«

11. »Ja.«

11.1. »Soočenje s strahovi in vprašanji, ki jih tak postopek prinaša.«

11.2. »Odlično.«

12. »Ja ... predvsem, da ne sodiš odločitev drugih. Če ne bi bila soočena z neplodnostjo, verjetno ne bi razumela parov, ki se odločajo za uporabo tujih spolnih celic za spočetje otroka.«

KVALITATIVNA ANALIZA

KODIRANJE IZJAV PAROV OPLOJENIH S PARTNERJEVO SPOLNO CELICO

Izkušnja parov s kliniko za reprodukcijo

A4. »Prijazni so pa res, napotke ti dajo, točno povedo, uro, kam moraš iti, da moraš točen biti.«

A5. »Moraš pa res točen biti, delati tako kot ti oni rečejo, tako kot ti tiste sestre rečejo.«

A6. »Prvič ko te pregleda zdravnik, sej se pogovori s tabo, ampak enkrat, ko si ti not v postopku umetne oploditve, kot ti greš na oddelek, ko ti začneš te injekcije dobivat, vse to sestre vodijo, več ali manj do punkcije. Ni pa nobenega zdravnika, da bi se pogovoril s tabo, kako je ali pa kaj.«

A8. »In ko je še z eno pacientko opravil pregled, je pršel ven, me je stisnil, mi dal roko in mi rekel, ene dva, tri mesce si spočijte Jana, potem pa nazaj pridite.«

A17. »Jaz nisem nikoli doživela, da bi bile slabe volje ali pa da me ne bi pozdravile. Vedno so rekle fajn bodite, držite se, vse bo v redu Jana. Zelo pozitivno, zelo, zelo.«

A18. »V redu so delali z mano, bili so prijazni.«

B1. »In potem ko sem klicala tja, da bi se naročila, ... v bistvu ... tja kličeš tako tri ure, da ti nekdo dvigne telefon.«

B2. »In potem so me naročili k nekomu, ki se je kasneje izkazal za totalno površnega zdravnika.«

B3. »Pa tudi nisva vedela, da ni treba, da hodiš vedno k istemu.«

B5. »In ona pride tja in je bila tam horda študentov, med mojimi nogami. In ko so bili že oni tam, je zdravnik reku, sej vas ne moti če so študenti, ane?«

B6. »In pol me še vpraša in gospa, kdo vas pa pošilja. In ga jaz tok pogledam in pravim, ja vi ane. In se tisti študentje tam začnejo smejat, zato ker mora on sam sebi napotnico napisat za postopke.«

B7. »Tej zdravniki so taki, čakaš jih tam ure in ure. In ko pridejo v bistvu kartona sploh ne pogledajo.«

B8. »In preden sva šla k zdravniku mi je rekla, dejte ga opozorit da bo to pogledal, kr če ne vas bo dal še na tretji postopek inseminacije.«

B9. »Ker, ko ti prideš not, te poskusijo samo čim hitreje odpraviti. Na začetku ta prvi zdravnik, nama je sam govoru, da je vse v redu, da naj greva domov in da naj se ne sekirava in da bo zagotovo ratalo. To je bil njegov odgovor in vedno naju je zelo na hitro odpravil.«

B10. »In za ta tretji postopek inseminacije sem se mogla v bistvu skregat z njim, da naju je pol poslal na IVF.«

B11. Ko diktafon ni več snemal sta mi povedala tudi, da je bilo v čakalnici grozno. V čakalnici je bilo premalo stolov, bilo naj bi 15 in 40 čakajočih. Poudarila sta, da pogoji niso bili v redu.

B12. »Grozno, prehitro so naju odslovili, ven poslali.«

B13. »Pred vhodom v bolnico, ni napisano, da je to ta bolnica, ti rečejo prid v Leonišče in potem gruntaš kje je to.«

B14. »Skratka ne znajdeš se nič, ne poznaš postopkov. Nič ti ni jasno in pol te pa še zelo na hitro odslovijo.«

B15. Gospa Mina je tudi dodala, da ti le za eden postopek naprej povedo kaj bodo izvajali. Tako da ne veš kaj te čaka.

B16. »In on mi reče ja vi mate pregrado, tridesetkrat večjo možnost splava, lahko tudi v petem, šestem mescu tud če se je prijel zarodek. In seveda jaz v solze in on prav kaj se jaz zdaj tukaj jokam, sej to bomo dal stran in bo vse v redu.«

B23. »[...] [I]n ko nama je uspelo zanosit nama ni noben povedal naprej, da te avtomatsko dajo za en mesec na bolniško.«

B31. »Slišala sva samo za tečaj starševstva.«

B32. »V bistvu ne zveš tam čist nič, nič, ampak čist nič.«

B33. »So sicer tam postelje, ampak te postelje so za punce, ki imajo punkcijo, ne za tiste, ki dobijo zarodek. No in jaz sem se šla uleči tja in sem bila okarana zakaj tam ležim.«

B36. »Je težko najti informacije. Preveč »balasta« je na forumih, čist preveč. Če pa kej zveš, zveš tam, od zdravnikov nič ne zveš. Od sester tudi ne.«

B37. »Eno predavanje o IVF postopku. Ampak tam niso nič omenl kake psihologinje ali koga.«

B46. Saj stara porodnišnica parov ne opozori, da je pri dvojčkih veliko več zahirancev in imajo dvanajstkrat večjo možnost genskih napak (slepi, prizadeti). V novi porodnišnici so tako jezni, saj stara porodnišnica dela dvojčke, le tej pa to počnejo zato, da se bo vsaj eden prijel.

B47. Tudi nju tako niso vprašali ali hočeta enega ali dva, ampak so ju kar avtomatsko vstavili.

C1. »Ko sem k dr. R. hodila, mogoče nima veze, da zdej jaz to tukaj govorim, on je tak odrezav, jaz razumem, da to on stokrat na dan pove, ampak ko si ti v tem si občutljiv.«

C2. »Tako sem ga imela po domače rečeno že poln kufer in sem rekla, mojemu partnerju, ni edini zdravnik, jaz ga bom zamenjala, ne bom več k njemu hodila, ker me živčno dela. Že tko si nervozen, pol pa še prideš tja pa ti reče, kot čš kaj spet tukaj delaš, na tak način.«

- C4. »V redu zelo so prijazni tam ... ja zelo. In to se mi dopade tlele, [...] kjer IVF delajo [...]«
- C7. »Ampak pol sem jaz tam kr šla do ene sestre, ku smo se bolj ... sej si pol že skor mal domač, k greš večkrat, sej se poznaš.«
- C10. Slabo izkušnjo pa je imela pr dr. R., ko prva celica ni bila v redu in je le ta reku partnerju v smislu, če bi to vedel, sploh ne bi rabil to narediti in iti čez te neprijetne postopke. Bila je jezna, ker partner ni šel čez tako neprijetne postopke kot ona (punkcije).
- D1. »Takrat še prej včasih, smo do dvanajstih sedele, ko noben še prišel dol ni. Tisto pa je bilo grozno. Ob pol osmih si mogel dati kri, potem si pa čakal kot bedak.«
- D2. »Nisi si upal ne na sendvič, ne na nič. To pa je bila groza.«
- D5. »Vedno so bile take, kot ene mame te sestre, res so bile tako fajn.«
- D6. »Men je bilo vedno fajn, ker si bil tak domač tam.«
- D24. »Tok da se mi zdi kr fajn, da se pove, če ne je šok.«
- D25. »Prvič ko sem šla, nisem vedla, da je možno, da se ne oplodi.«
- D26. »In ko sem prišla, sem se tam preoblekla in reče sestra kaj ste se pa vi preoblekla, ja transfer, ja nimate ga. Ja jaz sem mislna, da me bo kap zadela.«
- D27. »Ampak ko greš prvič tja, ne veš kaj vprašat, ne veš kaj se sploh dogaja tam.«
- D28. »Ubistvu ti ne povedo ker ti nočjo, ampak zato ker se bojijo, da se boš preveč sekiru. Je tega dost še vedno, ker te hočjo obvarovat pred nervozo.«
- D41. »Midva sva tud plačala (v Sloveniji) pa si čist na istem. Isto sva isto čakala na vrsto, nisva šla čez vrsto, ker se mi ni dalo z unimi babami prerekat, ker ene so zoprne.«
- D29. »Tričetr jih tud ne ve, da je potem tudi možna izvenmaternična in potem ko pride do tega, test je pozitiven in potem je problem in je šok tok večji.«
- D42. »Kle jih samo osebje vn povleče.«
- D43. »Tko jaz res nisem imela slabe izkušnje. Razen par let nazaj z eno sestro, ki je bila zoprna kot pes, pa sva se enkrat počle pa je bil mir.«
- D44. »In dohtorji so bili v redu.«
- D46. »In so se ful, pa tam mi dajo injekcijo in poslušam, kdaj more una nazaj, pa una ima petnajst foliklov, jaz imam pa tri. In pol so užaljene, ker ima ena več foliklov.«
- D7. »Tud če si bil prvič, so ti tko nč po strokovno, ampak po domače povedale.«
- D9. »In tud če težiš tam, rečejo, boste drugič, ker boste itak pozabli.«
- E1. »Gor so zelo prijazni, [...]«
- E5. »Znajo narest diskretno.«

E9. »Drgač pa stvari potekajo mogoče mal prepočasi, ampak telo se more ... če maš ti laparoskopijo zaradi prehodnosti jajčnikov mora čas minit.«

E15. »Tako da le ... dolgu traja, vrste so dolge.«

E12. »Mene so vprašale in sva mogla oba podpisat.«

E31. »Pa še to, maš teh priročnikov, teh napotkov, kam se lahko obrneš, tega pa gor dobiš ogromn. Tam maš stojalo na hodniku in tam ti ponujajo in si lahko uzamš, brošurc je še pa še. Si še kako revijo uzamš, kak člank preberš.«

E34. »Mislm lepo je poštmano, sicer staro, ampak lepo poštmano.«

F1. »In doktor M. in doktor T. prekrasne osebe.«

F8. »Jaz sem imela dobre izkušnje, ker nisem komplicirala. Jaz sem bila z vsem zadovoljna, četudi so me privezali.«

F16. »Zdej jaz nisem nikoli vedela v detajle in to me ni sploh zanimalo.«

G1. »Oddelek je kar se prostorov tiče zelo zastarel in neprimeren tako za ženske kot moške.«

G2. »Je pa osebje, ki tam dela, super. Res so pravi ljudje na pravem mestu.«

G3. »Občutek ko prideš tja je malo ponižujoč, počutiš se kot številka, ampak, saj pravim osebje vse to odtehta.«

G10. »Velika pohvala gre profesorju T., ki je zavzeto spremljal moj primer in me tudi spodbujal. Res velik človek!«

H1. »Pregledi so bili hitri in neboleči.«

H6. »Menim, da težko dobiš podporo iz zdravniških vrst.«

I2. »Da določeni zdravniki so res zdravniki kot morajo bit, predvsem te najbolj priznani pa nimaš občutka, da delajo zate. Imaš pa predvsem občutek, da delajo za to, ali bo poseg uspešen ali ne.«

I3. »Ja, ja vse je to preveč birokratsko ali pa medicinsko, ne pa v skladu s Hipokratovo prisego. Si pač neka cifra v statistiki, al bo al ne bo.«

I7. »In moram rečt da doktor D. pa je bil tisti, ki se je izkazal za res odličnega zdravnika. On je pa res bil človeški.«

I4. »In rečejo, o vi ste Tina, veste, so bile pa tako grde, da smo jih kar stran vrgli.«

I6. »Mislm, ženska je v čist posebni situaciji takrat in resnično bi to ravnanje osebja takrat moralo bit še tako bolj prijazno.«

I11. »Je bilo veliko bolj prijetno v novi porodnišnici ležat kot pa dol v tastari.«

Doživljanje postopkov OBMP

A1. »V bistvu imaš en strah, sploh nisem vedela kako to gre, jaz sem mislila da kar prvič, ko bom šla tja, ko me bodo pregledali, da bodo vse to uredili, pa ne vem kaj še vse.«

A2. »In te je strah potem pa, ko vidiš, najbolj me je to, ko vidiš en kup mladih parov.«

A7. »No pa še to bom povedala, prvič ko sem bila noseča, seveda sem bila v šoku, nisem niti v sanjah pričakovala, da bo nekaj takšnga. Ane, da pač to treba sčistit. Glej jaz sem jokala, bila sem čisto iz sebe, žalostna, potrta, nisem niti tega pričakovala.«

B4. »[...] [Ž]enska ima rentgensko slikanje maternice in tukaj je bil spet šok, to je zelo boleč postopek, k ti pač vbrizgajo nek gel notri, da oni to vidijo. In tisti gel, če imaš kje kaj zaraščeno, ti to potrga in to boli.«

B22. »Ta ultrazvok vsako jutro in pred deseto nisi nazaj. Pr men je bil to zelo problem usklajevat se, stres ... kako boš preživel [...]«

B39. »In potem, ko greš čez vse te psihične pritiske in čez vse te fizične bolečine, greš samo še z glavo skozi zid. Potem ti postane čist vseeno, koliko boš mogel še pretrpet, kolikokrat boš še mogel it čez to, prou tist ... vseeno ti rata, čist vseeno.«

B40. »Prejšnjič sem bila jaz v hudi depresiji, ker ni uspel, ker sem zelo pričakovala [...]«

C3. »Te punkcije so kar stresne ... boleče so. Mene je ta druga me je zelo bolela.«

C5. »Tam dobiš pa samo (pr dr. R.) v zadnjico in čao in je premal, premal. Ker tebe, ko je strah se že tako stisnš, zategnš in pol te še bolj boli vrjetno.«

C6. »... [P]ač te punkcije so mi boljše najbolj zoprne. To mi je bilo tok grozn.«

C8. »Si vesel ampak spet strah, ni uno ne ... uglavnm najlepš je bilo, ko sem šla na prvi ultrazvok.«

C9. Gospa Renata je doživela veliko veselje (je kar jokala), ko so ji sporočili, da sta dvojčka zdrava. Pri enem izmed dvojčkov je namreč obstajala nevarnost, da ima Downov sindrom.

C11. Takrat je kar »ihtela« in jokala, tako ji je bilo hudo. Dr. R. ji namreč nič od tega ni povedal.

C21. »On (partner) je bil čist gotov, tam sva bila ... je reku kaj pa če bo. Pa sem rekla, dej ne sekirej se če bo bomo pa dali enga vn, ne bom se vezala za celo življenje ker vem kok je s takimi otroci.«

C22. »... [I]n pol tista amniosinteza, tisto čakaš tri tedne, pač tist izvid. Tisto mi je bilo tud kr dost težko čakat.«

C23. »... Takole so se mi roke tresle, ko sem kuverto odpirala. Ampak itak, če je vse v redu, je čist na kratko, samo piše plod A, plod B, BP. Uglavnem ... in sva se sem stisnla pa zjokala, to je, da veš, da maš zdrave otroke.«

C24. »Joj, tam poslušam zgodbe, čeprou učasih si želim, da to ne bi poslušala. Joj, eni imajo grozne, sem misnla, a to me čaka?«

D3. »V bistvu je cel postopek loterija.«

D4. »Jaz nisem mela niti enih slabih izkušenj, mogoče ker sem tak človek, ker vem, da nisem edina in da je en kup, en milijon takih.«

D8. »Mal si v šoku, da si sploh tam.«

D10. »Pa v bistvu te je bil strah, tud večino, ko se z njimi pogovarjam. Me, ki smo ble večkrat pa al bo al ne bo, te je že spet strah.«

D11. »Ubistvu čist en banalen ... Rad bi, da rata, ampak pol te je že kr strah, kaj pa če bo pol spet narobe.«

D33. »In partnerski odnos se spremeni, pr nama se je hvala bogu na bolj.«

D45. »Jaz še vedno mislim, ne glede na to da sem jaz tolkrat rodila, da je puncam ki se odločijo da bodo prekinle, težje. Je Downov in tko.«

D47. »Pa nimaš punkcije, ki je najbl zoprna, ker je mal boleča.«

D48. »In to ni stalna bolečina ampak tako, ko prepiči folikel takrat zaboli. Sej pride tud kak postopek k vse bolj boli.«

E2. »[...] [A]mpak sej veš, gor k prvič prideš te je strah, ne veš kaj bo s tabo, kaj ti bodo delali.«

E3. »Mogoče ni dobr poslušat druge bi rekla, ker ni tok grozno, ker ko sem poslušala ene ženske je groza no.«

E4. »Men na primer ni bilo nič, men je bil en pregled zelo zoprn, sama punkcija mi pa ni bila, možno tud od dneva, [...]«

E6. »Ko sem hodila gor (v Ljubljano), je bila nasproti mene ena ženska, k je imela splav, v bistvu je bil Downov sindrom in tisto me je zelo dotolkel, res, ker ko sem slišala žensko, kok je jokala, mene je zelo prizadelo.«

E7. »[...] [P]a dobr da je to dvakrat, trikrat pa da ti vsaj četrtič rata, če ti pa nikul, mislm pa, da ti pusti mal na psihi.«

E8. »Pomoje te, mene bi na koncu vrjetno, pa vsa ta špikanja pa tako, pa hormoni so vseeno hormoni, telo ... obrne ti ga no, lej jaz sem se zredila za deset kil po hormonskih tabletah, pa nisem bila sploh noseča.«

E10. »Jaz v prvi vrsti mislm, da je za neplodnost kriv stres.«

E14. »To je mal tako, te mogoče tud psihično (ko ni vzroka za neplodnost), ampak mislm da te bolj psihično dotolče če rečejo, da je neki narobe s tabo.«

E23. »Jaz sem bila prva dva meseca katastrofa, sem bila vsa bleđa, zelena (ko je zanosila), padla skp, nisem sploh vedla.«

E24. »In morš doma počivat in čakaš, pa dolgi dnevi, pa ne veš, ali greš v redu na stranišče in gledaš al se bo usulu, tok da ja.«

E30. »Za zdravje, ker se zgodijo dost dost težke stvari, morš mal tud sam u glavi pošlihtat.«

E32. »... Groza jim je to, ko morjo tam, pa ko poslušáš po hodniku: 'Zakaj moram bit jaz tukaj, sej z mano ni nič narobe!'«

E33. »Včasih pa ni dobr da vse preberš veš, ko si v še začetni fazi in si misliš joj, kaj pa če se men vse to zgodi, pa greš mogoče nehote negativno nastrojen na te stvari.«

F2. »Jaz sem bila takrat taka, da sem mislila, da me bo pobralo, ker to je bilo takrat. Ker niso smeli dat narkoze, vse na živo.«

F5. »In to je glava trpina za marsikomu, možgani trpijo, telo trpi. Ampak meni ni bilo nič, jaz sem to komot prenašala.«

F6. »Ampak to te izčrpa izredno, psihično te stolče tako, da to sploh ni za povedat. Psiha je tako prisotna, da če nisi sam zelo močna osebnost, zelo težko to zdržiš, res.«

F9. »Čeprav ko so mi vsadili seme, tisto ležanje, noge v zrak dve uri. Tisto je bilo meni katastrofa, pa glavo dol ne. Tisto je pa bilo meni za ubit.«

F11. »Ne, ne bom jaz rekla, neprijetno, bom samo rekla, hvala bogu da so ljudje tam, da so to iznašli in da so potegnili eno življenjsko nit, za to njihovo strokovnostjo.«

F13. »Pomembni dogodki, zelo sem se veselila, če je kateri iz naše skupine uspelo. To mi je bilo pa tako lepo.«

F19. »Pa kot koli se bo zde zgodilo, jaz sem vedla, da kar lahko bo naredila vse.«

H2. »Bila sva zadovoljna, da se je vse skupaj hitro odvijalo.«

H3. »Počutila sva se dobro.«

H4. »Predvsem slabo psihološko stanje telesa. Ker ni bilo uspeha pri postopkih sem bila »zelo na tleh«. Vsakič upaš, da bo uspelo, pa ni nič. Ne spominjam se rada časa zdravljenja.«

I1. »Ja v bistvu stalno je bila prisotna ena taka slaba volja pri nas vseh. Sej smo se nekatere kar pogosto srečevale«

Podpora s strani prijateljev, družine, družbe

A11. »Ne, tisti, ki se dobro poznamo in smo prijateljski in tisti, ki nismo tako pa se poznamo, vseeno, ne, nikoli nisem slišala, tudi od drugih, da bi kar koli slabega rekli.«

A12. »Ne, ne, ne, ne kje pa, tudi prijateljice. Tudi, ko sem bila prvič noseča so me klicale in vedno, ko sem šla dol so me klicale. Vedno smo se šalile pingvinčki čakajo, ane.«

B18. »Čeprav je pa velik prijateljic mojih, ki to vejo. Tukaj sta dve kolegici, ki tud se trudita in je to zelo dragoceno, izmenjave teh izkušenj.«

B19. »Ne podpore sploh ni, nobene.«

B20. »Jaz sem recimo s.p. jaz, če sem na bolniški, mi 30 delavnih dni v kosu, ne dobim nobenega nadomestila.«

B21. »Pač noben ti nič ne pomaga. Tud ženska, ki je v postopku umetne oploditve si ne more planirat nobene spremembe v svoji karieri.«

B24. »Najbolj podporo nudil partner, prijateljice. Te dve, ki gredo skozi postopek.«

C12. »[...] [H]vala bogu, da sem imela takrat tisto šefico, ki je bila v redu, me je razumela in sploh ni bilo problema.«

C13. »Ja, ja, partner je nudil največjo oporo«

C14. »Tok, da večinoma, edin ta kolegica k smo šle istočasno.«

D12. »Nč da bi kdo kej čudno gledal.«

D14. »Mož, mama, pa ene dve kolegice. To najbolj. Na splošno pa cela družba, s temi ki se bolj družmo intenzivno.«

E16. »Jaz sem jo imela s strani partnerja, kar mi je bilo najbolj važno.«

E17. »Tud s strani prijateljic in družine sem jo nekaj dobila.«

F7. »No tako da je mož potem reku, lej jaz pa zdejtud koraka sem več ne stopim, ti pa delej kar češ.«

F17. »Ja, mož ogromno, sej če mi on ne bi dal, ne bi šla.«

- Podpora s strani doktorja

F10. »[...] [V]se katere smo se skupaj gor dobile in smo tam že redno navezale stike, smo redno bodrile ena drugo.«

F18. »[...] [O]gromno doktor M. Jooj, to je pa tako ena zlata ženska, res ona mi je ostala kot neka silhueta v življenju in tud če bi ne vem kako zaspala, jaz njo vedno nekako vidim.«

F21. »Jaz problemov nisem mela, jaz sem mela takrat krasno direktorco, me je razumela, sem ji povedala, da pač me ne bo en teden, štirinajst dni, zakaj in mene je ona razumela.«

G7. »Psihične podpore, razen svojih biližnjih, ni bilo.«

H7. »Rada sem se pogovarjala z nekom, ki je doživljal podobno kot midva z možem.«

I5. »Je rekel, samo mene poglej pa boš vidla, zakaj so bile grde. Tako da me je on potem spravu v dobro voljo.«

I9. »... [M]islm zelo so nas podpiral in zelo so me spodbujal.«

I10. »Tako da absolutno so me podpiral, absolutno ni bilo nikakršnih kritik na moj račun.«

Razkritje izkušnje OBMP ostalim (družini, prijateljem, družbi)

A9. »[...] [T]a želja, ki vleče mamice po otroku, ti pa enostavno ne moreš biti tiho.«

B17. »Ja, moji mami sem povedala za postopke, medtem ko njegovim staršem nisem povedala, zato ker sva rekla če mož hoče, kot čuti.«

C16. »Jaz tukaj nimam kej skrivat, kaj bi skrivala, pač ni šlo, niso nič našli, rekli so, da mogoč sem preveč razmišljala, da je to podzavestno, [...]«

D13. »Povedala sem družini, prijateljem in družbi. Tudi v službi.«

E13. »Ne v bistvu jaz se tega ne sramujem lej, pač ni ratalo jaz sem šla gor s tem namenom, da pozdravjo mene al pa partnerja ne.«

E22. »... [N]a samem začetku ona sploh ni vedla, ker sem se s sodelavko tok dobr menjavala, da sem šla zjutraj na primer na ultrazvok in sem šla pol popoldne delat.«

F14. »Jaz moram odkrito povedat, da sem od začetka skrivala, ampak sorodniki so vedli, to absolutno, ampak moji sorodniki so na drugemu koncu Slovenije v P.«

F15. »Ker sem jaz pričela to javno govorit, ker sem hotela spodbuditi druge mlade ženske, da naj gredo v ta postopek.«

G5. »Jaz osebno nisem v času postopkov kar vse povprek razlagala in še vedno ne. So ljudje moji najbližji, ki vedo.«

G6. »Ker imam dvojčici me zelo veliko ljudi direktno vpraša umetno ali naravno. In moram reči, da mi to ni všeč še posebej če me to sprašuje nekdo, ki ga poznam samo bežno. Vseeno je to moja stvar.«

H5. »Nihče naju ni spraševal. Pravzaprav je bila to tabu tema s strani družbe.«

I8. »Vsi so vedli, da si zelo želim, da bi imela otroka oziroma da si zelo želiva, da bi imela otroke in so nas absolutno podpiral.«

Izkušnja s svetovalno socialno službo in mnenje glede psihološko-socialnega svetovanja

D34. »Tam v porodnišnici pa manjka psiholog. Tam je pa nula od nule. Čeprou je tista V., ne vem, kok titul ima, jaz sploh ne vem, kdo je ta ženska. Na tem področju pa so mrzli do nezavesti.«

D35. »Sploh te ne gledajo z vidika neplodnosti, ampak ti utruja, kot da ti že imaš otroka in kako boš ti z njim delov.«

D36. »Vsakič ko sem šla do vrat, je bila vedno zaklenjena pisarna, vedno.«

D37. »In sta se šla k njej, da ne vesta ali prekinj to nosečnost, kjer ti uspavajo otroka in sprožijo porod, da se ne rodi živ. In je rekla, da ona nima časa, naj prideta po porodu.«

D38. »Ampak ona če je tam, na tistem oddelku, bi mogla pridt v sobo pa rečt jaz sem pa ta, pa ta. Pa tud če bi jo jaz nekam poslala.«

D39. »Ampak te punce, ki prekinjajo zaradi anomalij, ko v bistvu podpiše umor otroka, da ji ga uspavajo. Ti še psa ne pelješ kar tako uspavat. Da jih ima kar za ene drugorazredne. Tud one imajo ta občutek.«

D40. »Kle pa podpore sploh ni, za darovano spolno celico pa je obvezna.«

F34. »Ja sem mela, ampak od te psihologinje nisem dobila nekaj.«

F35. »Vse me je spraševala uglavnem iz otroštva. Zdej jaz ne vem, ker jaz nimam v otroštvu slabih izkušenj, ker smo krasno živeli, ker smo živeli na kmetiji. Tukaj je bilo malo hecno, ker to je itak moje podatke mela, moje zdravstveno stanje, ta bolezen ni mogla iz otroštva izhajati. Očitno je tako želela, da je tak sistem.«

F36. »Ni mi pa dala nekaj energije za naprej.«

F37. »Pa ni mi dala recimo kakšne imajo oni prakso, do tedaj. Jaz sem bila vedno za bolj konkretne odgovore, ne kr nekaj ovinki. Ali pa recimo, da bi mi rekla, lejte če vam pa ne bo uspelo so pa druge zadeve, so pa druge poti, lejte nikoli.«

G8. »In tu bi se moralo bolj spremeniti oziroma se v sklopu zdravljenja zagotoviti kakšnega psihologa, saj so to zelo težke stvari.«

Stališče do anonimnosti darovalcev in darovalk spolne celice

A13. »Jaz še vedno mislim, da je bolj pametno da se ne ve, kot da se ve.«

B25. »[...] [D]a škoda zakaj mi ni noben reku, ko so delal, a daš ti 30% celic , a jih daruješ? In bi jih jaz darovala.«

B26. »Ampak ti si takrat, tok si v svojem filmu, tok razmišljaš sam o sebi a bo uspel a bo boljše, a bo bolel, da enostavno ne razmišljaš o temu.«

C15. »Mislm, če mene vprašaš, bi lahko povedal (da bi bili imenovani), mislm če bi jo jaz dala, bi bila vesela informacije.«

D15. »Jaz mislm, da je to uredi. Glede na to da smo mejhna država. Jaz mislm, da bi to moglo biti dostopno v primeru kakšnih boleznih takih, ne vem.«

E18. »Jaz pravm hvala bogu lej (za darovane spolne celice), mogoče si pa ena družina želi otroka, pa ga ne more imeti, pa ga lahko edino na ta način dobi.«

E19. »[...] [A]mpak še vedno mislm, da je bulš da ne veš (imena darovalca).«

E20. »Mogoče bi jih dala, pod pogojem da so anonimni.«

E21. »Da ne bi, pa sej veš, mogoče lažje kot če ti nekdo čez 20 let pride in ...to so težke stvari tok za žensko, ki to dobi, kot za une pol ane.«

F23. »Men se to zdi prou, zaradi tega ker zakaj pa bi.«

F24. »Ker Slovenija je tako majhna, da skor vsak za vsakega vemo, v detajle. In to bi po moje lahko prišlo do ene take neprijetnosti, če bi ti otroci enkrat zvedli, da pa so bili spočeti od enga družga, meni se to ne zdi humano. Zaradi tega ker ti otroci znajo raziskovat, potem kasneje svoje korenine.«

F25. »Pa jaz ne vem če je tukaj tako pomembno od koga je ta celica. Ker to mladostnika bega. Ker pride do tega spoznanja šele potem po 30 letu, prej pa ne. Prej pa se mi zdi, da je vedno tisti zakaj, ker ne razumejo.«

G9. »Kar pa se tiče bolezni (družinskih) pa bi bilo za otroka bolje, da bi vedel od kod izhaja.«

H8. »Se popolnoma strinjam.«

I12. »Jaz mislm, da je absolutno edino prav, da so anonimni.«

I13. »Zaradi tega ker se mi zdi, da če veš kaj in kako lahko narediš sebi in otroku škodo.«

Stališče parov glede razkritja otroku način njegovega spočetja

A14. »Ja. Ne vem ... tako se mi zdi prav.«

B27. »Ne vem, nisva razmišljala, verjetno bi mu povedala.«

C17. »Pomoje bi mu, sigurno.«

C19. »Ker ko pridš v na najstniška leta, pa da to zveš, pa vidš kaj pride. Ko otroci pobegnejo pa vse, ko so jezni, zakaj mi pa nisi povedala. Jaz bi sigurno povedala.«

D16. »Mislm, da ja.«

D17. »Prvič že zaradi tega, ker po eni strani nima dednih in genskih zasnov. Kaj jaz vem, greš na operacijo in te sprašujejo o družini. In moraš že mal vedt, da po eni strani je v družini, po drugi pa sploh ne veš.«

D18. »To je po eni strani, po drugi pa tud midva sva tudi bla vedno odprta kar se tega tiče.«

E25. »... [A]mpak vrjetn da ne, sej v bistvu nikol ne bi vedu iz kje izhaja, da ni tvoj, mislm da je brez veze, ker veš kaj se vse roji po mladostniških glavah.«

E26. »Ja glih to, pa bi kje hotu iskat pa ne veš pa ne morš ane, mislm da je bolj da ne poveš.«

F29. »In on ve, ja ne bom mel bratca in to mora rast, kot udi naši, kot naše telo.«

- Kdaj povedati otroku

A15. »Ko bi bil enkrat dovolj star, ko bi razumel.«

B28. »Povedala bi mu tam nekje v puberteti, ko bi mal že razumel. Takrat ko začne raziskovat svojo identiteto.«

C18. »[...] [K]o bi vidla, da že razume o tem. Pa itak bi se pogovarjali, že prej se morš pogovarjat, isto kot če otroka posvojiš.«

C20. »[...] [N]e vem kdaj bi mu, mogoče ko bi šel v šolo. Sploh ko se enkrat začnejo človekovo telo obravnavat«

D19. »Takrat, ko bi že mal razumel. To bi bilo tam pr ene devetih letih, osmih.«

F26. »Takoј mu moreš povedat, ko vzpostavi neko tezo otrok. Recimo zakaj je sam, zakaj nima brata, zakaj nima sestre.«

F28. »Pri treh, štirih letih. Boljše je, da ne razume, ker pri treh letih še ne razume, zakaj gre. Ampak raste s tem.«

F31. »Pa bi vrjetno bolj šla v detalje postopoma, ker ne vem če bi to razumelo. V detalje kasneje, ko bi to bitje razumelo.«

- Besede kako povedati otroku

A16. »Najprej pa bi s svojim zdravjem začela govor, da bi ga malo pripravila na to, ko bi enkrat razumel. Potem pa zakon, želja po otroku in tako naprej. In bi mu povedala, da to ni čisto nič narobe. Da je to čisto v redu.«

B29. »Bolj kompleksno, ko bi razumel.«

D20. »Ko bo manjša na otroški način, ko bo večja, pa prek ene pravljice, ene zgodbice.«

F27. »Recimo naš je zbiral denar za bratca, sestrco. Sem rekla, zastonj zbiraš, nič ne bo, ker smo tudi tebe prinesli. In tukaj denar ne igra nobene vloge. In potem to raste v tem mejčkenem organizmu. In potem vedno, ko vzpostavi neko vprašanje, ali pogovor, je treba takrat se te bilke oprijet. Ne bit tiho in potem ko je star ne vem koliko, ko on začne spraševati, to je katastrofa.«

F30. »Jaz bi mu čist tok povedala, glej ker jaz nisem mogla zanosit, očitovo seme ali pa recimo tisto kar sva se midva stiskala, nama pač ni uspelo, tako da sva midva dobila od enga družga strica, če je to še majhno bitje, al pa od ene druge moške osebe. Ampak vrjetno v detalje, pa bi vrjetno razložila malo kasneje. Majčkenemu bitju bi probala razložiti na neki pravljčni bazi.«

- Kdo bi pomagal povedati

B30. »Pomagal bi partner.«

D21. »Partner, mama, sestra.«

F32. »Pri tem bi mi zagotovo pomagal partner.«

- Ideja

D22. »Brala sem ene par knjig o tem in pravljice na temo posvojitve.«

D23. »In po internetu sem brala te zgodbe o posvojenih otrocih.«

F33. »Jaz velik berem, raznorazne stvari, od travmatičnih do pravljicnih z nekim dobrim in slabim koncem.«

Viri moči

A3. »In sem potem vedno premišljevala, glej jaz sem lahko srečna imam tri otroke. Eden nima nobenega.«

A10. »Ta želja, ta sreča, ko si enkrat tu in daš en kup tega zaupanja v to zdravstvo, v to medicino. Da pa to je edino še kar ti lahko pomaga.«

B34. »Midva sva v drugem postopku odkrila, da zelo pomaga matični mleček.«

B35. »Tud midva sva brala forume.«

B41. »[...] [I]n zdej ta drugič sem odmisllila vse, sploh nisva razmišljala o tem, a bo uspel al ne bo uspel, kaj če bo, kaj če ne bo. Fokusirala sva se samo na naslednjo točko, na naslednji sestank, na naslednji obisk zdravnika, na naslednjo injekcijo in nisva razmišljala nič.«

B42. »V bistvu sva se naravnala psihično na ta način da sva rekla, lej, enkrat bo sigurno, zdej mogoče bo to zdej mogoče bo čez pet let, enkrat bo že.«

B43. »V bistvu moraš biti res neskončno potrpežljiv, zato ker če pričakuješ, najslabš je tist, ko ti pol mame začnejo ... ah sej zdej pa bo. Veš, to je najslabš, to ne smeš govort.«

B44. »Morš ustrajati tako k mejhni otroc, če gledaš, k se učijo hodt, stokrat padejo, ampak k pade, se ne sekira, se pobere in gre naprej. In ko desetič pade, pol enkrat shodi. In točno tako je tukaj, ne smeš se ozirati na to, kolkrat ti ni uspelo, ti morš it samo naprej.«

B45. »Mogoč razbremenit se ostalih stresov, kot se da. Čim bolj potrpežljiv in ne se sekirat.«

D31. »Tko edin mal več potrpljenja dobiš, ker ga moraš.«

D49. »Mislim da je tista volja, da tud protibolečinsko pomaga. Še nobena ni rekla, naj neha in da gredo ven.«

E11. »In jaz sem bila takrat odločena in sem rekla, lej jaz bom nardila vse.«

E28. »Jaz sem taka zelo trmasta, nisem neki taka »av«.«

E29. »Ko greš gor morš vzeti, da te lahko tud kej grdega čaka, grdega, grdega.«

F3. »Tud če bi mi rekli, da me bodo rezali na živo, bi se dala rezat na živo, ker bi potem pričakovala nek uspeh.«

F4. »Ampak moram reči, da je bil popolnoma strpen in mi sledil, nikoli ni brundov, da ne bi šel.«

F12. »No ampak midva sva to čisto lepo, pa je bil ta naš otrok jooj, jooj, je bilo tako živo, pa tako naporno, ampak enostavno jaz sem vedno rekla, to mi je bilo dano in to moram sprejeti, kot poslanstvo.«

F20. »Mislim bila sva kot tanka, greva skozi vse to, pa za koga vraga, sem rekla, bova premestila to na poletje. Ampak jaz sem mogla takrat it.«

F22. »Tukaj moraš vztrajati, zelo, zelo, pa glavo si poštimit.«

G4. »Sama se nisem zanašala samo na medicino, ampak sem ogromno naredila tudi sama. Zdrav način življenja (hrana, gibanje).«

Pozitivni vidik izkušnje

A19. »Pa tudi ... utrdi te vse to ... [...]«

A20. »[...] [P]a seveda na koncu dobiš svojega otroka.«

B38. »Ja trda sva ratala oba. Utrdilo naju je na vseh koncih in krajih. To je tok težka preizkušnja, to čakanje, ko ne veš ali bo ali ne.«

D30. »Mogoče da vse ne moreš jemati tko, da tko to je. Da so stvari v življenju, ki ti ne gredo vedno čisto gladko.«

D32. »Mogoče na ta način ... malo drugače gledaš na vse skupaj, da ni tko, tuki je, pa vzem si, pa maš.«

E27. »So stvari zelo težke in vidiš velik stvari dobrih in slabih, tok da ja, na koncu, ko dobiš svojga otročka si lahko predvsem vesel, da je zdrav.«

F38. »Ogromno, stabilnost, pozitivno gledanje na vse okoli sebe, izogibati se balastnih ljudi, negativnih ljudi.«

F39. »Spoštovanje, velik, ogromno, tudi gledanje na svet, popolnoma drugačen, [...]«

G11. »Če mislite izkušnja z OBMP, seveda dala mi je vedeti kako sveto je življenje in ni tako samoumevno kot velikokrat mislimo.«

G12. »Dalo mi je smisel življenja, dve prekrasni deklici, zaradi katerih bi šla čez vse to še nešteto krat.«

H9. »Nekaj najlepšega na svetu, rodila sem dve krasni deklici, ki sta sedaj stari 13 let.«

I14. »Ampak med tem ko sem opazovala druge pare, druge matere sem začela precej drugače gledati na življenje in na to kako v bistvu se ljudje obnašamo do samo po sebi pridobljenih stvari v življenju. Nekomu malenkost lahko zelo veliko pomeni, še posebej če je ne more dobiti ane.«

I15. »Tako da se mi zdi, da dozoriš skozi eno tako izkušnjo. Da postaneš bolj moder in zrel.«

KODIRANJE ZNOTRAJ POSAMEZNIH TEM

	IZJAVA	POJMI
Izkušnja parov s kliniko za reprodukcijo		
A4.	»Prijazni so pa res, napotke ti dajo, točno povedo, uro, kam moraš iti, da moraš točen biti.«	Osebj, ki svetuje
A5.	»Moraš pa res točen biti, delati tako kot ti oni rečejo, tako kot ti tiste sestre rečejo.«	Brezkompromisno uboganje osebja
A6.	»Prvič ko te pregleda zdravnik, sej se pogovori s tabo, ampak enkrat, ko si ti not v postopku umetne oploditve, kot ti greš na oddelek, ko ti začneš te injekcije dobivat, vse to sestre vodijo, več ali manj do punkcije. Ni pa nobenega zdravnika, da bi se pogovoril s tabo, kako je ali pa kaj.«	Nedosegljivost osebja
A8.	»In ko je še z eno pacientko opravil pregled, je pršel ven, me je stisnil, mi dal roko in mi rekel, ene dva, tri mesce si spočijte Jana, potem pa nazaj pridite.«	Podpora s strani osebja
A18.	»V redu so delali z mano, bili so prijazni.«	Prijaznost osebja
A17.	»Jaz nisem nikoli doživela, da bi bile slabe volje ali pa da me ne bi pozdravile. Vedno so rekle fajn bodite, držite se, vse bo v redu Jana. Zelo pozitivno, zelo, zelo.«	Podpora s strani osebja
B1.	»In potem ko sem klicala tja, da bi se naročila, ... v bistvu ... tja kličeš tako tri ure, da ti nekdo dvigne telefon.«	Nedosegljivost osebja
B2.	»In potem so me naročili k nekemu, ki se je kasneje izkazal za totalno površnega zdravnika.«	Nekvalitetne storitve
B3.	»Pa tudi nisva vedela, da ni treba, da hodiš vedno k istemu.«	Informacije s strani osebja
B5.	»In ona pride tja in je bila tam horda študentov, med mojimi nogami. In ko so bili že oni tam, je zdravnik reku, sej vas ne moti če so študenti, ane?«	Nekorekten odnos
B6.	»In pol me še vpraša in gospa, kdo vas pa pošilja. In ga jaz tok pogledam in pravim, ja vi ane. In se tisti študentje tam začnejo smejat, zato ker mora on sam sebi napotnico napisat za postopke.«	Nekorekten odnos
B7.	»Tej zdravniki so taki, čakaš jih tam ure in ure. In ko pridejo v bistvu kartona sploh ne pogledajo.«	Nedosegljivost osebja

B8.	»In preden sva šla k zdravniku mi je rekla, dejte ga opozorit da bo to pogledal, kr če ne vas bo dal še na tretji postopek inseminacije.«	Nekvalitetne storitve
B9.	»Ker, ko ti prideš not, te poskusijo samo čim hitreje odpraviti. Na začetku ta prvi zdravnik, nama je sam govoru, da je vse v redu, da naj greva domov in da naj se ne sekirava in da bo zagotovo ratalo. To je bil njegov odgovor in vedno naju je zelo na hitro odpravil.«	Podpora s strani osebja
B10.	»In za ta tretji postopek inseminacije sem se mogla v bistvu skregat z njim, da naju je pol poslal na IVF.«	Nekorekten odnos
B11.	Ko diktafon ni več snemal sta mi povedala tudi, da je bilo v čakalnici grozno. V čakalnici je bilo premalo stolov, bilo naj bi 15 in 40 čakajočih. Poudarila sta, da pogoji niso bili v redu.	Neustreznost čakalnice
B12.	»Grozno, prehitro so naju odslovili, ven poslali.«	Nekorekten odnos
B13.	»Pred vhodom v bolnico, ni napisano, da je to ta bolnica, ti rečejo prid v Leonišče in potem gruntaš kje je to.«	Informacije s strani osebja
B14.	»Skratka ne znajdeš se nič, ne poznaš postopkov. Nič ti ni jasno in pol te pa še zelo na hitro odslovijo.«	Nedosegljivost osebja
B15.	Gospa Mina je tudi dodala, da ti le za eden postopek naprej povedo kaj bodo izvajali. Tako da ne veš kaj te čaka.	Informacije s strani osebja
B16.	»In on mi reče ja vi mate pregrado, tridesetkrat večjo možnost splava, lahko tudi v petem, šestem mescu tud če se je prijel zarodek. In seveda jaz v solze in on prav kaj se jaz zdaj tukaj jokam, sej to bomo dal stran in bo vse v redu.«	Podpora s strani osebja
B23.	»[...] [I]n ko nama je uspelo zanosit nama ni noben povedal naprej, da te avtomatsko dajo za en mesec na bolniško.«	Informacije s strani osebja
B31.	»Slišala sva samo za tečaj starševstva.«	Informacije s strani osebja
B33.	»So sicer tam postelje, ampak te postelje so za punce, ki imajo punkcijo, ne za tiste, ki dobijo zarodek. No in jaz sem se šla uleči tja in sem bila okarana zakaj tam ležim.«	Podpora s strani osebja
B32.	»V bistvu ne zveš tam čist nič, nič, ampak čist nič.«	Informacije s strani osebja
B36.	»Je težko najti informacije. Preveč »balasta« je na forumih, čist preveč. Če pa kej zveš, zveš tam, od zdravnikov nič ne zveš. Od sester tudi ne.«	Informacije s strani osebja
B37.	»Eno predavanje o IVF postopku. Ampak tam niso nič omenl kake psihologinje ali koga.«	Informacije s strani osebja

B46.	Saj stara porodnišnica parov ne opozori, da je pri dvojčkih veliko več zahirancev in imajo dvanajstkrat večjo možnost genskih napak (slepi, prizadeti). V novi porodnišnici so tako jezni, saj stara porodnišnica dela dvojčke, le tej pa to počnejo zato, da se bo vsaj eden prijel.	Informacije s strani osebja
B47.	Tudi nju tako niso vprašali ali hočeta enega ali dva, ampak so ju kar avtomatsko vstavili.	Nekorekten odnos
C1	»Ko sem k dr. R. hodila, mogoče nima veze, da zdej jaz to tukaj govorim, on je tak odrezav, jaz razumem, da to on stokratna dan pove, ampak ko si ti v tem si občutljiv.«	Nekorekten odnos
C2.	»Tako sem ga imela po domače rečeno že poln kufer in sem rekla, mojemu partnerju, ni edini zdravnik, jaz ga bom zamenjala, ne bom več k njemu hodila, ker me živčno dela. Že tko si nervozen, pol pa še prideš tja pa ti reče, kot čš kaj spet tukaj delaš, na tak način.«	Nekorekten odnos
C4.	»V redu zelo so prijazni tam ... ja zelo. In to se mi dopade tlele, [...] kjer IVF delajo [...]«	Prijaznost osebja
C7.	»Ampak pol sem jaz tam kr šla do ene sestre, ku smo se bolj ... sej si pol že skor mal domač, k greš večkrat, sej se poznaš.«	Podpora s strani osebja
C10.	Slabo izkušnjo pa je imela pr dr. R., ko prva celica ni bila v redu in je le ta reku partnerju v smislu, če bi to vedel, sploh ne bi rabil to narediti in iti čez te neprijetne postopke. Bila je jezna, ker partner ni šel čez tako neprijetne postopke kot ona (punkcije).	Nekorekten odnos
D1.	»Takrat še prej včasih, smo do dvanajstih sedele, ko noben še prišel dol ni. Tisto pa je bilo grozno. Ob pol osmih si mogel dati kri, potem si pa čakal kot bedak.«	Čakalna vrsta
D2.	»Nisi si upal ne na sendvič, ne na nič. To pa je bila groza.«	Čakalna vrsta
D5.	»Vedno so bile take, kot ene mame te sestre, res so bile tako fajn.«	Podpora s strani osebja
D6.	»Men je bilo vedno fajn, ker si bil tak domač tam.«	Domačnost
D7.	»Tud če si bil prvič, so ti tko nč po strokovno, ampak po domače povedale.«	Informacije s strani osebja
D9.	»In tud če težiš tam, rečejo, boste drugič, ker boste itak pozabli.«	Informacije s strani osebja
D24	»Tok da se mi zdi kr fajn, da se pove, če ne je šok.«	Informacije s strani osebja

D25.	»Prvič ko sem šla, nisem vedla, da je možno, da se ne oplodi.«	Informacije s strani osebja
D26.	»In ko sem prišla, sem se tam preoblekla in reče sestra kaj ste se pa vi preoblekla, ja transfer, ja nimate ga. Ja jaz sem mislna, da me bo kap zadela.«	Informacije s strani osebja
D27.	»Ampak ko greš prvič tja, ne veš kaj vprašat, ne veš kaj se sploh dogaja tam.«	Informacije s strani osebja
D28.	»Ubistvu ti ne povedo ker ti nočjo, ampak zato ker se bojijo, da se boš preveč sekiru. Je tega dost še vedno, ker te hočjo obvarovat pred nervozo.«	Informacije s strani osebja
D29.	»Tričetrť jih tud ne ve, da je potem tudi možna izvenmaternična in potem ko pride do tega, test je pozitiven in potem je problem in je šok tok večji.«	Informacije s strani osebja
D41.	»Midva sva tud plačala (v Sloveniji) pa si čist na istem. Isto sva isto čakala na vrsto, nisva šla čez vrsto, ker se mi ni dalo z unimi babami prerekat, ker ene so zoprne.«	Čakalna vrsta
D42.	»Kle jih samo osebje vn povleče.«	Krasno osebje
D43.	»Tko jaz res nisem imela slabe izkušnje. Razen par let nazaj z eno sestro, ki je bila zoprna kot pes, pa sva se enkrat počle pa je bil mir.«	Konflikt
D44.	»In dohtorji so bili v redu.«	Krasno osebje
D46.	»In so se ful, pa tam mi dajo injekcijo in poslušam, kdaj more una nazaj, pa una ima petnajst foliklov, jaz imam pa tri. In pol so užaljene, ker ima ena več foliklov.«	Neustreznost čakalnice
E1.	»Gor so zelo prijazni, [...]«	Prijaznost osebja
E5.	»Znajo narest diskretno.«	Diskretna obravnava
E9.	»Drgač pa stvari potekajo mogoče mal prepočasi, ampak telo se more...če maš ti laparoskopijo zaradi prehodnosti jajčnikov mora čas minit.«	Čakalna vrsta
E15.	»Tako da le ... dolgu traja, vrste so dolge.«	Čakalna vrsta
E12.	»Mene so vprašale in sva mogla oba podpisat.«	Korekten odnos
E31.	»Pa še to, maš teh priročnikov, teh napotkov, kam se lahko obrneš, tega pa gor dobiš ogromn. Tam maš stojalo na hodniku in tam ti ponujajo in si lahko uzamš, brošurc je še pa še. Si še kako revijo uzamš, kak člank preberš.«	Dostopnost izobraževalnega materiala

E34.	»Misljmo lepo je poštmano, sicer staro, ampak lepo poštmano.«	Ustreznost čakalnice
F1.	»In doktor M. in doktor T. prekrasne osebe.«	Krasno osebje
F8.	»Jaz sem imela dobre izkušnje, ker nisem komplicirala. Jaz sem bila z vsem zadovoljna, četudi so me privezali.«	Dobra izkušnja - vzrok
F16.	»Zdej jaz nisem nikoli vedela v detajle in to me ni sploh zanimalo.«	Informacije s strani osebja
G2.	»Je pa osebje, ki tam dela, super. Res so pravi ljudje na pravem mestu.«	Krasno osebje
G10.	»Velika pohvala gre profesorju T., ki je zavzeto spremljal moj primer in me tudi spodbujal. Res velik človek!«	Podpora osebja
G1.	»Oddelek je kar se prostorov tiče zelo zastarel in neprimeren tako za ženske kot moške.«	Neustreznost čakalnice
G3.	»Občutek ko prideš tja je malo ponižujoč, počutiš se kot številka, ampak, saj pravim osebje vse to odtehta.«	»Človeška« obravnava
H2.	»Bila sva zadovoljna, da se je vse skupaj hitro odvijalo.«	Čakalna vrsta
H6.	»Menim, da težko dobiš podporo iz zdravniških vrst.«	Podpora s strani osebja
I2.	»Da določeni zdravniki so res zdravniki kot morajo bit, predvsem te najbolj priznani pa nimaš občutka, da delajo zate. Imaš pa predvsem občutek, da delajo za to, ali bo poseg uspešen ali ne.«	»Človeška« obravnava
I3.	»Ja, ja vse je to preveč birokratsko ali pa medicinsko, ne pa v skladu s Hipokratovo prisego. Si pač neka cifra v statistiki, al bo al ne bo.«	»Človeška« obravnava
I7.	»In moram reči da doktor D. pa je bil tisti, ki se je izkazal za res odličnega zdravnika. On je pa res bil človeški.«	»Človeška« obravnava
I4.	»In rečejo, o vi ste Tina, veste, so bile pa tako grde, da smo jih kar stran vrgli.«	Nekorekten odnos
I6.	»Misljmo, ženska je v čisti posebni situaciji takrat in resnično bi to ravnanje osebja takrat moralo bit še tako bolj prijazno.«	Nekorekten odnos
I11.	»Je bilo veliko bolj prijetno v novi porodnišnici ležat kot pa dol v tastari.«	Podpora s strani osebja
Doživljanje postopkov OBMP		
A1.	»V bistvu imaš en strah, sploh nisem vedela kako to gre, jaz sem mislila da kar prvič, ko bom šla tja, ko me bodo	Strah

	pregledali, da bodo vse to uredili, pa ne vem kaj še vse.«	
A2.	»In te je strah potem pa, ko vidiš, najbolj me je to, ko vidiš en kup mladih parov.«	Strah
A7.	»No pa še to bom povedala, prvič ko sem bila noseča, seveda sem bila v šoku, nisem niti v sanjah pričakovala, da bo nekaj takšnga. Ane, da pač to treba sčistit. Glej jaz sem jokala, bila sem čisto iz sebe, žalostna, potrta, nisem niti tega pričakovala.«	Šok, žalost, huda potrtost
B4.	»[...] [Ž]enska ima rentgensko slikanje maternice in tukaj je bil spet šok, to je zelo boleč postopek, k ti pač vbrizgajo nek gel notri, da oni to vidijo. In tisti gel, če imaš kje kaj zaraščeno, ti to potrga in to boli.«	Fizična bolečina
B22.	»Ta ultrazvok vsako jutro in pred deseto nisi nazaj. Pr men je bil to zelo problem usklajevati se, stres ... kako boš preživel [...]«	Stres
B39.	»In potem, ko greš čez vse te psihične pritiske in čez vse te fizične bolečine, greš samo še z glavo skozi zid. Potem ti postane čist vseeno, koliko boš mogel še pretrpet, kolikokrat boš še mogel it čez to, prou tist ... vseeno ti rata, čist vseeno.«	Psihična stiska in fizična bolečina
B40.	»Prejšnjič sem bila jaz v hudi depresiji, ker ni uspel, ker sem zelo pričakovala [...]«	Depresija
C3.	»Te punkcije so kar stresne ... boleče so. Mene je ta druga me je zelo bolela.«	Fizična bolečina
C5.	»Tam dobiš pa samo (pr dr. R.) v zadnjico in čao in je premal, premal. Ker tebe, ko je strah se že tako stisnš, zategnš in pol te še bolj boli vrjetno.«	Fizična bolečina
C6.	»... [P]ač te punkcije so mi boljše najbolj zoprne. To mi je bilo tok grozn.«	Fizična bolečina
C8.	»Si vesel ampak spet strah, ni uno ne ... uglavnm najlepš je bilo, ko sem šla na prvi ultrazvok.«	Veselje in obenem strah
C9.	Gospa Renata je doživela veliko veselje (je kar jokala), ko so ji sporočili, da sta dvojčka zdrava. Pri enem izmed dvojčkov je namreč obstajala nevarnost, da ima Downov sindrom.	Veselje
C11.	Takrat je kar »ihtela« in jokala, tako ji je bilo hudo. Dr. R. ji namreč nič od tega ni povedal.	Huda žalost
C21.	»On (partner) je bil čist gotov, tam sva bila ... je reku kaj pa če bo. Pa sem rekla, dej ne sekirej se če bo bomo pa dali enga vn, ne bom se vezala za celo življenje ker vem kok je s takimi otroci.«	Groza

C22.	»... [I]n pol tista amniosinteza, tisto čakaš tri tedne, pač tist izvid. Tisto mi je bilo tud kr dost težko čakat.«	Neučakanost
C23.	»... Takole so se mi roke tresle, ko sem kuverto odpirala. Ampak itak, če je vse v redu, je čist na kratko, samo piše plod A, plod B, BP. Uglavnem ... in sva se sem stisnla pa zjokala, to je, da veš, da maš zdrave otroke.«	Strah
C24.	»Joj, tam poslušam zgodbe, čeprou učasih si želim, da to ne bi poslušala. Joj, eni imajo grozne, sem misnla, a to me čaka?«	Groza
D3.	»V bistvu je cel postopek loterija.«	Nezmožnost vplivanja
D4.	»Jaz nisem mela niti enih slabih izkušenj, mogoče ker sem tak človek, ker vem, da nisem edina in da je en kup, en milijon takih.«	Dobra izkušnja - vzrok
D8.	»Mal si v šoku, da si sploh tam.«	Šok
D10.	»Pa v bistvu te je bl strah, tud večino, ko se z njimi pogovarjam. Me, ki smo ble večkrat pa al bo al ne bo, te je že spet strah.«	Strah
D11.	»Ubistvu čist en banalen ... Rad bi, da rata, ampak pol te je že kr strah, kaj pa če bo pol spet narobe.«	Upanje in obenem Strah
D33.	»In partnerski odnos se spremeni, pr nama se je hvala bogu na bolš.«	Sprememba partnerskega odnosa
D45.	»Jaz še vedno mislim, ne glede na to da sem jaz tolkrat rodila, da je puncam, ki se odločjo da bodo prekinle težje. Je Downov in tko.«	Grozno počutje
D47.	»Pa nimaš punkcije, ki je najbl zoprna, ker je mal boleča.«	Fizična bolečina
D48.	»In to ni stalna bolečina ampak tako, ko prepiči folikel takrat zaboli. Sej pride tud kak postopek k vse bolj boli.«	Fizična bolečina
E2.	»[...] [A]mpak sej veš, gor k prvič prideš te je strah, ne veš kaj bo s tabo, kaj ti bodo delali.«	Strah
E3.	»Mogoče ni dobr poslušat druge bi rekla, ker ni tok grozno, ker ko sem poslušala ene ženske je groza no.«	Groza
E4.	»Men na primer ni bilo nič, men je bil en pregled zelo zoprn, sama punkcija mi pa ni bila, možno tud od dneva, [...]«	Fizična bolečina
E7.	»[...] [P]a dobr da je to dvakrat, trikrat pa da ti vsaj četrtič rata, če ti pa nikul, mislm pa, da ti pusti mal na psihi.«	Psihična bolečina
E6.	»Ko sem hodila gor (v Ljubljano), je bila nasproti mene ena ženska, k je imela splay, v bistvu je bil Downov sindrom in tisto	Huda žalost

	me je zelo dotolkel, res, ker ko sem slišala žensko, kok je jokala, mene je zelo prizadelo.«	
E8.	»Pomoje te, mene bi na koncu vrjetno, pa vsa ta špikanja pa tako, pa hormoni so vseeno hormoni, telo ... obrne ti ga no, lej jaz sem se zredila za deset kil po hormonskih tabletah, pa nisem bila sploh noseča.«	Psihična bolečina
E10.	»Jaz v prvi vrsti mislm, da je za neplodnost kriv stres.«	Stres
E14.	»To je mal tako, te mogoče tud psihično (ko ni vzroka za neplodnost), ampak mislm da te bolj psihično dotolče če rečejo, da je neki narobe s tabo.«	Psihična bolečina
E23.	»Jaz sem bila prva dva meseca katastrofa, sem bila vsa blede, zelena (ko je zanosila), padla skp, nisem sploh vedla.«	Fizična bolečina
E24.	»In morš doma počivat in čakaš, pa dolgi dnevi, pa ne veš, ali greš v redu na stranišče in gledaš al se bo usulu, tok da ja.«	Strah
E30.	»Za zdravje, ker se zgodijo dost dost težke stvari, morš mal tud sam u glavi pošlihtat.«	Psihična bolečina
E32.	»... Groza jim je to, ko morjo tam, pa ko poslušáš po hodniku: 'Zakaj moram bit jaz tukaj, sej z mano ni nič narobe!'«	Groza
E33.	»Včasih pa ni dobr da vse preberš veš, ko si v še začetni fazi in si misliš joj, kaj pa če se men vse to zgodi, pa greš mogoče nehote negativno nastrojen na te stvari.«	Negativna nastrojenost
F2.	»Jaz sem bila takrat taka, da sem mislila, da me bo pobralo, ker to je bilo takrat. Ker niso smeli dat narkoze, vse na živo.«	Fizična bolečina
F5.	»In to je glava trpina za marsikomu, možgani trpijo, telo trpi. Ampak meni ni bilo nič, jaz sem to komot prenašala.«	Fizična bolečina
F6.	»Ampak to te izčrpa izredno, psihično te stolče tako, da to sploh ni za povedat. Psiha je tako prisotna, da če nisi sam zelo močna osebnost, zelo težko to zdržiš, res.«	Psihična bolečina
F9.	»Čeprav ko so mi vsadili seme, tisto ležanje, noge v zrak dve uri. Tisto je bilo meni katastrofa, pa glavo dol ne. Tisto je pa bilo meni za ubit.«	Fizična bolečina
F11.	»Ne, ne bom jaz rekla, neprijetno, bom samo rekla, hvala bogu da so ljudje tam, da so to iznašli in da so potegnili eno življenjsko nit, za to njihovo strokovnostjo.«	Hvaležnost
F13.	»Pomembni dogodki, zelo sem se veselila, če je kateri iz naše skupine uspelo. To mi je bilo pa tako lepo.«	Veselje

F19.	»Pa kot koli se bo zdej zgodilo, jaz sem vedla, da kar lahko bo naredila vse.«	Zaupanje
H1.	»Pregledi so bili hitri in neboleči.«	Fizična bolečina
H3.	»Počutila sva se dobro.«	Dobro počutje
H4.	»Predvsem slabo psihološko stanje telesa. Ker ni bilo uspeha pri postopkih sem bila »zelo na tleh«. Vsakič upaš, da bo uspelo, pa ni nič. Ne spominjam se rada časa zdravljenja.«	Psihična bolečina
I1.	»Ja v bistvu stalno je bila prisotna ena taka slaba volja pri nas vseh. Sej smo se nekatere kar pogosto srečevale«	Žalost
Podpora s strani prijateljev, družine, družbe		
A11.	»Ne, tisti, ki se dobro poznamo in smo prijateljski in tisti, ki nismo tako pa se poznamo, vseeno, ne, nikoli nisem slišala, tudi od drugih, da bi kar koli slabega rekli.«	Dobre povratne informacije s strani prijateljev
A12.	»Ne, ne, ne, ne kje pa, tudi prijateljice. Tudi, ko sem bila prvič noseča so me klicale in vedno, ko sem šla dol so me klicale. Vedno smo se šalile pingvinčki čakajo, ane.«	Podpora in spodbujanje oseb s podobno izkušnjo
B18.	»Čeprav je pa velik prijateljic mojih, ki to vejo. Tukaj sta dve kolegici, ki tud se trudita in je to zelo dragoceno, izmenjave teh izkušenj.«	Podpora oseb s podobno izkušnjo
B19.	»Ne podpore sploh ni, nobene.«	Podpora glede službe
B20.	»Jaz sem recimo s.p. jaz, če sem na bolniški, mi 30 delavnih dni v kosu, ne dobim nobenega nadomestila.«	Podpora glede službe
B21.	»Pač noben ti nič ne pomaga. Tud ženska, ki je v postopku umetne oploditve si ne more planirati nobene spremembe v svoji karieri.«	Podpora glede službe
B24.	»Najbolj podporo nudil partner, prijateljice. Te dve, ki gredo skozi postopek.«	Podpora oseb s podobno izkušnjo
C12.	»[...] [H]vala bogu, da sem imela takrat tisto šefico, ki je bila v redu, me je razumela in sploh ni bilo problema.«	Podpora glede službe
C13.	»Ja, ja, partner je nudil največjo oporo«	Podpora partnerja
C14.	»Tok, da večinoma, edin ta kolegica k smo šle istočasno.«	Podpora oseb s podobno izkušnjo
D12.	»Nč da bi kdo kej čudno gledal.«	Podpora iz vseh strani

D14.	»Mož, mama, pa ene dve kolegice. To najbolj. Na splošno pa cela družba, s temi ki se bolj družmo intenzivno.«	Podpora iz vseh strani
E16.	»Jaz sem jo imela s strani partnerja, kar mi je bilo najbolj važno.«	Podpora partnerja
E17.	»Tud s strani prijateljic in družine sem jo nekaj dobila.«	Podpora prijateljic in družine
F7.	»No tako da je mož potem reku, lej jaz pa zdej tud koraka sem več ne stopim, ti pa delej kar češ.«	Podpora partnerja
F17.	»Ja, mož ogromno, sej če mi on ne bi dal, ne bi šla.«	Podpora partnerja
F18.	»[...] [O]gromno doktor M. Jooj, to je pa tako ena zlata ženska, res ona mi je ostala kot neka silhueta v življenju in tud če bi ne vem kako zaspala, jaz njo vedno nekako vidim.«	Podpora doktorja
F10.	»[...] [V]se katere smo se skupaj gor dobile in smo tam že redno navezale stike, smo redno boдрile ena drugo.«	Podpora oseb s podobno izkušnjo
F21.	»Jaz problemov nisem mela, jaz sem mela takrat krasno direktorco, me je razumela, sem ji povedala, da pač me ne bo en teden, štirinajst dni, zakaj in mene je ona razumela.«	Podpora glede službe
G7.	»Psihične podpore, razen svojih biližnjih, ni bilo.«	Podpora bližnjih
H7.	»Rada sem se pogovarjala z nekom, ki je doživljal podobno kot midva z možem.«	Podpora oseb s podobno izkušnjo
I5.	»Je rekel, samo mene poglej pa boš vidla, zakaj so bile grde. Tako da me je on potem spravu v dobro voljo.«	Podpora partnerja
I9.	»... [M]islil zelo so nas podpiral in zelo so me spodbujal.«	Podpora iz vseh strani
I10.	»Tako da absolutno so me podpiral, absolutno ni bilo nikakršnih kritik na moj račun.«	Podpora glede službe
Izkušnja s svetovalno socialno službo in mnenje glede psihološko-socialnega svetovanja		
D34.	»Tam v porodnišnici pa manjka psiholog. Tam je pa nula od nule. Čeprou je tista V., ne vem, kok titul ima, jaz sploh ne vem, kdo je ta ženska. Na tem področju pa so mrzli do nezavesti.«	Nedosegljivost psihologa
D35.	»Sploh te ne gledajo z vidika neplodnosti, ampak ti utruja, kot da ti že imaš otroka in kako boš ti z njim delov.«	Neustrezno svetovanje
D36.	»Vsakič ko sem šla do vrat, je bila vedno zaklenjena pisarna, vedno.«	Nedosegljivost psihologa

D37.	»In sta se šla k njej, da ne vesta ali prekint to nosečnost, kjer ti uspavajo otroka in sprožijo porod, da se ne rodi živ. In je rekla, da ona nima časa, naj prideta po porodu.«	Nedosegljivost psihologa
D38.	»Ampak ona če je tam, na tistem oddelku, bi mogla pridt v sobo pa rečt jaz sem pa ta, pa ta. Pa tud če bi jo jaz nekam poslala.«	Nedosegljivost psihologa
D39	»Ampak te punce, ki prekinjajo zaradi anomalij, ko v bistvu podpiše umor otroka, da ji ga uspavajo. Ti še psa ne pelješ kar tako uspavat. Da jih ima kar za ene drugorazredne. Tud one imajo ta občutek.«	Neustrezen pristop
D40.	»Kle pa podpore sploh ni, za darovano spolno celico pa je obvezna.«	Nedosegljivost psihologa
F34.	»Ja sem mela, ampak od te psihologinje nisem dobila nekaj.«	Neustrezno svetovanje
F35.	»Vse me je spraševala uglavnem iz otroštva. Zdej jaz ne vem, ker jaz nimam v otroštvu slabih izkušenj, ker smo krasno živeli, ker smo živeli na kmetiji. Tukaj je bilo malo hecno, ker to je itak moje podatke mela, moje zdravstveno stanje, ta bolezen ni mogla iz otroštva izhajati. Očitno je tako želela, da je tak sistem.«	Neustrezno svetovanje
F36.	»Ni mi pa dala nekaj energije za naprej.«	Neustrezno svetovanje
F37.	»Pa ni mi dala recimo kakšne imajo oni prakso, do tedaj. Jaz sem bila vedno za bolj konkretne odgovore, ne kr nekaj ovinki. Ali pa recimo, da bi mi rekla, lejte če vam pa ne bo uspelo so pa druge zadeve, so pa druge poti, lejte nikoli.«	Primanjkljaj svetovanja
G8.	»In tu bi se moralo bolj spremeniti oziroma se v sklopu zdravljenja zagotoviti kakšnega psihologa, saj so to zelo težke stvari.«	Nedosegljivost psihologa
Razkritje izkušnje OBMP ostalim (družini, prijateljem, družbi)		
A9.	»[...] [T]a želja, ki vleče mamice po otroku, ti pa enostavno ne moreš biti tiho.«	Želja po otroku
B17.	»Ja, moji mami sem povedala za postopke, medtem ko njegovim staršem nisem povedala, zato ker sva rekla če mož hoče, kot čuti.«	Zaupanje izkušnje družini
C16.	»Jaz tukaj nimam kej skrivati, kaj bi skrivala, pač ni šlo, niso nič našli, rekli so, da mogoč sem preveč razmišljala, da je to podzavestno, [...]«	Odprtost osebe
D13.	»Povedala sem družini, prijateljem in družbi. Tudi v službi.«	Zaupanje izkušnje vsem

E13.	»Ne v bistvu jaz se tega ne sramujem lej, pač ni ratalo jaz sem šla gor s tem namenom, da pozdravjo mene al pa partnerja ne.«	Odprtost osebe
E22.	»... [N]a samem začetku ona sploh ni vedla, ker sem se s sodelavko tok dobr menjavala, da sem šla zjutraj na primer na ultrazvok in sem šla pol popoldne delat.«	Ne-zaupanje izkušnje v službi
F14.	»Jaz moram odkrito povedat, da sem od začetka skrivala, ampak sorodniki so vedli, to absolutno, ampak moji sorodniki so na drugemu koncu Slovenije v P.«	Zaupanje izkušnje družini
F15.	»Ker sem jaz pričela to javno govorit, ker sem hotela spodbuditi druge mlade ženske, da naj gredo v ta postopek.«	Zaupanje izkušnje vsem
G5.	»Jaz osebno nisem v času postopkov kar vse povprek razlagala in še vedno ne. So ljudje moji najbližji, ki vedo.«	Zaupanje izkušnje najbližnjim
G6.	»Ker imam dvojčici me zelo veliko ljudi direktno vpraša umetno ali naravno. In moram reči, da mi to ni všeč še posebej če me to sprašuje nekdo, ki ga poznam samo bežno. Vseeno je to moja stvar.«	Želja po zasebnosti
H5.	»Nihče naju ni spraševal. Pravzaprav je bila to tabu tema s strani družbe.«	Tabu tema
I8.	»Vsi so vedli, da si zelo želim, da bi imela otroka oziroma da si zelo želiva, da bi imela otroke in so nas absolutno podpiral.«	Zaupanje izkušnje vsem
Stališče do anonimnosti darovalcev in darovalk spolne celice		
A13.	»Jaz še vedno mislim, da je bolj pametno da se ne ve, kot da se ve.«	Podpora anonimnosti
B25.	»[...] [D]a škoda zakaj mi ni noben reku, ko so delal, a daš ti 30% celic , a jih daruješ? In bi jih jaz darovala.«	Naklonjena darovanju
B26.	»Ampak ti si takrat, tok si v svojem filmu, tok razmišljaš sam o sebi a bo uspel a bo bolje, a bo bolel, da enostavno ne razmišljaš o temu.«	Naklonjena darovanju
C15.	»Mislm, če mene vprašaš, bi lahko povedal (da bi bili imenovani), mislm če bi jo jaz dala, bi bila vesela informacije.«	Zavračanje anonimnosti
D15.	»Jaz mislm, da je to uredu. Glede na to da smo mejna država. Jaz mislm, da bi to moglo biti dostopno v primeru kakšnih bolezni takih, ne vem.«	Vzrok
E18.	»Jaz pravm hvala bogu lej (za darovane spolne celice), mogoče si pa ena družina želi otroka, pa ga ne more imeti, pa ga lahko edino na ta način dobi.«	Naklonjena darovanju

E19.	»[...] [A]mpak še vedno mislm, da je bulš da ne veš (imena darovalca).«	Podpora anonimnosti
E20.	»Mogoče bi jih dala, pod pogojem da so anonimni.«	Naklonjena darovanju
E21.	»Da ne bi, pa sej veš, mogoče lažje kot če ti nekdo čez 20 let pride in ... to so težke stvari tok za žensko, ki to dobi, kot za une pol ane.«	Vzrok
F23.	»Men se to zdi prou, zaradi tega ker zakaj pa bi.«	Podpora anonimnosti
F24.	»Ker Slovenija je tako majhna, da skor vsak za vsakega vemo, v detajle. In to bi po moje lahko prišlo do ene take neprijetnosti, če bi ti otroci enkrat zvedli, da pa so bili spočeti od enga družga, meni se to ne zdi humano. Zaradi tega ker ti otroci znajo raziskovat, potem kasneje svoje korenine.«	Vzrok
F25.	»Pa jaz ne vem če je tukaj tako pomembno od koga je ta celica. Ker to mladostnika bega. Ker pride do tega spoznanja šele potem po 30 letu, prej pa ne. Prej pa se mi zdi, da je vedno tisti zakaj, ker ne razumejo.«	Vzrok
G9.	»Kar pa se tiče bolezni (družinskih) pa bi bilo za otroka bolje, da bi vedel od kod izhaja.«	Vzrok
H8.	»Se popolnoma strinjam.«	Podpora anonimnosti
I12.	»Jaz mislm, da je absolutno edino prav, da so anonimni.«	Podpora anonimnosti
I13.	»Zaradi tega ker se mi zdi, da če veš kaj in kako lahko narediš sebi in otroku škodo.«	Vzrok
Stališče parov glede razkritja otroku način njegovega spočetja		
A14.	»Ja. Ne vem ... tako se mi zdi prav.«	Podpora razkritja
A15.	»Ko bi bil enkrat dovolj star, ko bi razumel.«	Čas razkritja
A16.	»Najprej pa bi s svojim zdravjem začela govor, da bi ga malo pripravila na to, ko bi enkrat razumel. Potem pa zakon, želja po otroku in tako naprej. In bi mu povedala, da to ni čisto nič narobe. Da je to čisto v redu.«	Način razkritja
B27.	»Ne vem, nisva razmišljala, verjetno bi mu povedala.«	Podpora razkritja
B28.	»Povedala bi mu tam nekje v puberteti, ko bi mal že razumel.«	Čas razkritja

	Takrat ko začne raziskovat svojo identiteto.«	
B29.	»Bolj kompleksno, ko bi razumel.«	Način razkritja
B30.	»Pomagal bi partner.«	Pomoč pri razkritju
C17.	»Pomoje bi mu, sigurno.«	Podpora razkritja
C19.	»Ker ko pridš v na najstniška leta, pa da to zveš, pa vidš kaj pride. Ko otroci pobegnejo pa vse, ko so jezni, zakaj mi pa nisi povedala. Jaz bi sigurno povedala.«	Razlog razkritja
C18.	»[...] [K]o bi vidla, da že razume o tem. Pa itak bi se pogovarjali, že prej se morš pogovarjat, isto kot če otroka posvojiš.«	Čas razkritja
C20.	»[...] [N]e vem kdaj bi mu, mogoče ko bi šel v šolo. Sploh ko se enkrat začnejo človekovo telo obravnavat«	Čas razkritja
D16.	»Misl, da ja.«	Podpora razkritja
D17.	»Prvič že zaradi tega, ker po eni strani nima dednih in genskih zasnov. Kaj jaz vem, greš na operacijo in te sprašujejo o družini. In moraš že mal vedt, da po eni strani je v družini, po drugi pa sploh ne veš.«	Razlog razkritja
D18.	»To je po eni strani, po drugi pa tud midva sva tudi bla vedno odprta kar se tega tiče.«	Razlog razkritja
D19.	»Takrat, ko bi že mal razumel. To bi bilo tam pr ene devetih letih, osmih.«	Čas razkritja
D20.	»Ko bo manjša na otroški način, ko bo večja, pa prek ene pravljičice, ene zgodbe.«	Način razkritja
D21.	»Partner, mama, sestra.«	Pomoč pri razkritju
D22.	»Brala sem ene par knjig o tem in pravljičice na temo posvojitve.«	Ideja
D23.	»In po internetu sem brala te zgodbe o posvojenih otrocih.«	Ideja
E25.	»... [A]mpak vrjetn da ne, sej v bistvu nikol ne bi vedu iz kje izhaja, da ni tvoj, mislm da je brez veze, ker veš kaj se vse roji po mladostniških glavah.«	Zavračanje razkritja
E26.	»Ja glih to, pa bi kje hotu iskat pa ne veš pa ne morš ane, mislm da je bolš da ne poveš.«	Razlog ne-razkritja
F26.	»Tako mu moreš povedat, ko vzpostavi neko tezo otrok. Recimo zakaj je sam, zakaj nima brata, zakaj nima sestre.«	Čas razkritja

F28.	»Pri treh, štirih letih. Boljše je, da ne razume, ker pri treh letih še ne razume, zakaj gre. Ampak raste s tem.«	Čas razkritja
F31.	»Pa bi vrjetno bolj šla v detajle postopoma, ker ne vem če bi to razumelo. V detajle kasneje, ko bi to bitje razumelo.«	Čas razkritja
F27.	»Recimo naš je zbiral denar za bratca, sestrco. Sem rekla, zastonj zbiraš, nič ne bo, ker smo tudi tebe prinesli. In tukaj denar ne igra nobene vloge. In potem to raste v tem mejčkenem organizmu. In potem vedno, ko vzpostavi neko vprašanje, ali pogovor, je treba takrat se te bilke oprijet. Ne bit tiho in potem ko je star ne vem koliko, ko on začne spraševati, to je katastrofa.«	Način razkritja
F30.	»Jaz bi mu čist tok povedala, glej ker jaz nisem mogla zanosit, očitovo seme ali pa recimo tisto kar sva se midva stiskala, nama pač ni uspelo, tako da sva midva dobila od enga družga strica, če je to še majhno bitje, al pa od ene druge moške osebe. Ampak vrjetno v detajle, pa bi vrjetno razložila malo kasneje. Majčkenemu bitju bi probala razložiti na neki pravljčni bazi.«	Način razkritja
F32.	»Pri tem bi mi zagotovo pomagal partner.«	Pomoč pri razkritju
F33.	»Jaz velik berem, raznorazne stvari, od travmatičnih do pravljčnih z nekim dobrim in slabim koncem.«	Ideja
F29.	»In on ve, ja ne bom mel bratca in to mora rasti, kot udi naši, kot naše telo.«	Razlog razkritja
Viri moči		
A3.	»In sem potem vedno premišljevala, glej jaz sem lahko srečna imam tri otroke. Eden nima nobenega.«	Otroci, ki jih oseba že ima
A10.	»Ta želja, ta sreča, ko si enkrat tu in daš en kup tega zaupanja v to zdravstvo, v to medicino. Da pa to je edino še kar ti lahko pomaga.«	Za-upanje v zdravstvo
B34.	»Midva sva v drugem postopku odkrila, da zelo pomaga matični mleček.«	Produkt, ki pomaga
B35.	»Tud midva sva brala forume.«	Forumi
B41.	»[...] [I]n zdej ta drugič sem odmisliła vse, sploh nisva razmišljala o tem, a bo uspel al ne bo uspel, kaj če bo, kaj če ne bo. Fokusirala sva se samo na naslednjo točko, na naslednji sestank, na naslednji obisk zdravnika, na naslednjo injekcijo in nisva razmišljala nič.«	Kratkoročni cilj
B42.	»V bistvu sva se naravnala psihično na ta način da sva rekla, lej, enkrat bo sigurno, zdej mogoče bo to zdej mogoče bo čez pet let, enkrat bo že.«	Za-upanje v zdravstvo

B43.	»V bistvu moraš biti res neskončno potrpežljiv, zato ker če pričakuješ, najslabš je tist, ko ti pol mame začnejo ... ah sej zdej pa bo. Veš, to je najslabš, to ne smeš govort.«	Potrpežljivost
B44.	»Morš ustrajati tako k mejni otroc, če gledaš, k se učijo hodt, stokrat padejo, ampak k pade, se ne sekira, se pobere in gre naprej. In ko desetič pade, pol enkrat shodi. In točno tako je tukaj, ne smeš se ozirati na to, kolkrat ti ni uspelo, ti morš it samo naprej.«	Vztrajnost
B45.	»Mogoč razbremeniti se ostalih stresov, kot se da. Čim bolj potrpežljiv in ne se sekirat.«	Razbremenitev ostalih stresov
D31.	»Tko edin mal več potrpljenja dobiš, ker ga moraš.«	Potrpežljivost
D49.	»Mislim da je tista volja, da tud protibolečinsko pomaga. Še nobena ni rekla, naj neha in da gredo ven.«	Volja
E11.	»In jaz sem bila takrat odločena in sem rekla, lej jaz bom nardila vse.«	Odločenost
E28.	»Jaz sem taka zelo trmasta, nisem neki taka »av«.«	Vztrajnost
E29.	»Ko greš gor morš vzeti, da te lahko tud kej grdega čaka, grdega, grdega.«	Pripravljenost
F3.	»Tud če bi mi rekli, da me bodo rezali na živo, bi se dala rezat na živo, ker bi potem pričakovala nek uspeh.«	Za-upanje v zdravstvo
F4.	»Ampak moram reči, da je bil popolnoma strpen in mi sledil, nikoli ni brundov, da ne bi šel.«	Potrpežljivost
F12.	»No ampak midva sva to čist lepo, pa je bil ta naš otrok jooj, jooj, je bilo tako živo, pa tako naporno, ampak enostavno jaz sem vedno rekla, to mi je bilo dano in to moram sprejeti, kot poslanstvo.«	Sprejetje
F20.	»Mislim bila sva kot tanka, greva skozi vse to, pa za koga vraga, sem rekla, bova premestila to na poletje. Ampak jaz sem mogla takrat it.«	Vztrajnost
F22.	»Tukaj moraš vztrajati, zelo, zelo, pa glavo si poštimat.«	Vztrajnost
G4.	»Sama se nisem zanašala samo na medicino, ampak sem ogromno naredila tudi sama. Zdrav način življenja (hrana, gibanje).«	Zdrav način življenja
Pozitivni vidik izkušnje		
A19.	»Pa tudi ... utrdi te vse to ... [...]«	Utrditev osebe

A20.	»[...] [P]a seveda na koncu dobiš svojega otroka.«	Otrok
B38.	»Ja trda sva ratala oba. Utrdilo naju je na vseh koncih in krajih. To je tok težka preizkušnja, to čakanje, ko ne veš ali bo ali ne.«	Utrditev
D30.	»Mogoče da vse ne moreš jemat tko, da tko to je. Da so stvari v življenju, ki ti ne gredo vedno čist gladko.«	Ne-samoumevnost
D32	»Mogoče na ta način ... malo drugače gledaš na vse skupaj, da ni tko, tuki je, pa vzem si, pa maš.«	Ne-samoumevnost
E27.	»So stvari zelo težke in vidš velik stvari dobrih in slabih, tok da ja, na koncu, ko dobiš svojga otročka si lahko predvsem vesel, da je zdrav.«	Otrok
F38.	»Ogromno, stabilnost, pozitivno gledanje na vse okoli sebe, izogibati se balastnih ljudi, negativnih ljudi.«	Stabilnost
F39.	»Spoštovanje, velik, ogromno, tud gledanje na svet, popolnoma drugačen, [...]«	Spoštovanje
G11.	»Če mislite izkušnja z OBMP, seveda dala mi je vedeti kako sveto je življenje in ni tako samoumevno kot velikokrat mislimo.«	Ne-samoumevnost
G12.	»Dalo mi je smisel življenja, dve prekrasni deklici, zaradi katerih bi šla čez vse to še neštetokrat.«	Otrok
H9.	»Nekaj najlepšega na svetu, rodila sem dve krasni deklici, ki sta sedaj stari 13 let.«	Otrok
I14.	»Ampak med tem ko sem opazovala druge pare, druge matere sem začela precej drugače gledat na življenje in na to kako v bistvu se ljudje obnašamo, do samo po sebi pridobljenih stvari v življenju. Nekomu malenkost lahko zelo veliko pomeni, še posebej če je ne more dobit ane.«	Ne-samoumevnost
I15.	»Tako da se mi zdi, da dozoriš skozi eno tako izkušnjo. Da postaneš bolj moder in zrel.«	Modrost

UREJANJE IZJAV V KATEGORIJE PO KODAH

Izkušnje parov s kliniko za reprodukcijo

a) Prijaznost osebja

A18. »V redu so delali z mano, bili so prijazni.«

C4. »V redu zelo so prijazni tam ... ja zelo. In to se mi dopade tlele, [...] kjer IVF delajo [...]«

E1. »Gor so zelo prijazni, ... «

b) Osebje, ki svetuje

A4. »Prijazni so pa res, napotke ti dajo, točno povedo, uro, kam moraš iti, da moraš točen biti.«

c) Podpora osebja

A8. »In ko je še z eno pacientko opravil pregled, je pršel ven, me je stisnil, mi dal roko in mi rekel, ene dva, tri mesce si spočijte Jana, potem pa nazaj pridite.«

A17. »Jaz nisem nikoli doživela, da bi bile slabe volje ali pa da me ne bi pozdravile. Vedno so rekle fajn bodite, držite se, vse bo v redu Jana. Zelo pozitivno, zelo, zelo.«

B33. »So sicer tam postelje, ampak te postelje so za punce, ki imajo punkcijo, ne za tiste, ki dobijo zarodek. No in jaz sem se šla uleči tja in sem bila okarana zakaj tam ležim.«

B9. »Ker, ko ti prideš not, te poskusijo samo čim hitreje odpraviti. Na začetku ta prvi zdravnik, nama je sam govoru, da je vse v redu, da naj greva domov in da naj se ne sekirava in da bo zagotovo ratalo. To je bil njegov odgovor in vedno naju je zelo na hitro odpravil.«

B10. »In za ta tretji postopek inseminacije sem se mogla v bistvu skregat z njim, da naju je pol poslal na IVF.«

C7. »Ampak pol sem jaz tam kr šla do ene sestre, ku smo se bolj ... sej si pol že skor mal domač, k greš večkrat, sej se poznaš.«

D5. »Vedno so bile take, kot ene mame te sestre, res so bile tako fajn.«

H6. »Menim, da težko dobiš podporo iz zdravniških vrst.«

I11. »Je bilo veliko bolj prijetno v novi porodnišnici ležat kot pa dol v tastari.«

G10. »Velika pohvala gre profesorju T., ki je zavzeto spremljal moj primer in me tudi spodbujal. Res velik človek!«

d) Brezkompromisno uboganje osebja

A5. »Moraš pa res točen biti, delati tako kot ti oni rečejo, tako kot ti tiste sestre rečejo.«

e) Nedosegljivost osebja

A6. »Prvič ko te pregleda zdravnik, sej se pogovori s tabo, ampak enkrat, ko si ti not v postopku umetne oploditve, kot ti greš na oddelek, ko ti začneš te injekcije dobivat, vse to sestre vodijo, več ali manj do punkcije. Ni pa nobenega zdravnika, da bi se pogovoril s tabo, kako je ali pa kaj.«

B1. »In potem ko sem klicala tja, da bi se naročila, ... v bistvu ... tja kličeš tako tri ure, da ti nekdo dvigne telefon.«

B7. »Tej zdravniki so taki, čakaš jih tam ure in ure. In ko pridejo v bistvu kartona sploh ne pogledajo.«

B14. »Skratka ne znajdeš se nič, ne poznaš postopkov. Nič ti ni jasno in pol te pa še zelo na hitro odslovijo.«

f) Nekvalitetne storitve

B2. »In potem so me naročili k nekemu, ki se je kasneje izkazal za totalno površnega zdravnika.«

B8. »In preden sva šla k zdravniku mi je rekla, dejte ga opozorit da bo to pogledal, kr če ne vas bo dal še na tretji postopek inseminacije.«

g) Nekorekten odnos

B5. »In ona pride tja in je bila tam horda študentov, med mojimi nogami. In ko so bili že oni tam, je zdravnik reku, sej vas ne moti če so študenti, ane?«

B6. »In pol me še vpraša in gospa, kdo vas pa pošilja. In ga jaz tok pogledam in pravim, ja vi ane. In se tisti študentje tam začnejo smejat, zato ker mora on sam sebi napotnico napisat za postopke.«

B10. »In za ta tretji postopek inseminacije sem se mogla v bistvu skregat z njim, da naju je pol poslal na IVF.«

B47. Tudi nju tako niso vprašali ali hočeta enega ali dva, ampak so ju kar avtomatsko vstavili.

C1. »Ko sem k dr. R. hodila, mogoče nima veze, da zdej jaz to tukaj govorim, on je tak odrezav, jaz razumem, da to on stokratna dan pove, ampak ko si ti v tem si občutljiv.«

C10. Slabo izkušnjo pa je imela pr dr. R., ko prva celica ni bila v redu in je le ta reku partnerju v smislu, če bi to vedel, sploh ne bi rabil to narediti in iti čez te neprijetne postopke. Bila je jezna, ker partner ni šel čez tako neprijetne postopke kot ona (punkcije).

I4. »In rečejo, o vi ste Tina, veste, so bile pa tako grde, da smo jih kar stran vrgli.«

I6. »Misl, ženska je v čist posebni situaciji takrat in resnično bi to ravnanje osebja takrat moralo bit še tako bolj prijazno.«

B12. »Grozno, prehitro so naju odslovili, ven poslali.«

C2. »Tako sem ga imela po domače rečeno že poln kufer in sem rekla, mojemu partnerju, ni edini zdravnik, jaz ga bom zamenjala, ne bom več k njemu hodila, ker me živčno dela. Že tko si nervozen, pol pa še prideš tja pa ti reče, kot čš kaj spet tukaj delaš, na tak način.«

h) Korekten odnos

E12. »Mene so vprašale in sva mogla oba podpisat.«

i) Ustreznost čakalnice

B11. Ko diktafon ni več snemal sta mi povedala tudi, da je bilo v čakalnici grozno. V čakalnici je bilo premalo stolov, bilo naj bi 15 in 40 čakajočih. Poudarila sta, da pogoji niso bili v redu.

D46. »In so se ful, pa tam mi dajo injekcijo in poslušam, kdaj more una nazaj, pa una ima petnajst foliklov, jaz imam pa tri. In pol so užaljene, ker ima ena več foliklov.«

E34. »Mislm lepo je poštmano, sicer staro, ampak lepo poštmano.«

G1. »Oddelek je kar se prostorov tiče zelo zastarel in neprimeren tako za ženske kot moške.«

j) Čakalna vrsta

D1. »Takrat še prej včasih, smo do dvanajstih sedele, ko noben še prišel dol ni. Tisto pa je bilo grozno. Ob pol osmih si mogel dati kri, potem si pa čakal kot bedak.«

D2. »Nisi si upal ne na sendvič, ne na nič. To pa je bila groza.«

D41. »Midva sva tud plačala (v Sloveniji) pa si čist na istem. Isto sva isto čakala na vrsto, nisva šla čez vrsto, ker se mi ni dalo z unimi babami prerekat, ker ene so zoprne.«

E9. »Drgač pa stvari potekajo mogoče mal prepočasi, ampak telo se more...če maš ti laparoskopijo zaradi prehodnosti jajčnikov mora čas minit.«

E15. »Tako da le ... dolgu traja, vrste so dolge.«

H2. »Bila sva zadovoljna, da se je vse skupaj hitro odvijalo.«

k) Domačnost

D6. »Men je bilo vedno fajn, ker si bil tak domač tam.«

l) Konflikt

D43. »Tko jaz res nisem imela slabe izkušnje. Razen par let nazaj z eno sestro, ki je bila zoprna kot pes, pa sva se enkrat počle pa je bil mir.«

m) Diskretna obravnava

E5. »Znajo narest diskretno.«

n) Krasno osebje

D42. »Kle jih samo osebje vn povleče.«

D44. »In dohtorji so bili v redu.«

F1. »In doktor M. in doktor T. prekrasne osebe.«

G2. »Je pa osebje, ki tam dela, super. Res so pravi ljudje na pravem mestu.«

o) Dobra izkušnja - vzrok

F8. »Jaz sem imela dobre izkušnje, ker nisem komplicirala. Jaz sem bila z vsem zadovoljna, četudi so me privezali.«

D4. »Jaz nisem mela niti enih slabih izkušenj, mogoče ker sem tak človek, ker vem, da nisem edina in da je en kup, en milijon takih.«

p) »Človeška obravnava«

G3. »Občutek ko prideš tja je malo ponižujoč, počutiš se kot številka, ampak, saj pravim osebje vse to odtehta.«

I2. »Da določeni zdravniki so res zdravniki kot morajo bit, predvsem te najbolj priznani pa nimaš občutka, da delajo zate. Imaš pa predvsem občutek, da delajo za to, ali bo poseg uspešen ali ne.«

I3. »Ja, ja vse je to preveč birokratsko ali pa medicinsko, ne pa v skladu s Hipokratovo prisego. Si pač neka cifra v statistiki, al bo al ne bo.«

I7. »In moram rečt da doktor D. pa je bil tisti, ki se je izkazal za res odličnega zdravnika. On je pa res bil človeški.«

r) Informacije s strani osebja

B3. »Pa tudi nisva vedela, da ni treba, da hodiš vedno k istemu.«

B13. »Pred vhodom v bolnico, ni napisano, da je to ta bolnica, ti rečejo prid v Leonišče in potem gruntaš kje je to.«

B15. Gospa Mina je tudi dodala, da ti le za eden postopek naprej povedo kaj bodo izvajali. Tako da ne veš kaj te čaka.

B23»[...] [I]n ko nama je uspelo zanosit nama ni noben povedal naprej, da te avtomatsko dajo za en mesec na bolniško.«

B31. »Slišala sva samo za tečaj starševstva.«

B32. »V bistvu ne zveš tam čist nič, nič, ampak čist nič.«

B36. »Je težko najti informacije. Preveč »balasta« je na forumih, čist preveč. Če pa kej zveš, zveš tam, od zdravnikov nič ne zveš. Od sester tudi ne.«

B37. »Eno predavanje o IVF postopku. Ampak tam niso nič omenl kake psihologinje ali koga.«

B46. Saj stara porodnišnica parov ne opozori, da je pri dvojčkih veliko več zahirancev in imajo dvanajstkrat večjo možnost genskih napak (slepi, prizadeti). V novi porodnišnici so

tako jezni, saj stara porodnišnica dela dvojčke, le tej pa to počnejo zato, da se bo vsaj eden prijel.

D9. »In tud če težiš tam, rečejo, boste drugič, ker boste itak pozabli.«

D7. »Tud če si bil prvič, so ti tko nč po strokovno, ampak po domače povedale.«

D24. »Tok da se mi zdi kr fajn, da se pove, če ne je šok.«

D25. »Prvič ko sem šla, nisem vedla, da je možno, da se ne oplodi.«

D26. »In ko sem prišla, sem se tam preoblekla in reče sestra kaj ste se pa vi preoblekla, ja transfer, ja nimate ga. Ja jaz sem mislila, da me bo kap zadela.«

D27. »Ampak ko greš prvič tja, ne veš kaj vprašat, ne veš kaj se sploh dogaja tam.«

D28. »Ubistvu ti ne povedo ker ti nočjo, ampak zato ker se bojijo, da se boš preveč sekiru. Je tega dost še vedno, ker te hočjo obvarovat pred nervozo.«

D29. »Tričetrť jih tud ne ve, da je potem tudi možna izvenmaternična in potem ko pride do tega, test je pozitiven in potem je problem in je šok tok večji.«

F16. »Zdej jaz nisem nikoli vedela v detajle in to me ni sploh zanimalo.«

s) Dostopnost izobraževalnega materiala

E31. »Pa še to, maš teh priročnikov, teh napotkov, kam se lahko obrneš, tega pa gor dobiš ogromn. Tam maš stojalo na hodniku in tam ti ponujajo in si lahko uzamš, brošurc je še pa še. Si še kako revijo uzamš, kak člank preberš.«

Doživljanje izkušnje OBMP

a) Strah

A1. »V bistvu imaš en strah, sploh nisem vedela kako to gre, jaz sem mislila da kar prvič, ko bom šla tja, ko me bodo pregledali, da bodo vse to uredili, pa ne vem kaj še vse.«

A2. »In te je strah potem pa, ko vidiš, najbolj me je to, ko vidiš en kup mladih parov.«

C8. »Si vesel ampak spet strah, ni uno ne ... uglavnm najlepš je bilo, ko sem šla na prvi ultrazvok.«

C23. » ... Takole so se mi roke tresle, ko sem kuverto odpirala. Ampak itak, če je vse v redu, je čist na kratko, samo piše plod A, plod B, BP. Uglavnem ... in sva se sem stisnla pa zjokala, to je, da veš, da maš zdrave otroke.«

D10. »Pa v bistvu te je bl strah, tud večino, ko se z njimi pogovarjam. Me, ki smo ble večkrat pa al bo al ne bo, te je že spet strah.«

D11. »Ubistvu čist en banalen ... Rad bi, da rata, ampak pol te je že kr strah, kaj pa če bo pol spet narobe.«

E2. »[...] [A]mpak sej veš, gor k prvič prideš te je strah, ne veš kaj bo s tabo, kaj ti bodo delali.«

E24. »In morš doma počivat in čakaš, pa dolgi dnevi, pa ne veš, ali greš v redu na stranišče in gledaš al se bo usulu, tok da ja.«

b) Žalost, huda potrto

A7. »No pa še to bom povedala, prvič ko sem bila noseča, seveda sem bila v šoku, nisem niti v sanjah pričakovala, da bo nekaj takšnga. Ane, da pač to treba sčistit. Glej jaz sem jokala, bila sem čisto iz sebe, žalostna, potrta, nisem niti tega pričakovala.«

C11. Takrat je kar »ihtela« in jokala, tako ji je bilo hudo. Dr. R. ji namreč nič od tega ni povedal.

E6. »Ko sem hodila gor (v Ljubljano), je bila nasproti mene ena ženska, k je imela splav, v bistvu je bil Downov sindrom in tisto me je zelo dotolkel, res, ker ko sem slišala žensko, kok je jokala, mene je zelo prizadelo.«

I1. »Ja v bistvu stalno je bila prisotna ena taka slaba volja pri nas vseh. Sej smo se nekatere kar pogosto srečevale«

c) Šok

A7. »No pa še to bom povedala, prvič ko sem bila noseča, seveda sem bila v šoku, nisem niti v sanjah pričakovala, da bo nekaj takšnga. Ane, da pač to treba sčistit. Glej jaz sem jokala, bila sem čisto iz sebe, žalostna, potrta, nisem niti tega pričakovala.«

D8. »Mal si v šoku, da si sploh tam.«

d) Fizična bolečina

B4. »[...] [Ž]enska ima rentgensko slikanje maternice in tukaj je bil spet šok, to je zelo boleč postopek, k ti pač vbrizgajo nek gel notri, da oni to vidijo. In tisti gel, če imaš kje kaj zaraščeno, ti to potrga in to boli.«

B39. »In potem, ko greš čez vse te psihične pritiske in čez vse te fizične bolečine, greš samo še z glavo skozi zid. Potem ti postane čist vseeno, koliko boš mogel še pretrpet, kolikokrat boš še mogel it čez to, prou tist ... vseeno ti rata, čist vseeno.«

C3. »Te punkcije so kar stresne ... boleče so. Mene je ta druga me je zelo bolela.«

C5. »Tam dobiš pa samo (pr dr. R.) v zadnjico in čao in je premal, premal. Ker tebe, ko je strah se že tako stisnš, zategnš in pol te še bolj boli vrjetno.«

C6. »... [P]ač te punkcije so mi bolj najbolj zoprne. To mi je bilo tok grozn.«

D47. »Pa nimaš punkcije, ki je najbl zoprna, ker je mal boleča.«

D48. »In to ni stalna bolečina ampak tako, ko prepriči folikel takrat zaboli. Sej pride tud kak postopek k vse bolj boli.«

E4. »Men na primer ni bilo nič, men je bil en pregled zelo zoprn, sama punkcija mi pa ni bila, možno tud od dneva, [...]«

E23. »Jaz sem bila prva dva meseca katastrofa, sem bila vsa bleda, zelena (ko je zanosila), padla skp, nisem sploh vedla.«

F2. »Jaz sem bila takrat taka, da sem mislila, da me bo pobralo, ker to je bilo takrat. Ker niso smeli dat narkoze, vse na živo.«

F5. »In to je glava trpina za marsikomu, možgani trpijo, telo trpi. Ampak meni ni bilo nič, jaz sem to komot prenašala.«

F9. »Čeprav ko so mi vsadili seme, tisto ležanje, noge v zrak dve uri. Tisto je bilo meni katastrofa, pa glavo dol ne. Tisto je pa bilo meni za ubit.«

H1. »Pregledi so bili hitri in neboleči.«

e) Psihična bolečina

E7. »[...] [P]a dobr da je to dvakrat, trikrat pa da ti vsaj četrtič rata, če ti pa nikul, mislm pa, da ti pusti mal na psihi.«

E8. »Pomoje te, mene bi na koncu vrjetno, pa vsa ta špikanja pa tako, pa hormoni so vseeno hormoni, telo ... obrne ti ga no, lej jaz sem se zredila za deset kil po hormonskih tabletah, pa nisem bila sploh noseča.«

E14. »To je mal tako, te mogoče tud psihično (ko ni vzroka za neplodnost), ampak mislm da te bolj psihično dotolče če rečejo, da je neki narobe s tabo.«

E30. »Za zdravje, ker se zgodijo dost dost težke stvari, morš mal tud sam u glavi pošlihtat.«

F6. »Ampak to te izčrpa izredno, psihično te stolče tako, da to sploh ni za povedat. Psiha je tako prisotna, da če nisi sam zelo močna osebnost, zelo težko to zdržiš, res.«

H4. »Predvsem slabo psihološko stanje telesa. Ker ni bilo uspeha pri postopkih sem bila »zelo na tleh«. Vsakič upaš, da bo uspelo, pa ni nič. Ne spominjam se rada časa zdravljenja.«

f) Groza, grozno počutje

C21. »On (partner) je bil čist gotov, tam sva bila ... je reku kaj pa če bo. Pa sem rekla, dej ne sekirej se če bo bomo pa dali enga vn, ne bom se vezala za celo življenje ker vem kok je s takimi otroci.«

C24. »Joj, tam poslušam zgodbe, čeprou učasih si želim, da to ne bi poslušala. Joj, eni imajo grozne, sem misnla, a to me čaka?«

D45. »Jaz še vedno mislim, ne glede na to da sem jaz tolkrat rodila, da je puncam, ki se odločjo da bodo prekinle, težje. Je Downov in tko.«

E32. »... Groza jim je to, ko morjo tam, pa ko poslušáš po hodniku: 'Zakaj moram bit jaz tukaj, sej z mano ni nič narobe!'«

E3. »Mogoče ni dobr poslušat druge bi rekla, ker ni tok grozno, ker ko sem poslušala ene ženske je groza no.«

g) Stres

B22. »Ta ultrazvok vsako jutro in pred deseto nisi nazaj. Pr men je bil to zelo problem usklajevat se, stres ... kako boš preživel [...]«

E10. »Jaz v prvi vrsti mislm, da je za neplodnost kriv stres.«

h) Depresija

B40. »Prejšnjič sem bila jaz v hudi depresiji, ker ni uspel, ker sem zelo pričakovala [...]«

j) Veselje

C9. Gospa Renata je doživela veliko veselje (je kar jokala), ko so ji sporočili, da sta dvojčka zdrava. Pri enem izmed dvojčkov je namreč obstajala nevarnost, da ima Downov sindrom.

F13. »Pomembni dogodki, zelo sem se veselila, če je kateri iz naše skupine uspelo. To mi je bilo pa tako lepo.«

k) Neučakanost

C22. »... [I]n pol tista amniosinteza, tisto čakaš tri tedne, pač tist izvid. Tisto mi je bilo tud kr dost težko čakat.«

l) Sprememba partnerskega odnosa

D33. »In partnerski odnos se spremeni, pr nama se je hvala bogu na bolš.«

m) Nezmožnost vplivanja

D3. »V bistvu je cel postopek loterija.«

n) Hvaležnost

F11. »Ne, ne bom jaz rekla, neprijetno, bom samo rekla, hvala bogu da so ljudje tam, da so to iznašli in da so potegnili eno življenjsko nit, za to njihovo strokovnostjo.«

o) Zaupanje

F19. »Pa kot koli se bo zdej zgodilo, jaz sem vedla, da kar lahko bo naredila vse.«

p) Dobro počutje

H3. »Počutila sva se dobro.«

r) Negativna nastrojenost

E33. »Včasih pa ni dobr da vse preberš veš, ko si v še začetni fazi in si misliš joj, kaj pa če se men vse to zgodi, pa greš mogoče nehote negativno nastrojen na te stvari.«

Izkušnje s svetovalno socialno službo in mnenje glede psihološko-socialnega svetovanja

a) Nedosegljivost psihologa

D34. »Tam v porodnišnici pa manjka psiholog. Tam je pa nula od nule. Čeprou je tista V., ne vem, kok titul ima, jaz sploh ne vem, kdo je ta ženska. Na tem področju pa so mrzli do nezavesti.«

D36. »Vsakič ko sem šla do vrat, je bila vedno zaklenjena pisarna, vedno.«

D37. »In sta se šla k njej, da ne vesta ali prekinj to nosečnost, kjer ti uspavajo otroka in sprožijo porod, da se ne rodi živ. In je rekla, da ona nima časa, naj prideta po porodu.«

D38. »Ampak ona če je tam, na tistem oddelku, bi mogla pridt v sobo pa rečt jaz sem pa ta, pa ta. Pa tud če bi jo jaz nekam poslala.«

D40. »Kle pa podpore sploh ni, za darovano spolno celico pa je obvezna.«

G8. »In tu bi se moralo bolj spremeniti oziroma se v sklopu zdravljenja zagotoviti kakšnega psihologa, saj so to zelo težke stvari.«

b) Neustrezno svetovanje

D35. »Sploh te ne gledajo z vidika neplodnosti, ampak ti utruja, kot da ti že imaš otroka in kako boš ti z njim delov.«

F34. »Ja sem mela, ampak od te psihologinje nisem dobila nekaj.«

F35. »Vse me je spraševala uglavnem iz otroštva. Zdej jaz ne vem, ker jaz nimam v otroštvu slabih izkušenj, ker smo krasno živeli, ker smo živeli na kmetiji. Tukaj je bilo malo hecno, ker to je itak moje podatke mela, moje zdravstveno stanje, ta bolezen ni mogla iz otroštva izhajati. Očitno je tako želela, da je tak sistem.«

F36. »Ni mi pa dala nekaj energije za naprej.«

c) Neustrezen pristop

D39. »Ampak te punce, ki prekinjajo zaradi anomalij, ko v bistvu podpiše umor otroka, da ji ga uspavajo. Ti še psa ne pelješ kar tako uspavat. Da jih ima kar za ene drugorazredne. Tud one imajo ta občutek.«

d) Primanjkljaj svetovanja

F37. »Pa ni mi dala recimo kakšne imajo oni prakso, do tedaj. Jaz sem bila vedno za bolj konkretne odgovore, ne kr nekaj ovinki. Ali pa recimo, da bi mi rekla, lejte če vam pa ne bo uspelo so pa druge zadeve, so pa druge poti, lejte nikoli.«

Podpora s strani družine, prijateljev in družbe

a) Dobre povratne informacije s strani prijateljev, družine, družbe

A11. »Ne, tisti, ki se dobro poznamo in smo prijateljski in tisti, ki nismo tako pa se poznamo, vseeno, ne, nikoli nisem slišala, tudi od drugih, da bi kar koli slabega rekli.«

b) Podpora prijateljic in družine

E17. »Tud s strani prijateljic in družine sem jo nekaj dobila.«

c) Podpora glede službe

B19. »Ne podpore sploh ni, nobene.«

B20. »Jaz sem recimo s.p. jaz, če sem na bolniški, mi 30 delavnih dni v kosu, ne dobim nobenega nadomestila.«

B21. »Pač noben ti nič ne pomaga. Tud ženska, ki je v postopku umetne oploditve si ne more planirat nobene spremembe v svoji karieri.«

C12. »[...] [H]vala bogu, da sem imela takrat tisto šefico, ki je bila v redu, me je razumela in sploh ni bilo problema.«

F21. »Jaz problemov nisem mela, jaz sem mela takrat krasno direktorco, me je razumela, sem ji povedala, da pač me ne bo en teden, štirinajst dni, zakaj in mene je ona razumela.«

I10. »Tako da absolutno so me podpiral, absolutno ni bilo nikakršnih kritik na moj račun.«

d) Podpora partnerja

C13. »Ja, ja, partner je nudil največjo oporo«

E16. »Jaz sem jo imela s strani partnerja, kar mi je bilo najbolj važno.«

F7. »No tako da je mož potem reku, lej jaz pa zdejtud koraka sem več ne stopim, ti pa delej kar češ.«

F17. »Ja, mož ogromno, sej če mi on ne bi dal, ne bi šla.«

I5. »Je rekel, samo mene poglej pa boš vidla, zakaj so bile grde. Tako da me je on potem spravu v dobro voljo.«

e) Podpora iz vseh strani

D12. »Nč da bi kdo kej čudno gledal.«

D14. »Mož, mama, pa ene dve kolegice. To najbolj. Na splošno pa cela družba, s temi ki se bolj družmo intenzivno.«

I9. »... [M]islil zelo so nas podpiral in zelo so me spodbujal.«

f) Podpora doktorja

F18. »[...] [O]gromno doktor M. Jooj, to je pa tako ena zlata ženska, res ona mi je ostala kot neka silhueta v življenju in tud če bi ne vem kako zaspala, jaz njo vedno nekako vidim.«

g) Podpora bližnjih

G7. »Psihične podpore, razen svojih bližnjih, ni bilo.«

h) Podpora oseb s podobno izkušnjo

A12. »Ne, ne, ne, ne kje pa, tudi prijateljice. Tudi, ko sem bila prvič noseča so me klicale in vedno, ko sem šla dol so me klicale. Vedno smo se šalile pingvinčki čakajo, ane.«

B18. »Čeprav je pa velik prijateljic mojih, ki to vejo. Tukaj sta dve kolegici, ki tud se trudita in je to zelo dragoceno, izmenjave teh izkušenj.«

B24. »Najbolj podporo nudil partner, prijateljice. Te dve, ki gredo skozi postopek.«

C14. »Tok, da večinoma, edin ta kolegica k smo šle istočasno.«

H7. »Rada sem se pogovarjala z nekom, ki je doživljal podobno kot midva z možem.«

i) Spodbujanje med osebami s podobno izkušnjo

A12. »Ne, ne, ne, ne kje pa, tudi prijateljice. Tudi, ko sem bila prvič noseča so me klicale in vedno, ko sem šla dol so me klicale. Vedno smo se šalile pingvinčki čakajo, ane.«

F10. »[...] [V]se katere smo se skupaj gor dobile in smo tam že redno navezale stike, smo redno bodrile ena drugo.«

Razkritje izkušnje OBMP ostalim (družini, prijateljem, družbi)

a) Želja po otroku

A9. »[...] [T]a želja, ki vleče mamice po otroku, ti pa enostavno ne moreš biti tiho.«

b) Zaupanje izkušnje družini

B17. »Ja, moji mami sem povedala za postopke, medtem ko njegovim staršem nisem povedala, zato ker sva rekla če mož hoče, kot čuti.«

F14. »Jaz moram odkrito povedat, da sem od začetka skrivala, ampak sorodniki so vedli, to absolutno, ampak moji sorodniki so na drugemu koncu Slovenije v P.«

G5. »Jaz osebno nisem v času postopkov kar vse povprek razlagala in še vedno ne. So ljudje moji najbližji, ki vedo.«

c) Zaupanje izkušnje vsem

D13. »Povedala sem družini, prijateljem in družbi. Tudi v službi.«

F15. »Ker sem jaz pričela to javno govorit, ker sem hotela spodbuditi druge mlade ženske, da naj gredo v ta postopek.«

I8. »Vsi so vedli, da si zelo želim, da bi imela otroka oziroma da si zelo želiva, da bi imela otroke in so nas absolutno podpiral.«

d) Odprtost osebe

C16. »Jaz tukaj nimam kaj skrivat, kaj bi skrivala, pač ni šlo, niso nič našli, rekli so, da mogoč sem preveč razmišljala, da je to podzavestno, [...]«

E13. »Ne v bistvu jaz se tega ne sramujem le, pač ni ratalo jaz sem šla gor s tem namenom, da pozdravjo mene al pa partnerja ne.«

e) Zaupanje izkušnje v službi

E22. »... [N]a samem začetku ona sploh ni vedla, ker sem se s sodelavko tok dobr menjavala, da sem šla zjutraj na primer na ultrazvok in sem šla pol popoldne delat.«

f) Želja po zasebnosti

G6. »Ker imam dvojčici me zelo veliko ljudi direktno vpraša umetno ali naravno. In moram reči, da mi to ni všeč še posebej če me to sprašuje nekdo, ki ga poznam samo bežno. Vseeno je to moja stvar.«

g) Tabu tema

H5. »Nihče naju ni spraševal. Pravzaprav je bila to tabu tema s strani družbe.«

Anonimnost darovalk in darovalcev spolnih celic

a) Podpora anonimnosti

A13. »Jaz še vedno mislim, da je bolj pametno da se ne ve, kot da se ve.«

E19. »[...] [A]mpak še vedno mislm, da je bulš da ne veš (imena darovalca).«

F23. »Men se to zdi prou, zaradi tega ker zakaj pa bi.«

H8. »Se popolnoma strinjam.«

I12. »Jaz mislm, da je absolutno edino prav, da so anonimni.«

b) Zavračanje anonimnosti

C15. »Mislm, če mene vprašaš, bi lahko povedal (da bi bili imenovani), mislm če bi jo jaz dala, bi bila vesela informacije.«

c) Naklonjena darovanju

B25. »[...] [D]a škoda zakaj mi ni noben reku, ko so delal, a daš ti 30% celic , a jih daruješ? In bi jih jaz darovala.«

B26. »Ampak ti si takrat, tok si v svojem filmu, tok razmišljaš sam o sebi a bo uspel a bo bolje, a bo bolel, da enostavno ne razmišljaš o temu.«

E18. »Jaz pravm hvala bogu lej (za darovane spolne celice), mogoče si pa ena družina želi otroka, pa ga ne more imeti, pa ga lahko edino na ta način dobi.«

E20. »Mogoče bi jih dala, pod pogojem da so anonimni.«

d) Vzrok

D15. »Jaz mislm, da je to uredi. Glede na to da smo mejna država. Jaz mislm, da bi to moglo biti dostopno v primeru kakšnih bolezni takih, ne vem.«

E21. »Da ne bi, pa sej veš, mogoče lažje kot če ti nekdo čez 20 let pride in ... to so težke stvari tok za žensko, ki to dobi, kot za une pol ane.«

F24. »Ker Slovenija je tako majhna, da skor vsak za vsakega vemo, v detajle. In to bi po moje lahko prišlo do ene take neprijetnosti, če bi ti otroci enkrat zvedli, da pa so bili spočeti od enga družga, meni se to ne zdi humano. Zaradi tega ker ti otroci znajo raziskovat, potem kasneje svoje korenine.«

F25. »Pa jaz ne vem če je tukaj tako pomembno od koga je ta celica. Ker to mladostnika bega. Ker pride do tega spoznanja šele potem po 30 letu, prej pa ne. Prej pa se mi zdi, da je vedno tisti zakaj, ker ne razumejo.«

G9. »Kar pa se tiče bolezni (družinskih) pa bi bilo za otroka bolje, da bi vedel od kod izhaja.«

I13. »Zaradi tega ker se mi zdi, da če veš kaj in kako lahko narediš sebi in otroku škodo.«

Razkritje načina spočetja otroku

a) Podpora razkritja

A14. »Ja. Ne vem ... tako se mi zdi prav.«

B27. »Ne vem, nisva razmišljala, verjetno bi mu povedala.«

C17. »Pomoje bi mu, sigurno.«

D16. »Mislm, da ja.«

b) Zavračanje razkritja

E25. »... [A]mpak vrjetn da ne, sej v bistvu nikol ne bi vedu iz kje izhaja, da ni tvoj, mislm da je brez veze, ker veš kaj se vse roji po mladostniških glavah.«

c) Čas razkritja

A15. »Ko bi bil enkrat dovolj star, ko bi razumel.«

B28. »Povedala bi mu tam nekje v puberteti, ko bi mal že razumel. Takrat ko začne raziskovat svojo identiteto.«

C18. »[...] [K]o bi vidla, da že razume o tem. Pa itak bi se pogovarjali, že prej se morš pogovarjat, isto kot če otroka posvojiš.«

C20. »[...] [N]e vem kdaj bi mu, mogoče ko bi šel v šolo. Sploh ko se enkrat začnejo človekovo telo obravnavat«

D19. »Takrat, ko bi že mal razumel. To bi bilo tam pr ene devetih letih, osmih.«

F26. »Takoј mu moreš povedat, ko vzpostavi neko tezo otrok. Recimo zakaj je sam, zakaj nima brata, zakaj nima sestre.«

F28. »Pri treh, štirih letih. Boljše je, da ne razume, ker pri treh letih še ne razume, zakaj gre. Ampak raste s tem.«

F31. »Pa bi vrjetno bolj šla v detalje postopoma, ker ne vem če bi to razumelo. V detalje kasneje, ko bi to bitje razumelo.«

d) Način razkritja

A16. »Najprej pa bi s svojim zdravjem začela govor, da bi ga malo pripravila na to, ko bi enkrat razumel. Potem pa zakon, želja po otroku in tako naprej. In bi mu povedala, da to ni čisto nič narobe. Da je to čisto v redu.«

B29. »Bolj kompleksno, ko bi razumel.«

D20. »Ko bo manjša na otroški način, ko bo večja, pa prek ene pravlјice, ene zgodbice.«

F27. »Recimo naš je zbiral denar za bratca, sestro. Sem rekla, zastonj zbiraš, nič ne bo, ker smo tudi tebe prinesli. In tukaj denar ne igra nobene vloge. In potem to raste v tem mejčkenem organizmu. In potem vedno, ko vzpostavi neko vprašanje, ali pogovor, je treba takrat se te bilke oprijet. Ne bit tiho in potem ko je star ne vem koliko, ko on začne spraševati, to je katastrofa.«

F30. »Jaz bi mu čist tok povedala, glej ker jaz nisem mogla zanosit, očitovo seme ali pa recimo tisto kar sva se midva stiskala, nama pač ni uspelo, tako da sva midva dobila od enga družga strica, če je to še majhno bitje, al pa od ene druge moške osebe. Ampak vrjetno v detalje, pa bi vrjetno razložila malo kasneje. Majčkenemu bitju bi probala razložiti na neki pravlјični bazi.«

e) Pomoč pri razkritju

B30. »Pomagat bi partner.«

D21. »Partner, mama, sestra.«

F32. »Pri tem bi mi zagotovo pomagal partner.«

f) Razlog razkritja

C19. »Ker ko pridš v na najstniška leta, pa da to zveš, pa vidš kaj pride. Ko otroci pobegnejo pa vse, ko so jezni, zakaj mi pa nisi povedala. Jaz bi sigurno povedala.«

D17. »Prvič že zaradi tega, ker po eni strani nima dednih in genskih zasnov. Kaj jaz vem, greš na operacijo in te sprašujejo o družini. In moraš že mal vedt, da po eni strani je v družini, po drugi pa sploh ne veš.«

D18. »To je po eni strani, po drugi pa tud midva sva tudi bla vedno odprta kar se tega tiče.«

F29. »In on ve, ja ne bom mel bratca in to mora rast, kot udi naši, kot naše telo.«

g) Razlog ne-razkritja

E26. »Ja glih to, pa bi kje hotu iskat pa ne veš pa ne morš ane, mislm da je bolj da ne poveš.«

h) Ideja razkritja

D22. »Brala sem ene par knjig o tem in pravlјice na temo posvojitve.«

D23. »In po internetu sem brala te zgodbe o posvojenih otrocih.«

F33. »Jaz velik berem, raznorazne stvari, od travmatičnih do pravlјičnih z nekim dobrim in slabim koncem.«

Viri moči

a) Otroci, ki jih oseba že ima

A3. »In sem potem vedno premišljevala, glej jaz sem lahko srečna imam tri otroke. Eden nima nobenega.«

b) Za-upanje v zdravstvo

A10. »Ta želja, ta sreča, ko si enkrat tu in daš en kup tega zaupanja v to zdravstvo, v to medicino. Da pa to je edino še kar ti lahko pomaga.«

B42. »V bistvu sva se naravnala psihično na ta način da sva rekla, lej, enkrat bo sigurno, zdej mogoče bo to zdej mogoče bo čez pet let, enkrat bo že.«

F3. »Tud če bi mi rekli, da me bodo rezali na živo, bi se dala rezat na živo, ker bi potem pričakovala nek uspeh.«

c) Produkt

B34. »Midva sva v drugem postopku odkrila, da zelo pomaga matični mleček.«

d) Kratkoročni cilj

B41. »[...] [I]n zdej ta drugič sem odmisllila vse, sploh nisva razmišljala o tem, a bo uspel al ne bo uspel, kaj če bo, kaj če ne bo. Fokusirala sva se samo na naslednjo točko, na naslednji sestank, na naslednji obisk zdravnika, na naslednjo injekcijo in nisva razmišljala nič.«

e) Potrpežljivost

B43. »V bistvu moraš biti res neskončno potrpežljiv, zato ker če pričakuješ, najslabš je tist, ko ti pol mame začnejo ... ah sej zdej pa bo. Veš, to je najslabš, to ne smeš govort.«

D31. »Tko edin mal več potrpljenja dobiš, ker ga moraš.«

F4. »Ampak moram rečt, da je bil popolnoma strpen in mi sledil, nikoli ni brundov, da ne bi šel.«

f) Vztrajnost

B44. »Morš ustrajat tako k mejhni otroc, če gledaš, k se učijo hodt, stokrat padejo, ampak k pade, se ne sekira, se pobere in gre naprej. In ko desetič pade, pol enkrat shodi. In točno tako je tukaj, ne smeš se ozirat na to, kolkrat ti ni uspelo, ti morš it samo naprej.«

E28. »Jaz sem taka zelo trmasta, nisem neki taka »av«.«

F20. »Mislím bila sva kot tanka, greva skozi vse to, pa za koga vraga, sem rekla, bova premestila to na poletje. Ampak jaz sem mogla takrat it.«

F22. »Tukaj moraš vztrajati, zelo, zelo, pa glavo si poštimat.«

g) Razbremenitev ostalih stresov

B45. »Mogoč razbremenit se ostalih stresov, kot se da. Čim bolj potrpežljiv in ne se sekirat.«

h) Sprejetje

D30. »Mogoče da vse ne moreš jemati tko, da tko to je. Da so stvari v življenju, ki ti ne gredo vedno čist gladko.«

F12. »No ampak midva sva to čist lepo, pa je bil ta naš otrok jooj, jooj, je bilo tako živo, pa tako naporno, ampak enostavno jaz sem vedno rekla, to mi je bilo dano in to moram sprejeti, kot poslanstvo.«

i) Volja

D49. »Mislim da je tista volja, da tud protibolečinsko pomaga. Še nobena ni rekla, naj neha in da gredo ven.«

j) Pripravljenost

E29. »Ko greš gor morš vzeti, da te lahko tud kej grdega čaka, grdega, grdega.«

k) Odločenost

E11. »In jaz sem bila takrat odločena in sem rekla, lej jaz bom naredila vse.«

l) Zdrav način življenja

G4. »Sama se nisem zanašala samo na medicino, ampak sem ogromno naredila tudi sama. Zdrav način življenja (hrana, gibanje).«

m) Forumi

B35. »Tud midva sva brala forume.«

Pozitivni vidik izkušnje

a) Utrditev osebe

A19. »Pa tudi ... utrdi te vse to ... [...]«

B38. »Ja trda sva ratala oba. Utrdilo naju je na vseh koncih in krajih. To je tok težka preizkušnja, to čakanje, ko ne veš ali bo ali ne.«

b) Otrok

A20. »[...] [P]a seveda na koncu dobiš svojega otroka.«

E27. »So stvari zelo težke in vidš velik stvari dobrih in slabih, tok da ja, na koncu, ko dobiš svojga otročka si lahko predvsem vesel, da je zdrav.«

G12. »Dalo mi je smisel življenja, dve prekrasni deklici, zaradi katerih bi šla čez vse to še nešteto krat.«

H9. »Nekaj najlepšega na svetu, rodila sem dve krasni deklici, ki sta sedaj stari 13 let.«

c) Ne-samoumevnost

D30. »Mogoče da vse ne moreš jemati tko, da tko to je. Da so stvari v življenju, ki ti ne gredo vedno čisto gladko.«

D32. »Mogoče na ta način ... malo drugače gledaš na vse skupaj, da ni tko, tuki je, pa vzem si, pa maš.«

G11. »Če mislite izkušnja z OBMP, seveda dala mi je vedeti kako sveto je življenje in ni tako samoumevno kot velikokrat mislimo.«

I14. »Ampak med tem ko sem opazovala druge pare, druge matere sem začela precej drugače gledati na življenje in na to kako v bistvu se ljudje obnašamo do samo po sebi pridobljenih stvari v življenju. Nekomu malenkost lahko zelo veliko pomeni, še posebej če je ne more dobiti.«

d) Stabilnost

F38. »Ogromno, stabilnost, pozitivno gledanje na vse okoli sebe, izogibati se balastnih ljudi, negativnih ljudi.«

e) Spoštovanje

F39. »Spoštovanje, velik, ogromno, tudi gledanje na svet, popolnoma drugačen, [...]«

f) Modrost

I15. »Tako da se mi zdi, da dozoriš skozi eno tako izkušnjo. Da postaneš bolj moder in zrel.«

KODIRANJE IZJAV PAROV OPLOJENIH Z DAROVANO CELICO

Izkušnja parov s kliniko za reprodukcijo

J1. »Tukaj tudi ko sva imela potem tri zarodke, so propadli, zaradi tehnične napake, njihove, ko so jih odmrznili in niti opravičili se niso in potem sva šla v tujino.«

J2. »Tam pa je profesionalno, na najvišjem nivoju za vse poskrbljeno, je pa treba seveda dobro plačat.«

J4. »Moram pa reči da ta medicinska sestra, ki ureja za darovanje celic, je izredno prijazna ženska, ne na kliniki ampak v zdravstvenem domu, tja k sva hodila k doktorci.«

J5. »Izredno prijazna in nama je tudi ona svetovala, naj greva v tujino, če pač hočva imet otroka.«

J6. »Doktorca sploh ne, ni pomagala, svetovala, kaj sedaj. Oni ne bi predlagali nobenih opcij, nobenih, nobenih.«

J7. »... [T]udi niso v prednostno vrsto spet naju dali, ker midva sva bila tukaj v vrsti in sva bila ena od ta prvih, ki sva dobila ... oziroma druga sva bila po vrsti, za dobit te celice.«

J29. »In če bi komu priporočila, bi rekla, izogibajte se Ljubljane, dobesedno. In vsakmu pravm, v tujino, sej vem da treba plačat ampak tam je uspeh tam, se potrudjo, sej potrudjo se verjetno tudi zaradi denarja, sej se vse vrti okoli denarja, ampak je vse v nulo poskrbljeno.«

J30. »Zdej ne vem kaj se tam dogaja, ampak jaz sem imela slabe izkušnje, zelo zelo slabe izkušnje. Zaradi tega ker so me pustili tako dolgo čakat, saj kot sem rekla na začetku sem imela menstruacijo in bi mi lahko pomagali. Ampak to se je vleklo osem let in od tega nisem nič mela in potem se ne da nič več pomagat ane.«

K9. »Ampak vsaj tisti postopki, ki so bolj občutljivi, da bi bil vsaj tvoj ginekolog zraven. Tega pr nas ni, ker je preveč žensk in premal njih. In so dežurni.«

K10. »In pa to, neposlušanje občutkov, če ti ženska pravi, da jo ful boli, da jo je ful strah, je ti ne smeš z levo roko odpravl. Že itak ti je težko kaj rečt, ker si tam kot ena revček, kar ti rečejo, tako injekcijo ti bomo dali, ti potrpiš, potem pa še to, da te ne poslušajo.«

K11. »Tko ti rečejo 80% žensk nič ne boli ali pa to ni nič takšnega, dejte se malo sprostite. Tko ti hočjo neki, čist na hitr.«

K15. »Neki ji ne štima, da ne zna s tem podatkom ravnat. Ko ne ve koga ima na drugi liniji, osebo ki se petnajst let trudi in je bila v tujini.«

K43. »Včasih sva midva bila tista ki sva jim kaj povedala, da so potem naprej vedeli.«

K44. »Največja napaka je ta, da parom ne povejo, da lahko dajo čez in injekcije in oplodi se lahko in vse je v redu je pet celic. Pa pridejo čez dva dni na transfer in ni nobene oplojene celice.«

- L13. »Nekaj. Predvsem pa se zanesem nase in na moža.«
- M6. »Glede na srečanja do sedaj, lahko rečem, da sva z osebjem zadovoljna.«
- M1. »Zaradi neresnosti ginekologa sem ga menjala.«
- O4. »Motijo me samo čakalne dobe (že za samo deset minutni posvet z doktorjem čakaš dva do tri mesece), kar pa je psihično zelo naporno.«
- P9. »Odličen zdravnik in osebje v Brnu, enako osebje Ljubljanske ginekološke klinike ter moji zdravniški sorodniki.«
- P1. »Lažje kot v Sloveniji je bilo na Češkem, kjer je osebje in postopki visoko profesionalno.«
- R3. »Celo svoj mobilni telefon mi je dal, če bi ga kdaj potrebovala. Enkrat je v nedeljo prišel v službo, da me je pregledal, ker je bilo nujno.«
- R2. »Najbolj si bom zapomnila optimizem dr. T. in njegovo zavzetost za pacientke.«
- R7. »Ni pa bilo podpore s strani naše klinike, ko sva se odločila za zdravljenje v tujini. Si prepuščen samemu sebi in se moraš znajti sam.«
- S1. »[...] [K]o sva ugotovila, da se na kliniki nenormalno dolgo čaka za praktično vsako stvar, pa še njihov odnos nama ni bil všeč.«
- S2. »Deset nas je bilo naročenih na isto uro, čakale smo nenormalno, [...]«
- S3. »[...] [Z]dravnica se mi ni nikoli posvetila v celoti, [...]«
- S4. »Na pregledih ni bilo nobene zasebnosti, vsakič me je obravnaval drug zdravnik, ki seveda ni nič vedel.«
- S6. »Pri R. sem imela občutek, da ve, kaj dela, sam način dela je bil zame veliko boljši (hitrejši, ob bolj ustreznih urah), čeprav ima tudi on svoje navade in muhe.«
- S7. »V Pragi je bil celoten postopek opravljen profesionalno.«
- T3. »[...] [Č]eprav je bilo osebje v Mariboru strokovno in prijazno.«
- T4. »Napačni napotki zdravnika, ki me je operiral na GK Ljubljana kar dvakrat.«

Doživljanje postopkov OBMP

- J3. »Zelo, ker se niso nič potrudili, ker niso nič dali od sebe, v bistvu osem let sem hodila in v bistvu na koncu so ugotovili samo to, da jaz sama tega ne morem proizvajati. Tako da mislm, popolnoma razočarana nad Ljubljano, popolnoma.«
- J32. »Ker to je psihično zelo obremenjujoče, ne sam to, ker hodš stalno in se trudš in tako dalje, tudi v tej smeri, za žensko ima lahko tudi pomisleke, ker dobi drugo celico, ane.«
- J34. »Uh ... je zelo naporna izkušnja, zelo, zelo, zelo. Človek se zelo težko sprijazni s tem.«

- K1. »Potem je pa to mene v bistvu psihično utrudlo. V Sloveniji se punkcije na živo delajo, pred mano so menda imeli narkozo.«
- K2. »Ugotovili so, da motivacija ženske če želi zanositi, da velik prenese če si ti motiviran. Kljub temu da te boli, greš.«
- K3. »Ampak oky mene je bolelo, jaz dve leti nisem k sebi prišla.«
- K5. »Jaz sem se ponoči potila, sem bila skor dve leti v depresiji neki.«
- K7. »Še vesela sem bila, da ne bom rabla punkcije čez dat, da bom kot kraljica, samo prišla, pa not mi bodo dal.«
- K8. »Dost je spominov, že tko, ker jih morš predelat, da greš lahko naprej. Potem jih potem kar nekam pospravš.«
- K13. »Igel imaš polno glavo in tiste terapije dolgo trajajo, ko si sam daješ injekcije.«
- L1. »Mogoče malo prestrašena, ker nisva vedela, kaj naju čaka.«
- L2. »Bolečine. Fizične zaradi injekcij [...]«
- L3. »[...] [I]n psihične, ker ni in ni uspelo.«
- M2. »Vsak obisk posebej na GK je predvsem zame nova mora.«
- M3. »Tam niso samo pari, ki ne morejo zanositi, ampak tudi pari, ki so v veselem pričakovanju. In slednje me najbolj potre.«
- N1. »Vsak neuspešen postopek je pustil globoke rane v psihi.«
- O1. »Na prvem srečanju nama je bilo vse lepo predstavljeno in odšla sva optimistična. Močnejše naju je pretresel rezultat prvega spermiograma.«
- P2. »Razočaranja, ko so bili postopki neuspešni.«
- P3. »Predvsem me je prizadel spontan splav in neskončna skrb med mojo izjemno tvegano in rizično nosečnostjo z dvojčicami, ki se je na srečo dobro iztekla.«
- R1. »Počutila sem se nemočno, vendar vedno sem videla neko upanje.«
- S5. »Včasih sem se potem kar zjokala.«
- S8. »Spomnim se jeze, ko so mi na kliniki povedali, da me ne morejo naročiti na IVF, ker ni denarja, [...]«
- S9. »[...] [S]pomnim se veselja in strahu, ko nama je dr. R. povedal, da je uspelo in da bosta dva, [...]«
- S10. »[...] [S]pomnim se čakanja na redukcijo, ko sem si najbolj na svetu želela, da mi ne bi bilo treba iti, [...]«
- T1. »Na prvem srečanju v neplodnostni ambulanti je sledil šok, saj mi v Ljubljani, kjer sem bila operirana kar dvakrat, nihče ni pojasnil, kako težka je situacija in stanje jajčnikov. Seveda

sva zaradi tega zgubila dve leti v katerem je potekalo poskušanje naravne zanositve in menjava ginekologov.«

T2. »Počutila sva se grozno, [...]«

T5. »Soočenje z dejstvom, da mogoče nikoli ne bova imela otrok.«

Podpora s strani prijateljev, družine, družbe

J12. »Seveda, absolutno, ker partner je bil ves ta čas vključen v to, tudi on je hodu na preiskave [...]«

J13. »Tako da podpora iz vseh strani, potem starši so tudi potem finančno pomagali [...]«

K6. »Mož ni bil za posvojitev, on se je tega bal, da ne ve kako bo pa to. Jaz pa sama v to nisem mogla it, ker kaj pa če bi blo potem res kaj narobe, bi blo pa vse na men. On pa potem s tem ni imel problema (z darovano spolno celico) jaz pa še manj.«

K18. »Partner je bolj zaprt tip, tako da sem mogla posebej vedt, da jo nudi, ne pa da bi jo prou posebej kazal.«

K19. »Drugače pa mislim, da sestra.«

K20. »Pa v čakalnicah, vsaka je povedala svojo zgodbo, kok časa, kolkrat je bila, kakšno izkušnjo je imela vsaka. A si pa poslušal zgodbo, ko je ena druga eni govorila. Spomnm se, enkrat smo bile kr povezane, nas je bilo enkrat pet.«

L5. »Vsi so naju podpirali in nama bili zelo naklonjeni.«

L7. »Največja podpora sva bila en drugemu.«

M7. »Mami mi je tu v največjo oporo, saj razume željo po materinstvu, hkrati pa je tudi sama imela težave z donositvijo. Oče pa mi pri vsem tem res ni v oporo.«

N3. »Našla sem primerne forume in to je zelo pomagalo.«

N4. »Partner, ves čas in najintenzivneje!«

O5. »Podporo si nudiwa sama med sabo.«

O6. »Občasno pa tudi starši.«

P6. »Partner in ožja družina.«

R5. »Bili sta mi zelo v podporo.«

R6. »Da, s strani družine in prof. T.«

S12. »[...] [N]ajveč informacij in podpore dobila od punc na forumu, ki so res zlate vse po vrsti. Z nekaterimi se družim tudi v živo.«

S14. »Podpore sem osebno vsekakor največ dobila od partnerja oz. moža, saj je tudi on sodeloval in je bila odločitev za vse postopke skupna.«

S15. »Veliko mi je pomagala tudi sestra.«

T11. »Najintenzivneje starši in partner ter prijatelji.«

Razkritje izkušnje OBMP ostalim (družini, prijateljem, družbi)

J8. »Povedala sem staršem, ker so potem tudi nekaj finančno prispevali zdraven ane, ker to ni mali denar ... to je za en avto v bistvu denarja.«

J9. »Nikomur, če bi bilo vse v redu, bi potem povedala.«

J10. »To je logično, ker njim zaupam in so tudi mogli vedet, medtem ko ostali sorodniki, brat in tako dalje, nobeden, kolegicam ne, potem če bi bilo vse uredi potem pa bi ane.«

J11. »Ker vem, da če bi povedala in potem če ne bi bilo v redu, bi bila žalost verjetno pri vseh ane.«

K16. »No jaz sem imela srečo, jaz sem tak odprt človek da nič ne skrivam, posebej ne razglušam, skrivam pa tudi ne.«

K17. »Jaz sem imela največ problemov s tem, da so preveč ... da je mogoče včasih res boljše, da si tiho pa ne poveš vsakemu, ker ti potem skos nekaj želijo, pa skos te neki pomilujejo.«

L4. »Samo družini in najbližjim prijateljem.«

L6. »Sicer pa prav veliko nisem (nisva) marala z drugimi o tem govoriti.«

M4. »Družina in nekaj prijateljev vedo.«

M5. »Odziv je mešan. Najbrž nekateri težko razumejo, zakaj sva se odločila za darovano celico in ne raje sprijaznila, da ne moreva imeti otrok, ker z načrtovanjem otrok niso imeli problemov.«

N2. »Vedo le redki (prijatelji in najožji sorodniki).«

O2. »Ta trenutek samo del družine ve, da imava težave.«

O3. »Prijatelji sumijo, da nekaj ni ok. Kaj točno in v kakšnem obsegu bova to povedala, ne veva. Zagotovo pa ne bova prekrivala dejstva, detajlov pa ne bova razlagala širši okolici.«

P4. »Vse ok., še preveč sva govorila in bi če bi šla ponovno manj.«

R4. »Samo mami in sestri.«

S13. »Za Prago ve le družina, pa še to ne vsa, prijatelji ne vedo, se pa pogovarjava, da jim bova ob priliki počasi povedala tudi to.«

S16. »Družina in prijatelji so vedeli za OBMP, odziv je bil pozitiven.«

T7. »Najini družini in prijatelji vedo za postopke.«

T8. »Odziv je bil izredno pozitiven.«

T9. »V službi o tem ne govoriva, ker smatrava, da je zadeva osebne narave.«

Izkušnja s svetovalno socialno službo in mnenje glede psihološko-socialnega svetovanja

J20. »Vem, da je gospa rekla samo, da se moramo zavedat če bodo trije ugrajeni oziroma dani noter, bomo mogli tri vzgajat, da to ni hec in tako dalje, da je odgovornost.«

J21. »Tako da, mene ne zanima kaj je ona povedala, sej dobr je, da ti nekdo svetuje ane, ampak če se s tistim ne strinjaš.«

J22. »Ne v bistvu ni neki naju podpirala, v bistvu bolj kakšne so naše odgovornosti, da je to odgovorno in da to ni hec, [...] Bolj v tej smeri odgovornosti, ne tako v tej smeri nasvetov ane [...]«

J23. »Ja, sej so bili čist v redu, čist prijazni, oni pač morjo povedat tisto svoje, in to je to in nisem imela nič, kakšnih pripomb.«

J24. »In ta socialna delavka je stala na tem stališču da se ne pove, [...]«

J25. »No psihologinja je pa govorila, da treba povedat, otroku ko bo tolko in tolko star.«

J26. »Tako da ta psihologinja in tista socialna delavka nista povezani.«

J27. »Socialna delavka mi je tako povedala tiste obveznosti in povedala, da ni potrebno povedati in to mi je bilo enostavno všeč.«

J28. »To ko sva mogla it do socialne delavke in psihologinje, to mi je najmanj ostalo. To je bilo zelo kratko, to je bilo samo enkrat.«

J31. »Nismo pa dobili tistega, kakšno spodbudo, ne vem [...]«

J33. »Sej tudi tej, ki so zakon pisali, ki so napisali, da mora biti tudi pogovor s psihologom in socialno delavko, si tudi sami niso predstavljali kaj naj bi to bilo. Ker tako je odvisno od socialnega delavca in psihologa, kako bo potem pač on pripravil ta pogovor. Ali bo tam pet min ali bo tam eno uro.«

K32. »Veste psihologija [...] je razlagala te stvari. Zgodbico kako je bilo, ko se ni povedalo in kako je bilo, ko se je povedalo. In je bilo lih v tem smislu, ko je bila punčka čist mejhna in je prijatelci povedala, glej s to ladjo sem pa jaz prišla. Ker je bila posvojena.«

K33. »Mal je spraševala po izobrazbi, kaj mislva. Pa, da je to pri nas čisto urejeno, glede dokumentov.«

K34. »Govorila je, da nobenemu ni treba govorit, da imava darovano celico, una v porodnišnici pa je govorila, da treba vsem povedat. Psihologinja je rekla, da naj poveva, socialna delavka pa da ne.«

K35. »Socialna delavka je bila dost boljš kot psihologinja.«

K36. »Psihologinja je kar iz knjige vse stvari na hitr povedala.«

K37. »Jaz morm rečt, da ko si ti odločen za darovano celico, mene je najbolj presenetlo to, da vsi govorijo kot da otrok bo. Pa že al boste povedali al ne boste povedali.«

K38. »Mi je bilo pa vse skupaj všeč, ker je vse skupaj dišalo po otroku. Tok da sem imela te dvojne občutke.«

K39. »Ker je tolk govora o temu, kaj bo, ko otrok bo, ko pa tega ni, se pa ti sestav spet. Zaradi tega je dobro, da je tega malo manj.«

K40. »Men je bila psihologinja všeč.«

K41. »Povedala je par takšnih zgodb, ki so mi bile všeč.«

K42. »Povedala je tud to, to mi je bilo najbolj všeč, če slučajno ne bo, naj čim manj globoko padem dol, ker čim manj bom globoko padla dol, prej se bom pol pobrala.«

L14. »Psihološka priprava na sam postopek, itd.«

L15. »Dobro.«

M11. »Odlično.«

M12. »Odlično.«

M9. »Vprašanja v smislu, če se zavedava kaj pomeni oploditev z darovano celico ...«

M10. »Vprašanja v smislu, če se zavedava kaj pomeni oploditev z darovano celico ...«

O13. »Socialno delavko je bolj zanimalo najino finančno stanje (služba, stanovanje, ...).«

O14. »Ni dajala nobenih nasvetov ali kakšnih vzpodbudnih besed. Opravila je zgolj formalnosti, ki so bile vezane na nek vprašalnik.«

O15. »Slabo.«

O16. »Vzpodbuda pri soočanju s najinim problemom.«

O17. »Kako se situacije lotiti, ne preveč pričakovati in preveč obupovati. Skratka sami dobri napotki za čas samega postopka in tudi za nadaljno življenje.«

O18. »Zelo dobro.«

R9. »Predstavila mi je pravice, ki mi pripadajo kot staršu.«

R10. »Dobro.«

R11. »Predstavila mi je izzive, ki me čakajo kot mamu in seznanila z vprašanji, ki se mi lahko porajajo v zvezi z darovanjem-tudi kasneje, ko bo že otrok rojen.«

R12. »Zelo dobro.«

T10. »Ne. Ker je težko dobiti vsaj imena psihologov, ki se s tovrstno tematiko ukvarjajo.«

T16. »Brez psihologa se tega ne bi lotila, ker verjamem, da lahko povzročim več škode kot koristi. Otroku ne bi želela zbujati domišljije o osebi, ki je nikoli ne bo spoznal.«

T18. »Soočenje s strahovi in vprašanji, ki jih tak postopek prinaša.«

T19. »Odlično.«

Stališče do anonimnosti darovalcev in darovalk spolne celice

J14. »Ne meni to ni vseč (da bi otrok poiskal darovalca), to jaz ne bi želela ane, [...]«

J15. »[...] [K]er celica je dejansko od nekoga bila ampak otrok je tvoj, tako bom rekla, ti ga donoš, ti ga vzgajaš.«

K21. »Ja midva sva vprašala takoj, kaj lahko izveva.«

K22. »Mislim, da te ime lahko že malo obremeni. Ker imen je podobnih in če ga vidiš po televiziji ali časopisu te vedno spomni na to. Zdej se mi zdi, da preveč stvari, ki te na to spominjajo ni v redu.«

K23. »Sm preveč pa tud ne, ker tud ne veš kako odnos vzpostavi, ker tista ženska ima svoje občutke. Kako pa ona to vidi. Tud recimo pr otroku, ima on neka pričakovanja do tiste osebe, tista oseba si pa tega ne želi. Pa pol trpijo otroci recimo.«

K24. »Če veš kje stanuje, pa je otroku kej hudo, pa reče nič, se bom jst kr na avtobus usedu in odpelu tja.«

L8. »Čisto prav je tako!«

N5. »Nimam še povsem izdelanega mnenja. Razmišljam, kako bo moj otrok gledal na anonimnost, ko bo večji.«

O7. »Hvala bogu, da obstajajo takšni ljudje, ki so pripravljeni pomagat in s tem izpolniti največje želje.«

P7. »Odločno. Naši sta deklici in samo naši. Več ne želim niti vedeti. Je tveganje, samo druge ni bilo.«

S17. »Jaz osebno si ne želim spoznati darovalke, ne vem pa, kaj si bosta otroka želela. Načeloma se strinjam, da so darovalci anonimni.«

T12. »V Sloveniji je to kar problem, saj se zaradi majhne populacije lahko zgodi, da se pol-brat ali pol-sestra nekega dne srečata in zaljubita. Sama bi želela, da bi naše dekletce enkrat imelo možnost spoznati svojo biološko mamu.«

Stališče parov glede razkritja otroku način njegovega spočetja

J16. »In tud če bi imeli kdaj pač otroke bi jim povedali na primer da, so nam pomagali v Pragi do njih. Ampak same podrobnosti mislm, da ne bi razlagala.«

J17. »Ker ne narediš si usluge, narediš si samo velike težave (s tem ko poveš).«

J18. »To ne more nihče vedt, ne od žlahte, ne od sosedov, ne od nikogar.«

J19. »Ker ko enkrat otrok začne razmišljat je zmeden, tako da ne, jaz mislm da to ne bi bilo v redu zanjga, ne za starše ne za otroke.«

K25. »Ja. Men se ne zdi dobro kaj skrivat.«

K26. »Te skrivnosti, ki so, ko otrok prej ali slej izve, kaže na to, da ga nisi spoštoval, da mu nisi zaupal.«

L9. »Ker se mi zdi to pošteno.«

N6. »Ker sem prepričana, da če bi kdaj kasneje slučajno izvedel, da bi bilo to veliko huje. Gre za zaupanje v odnosu.«

O8. »Ker se mi zdi to prav in ker ne bi mogla živeti s to skrivnostjo.«

P8. »Nima smisla. Bi ga zmedli in vzbudili dvom v naju.«

R8. »Otrok je moj in genski zapis ne igra velike vloge. Zakaj bi ga obremenjevala?«

S18. »Otrokoma nameravava povedati, da sta bila spočeta z darovano spolno celico.«

T17. »Psihologinja nama je na srečanju omenila, da se seznanjanje začne že v rani mladosti preko slikanic.«

- Kdaj povedati otroku

K28. »Pa zdej mislm, ko bodo enkrat tri leta stare, da bom to že uredila.«

L10. »Ko bo čas nanesel na to, vsekakor pred puberteto.«

M8. »Verjetno, da mu bova povedala, ampak ko bova čutila, da je pravi čas.«

N8. »Že zdaj kot dojenčku, da posluša pravljico [...] In kasneje seveda vedno bolj realno, letom primerno.«

O9. »Čim prej, ko bi to razumel.«

S19. »Verjetno se bo to zgodilo, ko bosta malo starejša, najbrž ob kakšni konkretni priliki.

T14. »Čim prej oziroma postopno skozi obdobje odraščanja.«

- Besede kako povedati otroku

K27. »Zato sem jaz že pot posnela, pa vse poslikala, pa tisto tablo kjer piše Češka, vse, sobo v kateri sva bila. Potem sva si vse tam ogledala, pet dni sva imela čas. Vse sva si ogledala, poslikala, še oknček ko dajo potem oni, darovalka celico in to skupi dajo. In tam kjer je tist laboratorij, sva okno slikala. Pa tist listek, ko so mi napisali, mi je ročno napisala tajnica, tiste podatke ki mi jih lahko dajo. Ker midva sva rekla, da želiva tiste podatke, ki jih lahko dobiva. in tist listek tud mamó. In to bomo vse v tist albumček dala in to bo zgodba.«

K29. »Ma kr take iskrene besede. Ker že po slikah se bo vidlu, da mamica pa oči sta že dolgu skupaj bila. In da je bila potem možnost, da ena gospa al pa ženska pomaga mamici. Ker mamica ni imela več dobrih celic in je gospa dala, posodila celico. In potem kje v kateri državi, katerem mestu. Da nisem vidla te gospe, da je imela mogoč svoje probleme, da ni mogla imet otrok ali je imela kakšno sestro, da ni mogla imet otrok.«

L11. »Nimam. Hočem, da je vse skupaj spontano.«

N7. »Že zdaj kot dojenčku, da posluša pravljico o posebno ljubljenih otrocih, ki si jih tako želimo, da potrebujemo tudi druge prijazne ljudi, da nam pri tem pomagajo.«

O10. »Začela bi z albumom. Nato z razumljivo zgodbico, ko pa bi razumel mu bi povedala vse.«

S20. »Izdelanega načrta ali posebnih besed še nimava, tudi na pomoč drugih ne računava. Po moje se bo to zgodilo spontano.«

T15. »Starosti primerno. Od slikanic dalje. Seveda postopoma.«

- Kdo bi pomagal povedati

K30. »Jaz mislm, da bi kr sama, partner bi pa bl kimal zdravn. Pa mislm, ko bi zgodbo potem tud sestra poznala, pa če bi slučajno kakšno vprašanje padlo s strani tamalih, bi ona vedla kaj ona govort.«

L12. »Mož.«

N9. »Partner in sestrici!«

O11. »Ne. To mu bova povedala sama.«

- Ideja

K31. »Veste psihologinja v porodnišnici, ko sva mogla dobit njeno mnenje in sva mogla it tja na razgovor. In je ona razlagala te stvari.«

N10. »Iz knjige (tuje)!«

O12. »Delno je name vplivala psihologinja, sama pa sem se že prej odločila, da bi mu tako ali tako povedala.«

T13. »Ker ima pravico izvedeti tako pomembno informacijo.«

Viri moči

K4. »Pol sem pa slišala, ker jaz sem bila že stara blizu 39, ko so sprejeli ta zakon, ki me je, jaz sem imela že gor mal vsega, spodbudu še ena možnost, pa gremo probat.«

K12. »Ampak jaz sem si ga vedno pršparala za potem, ko sem šla na punkcijo. Tako da nazadnje, ko sem šla, sem kumi vrata našla, sem bila čist pijana, sem pojedla Apaurin in dva močna protibolečinska.«

K14. »Ja samo nimaš izbire, ko si želiš otroka in imaš partnerja in tej mulčki, ki jih gledaš so tako srčkani.«

P5. »Da, sem močna oseba in trmasta pri dosegi ciljev.«

Pozitivni vidik izkušnje

J35. »Jaz ne bi rekla da je negativna, sploh ne, bi rekla probali smo, trudli smo se, maksimalno ane in pač ni ratalo, pravijo da je vsaka stvar za neki dobra, ne vem zakaj je to dobro ane. Ampak pač tako mora bit tako je namenjeno in mi živimo naprej.«

K45. »Da upanje umre zadnje. Pa da se čudeži dogajajo. Pa da nemogoče, je mogoče. Pa sej je to vse klišejsko, ampak pol ugotoviš, da je res.«

K46. »Jaz sem se spremenila takrat, ko sem ugotovila, da sem odvisna čisto sama od sebe. In to da sem celostna oseba, odgovorna.«

L16. »Imam otroka! To je vse, kar me je zanimalo in kar se mi zdi še danes pomembno. Otroka imava!«

M13. »Seveda. Vsaka zgodba je izkušnja za življenje.«

M14. »Predvsem pa lahko rečem, da naju (mene in partnerja) je ta izkušnja še bolj povezala.«

N11. »Ta izkušnja mi je dala otroka, ki vsem okoli sebe lepša dneve in je nekaj najlepšega kar se mi je zgodilo.«

O19. »Živeti z dejstvom, da življenje ni za vse enako. Probleme je potrebno reševati in aktivno delati na tem, da jih rešiš.«

P10. »Moji deklici in nove izkušnje.«

R13. »Da, zelo me je izpolnila.«

S11. »Kot sem napisala, vsaka slaba stvar ima svoj smisel.«

S21. »Vse te izkušnje tekom postopkov so mi dale vedeti, da stvari niso vedno take, kot se na prvi pogled zdijo. Na primer odločitev za darovano celico se mi je zdela samoumevna, a sem

morala v glavi vseeno narediti miselni preskok, preden sem poklicala v Prago (v smislu, da otrok ne bo genetsko moj).«

S22. »Z vsako negativno izkušnjo sem na novo ovrednotila svoje življenje, ko sem mislila, da bom kar umrla, tako hudo mi je bilo, se je pokazalo, da vse travme nosijo v sebi nekaj pozitivnega.«

T6. »Najin mali sonček, ki se nama je rodil letos.«

T20. »Ja ... predvsem, da ne sodiš odločitev drugih.«

KODIRANJE ZNOTRAJ POSAMEZNIH TEM

ŠT.	IZJAVA	POJMI
Izkušnja parov s kliniko za reprodukcijo		
J1.	»Tukaj tudi ko sva imela potem tri zarodke, so propadli, zaradi tehnične napake, njihove, ko so jih odmrznili in niti opravičili se niso in potem sva šla v tujino.«	Nekorekten odnos
J2.	»Tam pa je profesionalno, na najvišjem nivoju za vse poskrbljeno, je pa treba seveda dobro plačat.«	Tujina
J29.	»In če bi komu priporočila, bi rekla, izogibajte se Ljubljane, dobesedno. In vsakmu pravm, v tujino, sej vem da treba plačat ampak tam je uspeh tam, se potrudjo, sej potrudjo se verjetno tudi zaradi denarja, sej se vse vrti okoli denarja, ampak je vse v nulo poskrbljeno.«	Tujina
J4.	»Moram pa reči da ta medicinska sestra, ki ureja za darovanje celic, je izredno prijazna ženska, ne na kliniki ampak v zdravstvenem domu, tja k sva hodila k doktorci.«	Prijazno osebje
J5.	»Izredno prijazna in nama je tudi ona svetovala, naj greva v tujino, če pač hočva imet otroka.«	Osebje, ki svetuje
J6.	»Doktorca sploh ne, ni pomagala, svetovala, kaj sedaj. Oni ne bi predlagali nobenih opcij, nobenih, nobenih.«	Osebje, ki svetuje
J7.	»... [T]udi niso v prednostno vrsto spet naju dali, ker midva sva bila tukaj v vrsti in sva bila ena od ta prvih, ki sva dobila ... oziroma druga sva bila po vrsti, za dobit te celice.«	Čakalna vrsta
J30.	»Zdej ne vem kaj se tam dogaja, ampak jaz sem imela slabe izkušnje, zelo zelo slabe izkušnje. Zaradi tega ker so me pustili tako dolgo čakat, saj kot sem rekla na začetku sem imela menstruacijo in bi mi lahko pomagali. Ampak to se je vleklo osem let in od tega nisem nič mela in potem se ne da nič več pomagat ane.«	Čakalna vrsta

K9.	»Ampak vsaj tisti postopki, ki so bolj občutljivi, da bi bil vsaj tvoj ginekolog zraven. Tega pr nas ni, ker je preveč žensk in premal njih. In so dežurni.«	Nedosegljivost osebja
K11.	»Tko ti rečejo 80% žensk nič ne boli ali pa to ni nič takšnega, dejte se malo sprostit. Tko ti hočjo neki, čist na hitr.«	Nekorekten odnos
K15.	»Neki ji ne štima, da ne zna s tem podatkom ravnat. Ko ne ve koga ima na drugi liniji, osebo ki se petnajst let trudi in je bila v tujini.«	Nekorekten odnos
K10.	»In pa to, neposlušanje občutkov, če ti ženska pravi, da jo ful boli, da jo je ful strah, je ti ne smeš z levo roko odpravit. Že itak ti je težko kaj rečt, ker si tam kot ena revček, kar ti rečejo, tako injekcijo ti bomo dali, ti potrpiš, potem pa še to, da te ne poslušajo.«	Neupoštevanje
K43.	»Včasih sva midva bila tista ki sva jim kaj povedala, da so potem naprej vedeli.«	Informacije s strani osebja
K44.	»Največja napaka je ta, da parom ne povejo, da lahko dajo čez in injekcije in oplodi se lahko in vse je v redu je pet celic. Pa pridejo čez dva dni na transfer in ni nobene oplojene celice.«	Informacije s strani osebja
L13.	»Nekaj. Predvsem pa se zanesem nase in na moža.«	Nasveti osebja
M6.	»Glede na srečanja do sedaj, lahko rečem, da sva z osebjem zadovoljna.«	Podpora osebja
M1.	»Zaradi neresnosti ginekologa sem ga menjala.«	Nekorekten odnos
O4.	»Motijo me samo čakalne dobe (že za samo deset minutni posvet z doktorjem čakaš dva do tri mesece), kar pa je psihično zelo naporno.«	Čakalna vrsta
p9.	»Odličen zdravnik in osebje v Brnu, enako osebje Ljubljanske ginekološke klinike ter moji zdravniški sorodniki.«	Krasno osebje
P1.	»Lažje kot v Sloveniji je bilo na Češkem, kjer je osebje in postopki visoko profesionalno.«	Tujina
R3.	»Celo svoj mobilni telefon mi je dal, če bi ga kdaj potrebovala. Enkrat je v nedeljo prišel v službo, da me je pregledal, ker je bilo nujno.«	Podpora osebja
R2.	»Najbolj si bom zapomnila optimizem dr. T. in njegovo zavzetost za pacientke.«	Korekten odnos
R7.	»Ni pa bilo podpore s strani naše klinike, ko sva se odločila za zdravljenje v tujini. Si prepuščen samemu sebi in se moraš znati sam.«	Podpora Klinike

S3.	»[...] [Z]dravnica se mi ni nikoli posvetila v celoti, [...]«	Nedoseglivost osebja
S1.	»[...] [K]o sva ugotovila, da se na kliniki nenormalno dolgo čaka za praktično vsako stvar, pa še njihov odnos nama ni bil všeč.«	Čakalna vrsta
S4.	»Na pregledih ni bilo nobene zasebnosti, vsakič me je obravnaval drug zdravnik, ki seveda ni nič vedel.«	Nedoseglivost osebja
S6.	»Pri R. sem imela občutek, da ve, kaj dela, sam način dela je bil zame veliko boljši (hitrejši, ob bolj ustreznih urah), čeprav ima tudi on svoje navade in muhe.«	Storitve zdravnika
S2.	»Deset nas je bilo naročenih na isto uro, čakale smo nenormalno, [...]«	Čakalna vrsta
S7.	»V Pragi je bil celoten postopek opravljen profesionalno.«	Tujina
T3.	»[...] [Č]eprav je bilo osebje v Mariboru strokovno in prijazno.«	Prijaznost osebja
T4.	»Napačni napotki zdravnika, ki me je operiral na GK Ljubljana kar dvakrat.«	Storitve zdravnika
Doživljanje postopkov OBMP		
J32.	»Ker to je psihično zelo obremenjujoče, ne sam to, ker hodš stalno in se trudš in tako dalje, tudi v tej smeri, za žensko ima lahko tud pomisleke, ker dobi drugo celico, ane.«	Psihična bolečina
J34.	»Uh ... je zelo naporna izkušnja, zelo, zelo, zelo. Človek se zelo težko sprijazni s tem.«	Razočaranje
J3.	»Zelo, ker se niso nič potrudili, ker niso nič dali od sebe, v bistvu osem let sem hodila in v bistvu na koncu so ugotovili samo to, da jaz sama tega ne morem proizvajati. Tako da mislm, popolnoma razočarana nad Ljubljano, popolnoma.«	Razočaranje
K2.	»Ugotovili so, da motivacija ženske če želi zanositi, da velik prenese če si ti motiviran. Kljub temu da te boli, greš.«	Fizična bolečina
K13.	»Igel imaš polno glavo in tiste terapije dolgo trajajo, ko si sam daješ injekcije.«	Fizična bolečina
K1.	»Potem je pa to mene v bistvu psihično utrudilo. V Sloveniji se punkcije na živo delajo, pred mano so menda imeli narkozo.«	Psihična bolečina
K3.	»Ampak oky mene je bolelo, jaz dve leti nisem k sebi prišla.«	Psihična bolečina
K5.	»Jaz sem se ponoči potila, sem bila skor dve leti v depresiji neki.«	Depresija

K7.	»Še vesela sem bila, da ne bom rabla punkcije čez dat, da bom kot kraljica, samo prišla, pa not mi bodo dal.«	Veselje
K8.	»Dost je spominov, že tko, ker jih morš predelat, da greš lahko naprej. Potem jih potem kar nekam pospravš.«	Potlačitev
L1.	»Mogoče malo prestrašena, ker nisva vedela, kaj naju čaka.«	Strah
L2.	»Bolečine. Fizične zaradi injekcij [...]«	Fizična bolečina
L3.	»[...] [I]n psihične, ker ni in ni uspelo.«	Psihična bolečina
M2.	»Vsak obisk posebej na GK je predvsem zame nova mora.«	Odpor
M3.	»Tam niso samo pari, ki ne morejo zanositi, ampak tudi pari, ki so v veselem pričakovanju. In slednje me najbolj potre.«	Žalost
N1.	»Vsak neuspešen postopek je pustil globoke rane v psihi.«	Psihična bolečina
O1.	»Na prvem srečanju nama je bilo vse lepo predstavljeno in odšla sva optimistična. Močnejše naju je pretresel rezultat prvega spermograma.«	Optimizem
P3.	»Predvsem me je prizadel spontan splav in neskončna skrb med mojo izjemno tvegano in rizično nosečnostjo z dvojčicami, ki se je na srečo dobro iztekla.«	Strah
P2.	»Razočaranja, ko so bili postopki neuspešni.«	Razočaranje
R1.	»Počutila sem se nemočno, vendar vedno sem videla neko upanje.«	Nemoč in upanje
S5.	»Včasih sem se potem kar zjokala.«	Žalost, huda potrtost
S8.	»Spomnim se jeze, ko so mi na kliniki povedali, da me ne morejo naročiti na IVF, ker ni denarja, [...]«	Jeza
S9.	»[...] [S]pomnim se veselja in strahu, ko nama je dr. R. povedal, da je uspelo in da bosta dva, [...]«	Veselje in Strah
S10.	»[...] [S]pomnim se čakanja na redukcijo, ko sem si najbolj na svetu želela, da mi ne bi bilo treba iti, [...]«	Odpor
T1.	»Na prvem srečanju v neplodnostni ambulanti je sledil šok, saj mi v Ljubljani, kjer sem bila operirana kar dvakrat, nihče ni pojasnil, kako težka je situacija in stanje jajčnikov. Seveda sva zaradi tega zgubila dve leti v katerem je potekalo poskušanje naravne zanositve in menjava ginekologov.«	Šok

T2.	»Počutila sva se grozno, [...]«	Grozno počutje
T5.	»Soočenje z dejstvom, da mogoče nikoli ne bova imela otrok.	Soočenje
Podpora s strani prijateljev, družine, družbe		
J12.	»Seveda, absolutno, ker partner je bil ves ta čas vključen v to, tudi on je hodu na preiskave [...]«	Podpora partnerja
J13.	»Tako da podpora iz vseh strani, potem starši so tudi potem finančno pomagali [...]«	Podpora iz vseh strani
K6.	»Mož ni bil za posvojitev, on se je tega bal, da ne ve kako bo pa to. Jaz pa sama v to nisem mogla it, ker kaj pa če bi blo potem res kaj narobe, bi blo pa vse na men. On pa potem s tem ni imel problema (z darovano spolno celico) jaz pa še manj.«	Podpora partnerja
K18.	»Partner je bolj zaprt tip, tako da sem mogla posebej vedt, da jo nudi, ne pa da bi jo prou posebej kazal.«	Podpora partnerja
K19.	»Drugače pa mislim, da sestra.«	Podpora družine
K20.	»Pa v čakalnicah, vsaka je povedala svojo zgodbo, kok časa, kolkrat je bila, kakšno izkušnjo je imela vsaka. A si pa poslušal zgodbo, ko je ena druga eni govorila. Spomnm se, enkrat smo bile kr povezane, nas je bilo enkrat pet.«	Podpora oseb s podobno izkušnjo
L7.	»Največja podpora sva bila en drugemu.«	Podpora partnerja
L5.	»Vsi so naju podpirali in nama bili zelo naklonjeni.«	Podpora iz vseh strani
M7.	»Mami mi je tu v največjo oporo, saj razume željo po materinstvu, hkrati pa je tudi sama imela težave z donositvijo. Oče pa mi pri vsem tem res ni v oporo.«	Podpora družine
N4.	»Partner, ves čas in najintenzivneje!«	Podpora partnerja
N3.	»Našla sem primerne forume in to je zelo pomagalo.«	Podpora oseb s podobno izkušnjo
O6.	»Občasno pa tudi starši.«	Podpora družine
O5.	»Podporo si nudi sama med sabo.«	Podpora partnerja
P6.	»Partner in ožja družina.«	Podpora družine in partnerja
R6.	»Da, s strani družine in prof. T.«	Podpora doktorja

R5.	»Bili sta mi zelo v podporo.«	Podpora družine
S12.	»[...] [N]ajveč informacij in podpore dobila od punc na forumu, ki so res zlate vse po vrsti. Z nekaterimi se družim tudi v živo.«	Podpora oseb s podobno izkušnjo
S14.	»Podpore sem osebno vsekakor največ dobila od partnerja oz. moža, saj je tudi on sodeloval in je bila odločitev za vse postopke skupna.«	Podpora partnerja
S15.	»Veliko mi je pomagala tudi sestra.«	Podpora družine
T11.	»Najintenzivneje starši in partner ter prijatelji.«	Podpora partnerja in prijateljev
Izkušnja s svetovalno socialno službo in mnenje glede psihološko-socialnega svetovanja		
J20.	»Vem, da je gospa rekla samo, da se moramo zavedat če bodo trije ugrajeni oziroma dani notr, bomo mogli tri vzgajat, da to ni hec in tako dalje, da je odgovornost.«	Odgovornost
J24.	»In ta socialna delavka je stala na tem stališču da se ne pove, [...]«	Povedati otroku
J25.	»No psihologinja je pa govorila, da treba povedat, otroku ko bo tolko in tolko star.«	Povedati otroku
J26.	»Tako da ta psihologinja in tista socialna delavka nista povezani.«	Povedati otroku
J21.	»Tako da, mene ne zanima kaj je ona povedala, sej dobr je, da ti nekdo svetuje ane, ampak če se s tistim ne strinjaš.«	Odziv
J33.	»Sej tudi tej, ki so zakon pisali, ki so napisali, da mora biti tudi pogovor s psihologom in socialno delavko, si tudi sami niso predstavljali kaj naj bi to bilo. Ker tako je odvisno od socialnega delavca in psihologa, kako bo potem pač on pripravil ta pogovor. Ali bo tam pet min ali bo tam eno uro.«	Odziv
J22.	»Ne v bistvu ni neki naju podpirala, v bistvu bolj kakšne so naše odgovornosti, da je to odgovorno in da to ni hec, [...] Bolj v tej smeri odgovornosti, ne tako v tej smeri nasvetov ane [...]«	Podpora
J31.	»Nismo pa dobili tistega, kakšno spodbudo, ne vem [...]«	Spodbuda
J23.	»Ja, sej so bili čist v redu, čist prijazni, oni pač morjo povedat tisto svoje, in to je to in nisem imela nič, kakšnih pripomb.«	Ocena

J27.	»Socialna delavka mi je tako povedala tiste obveznosti in povedala, da ni potrebno povedati in to mi je bilo enostavno všeč.«	Ocena
J28.	»To ko sva mogla it do socialne delavke in psihologinje, to mi je najmanj ostalo. To je bilo zelo kratko, to je bilo samo enkrat.«	Socialna delavka, psihologinja-svetovanje
K36.	»Psihologinja je kar iz knjige vse stvari na hitr povedala.«	Neustrezno svetovanje
K37.	»Jaz morm rečt, da ko si ti odločen za darovano celico, mene je najbolj presenetlo to, da vsi govorijo kot da otrok bo. Pa že al boste povedali al ne boste povedali.«	Neustrezno svetovanje
K32.	»Veste psihologija [...] je razlagala te stvari. Zgodbico kako je bilo, ko se ni povedalo in kako je bilo, ko se je povedalo. In je bilo lih v tem smislu, ko je bila punčka čist mejhna in je prijatlici povedala, glej s to ladjo sem pa jaz prišla. Ker je bila posvojena.«	Povedati otroku
K34.	»Govorila je, da nobenemu ni treba govorit, da imava darovano celico, una v porodnišnici pa je govorila, da treba vsem povedat. Psihologinja je rekla, da naj poveva, socialna delavka pa da ne.«	Povedati otroku
K38.	»Mi je bilo pa vse skupaj všeč, ker je vse skupaj dišalo po otroku. Tok da sem imela te dvojne občutke.«	Odziv
K39.	»Ker je tolk govora o temu, kaj bo, ko otrok bo, ko pa tega ni, se pa ti sestav spet. Zaradi tega je dobro, da je tega malo manj.«	Odziv
K35.	»Socialna delavka je bila dost boljš kot psihologinja.«	Ocena
K40.	»Men je bila psihologinja všeč.«	Ocena
K33.	»Mal je spraševala po izobrazbi, kaj mislva. Pa, da je to pri nas čisto urejeno, glede dokumentov.«	Socialna delavka – svetovanje
K41.	»Povedala je par takšnih zgodb, ki so mi bile všeč.«	Psihologinja – svetovanje
K42.	»Povedala je tud to, to mi je bilo najbolj všeč, če slučajno ne bo, naj čim manj globoko padem dol, ker čim manj bom globoko padla dol, prej se bom pol pobrala.«	Psihologinja – svetovanje
L15.	»Dobro.«	Ocena psihologinje

L14.	»Psihološka priprava na sam postopek, itd.«	Psihologinja – svetovanje
M11.	»Odlično.«	Ocena socialne delavke
M12.	»Odlično.«	Ocena psihologinje
M9.	»Vprašanja v smislu, če se zavedava kaj pomeni oploditev z darovano celico ...«	Socialna delavka – svetovanje
M10.	»Vprašanja v smislu, če se zavedava kaj pomeni oploditev z darovano celico ...«	Psihologinja-svetovanje
O14.	»Ni dajala nobenih nasvetov ali kakšnih vzpodbudnih besed. Opravila je zgolj formalnosti, ki so bile vezane na nek vprašalnik.«	Spodbuda socialne delavke
O16.	»Vzpodbuda pri soočanju s najinim problemom.«	Spodbuda psihologinje
O15.	»Slabo.«	Ocena socialne delavke
O18.	»Zelo dobro.«	Ocena psihologinje
O13.	»Socialno delavko je bolj zanimalo najino finančno stanje (služba, stanovanje, ...).«	Socialna delavka – svetovanje
O17.	»Kako se situacije lotiti, ne preveč pričakovati in preveč obupovati. Skratka sami dobri napotki za čas samega postopka in tudi za nadaljno življenje.«	Psihologinja-svetovanje
R9.	»Predstavila mi je pravice, ki mi pripadajo kot staršu.«	Socialna delavka – svetovanje
R10.	»Dobro.«	Ocena socialne delavke
R11.	»Predstavila mi je izzive, ki me čakajo kot mamo in seznaniła z vprašanji, ki se mi lahko porajajo v zvezi z darovanjem-tudi kasneje, ko bo že otrok rojen.«	Psihologinja-svetovanje
R12.	»Zelo dobro.«	Ocena psihologinje
T10.	»Ne. Ker je težko dobiti vsaj imena psihologov, ki se s tovrstno tematiko ukvarjajo.«	Podpora
T19.	»Odlično.«	Ocena psihologinje
T16.	»Brez psihologa se tega ne bi lotila, ker verjamem, da lahko povzročim več škode kot koristi. Otroku ne bi želela zbujati domišljije o osebi, ki je nikoli ne bo spoznal.«	Psihologinja-svetovanje

T18.	»Soočenje s strahovi in vprašanji, ki jih tak postopek prinaša.«	Psihologinja-svetovanje
Razkritje izkušnje OBMP ostalim (družini, prijateljem, družbi)		
J8.	»Povedala sem staršem, ker so potem tudi nekaj finančno prispevali zdraven ane, ker to ni mali denar ... to je za en avto v bistvu denarja.«	Zaupanje izkušnje družini
J9.	»Nikomur, če bi bilo vse v redu, bi potem povedala.«	Zaupanje izkušnje prijateljem
J10.	»To je logično, ker njim zaupam in so tudi mogli vedet, medtem ko ostali sorodniki, brat in tako dalje, nobeden, kolegicam ne, potem če bi bilo vse uredi potem pa bi ane.«	Zaupanje izkušnje družini
J11.	»Ker vem, da če bi povedala in potem če ne bi bilo v redu, bi bila žalost verjetno pri vseh ane.«	Razlog
K16.	»No jaz sem imela srečo, jaz sem tak odprt človek da nič ne skrivam, posebej ne razglušam, skrivam pa tudi ne.«	Odprtost osebe
K17.	»Jaz sem imela največ problemov s tem, da so preveč ... da je mogoče včasih res boljše, da si tiho pa ne poveš vsakemu, ker ti potem skos nekaj želijo, pa skos te neki pomilujejo.«	Zaupanje izkušnje prijateljem
L4.	»Samo družini in najbližjim prijateljem.«	Zaupanje izkušnje družini in najbližjim prijateljem
L6.	»Sicer pa prav veliko nisem (nisva) marala z drugimi o tem govoriti.«	Želja po zasebnosti
M4.	»Družina in nekaj prijateljev vedo.«	Zaupanje izkušnje družini in najbližjim prijateljem
M5.	»Odziv je mešan. Najbrž nekateri težko razumejo, zakaj sva se odločila za darovano celico in ne raje sprijaznila, da ne moreva imeti otrok, ker z načrtovanjem otrok niso imeli problemov.«	Odziv
N2.	»Vedo le redki (prijatelji in najožji sorodniki).«	Zaupanje izkušnje družini in prijateljem
O3.	»Prijatelji sumijo, da nekaj ni ok. Kaj točno in v kakšnem obsegu bova to povedala, ne veva. Zagotovo pa ne bova prekrivala dejstva, detajlov pa ne bova razlagala širši okolici.«	Zaupanje izkušnje prijateljem

O2.	»Ta trenutek samo del družine ve, da imava težave.«	Zaupanje izkušnje družini
P4.	»Vse ok., še preveč sva govorila in bi če bi šla ponovno manj.«	Zaupanje izkušnje vsem
R4.	»Samo mami in sestri.«	Zaupanje izkušnje družini
S13.	»Za Prago ve le družina, pa še to ne vsa, prijatelji ne vedo, se pa pogovarjava, da jim bova ob priliki počasi povedala tudi to.«	Zaupanje izkušnje družini
S16.	»Družina in prijatelji so vedeli za OBMP, odziv je bil pozitiven.«	Zaupanje izkušnje družini in prijateljem
T9.	»V službi o tem ne govoriva, ker smatrava, da je zadeva osebne narave.«	Zaupanje izkušnje v službi
T8.	»Odziv je bil izredno pozitiven.«	Odziv
T7.	»Najini družini in prijatelji vedo za postopke.«	Zaupanje izkušnje družini
Stališče do anonimnosti darovalcev in darovalk spolne celice		
J14.	»Ne meni to ni všeč (da bi otrok poiskal darovalca), to jaz ne bi želela ane, [...]«	Podpora anonimnosti
J15.	»[...] [K]er celica je dejansko od nekoga bila ampak otrok je tvoj, tako bom rekla, ti ga donošš, ti ga vzgajaš.«	Vzrok podpore anonimnosti
K22.	»Mislím, da te ime lahko že malo obremeni. Ker imen je podobnih in če ga vidiš po televiziji ali časopisu te vedno spomni na to. Zdej se mi zdi, da preveč stvari, ki te na to spominjajo ni v redu.«	Podpora anonimnosti
K23.	»Sm preveč pa tud ne, ker tud ne veš kako odnos vzpostavi, ker tista ženska ima svoje občutke. Kako pa ona to vidi. Tud recimo pr otroku, ima on neka pričakovanja do tiste osebe, tista oseba si pa tega ne želi. Pa pol trpijo otroci recimo.«	Vzrok podpore anonimnosti
K24.	»Če veš kje stanuje, pa je otroku kej hudo, pa reče nič, se bom jst kr na avtobus usedu in odpelu tja.«	Vzrok podpore anonimnosti
K21.	»Ja midva sva vprašala takoj, kaj lahko izveva.«	Želja po informacijah darovalke

L8.	»Čisto prav je tako!«	Podpora anonimnosti
N5.	»Nimam še povsem izdelanega mnenja. Razmišljam, kako bo moj otrok gledal na anonimnost, ko bo večji.«	Ne-razdelano mnenje
O7.	»Hvala bogu, da obstajajo takšni ljudje, ki so pripravljeni pomagat in s tem izpolniti največje želje.«	Naklonjena darovanju
P7.	»Odločno. Naši sta deklici in samo naši. Več ne želim niti vedeti. Je tveganje, samo druge ni bilo.«	Podpora anonimnosti
S17.	»Jaz osebno si ne želim spoznati darovalke, ne vem pa, kaj si bosta otroka želela. Načeloma se strinjam, da so darovalci anonimni.«	Podpora anonimnosti
T12.	»V Sloveniji je to kar problem, saj se zaradi majhne populacije lahko zgodi, da se pol-brat ali pol-sestra nekega dne srečata in zaljubita. Sama bi želela, da bi naše dekletce enkrat imelo možnost spoznati svojo biološko mamo.«	Vzrok zavračanja anonimnosti
Stališče parov glede razkritja otroku način njegovega spočetja		
J16.	»In tud če bi imeli kdaj pač otroke bi jim povedali na primer da, so nam pomagali v Pragi do njih. Ampak same podrobnosti mislm, da ne bi razlagala.«	Zavračanje razkritja
J17.	»Ker ne narediš si usluge, narediš si samo velike težave (s tem ko poveš).«	Razlog ne-razkritja
J18.	»To ne more nihče vedt, ne od žlahte, ne od sosedov, ne od nikogar.«	Razlog ne-razkritja
J19.	»Ker ko enkrat otrok začne razmišljat je zmeden, tako da ne, jaz mislm da to ne bi bilo v redu zanjga, ne za starše ne za otroke.«	Razlog ne-razkritja
K25.	»Ja. Men se ne zdi dobro kaj skrivat.«	Podpora razkritja
K28.	»Pa zde mislm, ko bodo enkrat tri leta stare, da bom to že uredila.«	Čas razkritja
K27.	»Zato sem jaz že pot posnela, pa vse poslikala, pa tisto tablo kjer piše Češka, vse, sobo v kateri sva bila. Potem sva si vse tam ogledala, pet dni sva imela čas. Vse sva si ogledala, poslikala, še oknček ko dajo potem oni, darovalka celico in to skupi dajo. In tam kjer je tist laboratorij, sva okno slikala. Pa tist listek, ko so mi napisali, mi je ročno napisala tajnica, tiste podatke ki mi jih lahko dajo. Ker midva sva rekla, da želiva tiste podatke, ki jih lahko dobiva. in tist listek tud mamo. In to bomo vse v tist albumček dala in to bo zgodba.«	Način razkritja

K29.	»Ma kr take iskrene besede. Ker že po slikah se bo vidlu, da mamica pa oči sta že dolgu skupaj bila. In da je bila potem možnost, da ena gospa al pa ženska pomaga mamici. Ker mamica ni imela več dobrih celic in je gospa dala, posodila celico. In potem kje v kateri državi, katerem mestu. Da nisem vidla te gospe, da je imela mogoč svoje probleme, da ni mogla imet otrok ali je imela kakšno sestro, da ni mogla imet otrok.«	Način razkritja
K30.	»Jaz mislm, da bi kr sama, partner bi pa bl kimal zdravn. Pa mislm, ko bi zgodbo potem tud sestra poznala, pa če bi slučajno kakšno vprašanje padlo s strani tamalih, bi ona vedla kaj ona govort.«	Pomoč pri razkritju
K26.	»Te skrivnosti, ki so, ko otrok prej ali slej izve, kaže na to, da ga nisi spoštoval, da mu nisi zaupal.«	Razlog razkritja
K31.	»Veste psihologinja v porodnišnici, ko sva mogla dobit njeno mnenje in sva mogla it tja na razgovor. In je ona razlagala te stvari.«	Ideja razkritja
L10.	»Ko bo čas nanesel na to, vsekakor pred puberteto.«	Čas razkritja
L11.	»Nimam. Hočem, da je vse skupaj spontano.«	Način razkritja
L12.	»Mož.«	Pomoč pri razkritju
L9.	»Ker se mi zdi to pošteno.«	Razlog razkritja
M8.	»Verjetno, da mu bova povedala, ampak ko bova čutila, da je pravi čas.	Čas razkritja
N6.	»Ker sem prepričana, da če bi kdaj kasneje slučajno izvedel, da bi bilo to veliko huje. Gre za zaupanje v odnosu.«	Razlog razkritja
N7.	»Že zdaj kot dojenčku, da posluša pravljico o posebno ljubljenih otrocih, ki si jih tako želimo, da potrebujemo tudi druge prijazne ljudi, da nam pri tem pomagajo.«	Način razkritja
N8.	»Že zdaj kot dojenčku, da posluša pravljico [...] In kasneje seveda vedno bolj realno, letom primerno.«	Čas razkritja
N9.	»Partner in sestrici!«	Pomoč pri razkritju
N10.	»Iz knjige (tuje)!«	Ideja razkritja
O8.	»Ker se mi zdi to prav in ker ne bi mogla živeti s to skrivnostjo.«	Razlog razkritja
O9.	»Čim prej, ko bi to razumel.«	Čas razkritja

O10.	»Začela bi z albumom. Nato z razumljivo zgodbico, ko pa bi razumel mu bi povedala vse.«	Način razkritja
O11.	»Ne. To mu bova povedala sama.«	Pomoč pri razkritju
O12.	»Delno je name vplivala psihologinja, sama pa sem se že prej odločila, da bi mu tako ali tako povedala.«	Ideja razkritja
P8.	»Nima smisla. Bi ga zmedli in vzbudili dvom v naju.«	Razlog ne-razkritja
R8.	»Otrok je moj in genski zapis ne igra velike vloge. Zakaj bi ga obremenjevala?«	Razlog ne-razkritja
S18.	»Otrokoma nameravava povedati, da sta bila spočeta z darovano spolno celico.«	Podpora razkritja
S19.	»Verjetno se bo to zgodilo, ko bosta malo starejša, najbrž ob kakšni konkretni priliki.«	Čas razkritja
S20.	»Izdelanega načrta ali posebnih besed še nimava, tudi na pomoč drugih ne računava. Po moje se bo to zgodilo spontano.«	Način razkritja
T13.	»Ker ima pravico izvedeti tako pomembno informacijo.«	Razlog razkritja
T14.	»Čim prej oziroma postopno skozi obdobje odraščanja.«	Čas razkritja
T15.	»Starosti primerno. Od slikanic dalje. Seveda postopoma.«	Način razkritja
T17.	»Psihologinja nama je na srečanju omenila, da se seznanjanje začne že v rani mladosti preko slikanic.«	Ideja razkritja
Viri moči		
K4.	»Pol sem pa slišala, ker jaz sem bila že stara blizu 39, ko so sprejeli ta zakon, ki me je, jaz sem imela že gor mal vsega, spodbudu še ena možnost, pa gremo probat.«	Sprememba zakonodaje
K12.	»Ampak jaz sem si ga vedno pršparala za potem, ko sem šla na punkcijo. Tako da nazadnje, ko sem šla, sem kumi vrata našla, sem bila čist pijana, sem pojedla Apaurin in dva močna protibolečinska.«	Tableti
K14.	»Ja samo nimaš izbire, ko si želiš otroka in imaš partnerja in tej mulčki, ki jih gledaš so tako srčkani.«	Otroci
P5.	»Da, sem močna oseba in trmasta pri doseganju ciljev.«	Moč in vztrajnost

Pozitivni vidik izkušnje		
J35.	»Jaz ne bi rekla da je negativna, sploh ne, bi rekla probali smo, trudli smo se, maksimalno ane in pač ni ratalo, pravijo da je vsaka stvar za neki dobra, ne vem zakaj je to dobro ane. Ampak pač tako mora bit tako je namenjeno in mi živimo naprej.«	»Vse za nekaj dobro«
K45.	»Da upanje umre zadnje. Pa da se čudeži dogajajo. Pa da nemogoče, je mogoče. Pa sej je to vse klišejsko, ampak pol ugotoviš, da je res.«	»Nemogoče je mogoče«
K46.	»Jaz sem se spremenila takrat, ko sem ugotovila, da sem odvisna čisto sama od sebe. In to da sem celostna oseba, odgovorna.«	Odgovornost
L16.	»Imam otroka! To je vse, kar me je zanimalo in kar se mi zdi še danes pomembno. Otroka imava!«	Otrok
M13.	»Seveda. Vsaka zgodba je izkušnja za življenje.«	Izkušnje
M14.	»Predvsem pa lahko rečem, da naju (mene in partnerja) je ta izkušnja še bolj povezala.«	Povezanost para
N11.	»Ta izkušnja mi je dala otroka, ki vsem okoli sebe lepša dneve in je nekaj najlepšega kar se mi je zgodilo.«	Otrok
O19.	»Živeti z dejstvom, da življenje ni za vse enako. Probleme je potrebno reševati in aktivno delati na tem, da jih rešiš.«	Angažiranost
P10.	»Moji deklici in nove izkušnje.«	Otrok in izkušnje
R13.	»Da, zelo me je izpolnila.«	Izpopolnitev
S11.	»Kot sem napisala, vsaka slaba stvar ima svoj smisel.«	»Vse za nekaj dobro«
S21.	»Vse te izkušnje tekom postopkov so mi dale vedeti, da stvari niso vedno take, kot se na prvi pogled zdijo. Na primer odločitev za darovano celico se mi je zdela samoumevna, a sem morala v glavi vseeno narediti miselni preskok, preden sem poklicala v Prago (v smislu, da otrok ne bo genetsko moj).«	Ne-samoumevnost
S22.	»Z vsako negativno izkušnjo sem na novo ovrednotila svoje življenje, ko sem mislila, da bom kar umrla, tako hudo mi je bilo, se je pokazalo, da vse travme nosijo v sebi nekaj pozitivnega.«	»Vse za nekaj dobro«
T6.	»Najin mali sonček, ki se nama je rodil letos.«	Otrok
T20.	»Ja ... predvsem, da ne sodiš odločitev drugih.«	Ne sojenje ostalih

UREJANJE IZJAV V KATEGORIJE PO KODAH

Izkušnje parov s kliniko za reprodukcijo

a) Prijaznost osebja

J4. »Moram pa reči da ta medicinska sestra, ki ureja za darovanje celic, je izredno prijazna ženska, ne na kliniki ampak v zdravstvenem domu, tja k sva hodila k doktorci.«

T3. »[...] [Č]eprav je bilo osebje v Mariboru strokovno in prijazno.«

b) Osebje, ki svetuje

J5. »Izredno prijazna in nama je tudi ona svetovala, naj greva v tujino, če pač hočva imet otroka.«

J6. »Doktorca sploh ne, ni pomagala, svetovala, kaj sedaj. Oni ne bi predlagali nobenih opcij, nobenih, nobenih.«

c) Podpora osebja

M6. »Glede na srečanja do sedaj, lahko rečem, da sva z osebjem zadovoljna.«

R3. »Celo svoj mobilni telefon mi je dal, če bi ga kdaj potrebovala. Enkrat je v nedeljo prišel v službo, da me je pregledal, ker je bilo nujno.«

d) Nedosegljivost osebja

K9. »Ampak vsaj tisti postopki, ki so bolj občutljivi, da bi bil vsaj tvoj ginekolog zraven. Tega pr nas ni, ker je preveč žensk in premal njih. In so dežurni.«

S3. »[...] [Z]dravnica se mi ni nikoli posvetila v celoti, [...]«

S4. »Na pregledih ni bilo nobene zasebnosti, vsakič me je obravnaval drug zdravnik, ki seveda ni nič vedel.«

e) Storitve zdravnika

S6. »Pri R. sem imela občutek, da ve, kaj dela, sam način dela je bil zame veliko boljši (hitrejši, ob bolj ustreznih urah), čeprav ima tudi on svoje navade in muhe.«

T4. »Napačni napotki zdravnika, ki me je operiral na GK Ljubljana kar dvakrat.«

f) Nekorekten odnos

J1. »Tukaj tudi ko sva imela potem tri zarodke, so propadli, zaradi tehnične napake, njihove, ko so jih odmrznil in niti opravičili se niso in potem sva šla v tujino.«

K11. »Tko ti rečejo 80% žensk nič ne boli ali pa to ni nič takšnega, dejte se malo sprostite. Tko ti hočjo neki, čist na hitr.«

K15. »Neki ji ne štima, da ne zna s tem podatkom ravnat. Ko ne ve koga ima na drugi liniji, osebo ki se petnajst let trudi in je bila v tujini.«

M1. »Zaradi neresnosti ginekologa sem ga menjala.«

g) Korekten odnos

R2. »Najbolj si bom zapomnila optimizem dr. T. in njegovo zavzetost za pacientke.«

h) Čakalna vrsta

J7. »... [T]udi niso v prednostno vrsto spet naju dali, ker midva sva bila tukaj v vrsti in sva bila ena od ta prvih, ki sva dobila ... oziroma druga sva bila po vrsti, za dobit te celice.«

J30. »Zdej ne vem kaj se tam dogaja, ampak jaz sem imela slabe izkušnje, zelo zelo slabe izkušnje. Zaradi tega ker so me pustili tako dolgo čakat, saj kot sem rekla na začetku sem imela menstruacijo in bi mi lahko pomagali. Ampak to se je vleklo osem let in od tega nisem nič mela in potem se ne da nič več pomagat ane.«

O4. »Motijo me samo čakalne dobe (že za samo deset minutni posvet z doktorjem čakaš dva do tri mesece), kar pa je psihično zelo naporno.«

S1. »[...] [K]o sva ugotovila, da se na kliniki nenormalno dolgo čaka za praktično vsako stvar, pa še njihov odnos nama ni bil všeč.«

S2. »Deset nas je bilo naročenih na isto uro, čakale smo nenormalno, [...]«

i) Krasno osebje

P9. »Odličen zdravnik in osebje v Brnu, enako osebje Ljubljanske ginekološke klinike ter moji zdravniški sorodniki.«

j) Tujina

J2. »Tam pa je profesionalno, na najvišjem nivoju za vse poskrbljeno, je pa treba seveda dobro plačat.«

J29. »In če bi komu priporočila, bi rekla, izogibajte se Ljubljane, dobesedno. In vsakmu pravm, v tujino, sej vem da treba plačat ampak tam je uspeh tam, se potrudjo, sej potrudjo se verjetno tudi zaradi denarja, sej se vse vrti okoli denarja, ampak je vse v nulo poskrbljeno.«

P1. »Lažje kot v Sloveniji je bilo na Češkem, kjer je osebje in postopki visoko profesionalno.«

S7. »V Pragi je bil celoten postopek opravljen profesionalno.«

k) Neupoštevanje

K10. »In pa to, neposlušanje občutkov, če ti ženska pravi, da jo ful boli, da jo je ful strah, je ti ne smeš z levo roko odpravl. Že itak ti je težko kaj rečt, ker si tam kot ena revček, kar ti rečejo, tako injekcijo ti bomo dali, ti potрпиš, potem pa še to, da te ne poslušajo.«

l) Nasveti osebja

L13. »Nekaj. Predvsem pa se zanesem nase in na moža.«

m) Podpora Klinike

R7. »Ni pa bilo podpore s strani naše klinike, ko sva se odločila za zdravljenje v tujini. Si prepuščen samemu sebi in se moraš znajti sam.«

n) Informacije s strani osebja

K43. »Včasih sva midva bila tista ki sva jim kaj povedala, da so potem naprej vedeli.«

K44. »Največja napaka je ta, da parom ne povejo, da lahko dajo čez in injekcije in oplodi se lahko in vse je v redu je pet celic. Pa pridejo čez dva dni na transfer in ni nobene oplojene celice.«

Doživljanje izkušnje OBMP

a) Strah

L1. »Mogoče malo prestrašena, ker nisva vedela, kaj naju čaka.«

P3. »Predvsem me je prizadel spontan splav in neskončna skrb med mojo izjemno tvegano in rizično nosečnostjo z dvojčicami, ki se je na srečo dobro iztekla.«

b) Žalost, huda potrnost

M3. »Tam niso samo pari, ki ne morejo zanositi, ampak tudi pari, ki so v veselem pričakovanju. In slednje me najbolj potre.«

S5. »Včasih sem se potem kar zjokala.«

c) Šok

T1. »Na prvem srečanju v neplodnostni ambulanti je sledil šok, saj mi v Ljubljani, kjer sem bila operirana kar dvakrat, nihče ni pojasnil, kako težka je situacija in stanje jajčnikov. Seveda sva zaradi tega zgubila dve leti v katerem je potekalo poskušanje naravne zanositve in menjava ginekologov.«

d) Fizična bolečina

K2. »Ugotovili so, da motivacija ženske če želi zanosit, da velik prenese če si ti motiviran. Kljub temu da te boli, greš.«

K13. »Igel imaš polno glavo in tiste terapije dolgo trajajo, ko si sam daješ injekcije.«

L2. »Bolečine. Fizične zaradi injekcij [...]«

e) Psihična bolečina

J32. »Ker to je psihično zelo obremenjujoče, ne sam to, ker hodš stalno in se trudš in tako dalje, tudi v tej smeri, za žensko ima lahko tudi pomisleke, ker dobi drugo celico, ane.«

K1. »Potem je pa to mene v bistvu psihično utrudlo. V Sloveniji se punkcije na živo delajo, pred mano so menda imeli narkozo.«

K3. »Ampak oky mene je bolelo, jaz dve leti nisem k sebi prišla.«

L3. »[...] [I]n psihične, ker ni in ni uspelo.«

N1. »Vsak neuspešen postopek je pustil globoke rane v psihi.«

f) Groza, grozno počutje

T2. »Počutila sva se grozno, [...]«

g) Depresija

K5. »Jaz sem se ponoči potila, sem bila skor dve leti v depresiji neki.«

h) Veselje

K7. »Še vesela sem bila, da ne bom rabla punkcije čez dat, da bom kot kraljica, samo prišla, pa not mi bodo dal.«

i) Razočaranje

J3. »Zelo, ker se niso nič potrudili, ker niso nič dali od sebe, v bistvu osem let sem hodila in v bistvu na koncu so ugotovili samo to, da jaz sama tega ne morem proizvajati. Tako da mislm, popolnoma razočarana nad Ljubljano, popolnoma.«

J34. »Uh ... je zelo naporna izkušnja, zelo, zelo, zelo. Človek se zelo težko sprijazni s tem.«

P2. »Razočaranja, ko so bili postopki neuspešni.«

j) Polaćitev

K8. »Dost je spominov, že tko, ker jih morš predelat, da greš lahko naprej. Potem jih potem kar nekam pospravš.«

k) Optimizem

O1. »Na prvem srečanju nama je bilo vse lepo predstavljeno in odšla sva optimistična. Močnejše naju je pretresel rezultat prvega spermograma.«

l) Nemoč in upanje

R1. »Počutila sem se nemočno, vendar vedno sem videla neko upanje.«

m) Veselje in Strah

S9. »[...] [S]pomnim se veselja in strahu, ko nama je dr. R. povedal, da je uspelo in da bosta dva, [...]«

n) Jeza

S8. »Spomnim se jeze, ko so mi na kliniki povedali, da me ne morejo naročiti na IVF, ker ni denarja, [...]«

o) Odpor

S10. »[...] [S]pomnim se čakanja na redukcijo, ko sem si najbolj na svetu želela, da mi ne bi bilo treba iti, [...]«

M2. »Vsak obisk posebej na GK je predvsem zame nova mora.«

p) Soočenje

T5. »Soočenje z dejstvom, da mogoče nikoli ne bova imela otrok.«

Izkušnje s svetovalno socialno službo in mnenje glede psihološko-socialnega svetovanja

a) Neustrezno svetovanje

K36. »Psihologinja je kar iz knjige vse stvari na hitr povedala.«

K37. »Jaz morm rečt, da ko si ti odločen za darovano celico, mene je najbolj presenetlo to, da vsi govorijo kot da otrok bo. Pa že al boste povedali al ne boste povedali.«

b) Odgovornost

J20. »Vem, da je gospa rekla samo, da se moramo zavedat če bodo trije ugrajeni oziroma dani notr, bomo mogli tri vzgajat, da to ni hec in tako dalje, da je odgovornost.«

c) Povedati otroku

J24. »In ta socialna delavka je stala na tem stališču da se ne pove, [...]«

J25. »No psihologinja je pa govorila, da treba povedat, otroku ko bo tolko in tolko star.«

J26. »Tako da ta psihologinja in tista socialna delavka nista povezani.«

K32. »Veste psihologija [...] je razlagala te stvari. Zgodbico kako je bilo, ko se ni povedalo in kako je bilo, ko se je povedalo. In je bilo lih v tem smislu, ko je bila punčka čist mejhna in je prijatlcı povedala, glej s to ladjo sem pa jaz prišla. Ker je bila posvojena.«

K34. »Govorila je, da nobenemu ni treba govorit, da imava darovano celico, una v porodnišnici pa je govorila, da treba vsem povedat. Psihologinja je rekla, da naj poveva, socialna delavka pa da ne.«

d) Odziv

J21. »Tako da, mene ne zanima kaj je ona povedala, sej dobr je, da ti nekdo svetuje ane, ampak če se s tistim ne strinjaš.«

J33. »Sej tudi tej, ki so zakon pisali, ki so napisali, da mora biti tudi pogovor s psihologom in socialno delavko, si tudi sami niso predstavljali kaj naj bi to bilo. Ker tako je odvisno od

socialnega delavca in psihologa, kako bo potem pač on pripravil ta pogovor. Ali bo tam pet min ali bo tam eno uro.«

K38. »Mi je bilo pa vse skupaj všeč, ker je vse skupaj dišalo po otroku. Tok da sem imela te dvojne občutke.«

K39. »Ker je tolk govora o temu, kaj bo, ko otrok bo, ko pa tega ni, se pa ti sestav spet. Zaradi tega je dobro, da je tega malo manj.«

e) Podpora

J22. »Ne v bistvu ni neki naju podpirala, v bistvu bolj kakšne so naše odgovornosti, da je to odgovorno in da to ni hec, [...] Bolj v tej smeri odgovornosti, ne tako v tej smeri nasvetov ane [...]«

T10. »Ne. Ker je težko dobiti vsaj imena psihologov, ki se s tovrstno tematiko ukvarjajo.«

f) Spodbuda

J31. »Nismo pa dobili tistega, kakšno spodbudo, ne vem [...]«

- Socialne delavke

O14. »Ni dajala nobenih nasvetov ali kakšnih vzpodbudnih besed. Opravila je zgolj formalnosti, ki so bile vezane na nek vprašalnik.«

- Psihologinje

O16. »Vzpodbuda pri soočanju s najinim problemom.«

g) Ocena socialne delavke

J23. »Ja, sej so bili čist v redu, čist prijazni, oni pač morjo povedat tisto svoje, in to je to in nisem imela nič, kakšnih pripomb.«

J27. »Socialna delavka mi je tako povedala tiste obveznosti in povedala, da ni potrebno povedati in to mi je bilo enostavno všeč.«

K35. »Socialna delavka je bila dost boljš kot psihologinja.«

M11. »Odlično.«

O15. »Slabo.«

R10. »Dobro.«

T19. »Odlično.«

h) Ocena psihologinje

K40. »Men je bila psihologinja všeč.«

L15. »Dobro.«

M12. »Odlično.«

O18. »Zelo dobro.«

R12. »Zelo dobro.«

i) Socialna delavka -svetovanje

K33. »Mal je spraševala po izobrazbi, kaj mislva. Pa, da je to pri nas čisto urejeno, glede dokumentov.«

M9. »Vprašanja v smislu, če se zavedava kaj pomeni oploditev z darovano celico ...«

O13. »Socialno delavko je bolj zanimalo najino finančno stanje (služba, stanovanje, ...).«

R9. »Predstavila mi je pravice, ki mi pripadajo kot staršu.«

J28. »To ko sva mogla it do socialne delavke in psihologinje, to mi je najmanj ostalo. To je bilo zelo kratko, to je bilo samo enkrat.«

j) Psihologinja –svetovanje

K41. »Povedala je par takšnih zgodb, ki so mi bile všeč.«

K42. »Povedala je tud to, to mi je bilo najbolj všeč, če slučajno ne bo, naj čim manj globoko padem dol, ker čim manj bom globoko padla dol, prej se bom pol pobrala.«

L14. »Psihološka priprava na sam postopek, itd.«

M10. »Vprašanja v smislu, če se zavedava kaj pomeni oploditev z darovano celico ...«

O17. »Kako se situacije lotiti, ne preveč pričakovati in preveč obupovati. Skratka sami dobri napotki za čas samega postopka in tudi za nadaljno življenje.«

R11. »Predstavila mi je izzive, ki me čakajo kot mamu in seznanila z vprašanji, ki se mi lahko porajajo v zvezi z darovanjem-tudi kasneje, ko bo že otrok rojen.«

T16. »Brez psihologa se tega ne bi lotila, ker verjamem, da lahko povzročim več škode kot korist. Otroku ne bi želela zbujati domišljije o osebi, ki je nikoli ne bo spoznal.«

T18. »Soočenje s strahovi in vprašanji, ki jih tak postopek prinaša.

Podpora s strani družine, prijateljev in družbe

a) Podpora partnerja in prijateljev

T11. »Najintenzivneje starši in partner ter prijatelji.«

b) Podpora partnerja

J12. »Seveda, absolutno, ker partner je bil ves ta čas vključen v to, tudi on je hodu na preiskave [...]«

K6. »Mož ni bil za posvojitev, on se je tega bal, da ne ve kako bo pa to. Jaz pa sama v to nisem mogla it, ker kaj pa če bi blo potem res kaj narobe, bi blo pa vse na men. On pa potem s tem ni imel problema (z darovano spolno celico) jaz pa še manj.«

K18. »Partner je bolj zaprt tip, tako da sem mogla posebej vedt, da jo nudi, ne pa da bi jo prou posebej kazal.«

L7. »Največja podpora sva bila en drugemu.«

N4. »Partner, ves čas in najintenzivneje!«

O5. »Podporo si nudiva sama med sabo.«

S14. »Podpore sem osebno vsekakor največ dobila od partnerja oz. moža, saj je tudi on sodeloval in je bila odločitev za vse postopke skupna.«

c) Podpora družine in partnerja

P6. »Partner in ožja družina.«

S15. »Veliko mi je pomagala tudi sestra.«

d) Podpora iz vseh strani

J13. »Tako da podpora iz vseh strani, potem starši so tudi potem finančno pomagali [...]«

L5. »Vsi so naju podpirali in nama bili zelo naklonjeni.«

e) Podpora doktorja

R6. »Da, s strani družine in prof. T.«

f) Podpora družine

K19. »Drugače pa mislim, da sestra.«

M7. »Mami mi je tu v največjo oporo, saj razume željo po materinstvu, hkrati pa je tudi sama imela težave z donositvijo. Oče pa mi pri vsem tem res ni v oporo.«

O6. »Občasno pa tudi starši.«

R5. »Bili sta mi zelo v podporo.«

g) Podpora oseb s podobno izkušnjo

K20. »Pa v čakalnicah, vsaka je povedala svojo zgodbo, kok časa, kolkrat je bila, kakšno izkušnjo je imela vsaka. A si pa poslušal zgodbo, ko je ena druga eni govorila. Spomnm se, enkrat smo bile kr povezane, nas je bilo enkrat pet.«

S12. »[...] [N]ajveč informacij in podpore dobila od punc na forumu, ki so res zlate vse po vrsti. Z nekaterimi se družim tudi v živo.«

N3. »Našla sem primerne forume in to je zelo pomagalo.«

Razkritje izkušnje OBMP ostalim (družini, prijateljem, družbi)

a) Zaupanje izkušnje družini

J8. »Povedala sem staršem, ker so potem tudi nekaj finančno prispevali zdraven ane, ker to ni mali denar ... to je za en avto v bistvu denarja.«

J10. »To je logično, ker njim zaupam in so tudi mogli vedet, medtem ko ostali sorodniki, brat in tako dalje, nobeden, kolegicam ne, potem če bi bilo vse uredi potem pa bi ane.«

O2. »Ta trenutek samo del družine ve, da imava težave.«

R4. »Samo mami in sestri.«

S13. »Za Prago ve le družina, pa še to ne vsa, prijatelji ne vedo, se pa pogovarjava, da jim bova ob priliki počasi povedala tudi to.«

T7. »Najini družini in prijatelji vedo za postopke.«

b) Zaupanje izkušnje vsem

P4. »Vse ok., še preveč sva govorila in bi če bi šla ponovno manj.«

c) Odprtost osebe

K16. »No jaz sem imela srečo, jaz sem tak odprt človek da nič ne skrivam, posebej ne razglašam, skrivam pa tudi ne.«

d) Zaupanje izkušnje v službi

T9. »V službi o tem ne govoriva, ker smatrava, da je zadeva osebne narave.«

e) Zaupanje izkušnje prijateljem

J9. »Nikomur, če bi bilo vse v redu, bi potem povedala.«

K17. »Jaz sem imela največ problemov s tem, da so preveč ... da je mogoče včasih res boljše, da si tiho pa ne poveš vsakemu, ker ti potem skos nekaj želijo, pa skos te neki pomilujejo.«

O3. »Prijatelji sumijo, da nekaj ni ok. Kaj točno in v kakšnem obsegu bova to povedala, ne veva. Zagotovo pa ne bova prekrivala dejstva, detajlov pa ne bova razlagala širši okolici.«

f) Želja po zasebnosti

L6. »Sicer pa prav veliko nisem (nisva) marala z drugimi o tem govoriti.«

g) Razlog

J11. »Ker vem, da če bi povedala in potem če ne bi bilo v redu, bi bila žalost verjetno pri vseh ane.«

h) Zaupanje izkušnje družini in prijateljem

L4. »Samo družini in najbližjim prijateljem.«

M4. »Družina in nekaj prijateljev vedo.«

N2. »Vedo le redki (prijatelji in najožji sorodniki).«

S16. »Družina in prijatelji so vedeli za OBMP, odziv je bil pozitiven.«

i) Odziv

M5. »Odziv je mešan. Najbrž nekateri težko razumejo, zakaj sva se odločila za darovano celico in ne raje sprijaznila, da ne moreva imeti otrok, ker z načrtovanjem otrok niso imeli problemov.«

T8. »Odziv je bil izredno pozitiven.«

Anonimnost darovalk in darovalcev spolnih celic

a) Podpora anonimnosti

J14. »Ne meni to ni všeč (da bi otrok poiskal darovalca), to jaz ne bi želela ane, [...]«

K22. »Mislim, da te ime lahko že malo obremeni. Ker imen je podobnih in če ga vidiš po televiziji ali časopisu te vedno spomni na to. Zdej se mi zdi, da preveč stvari, ki te na to spominjajo ni v redu.«

L8. »Čisto prav je tako!«

P7. »Odločno. Naši sta deklici in samo naši. Več ne želim niti vedeti. Je tveganje, samo druge ni bilo.«

S17. »Jaz osebno si ne želim spoznati darovalke, ne vem pa, kaj si bosta otroka želela. Načeloma se strinjam, da so darovalci anonimni.«

b) Naklonjena darovanju

O7. »Hvala bogu, da obstajajo takšni ljudje, ki so pripravljeni pomagat in s tem izpolniti največje želje.«

c) Vzrok podpore anonimnosti

J15. »[...] [K]er celica je dejansko od nekoga bila ampak otrok je tvoj, tako bom rekla, ti ga donoš, ti ga vzgajaš.«

K23. »Sm preveč pa tud ne, ker tud ne veš kako odnos vzpostavi, ker tista ženska ima svoje občutke. Kako pa ona to vidi. Tud recimo pr otroku, ima on neka pričakovanja do tiste osebe, tista oseba si pa tega ne želi. Pa pol trpijo otroci recimo.«

K24. »Če veš kje stanuje, pa je otroku kej hudo, pa reče nič, se bom jst kr na avtobus usedu in odpelu tja.«

d) Vzrok zavračanja anonimnosti

T12. »V Sloveniji je to kar problem, saj se zaradi majhne populacije lahko zgodi, da se pol-brat ali pol-sestra nekega dne srečata in zaljubita. Sama bi želela, da bi naše dekletce enkrat imelo možnost spoznati svojo biološko mamo.«

e) Ne-razdelano mnenje

N5. »Nimam še povsem izdelanega mnenja. Razmišljam, kako bo moj otrok gledal na anonimnost, ko bo večji.«

f) Želja po informacijah darovalke

K21. »Ja midva sva vprašala takoj, kaj lahko izveva.«

Razkritje načina spočetja otroku

a) Podpora razkritja

K25. »Ja. Men se ne zdi dobro kaj skrivat.«

S18. »Otrokoma nameravava povedati, da sta bila spočeta z darovano spolno celico.«

b) Zavračanje razkritja

J16. »In tud če bi imeli kdaj pač otroke bi jim povedali na primer da, so nam pomagali v Pragi do njih. Ampak same podrobnosti mislm, da ne bi razlagala.«

c) Čas razkritja

K28. »Pa zdej mislm, ko bodo enkrat tri leta stare, da bom to že uredila.«

L10. »Ko bo čas nanese na to, vsekakor pred puberteto.«

M8. »Verjetno, da mu bova povedala, ampak ko bova čutila, da je pravi čas.«

N8. »Že zdaj kot dojenčku, da poslušaj pravljico [...] In kasneje seveda vedno bolj realno, letom primerno.«

O9. »Čim prej, ko bi to razumel.«

S19. »Verjetno se bo to zgodilo, ko bosta malo starejša, najbrž ob kakšni konkretni priliki.«

T14. »Čim prej oziroma postopno skozi obdobje odraščanja.«

d) Način razkritja

K27. »Zato sem jaz že pot posnela, pa vse poslikala, pa tisto tablo kjer piše Češka, vse, sobo v kateri sva bila. Potem sva si vse tam ogledala, pet dni sva imela čas. Vse sva si ogledala, poslikala, še oknček ko dajo potem oni, darovalka celico in to skupi dajo. In tam kjer je tist laboratorij, sva okno slikala. Pa tist listek, ko so mi napisali, mi je ročno napisala tajnica, tiste podatke ki mi jih lahko dajo. Ker midva sva rekla, da želiva tiste podatke, ki jih lahko dobiva. in tist listek tud mamó. In to bomo vse v tist albumček dala in to bo zgodba.«

K29. »Ma kr take iskrene besede. Ker že po slikah se bo vidlu, da mamica pa oči sta že dolgu skupaj bila. In da je bila potem možnost, da ena gospa al pa ženska pomaga mamici. Ker mamica ni imela več dobrih celic in je gospa dala, posodila celico. In potem kje v kateri državi, katerem mestu. Da nisem vidla te gospe, da je imela mogoč svoje probleme, da ni mogla imet otrok ali je imela kakšno sestro, da ni mogla imet otrok.«

L11. »Nimam. Hočem, da je vse skupaj spontano.«

N7. »Že zdaj kot dojenčku, da posluša pravljico o posebno ljubljenih otrocih, ki si jih tako želimo, da potrebujemo tudi druge prijazne ljudi, da nam pri tem pomagajo.«

O10. »Začela bi z albumom. Nato z razumljivo zgodbico, ko pa bi razumel mu bi povedala vse.«

S20. »Izdelanega načrta ali posebnih besed še nimava, tudi na pomoč drugih ne računava. Po moje se bo to zgodilo spontano.«

T15. »Starosti primerno. Od slikanic dalje. Seveda postopoma.«

e) Pomoč pri razkritju

K30. »Jaz mislm, da bi kr sama, partner bi pa bl kimal zdravn. Pa mislm, ko bi zgodbo potem tud sestra poznala, pa če bi slučajno kakšno vprašanje padlo s strani tamalih, bi ona vedla kaj ona govort.«

L12. »Mož.«

N9. »Partner in sestrici!«

O11. »Ne. To mu bova povedala sama.«

f) Razlog razkritja

K26. »Te skrivnosti, ki so, ko otrok prej ali slej izve, kaže na to, da ga nisi spoštoval, da mu nisi zaupal.«

L9. »Ker se mi zdi to pošteno.«

O8. »Ker se mi zdi to prav in ker ne bi mogla živeti s to skrivnostjo.«

T13. »Ker ima pravico izvedeti tako pomembno informacijo.«

N6. »Ker sem prepričana, da če bi kdaj kasneje slučajno izvedel, da bi bilo to veliko huje. Gre za zaupanje v odnosu.«

g) Razlog ne-razkritja

J17. »Ker ne narediš si usluge, narediš si samo velike težave (s tem ko poveš).«

J18. »To ne more nihče vedt, ne od žlahte, ne od sosedov, ne od nikogar.«

J19. »Ker ko enkrat otrok začne razmišljat je zmeden, tako da ne, jaz mislm da to ne bi bilo v redu zanjga, ne za starše ne za otroke.«

P8. »Nima smisla. Bi ga zmedli in vzbudili dvom v naju.«

R8. »Otrok je moj in genski zapis ne igra velike vloge. Zakaj bi ga obremenjevala?«

h) Ideja razkritja

K31. »Veste psihologinja v porodnišnici, ko sva mogla dobit njeno mnenje in sva mogla it tja na razgovor. In je ona razlagala te stvari.«

N10. »Iz knjige (tuje)!«

O12. »Delno je name vplivala psihologinja, sama pa sem se že prej odločila, da bi mu tako ali tako povedala.«

T17. »Psihologinja nama je na srečanju omenila, da se seznanjanje začne že v rani mladosti preko slikanic.«

Viri moči

a) Otroci

K14. »Ja samo nimaš izbire, ko si želiš otroka in imaš partnerja in tej mulčki, ki jih gledaš so tako srčkani.«

b) Moč in vztrajnost

P5. »Da, sem močna oseba in trmasta pri dosegi ciljev.«

c) Sprememba zakonodaje

K4. »Pol sem pa slišala, ker jaz sem bila že stara blizu 39, ko so sprejeli ta zakon, ki me je, jaz sem imela že gor mal vsega, spodbudu še ena možnost, pa gremo probat.«

d) Tableti

K12. »Ampak jaz sem si ga vedno pršparala za potem, ko sem šla na punkcijo. Tako da nazadnje, ko sem šla, sem kumi vrata našla, sem bila čist pijana, sem pojedla Apaurin in dva močna protibolečinska.«

Pozitivni vidik izkušnje

a) Otrok

L16. »Imam otroka! To je vse, kar me je zanimalo in kar se mi zdi še danes pomembno. Otroka imava!«

N11. »Ta izkušnja mi je dala otroka, ki vsem okoli sebe lepša dneve in je nekaj najlepšega kar se mi je zgodilo.«

T6. »Najin mali sonček, ki se nama je rodil letos.«

b) Ne-samoumevnost

S21. »Vse te izkušnje tekom postopkov so mi dale vedeti, da stvari niso vedno take, kot se na prvi pogled zdijo. Na primer odločitev za darovano celico se mi je zdela samoumevna, a sem morala v glavi vseeno narediti miselni preskok, preden sem poklicala v Prago (v smislu, da otrok ne bo genetsko moj).«

c) »Vse za nekaj dobro«

J35. »Jaz ne bi rekla da je negativna, sploh ne, bi rekla probali smo, trudli smo se, maksimalno ane in pač ni ratalo, pravijo da je vsaka stvar za neki dobra, ne vem zakaj je to dobro ane. Ampak pač tako mora bit tako je namenjeno in mi živimo naprej.«

S22. »Z vsako negativno izkušnjo sem na novo ovrednotila svoje življenje, ko sem mislila, da bom kar umrla, tako hudo mi je bilo, se je pokazalo, da vse travme nosijo v sebi nekaj pozitivnega.«

S11. »Kot sem napisala, vsaka slaba stvar ima svoj smisel.«

d) »Nemogoče je mogoče«

K45. »Da upanje umre zadnje. Pa da se čudeži dogajajo. Pa da nemogoče, je mogoče. Pa sej je to vse klišejsko, ampak pol ugotoviš, da je res.«

e) Odgovornost

K46. »Jaz sem se spremenila takrat, ko sem ugotovila, da sem odvisna čisto sama od sebe. In to da sem celostna oseba, odgovorna.«

f) Izkušnje

M13. »Seveda. Vsaka zgodba je izkušnja za življenje.«

g) Povezanost para

M14. »Predvsem pa lahko rečem, da naju (mene in partnerja) je ta izkušnja še bolj povezala.«

h) Angažiranost

O19. »Živeti z dejstvom, da življenje ni za vse enako. Probleme je potrebno reševati in aktivno delati na tem, da jih rešiš.«

i) Otrok in izkušnje

P10. »Moji deklici in nove izkušnje.«

j) Izpopolnitev

R13. »Da, zelo me je izpolnila.«

k) Ne sojenje ostalih

T20. »Ja ... predvsem, da ne sodiš odločitev drugih.«